Adevĕrul literar și artistic

Duminică 6 Martie 1938 No 900
ANUL XVIII * SERIA III

Lei 5 Exemplarul în țară
Lei 10 Exemplarul în străinătate

Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an Lei 100 pe 6 luni
Lei 50 pe 3 luni în străinătate dublu

Editura „Adeverul" S. A., București

LITANII

Cu dragostea în brațe...

Cu dragostea în brațe, mănunchiu curat de flori,
Râzând, în pragul vremii mi-am însemnat hotarul.
Și-am așteptat pe cel mai sărac din trecători
Să-i risipesc în cale și râsul nou, și darul.

OTILIA CAZIMIR

Cu dragostea în brațe, din ce în ce mai grea,
Am vrut să plec în lume pe drumul gol și mut.
Dar m'am temut de-o piatră, de-un spin, de-un nor, de-o stea,
Și-am stat în pragul vremii — și nimeni n'a trecut..

Acum, în pragul vremii m'am sprijinit de poartă
Cu dragostea în brațe: mănunchiu de flori de fum,
S'arunc în țărna aspră și rea iubirea moartă,
S'o calce în picioare străinii de pe drum.

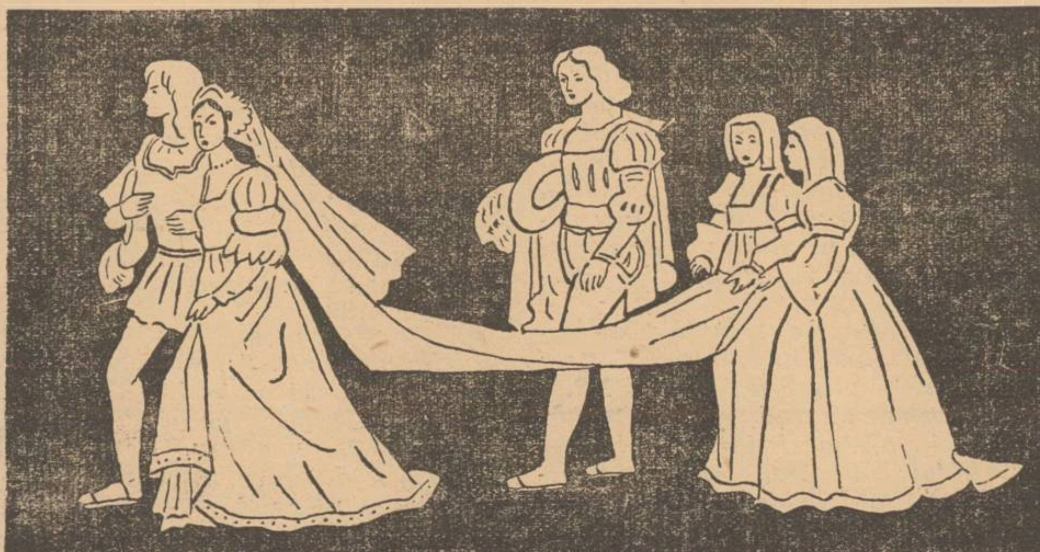
Nu mă mai mângâie decât vântul...

Nu mă mai mângâie decât vântul,
Peste fruntea arsă când îmi trece
Mâna lui sălbatecă și rece, —
Că pe-a ta, mi-o fură-adânc pământul.

Nu se mai îndură decât luna,
Lunecând săracă peste vreme,
Din durerea aprigă să-mi cheme
Visul aiurit de totdeauna.

Nu mă mai cunosc decât copacii
Când se sbat în toamnă, morți și goi,
Gardurile putrede de ploi
„Și cocorii rătăciți, — sărucit..

OTILIA CAZIMIR

M. Zoscenko

CAȘTIGUL CEL MARE...

Meseriașul Ilie Ivanici Spiridonov a câștigat la loterie cinci mii de ruble aur.

In primele zile era zăpăcit de tot, dădea din mâni, scutura capul și bolborosea:

— Ai, ai... Nu m'ași fi așteptat... Ce ziceți, fraților?...

Apoi, după ce s'a deprins cu bogăția, Ilie Ivanici începu să facă socoteli — ce și cât poate cumpăra pentru această sumă. Se adunară atâtea și atâtea lucruri, încât Spiridonov obosi și aruncă socotelile.

Pe temeiul prieteniei noastre, Ilie Ivanici venea de două ori pe zi la mine ca să-mi povestească, în fiecare dată cu amănunte nouă, de-a fir în păr, cum a aflat despre câștigul lui și ce s'a petrecut în sufletul său în ziua aceea fericită.

— Ei, ce ai de gând să faci? — întrebai. — Ce vrei să-ți cumperi?

— Ceva am să cumpăr, — răspunse Spiridonov. Cumpăr lemne, firește. Tingiri nouă, firește, pentru gospodărie... Pantaloni, firește...

Ilie Ivanici a căpătat, în sfârșit, dela bancă, un vraf de bilete noui și a dispărut fără urmă. Cel puțin, n'a mai dat pe la mine mai mult de două luni.

Odată însă, l-am întâlnit pe stradă. Haina, de culoare cafenie-deschisă, îi spânzura ca un sac. Cravata trandafirie i se urca în obraz, și-l gâdila sub bărbie. Ilie Ivanici o trăgea mereu în jos și scuipa de ciudă. Se vedea că și costumul și jiletca îngustă și cravata pompoasă îl jenau și nu-l lăsau să trăiască liniștit.

Ilie Ivanici era slăbit și lungit. Avea figura galbenă și nesănătoasă, cu multe încrețituri mărunte subt ochi.

— Ce mai faci? — întrebai.

— Ce să fac, — răspunse, abătut, Spiridonov. — Trăesc. Am cumpărat, firește, un palat... Altminteri, firește — plictiseală.

— De ce?

Ilie Ivanici făcu un semn de lehamite cu mâna și mă pofti la berărie.

Aici, trăgând în jos cravata trandafirie, zise:

— Iată, toți țipă: bogătaș, bogătaș... Burghezii, cică, trăesc mai bine. Iată, am fost, pasă-mi-te, burghez, capitalist... Nu văd unde-i bunătatea?

— Cum?

— Uite cum. Fă și dumneata socoteală. Cu toate rubedeniile mele și ale nevestei m'am certat. Ne-am scuipat ca țiganii. Asta-i una la mână. A doua la mână: am fost sau n'am fost dat în judecată?... Am fost. Va trebui să mă judec, în chestia cu cetățeanca Bâcova... Trei la mână: femeia mea, adică nevasta, Maria Ignatievna, șade toată ziulica pe ladă și plânge... Tâlharii au încercat să-mi spargă ușa?—Au încercat. N'au reușit, — dar liniștea mi-au stricat-o? — Mi-au stricat-o. Poate că nici nu mai pot să plec de-acasă. Și dacă rămân în casă e bine? — Nu-i bine, căci mi-se fură lemnele din curte. Am cumpărat un stânjen de lemne. Trebuie să-l păzesc

Ilie Ivanici făcu un gest de desperare.

— Și ce-ai de gând să faci? — întrebai.

— Știu eu? Nu-mi rămâne decât să mă spânzur... Toate nenorocirile astea s'au revărsat din ziua când am primit banii... Până atunci, am trăit liniștit și fără griji — și deodată au început din toate părțile să-mi cadă belele pe cap. Cum am intrat cu banii în casă, am simțit îndată că m'așteaptă o dandana. Toate neamurile s'au adunat. Inainte nu venea nimeni, acum — furnicar. Toate scaunele erau ocupate. Felicitări de pretutindeni.

Dau, firește, în glumă, fiecăruia câte două ruble. Mișca, frățiorul nevestei, face însă nazuri, mai mult decât ceilalți.

— Mai mare rușine, — zice, — să te scuturi cu două ruble de căciulă, când ai în palmă un pui de capital.

Insfârșit, din vorbă în vorbă, esă bătaie. Care pe care îl bate — nu se știe. Mișca însă, luă din cuier pardesiul meu și plecă.

M'am cotorosit de rubedenii. Și-am trăit și fără de ei.

Am cumpărat, firește, fel de fel de lucruri. Tingiri am târguit și crupe — pentru doi ani. Incepusem să mă gândesc în ce să mai bag bani. Văd însă că nevasta se chinuiește cu gospodăria, că n'are liniște, nici odihnă.

— Asta nu-i treabă, — zic. — Deși e femeie simplă, are totuși toate drepturile. Deci: stop! Și mă gândesc să învoiesc o fetișcană care să se ocupe cu de-ale bucătăriei.

Zis și făcut. Fetișcana gătește mâncarea, iar nevasta, neavând ce face, șade toată ziua pe ladă și plânge. Inainte muncea și era veselă, acuma șade și bocește. Fiindcă n'are nicio treabă, a început să-și amintească fel de fel de nenorociri, — cum l-a pierdut pe tatăl ei, și cum m'a luat pe mine de bărbat... Intr'un cuvânt și-a băgat în cap o mulțime de prostii, fiindcă nu are ce face.

I-am dat, firește, și bani.

— Du-te, — i-am zis, — la club sau la teatru. Ași merge și eu cu tine, dar, vezi bine, că trebuie să stau și să păzesc lemnele.

A plâns muierea, apoi s'a dus la club. A început să joace loton. Ziua se plictisește și plânge, seara joacă. Eu păzesc lemnele. Iar fetișcana trebăluește prin bucătărie.

Iată însă că vine președintele și-mi zice:

— Ași vrea să știu de ce te-ai apucat să exploatezi minore? De ce nu e înregistrată fata Bâcova? Te dau în judecată, deși ai câștigat la loterie...

Ilie Ivanici făcu iar un semn de lehamite cu mâna, își îndreptă cravata și tăcu.

— E prost, — zisei.

— Prost de tot, — se învioră Ilie Ivanici. — Chiar când stau, să zicem, la un pahar cu bere, mă râcâie ceva la inimă. Poate că în clipa asta mi-se fură lemnele. Sau poate că mi-au intrat în casă... Și pe masă am un samovar nou. N'am poftă să stau și n'am poftă să plec. Ce-i pe-acasă? Nevasta, firește, șade și plânge. Fetișcana Bâcova plânge și ea — se teme de judecată... Mișca, cumnatul meu, desigur că dă târcoale în jurul locuinței — ca să intre... Eh, mai bine era să nu fi câștigat acești bani!

Ilie Ivanici plăti berea și, amărât, îmi strânse mâna. Vroiam să-l consolez la plecare, el însă mă întrebă deodată:

— Cum e cu chestia aia?... Mai e mult până la tragere? N'ar fi rău să mai câștig o mie — ca să fie o sumă rotundă...

Ilie Ivanici mai trase odată de cravata-i trandafirie, dădu din cap și porni grăbit spre casă.

Traducere de F. DIMA

Actualităţi ştiinţifice

Mecanismul sevei în plante

Doctorul Philip Rodney White, dela Institutul Rockefeller din Princeton (Statele Unite), a făcut o interesantă experienţă relativă la mecanismul, graţie căruia seva se ridică în plante.

Savantul american a dovedit în mod precis că circulaţia sevei este datorită mai mult presiunii în regiunea inferioară a plantei, decât vidului din partea ei superioară. Specialiştii au fost multă vreme nedumeriţi în această chestiune, din cauza frecventelor măsurători ale presiunii la rădăcină, care arătau că această presiune nu e suficientă pentru a împinge lichidul în partea de sus, în ramurile şi frunzele copacilor. S'a emis atunci ipoteza că evaporarea sevei lichide, aproape de extremităţile superioare ale plantei, creează un vid care împinge seva într'o coloană solidă.

Doctorul White, reluând chestiunea, a folosit un dispozitiv special de mare precizie, alcătuit dintr'o coloană de mercur, într'un tub de sticlă, pe care-l punea în legătură cu rădăcinile vii ale unei plante de tomate. Mercurul s'a ridicat atât de mult din cauza presiunii, încât tubul de sticlă s'a sfărâmat. Experienţele precedente n'au dat rezultatul aşteptat, întrucât erau aplicate la rădăcini moarte sau amorţite.

Un gaz nou în atmosferă

Savanţii americani, Arthur Adel şi C. O. Lamplane, dela Observatorul Lowell din Flagstaff (Arizona), au descoperit de curând un gaz nou în atmosferă la înălţimea de 10-25 de mile deasupra pământului.

Noul gaz, denumit „nitrogen pentoxid", e alcătuit din molecule care conţin un atom de azot şi patru de oxigen. Se crede că el reprezintă unul din gazele cele mai rare în atmosferă, şi că prezenţa lui poate fi pusă în evidenţă numai în regiunile superioare, unde razele ultraviolete şi soarele produc combinaţia oxigenului şi azotului, cu ajutorul ozonului.

Intrucât gazele rare filtrează prin anumite porţiuni din lumina soarelui, existenţa lui a fost descoperită cu ajutorul unui spectrograf special, care indică variaţia spectrului în regiunea razelor infraroşii.

Frunzele şi condiţionarea temperaturii

Doi naturalişti americani dela Iowa State College, pe baza unor studii fotografice amănunţite, au stabilit că frunzele pomilor posedă facultatea de a-şi regla în mod automatic temperatura ambiantă, alcătuind astfel un sistem propriu de condiţionare, a aerului.

S'a descoperit, într'adevăr, că frunzele reflectă mai mult razele infraroşii producătoare de căldură şi nu le absorb, aşa cum se credea până acum. Dacă ar absorbi aceste raze calorifice, ele ar risca să fie pur şi simplu arse. In felul acesta, frunzele sunt menţinute la o temperatură răcoroasă, ceeace explică temperatura relativ joasă a regiunilor păduroase în timpul căldurilor mari.

In cazul pomilor cu frunzele vecinic verzi (coniferele), frunzele acestora, în formă de ace, schimbându-se necontenit, pot absorbi razele infraroşii în timpul anotimpului rece şi se menţin astfel la o căldură suficientă pentru viaţă.

Ing. I. S.

A apărut

MAGAZINUL

PE LUNA MARTIE 1938
cu următorul SUMAR:

SFARŞIT DE IARNA IN SAT LA NOI..
JERTFA EPOCALA a FEMEILOR CHINEZE
VEDETELE IN CALATORIE
TIPURI DIN LUMEA CULISELOR TEATRALE
CODUL DRAGOSTEI, de Joan Crawford
GEORGIA Ţara celor mai frumoase femei din lume.
CE CRED FEMEILE AMERICANE DESPRE CĂSĂTORIE ŞI DIVORŢ.
FEMINITĂŢI. Cum să ne înfrumuseţăm, ultimele noutăţi în modă, sfaturi practice.
PROBLEMA DE REZOLVAT comedie în trei acte, localizată de Tudor Muşatescu şi Sică Alexandrescu

150 pagini, tipărite la Heliogravură, cu sute de fotografii şi ilustraţiuni,
PREŢUL 25 LEI

ASIGURAŢI-VA EXISTENŢA ! ! ! TIMPUL ESTE BANI! Numai în patru săptămâni, absolut orice persoană — INDIFERENT DE ETATE, SEX şi CULTURA — poate învăţa DACTILOGRAFIA, CORESPONDENŢA COMERCIALA— STENOGRAFIA şi lucrările de birou obţinând diploma de absolvire. Reuşita absolut sigura. Inscrieri zilnic „ŞCOALA CENTRALA" strada Academiei 28. Cereţi prospectul gratuit. Luna Martie cursuri noui.

H. de BALZAC

Mizeriile mărunte ale vieţii conjugale

In genere, o persoană tânără nu-şi arată adevăratul caracter decât după doi sau trei ani de mariaj. Işi ascunde, fără să vrea defectele în vâltoarea primelor bucurii, primelor petreceri.

In lume, apoi ca mamă, nu poţi să judeci o femee. Trebue 3-4 ani de viaţă intimă ca să poţi descoperi un lucru oribil de trist, un subiect de teroare veşnică.

Soţia ta, acea fată plină de graţie şi de spirit, aşa de cochetă, aşa de plină de viaţă, aşa de vie, şi-a arătat încet-încet, unul câte unul, vicleşugurile ei naturale. In sfârşit, ai dat de adevăr. Acum e lipsită de spirit, e greoaie, nu ştie nici să glumească, nici să discute.

●

O femeie măritată are mai multe amoruri proprii.

●

Printre bucuriile delicioase ale vieţii de becher, orice bărbat aşează şi independenţa trezirii de dimineaţă. Fanteziile trezirii compensează tristeţea culcării.

●

Când într'un salon sunt 60 de femei drăguţe, sentimentul frumuseţii se pierde, nu-ţi mai dai seama de loc de frumuseţe.

●

Timp de doi ani s'a spus trăsura domnului, trăsura, trăsura noastră şi în sfârşit, trăsura mea. *Acest* mea *este împlinirea căsătoriei.*

●

Un soţ trebue totdeauna să ştie ce are soţia lui, căci ea ştie întotdeauna ce nu are.

●

Femeile ştiu întotdeauna să-şi explice bine măririle, cât despre minciunile lor ne lasă să le ghicim noi.

●

Discuţiile violente nu pot avea loc întotdeauna decât după masă, în orice menaj.

Un soţ, dacă ar vroi, n'ar putea să discute în pat cu soţia lui; ea are prea multe avantaje faţă de el şi poate foarte uşor să-l reducă la tăcere.

●

Cu femeile nu poţi avea niciodată un mezzo-termine: *sau eşti un monstru sau cel mai bun dintre soţi.*

●

Orice menaj îşi are curtea de casaţie care nu se ocupă niciodată de fond şi care nu judecă decât forma.

●

Logica feminină, de o simplicitate remarcabilă, consistă în a exprima întotdeauna o singură idee, aceea care formulează voinţa lor. Ca toate lucrurile de natură femelă, sistemul se poate rezolva prin aceşti doi termeni algebrici: Da. — Nu. Uneori şi o clătinare din cap înlocueşte totul.

●

Făţarnicul, cel mai făţarnic dintre făţarnici este de o mie de ori mai puţin făţarnic decât femeia cea mai puţin făţarnică. Judecaţi cât de făţarnice sunt femeile! Ele sunt aşa de făţarnice, încât cel mai fin făţarnic singur nu ar ghici în ce grad este o femee făţarnică, când sunt mii de feluri de a fi făţarnic, iar femeia este aşa de pricepută făţarnică încât are talentul ei de a fi făţadnică fără să pară că este făţarnică. Rar poţi dovedi unui făţarnic că este făţarnic, dar poţi să dovedeşti uneori că e făţarnic; încearcă dar să demonstrezi unei femei că lucrează sau vorbeşte ca un făţarnic; mai degrabă s'ar lăsa tăiată în mii de bucăţi decât să mărturisească că este o făţarnică.

Ea, făţarnică! ea, lealitatea, delicateţa în persoană! Ea, făţarnică! Dar ce se înţelege prin a fi făţarnică? Ştie ea ce înseamnă a fi făţarnică? Ce sunt făţarnicii? N'a auzit şi n'a văzut niciodată făţarnici. „D-ta eşti un făţarnic!"... şi ţi-o demonstrează explicând în mod făţarnic că eşti un rafinat făţarnic.

Să nu te căsătoreşti niciodată. Mai bine să-ţi vezi moştenitorii cărându-ţi mobila în timp ce tu tragi de moarte, mai bine să stai două ceasuri fără un pic de apă în gură, în agonie, asasinat de cuvintele testamentare ale unei îngrijitoare de bolnavi aşa cum atât de crud a făcut-o Henri Monnier în groaznica lui pictură „Ultimele clipe ale unui burlac", dar să nu te însori sub nici un pretext.

●

Facultatea de a arunca din când în când un cuvânt înţepător unuia din soţi (termen judiciar) este un drept exclusiv rezervat soţiei. Dacă aruncă cel mai uşor cuvânt soţiei, el este un monstru.

●

Femeile sunt ca şi copiii: arătaţi-le o bucăţică de zahăr, o să le faceţi să danseze toate contradansurile aşa cum o fac copiii lacomi; dar trebue să ai întotdeauna o acadea, s'o ţii sus, iar... gustul acadelei să nu le ajungă la gură. Aşa capeţi favoarea femeilor.

●

— O femee care-şi face toată datoria, merită, mi se pare, fericirea.

Când această frază cumplită se plimbă pe buzele unei femei măritate, e limpede că-şi face datoria, *ca şi şcolarii cu gândul la recompensa ce le aşteaptă. La liceu, vrei să câştigi un premiu, o scutire de pedeapsă, în mariaj, speri o pălărie, o bijuterie.*

●

Viciul, curtezanul, Nenorocirea şi Amorul nu cunosc decât prezentul.

●

Nici un bărbat nu a descoperit încă mijlocul de a da un sfat prietenesc nici unei femei, nici femeii lui chiar.

●

Când un soţ şi o soţie se ţin legaţi, numai dracul ştie cine este acela care ţine legat pe cellalt.

●

„Când eram flăcău" aceste cuvinte fatale sunt relativ la femee, ceeace este „Săracu' răposatu'!" relativ la noul soţ al unei văduve. Aceste două înţepături de limbă fac răni care nu se cicatrizează niciodată complect.

●

Nimic nu este mai uşor unei femei decât să fie fericită. E suficient să nu se amestece unde nu trebue să se socotească ca cea dintâi servitoare a casei sau ca o slavă de care are grijă stăpânul, să nu aibă nici o voinţă, să nu facă nici o observaţie: atunci totul merge bine.

●

Femeile au corupt mult mai multe femei decât n'au iubit bărbaţii.

●

Femeile sunt, sau caste, sau vanitoase, sau pur şi simplu orgolioase.

●

Ca să fii fericit în căsătorie trebue să fii sau un om de geniu căsătorit cu o femee iubitoare şi spirituală sau să se nimerească prin o întâmplare care nu e atât de comună cum ţi se pare, să fiţi amândoi peste măsură de dobitoci.

●

Femeea trăeşte prin sentiment, pe când bărbatul prin acţiune. Or, sentimentul poate oricând să facă dintr'o meserie măruntă fie o mare nenorocire, fie o viaţă zdrobită, fie un nenoroc veşnic. Bărbatul are, ca toţi bărbaţii, compensări în mişcarea socială: pleacă, vine, ese, face afaceri. Dar pentru femee, în orice lucru e vorba să iubească sau să nu iubească, să fie sau să nu fie iubită.

●

Ideile unui bărbat fără bretele şi descălţat diferă de acelea ale unui bărbat care poartă pe aceşti doi tirani ai spiritului nostru. Pentru un bărbat a se desbrăca, înseamnă să devină excesiv de slab.

Trad. de dr. J. K.

ENIGMA OTILIEI*

Intr'o seară dela începutul lui Iulie 1909, cu puțin înainte de orele zece, un tânăr de vreo optsprezece-nouăsprezece ani, îmbrăcat în uniformă de licean, intra în strada Antim, venind dinspre strada Sf. Apostoli cu un soiu de valiză în mână nu prea mare dar desigur foarte grea, fiindcă obosit o trecea des dintr'o mână într'alta. Strada era pustie și întunecată și în ciuda verii, în urma unor ploi generale, răcoroasă și foșnitoare ca o pădure. Intr'adevăr, toate curțile și mai ales ograda bisericii erau pline de copaci bătrâni, ca de altfel toate curțile marelui sat ce era atunci capitala. Vântul scutura, după popasuri egale, coamele pomilor, făcând un tumult nevăzut și numai întunecarea și reaprinderea unui lan de stele dădea trecătorului bănuiala că mari vârfuri de arbori se mișcau pe cer. Tânărul mergea atent dealungul zidurilor scrutând, acolo unde lumina slabă a felinarelor îngăduia, numerele caselor. Uniforma neagră îi era strânsă bine pe talie ca un veștmânt militar, iar gulerul tare și foarte înalt și șapca umflată îi dădeau un aer bărbătesc și elegant. Fața îi era însă juvenilă și prelungă, aproape feminină din pricina șuvițelor mari de păr ce-i cădeau de sub șapcă, dar coloarea măslinie a obrazului și tăietura elinică a nasului corectau printr'o notă voluntară întâia impresie. Din chipul dezorientat cum trecea de pe un trotoar pe altul în căutarea unui anume număr, se vedea că nu cunoștea casa pe care o căuta. Strada era pustie și lumea părea adormită, fiindcă lămpile de prin case erau stinse sau ascunse în mari globuri de sticlă mată ca să nu dea căldură. In această obscuritate, strada avea un aspect bizar. Nicio casă nu era prea înaltă și aproape niciuna nu avea cat superior. Insă varietatea cea mai neprevăzută a arhitecturii (operă în deobște a zidarilor italieni), mărimea neobișnuită a ferestrelor, în raport cu forma scundă a clădirilor, ciubucăria ridiculă prin grandoare, amestecul de frontoane grecești și chiar ogive, făcute însă din var și lemn vopsit, umezeala care dejghioca varul și uscăciunea care umfla lemnăria făceau din strada bucureșteană o caricatură în moloz a unei străzi italice. In apropierea mânăstirii și peste drum de ea o casă cu ferestre înalte, era încă luminată. In fața ei staționa o trăsură luxoasă cu doi cai albi înlăuntrul căreia dormea cu capul în piept și cu hățurile în mână, un birjar gros înfășurat în tipicul veștmânt lung și încrețit de catifea. Tânărul ajunsese cu greaua lui valiză în chip de balercă în dreptul ei și după oarecare examen, se opri lăsând puțin jos povara. Casa avea un singur cat așezat pe un parter scund ale cărui geamuri pătrate erau acoperite cu hârtie translucidă, imitând un vitraliu de catedrală. Partea de sus privea spre stradă, cu patru ferestre de o înălțime absurdă, formând în vârful lor câte o rosetă gotică, deși deasupra lor zidăria scotea tot atâtea mici frontoane clasice, sprijinite pe câte două mensole. Acoperișul cădea cu o strașină lată înspre stradă, rezemându-se pe mensole despărțite de casetoane, totul în cel mai antic stil, dar mensole, frontoane și casetoane erau vopsite cu un uleiu cafeniu. Zidăria era crăpată și scorojită în foarte multe locuri și din crăpăturile dintre fațada casei și trotuar ieșeau îndrăzneț buruienile. Un grilaj înalt și greoiu de fier, ruginit și căzut puțin pe spate dovedea pe dreapta, existența unei curți în care se zărea prin întuneric atâta frunziș și atâtea trunchiuri, încât întinderea ei, deocamdată, nu se putea calcula, impresia trecătorului fiind totuș de pădure fără fund. Grilajul avusese o poartă mare cu două aripi, legată acum cu un

lanț. O portiță mai mică numai era deschisă și pe aceea, luându-și sacul în mână, intră tânărul, după oarecare chibzuială. Ajungând în fața ușii dela intrare, el se codi să urce cele două trepte de piatră și porni spre fundul curții spre a vedea dacă putea da de cineva în odăile de serviciu. Acolo putu să-și dea seamă că partea de din dos a casei avea o înălțime mai mare decât a restului, parter și cat formând două coridoare suprapuse cu geamlâc. Numai în catul de sus o lampă cu petrol ardea, restul mocnea în întuneric. Tânărul se întoarse spre intrarea din față și medită un mijloc de a-și vesti prezența. Insă nu văzu prin apropiere nici o sonerie și a bătea în ușă i se păru, cum era și natural, o absurditate. Intr'adevăr, ușa de forma unei enorme ferestre gotice de lemn umflat și descheiat de căldură sau ploaie și bubos de vopsea cafenie, se întindea dela cele două trepte de piatră tocite în modul convexității până aproape sub strașină. Nicio perdea nu acoperea ochiurile de geam, pline de un praf străvechiu, pe care se vedeau bine, urmele picăturilor de ploaie și a melcilor fără casă. Neavând alt chip de ales, tânărul apăsă clanța moale și dădu să tragă ușa. Dar spre spaima lui, ușa cea uriașă se mișcă aproape dela sine, căzând spre el cu un scârțâit îngrozitor. Intimidat, așteptă ca lumea din casă, intrigată de sgomot, să năvălească jos, dar nu se întâmplă nimic. Tânărul intră atunci înăuntru, încercând să închidă cât mai dulce infernala ușă și abia înăuntru făcu uimitoarea descoperire că mânerul de os al unui probabil clopoțel interior atârna în sală. Dar nu îndrăzni să sune numaidecât, intr'atât îl miră anticamera. Ea era de o înălțime considerabilă ocupând spațiul celor două caturi laolaltă. O scară de lemn cu două suișuri laterale forma un soiu de piramidă în vârful căreia un Hermes de ipsos destul de grațios, o copie după un model clasic, dar vopsit detestabil cu vopsea cafenie, ținea în locul caduceului o lampă de petrol cu glob de sticlă în chipul unui astru. Lampa era stinsă, în schimb o altă lampă plină de ciucuri de cristal, atârnată de înaltul tavan lumina turbure încăperea. Ceeace ar fi surprins aici ochiul unui estet, era intenția de a executa grandiosul clasic în materiale atât de nepotrivite. Pereții care, spre a corespunde intenției clasice a scării de lemn ale cărei capete de jos erau sprijinite pe doi copii de stejar, adulterări donatelliene, ar fi trebuit să fie de marmură sau cel puțin de ștuc, erau grosolan tencuiți și zugrăviți cu șablonul și cu mâna, imitând picturile pompeiene și în deosebi porfirul prin naive stropituri verzi și roșii. Insă sistemul de perspective și festoane în loc să fie tratat pe întregul câmp al anticamerei, printr'o optică falsă de zugrav, era tăiat în două secțiuni corespunzând fiecărui cat, indicând astfel în chip supărător lipsa de cohesiune a planurilor. Insfârșit tavanul imita prin zugrăveli casetoanele unui plafon roman. Acest sistem de decorație, precum și crăpăturile lungi și neregulate ale pereților, dădeau încăperii un aer de ruină și răceală. Tânărul, hotărându-se însfârșit, trase de mânerul clopoțelului. Atunci un fel de schelălăit metalic răsună de sus ca'n niște spații mari și goale dar cu ecou rău. Trecu un timp chinuitor pentru necunoscutul de jos, apoi scara începu să scârțâie apăsat ca de o greutate extraordinară și cu o iritantă încetineală. Când provocatorul acestor grozave pârâituri fu jos, tânărul văzu mirat un omuleț subțire și puțin încovoiat. Capul îi era atins de o calviție totală și fața părea aproape spână și din cauza aceasta, pătrată. Buzele îi erau întoarse în afară și galbene de prea mult fumat, acoperind numai doi dinți vizibili, ca niște așchii de os. Omul, a cărui vârstă desigur înaintată rămânea totuș incertă, zâmbea cu cei doi dinți, clipind rar și moale, întocmai ca bufnițele supărate de o lumină bruscă, dar privind întrebător și vădit contrariat.

— Unchiul Costache? — îndrăzni să deschidă gura tânărul, dar apoi, intimidat, refăcu întrebarea: — Aici șade d. Constantin Giurgiuveanu?

Bătrânul clipi moale din ochi, cașicând n'ar fi înțeles întrebarea, mișcă buzele, dar nu răspunse nimic.

— Eu sunt Felix — adăogă tânărul uimit de această primire, — nepotul dumnealui.

Omul spân păru tot așa de plictisit de întrebare, clipi de câteva ori din ochi, bolborosi ceva, apoi cu un glas neașteptat de răgușit, aproape șoptit, duhnind a tutun, răspunse repede:

— Nu-nu-nu știu... nu-nu stă nimeni aici, nu cunosc...

Buimăcit, tânărul stătu locului nemișcat, așteptând o revenire asupra tăgadei. Dar bătrânul, după ce-l privi clipind, cu acea deferență hotărâtă cu care îndemni pe un individ să plece, zise din fundul gâtlejului: Bunăseara! și porni iarăși în scârțâituri îngrozitoare, pe scară. Tânărul puse mâna automatic pe mânerul valizei și eși amețit pe ușa gotică și apoi pe poarta ruginită, trecu prin fața muscalului care sforăia mereu și porni dezorientat înainte.

Uimirea liceanului va părea nu se poate mai îndreptățită, dacă vom ști cine era. Se numea Felix Sima și sosise cu o oră mai înainte în București venind din Iași, unde fusese elev în clasa a VIII-a a Liceului Internat. Sfârșise liceul, trecând și examenul de capacitate, și acum venea în București la tutorele său, Costache Giurgiuveanu. Acest Giurgiuveanu căruia obișnuia din familie a-i zice „unchiul" era cumnat al tatălui său care murise de un an. Doctorul Iosif Sima, fost medic militar, apoi demisionat, nu mai avea de mult rude apropiate de sânge. Singura lui soră, soția lui Costache Giurgiuveanu cel căutat, murise și ea de mult. Văduv el însuș de vreo zece ani, doctorul își ținuse băiatul mai mult în pensionate și în internate. După o lungă boală plictisitoare, se stinse și el cu satisfacția că copilul e mare și cu viitorul oarecum asigurat. In afară de un oarecare depozit în bani, doctorul lăsă lui Felix o casă cam veche dar solidă și rentabilă în strada Lăpușneanu. Pentru administrarea acestor bunuri, fusese indicat ca tutore „unchiul Costache", cumnatu-său. De un an de zile, Giurgiuveanu reprezenta pe Felix în raporturile cu școala, plătea taxele, semna în calitate de corespondent, iar Felix la rândul lui îi trimitea știri despre el. Dealtfel relațiile acestea nu erau de loc pricinuite de simpla întâmplare a tutelei: „unchiul Costache" și „verișoara Otilia" care trecea în genere drept fata lui Costache, fuseseră totdeauna numele cele mai pomenite din casa doctorului Sima și socotite ca simbol al rudeniei apropiate. Felix nu văzuse pe Costache Giurgiuveanu decât cu mulți ani în urmă, ca copil, și tot atunci o cunoscuse și pe Otilia care era o simplă fetiță. Dar în fiecare an scria la sărbătorile consacrate și în alte câteva împrejurări „unchiului Costache", întrebând ce mai face „verișoara Otilia", iar Otilia scria „unchiului Iosif", întrebând ce mai face „vărul Felix". Tânărul fiu al doctorului și Otilia erau astfel în chip oficial intimi prin corespondență și desigur că dacă s'ar fi întâlnit, n'ar fi putut decât să continue și oral stilul familiar din scrisori. Zăpăceala lui Felix era dar explicabilă. Numărul casei îl cunoștea infailibil, iar în casă locuiau „unchiul Costache" și „verișoara Otilia". Rămăsese hotărît în urma unei corespondențe pe care o ținea, nu-i vorbă, cu Otilia, că îndată ce va termina liceul va veni la București în vederea continuării studiilor, urmând să locuiască la unchiul-tutor în strada Antim. Ii vestise la vreme printr'o scrisoare și acum venise ca să primească acest răspuns ciudat. Felix își cercetă bine memoria spre a vedea dacă nu cumva are o lipsă, dar lucrul era cu neputință. Acela era numărul. Căută mai departe vreun *bis* și se mai gândi la posibilitatea ca în curtea unchiului să fie mai mulți locatari. Știa însă bine că Giurgiuveanu era proprietar și nu închiria, și un chiriaș dealtminteri, ar fi știut la cine stă. Mai mult muncit de ciudățenia acestei întâmplări decât de problema petrecerii nopții în necunoscut, Felix mergea în neștire înspre strada Arionoaei, când deodată o imagină i se fixă în minte. Pe un carton mic o fotografie-vizit în tonalitate cafenie spălăcită înfățișa un om cu capul aproape depilat, cu ochii foarte proeminenți și cu buze groase, cu numai câteva fire negre rare în loc de mustăți. Această fotografie care se afla pe biroul tatălui său îi deștepta în minte, nu știa de ce, ideea unui hoț de copii mici. Insă era sigur că fotografia reprezenta pe unchiul Costache. Omulețul de pe scara scârțâitoare mult mai bătrân, era aidoma moralmente cu unchiul din fotografie. Un fior necunoscut de experiență rea trecu prin sufletul candid al lui Felix: — Să nu vrea să-l primească „unchiul"? Dar de ce? Fără îndoială că nu a lămurit bine. Poate scrisoarea n'a sosit și nu se așteptau să vină așa târziu noaptea. Totuș, spusese răspicat: — Eu sunt Felix! Cu îndoiala în suflet, însă hotărît, tânărul se întoarse înapoi și după o scurtă codire, intră din nou în curte și în anticameră și trase de blestematul clopoțel care răsună pe sus ca un vas de sticlă căzând sfărâmat pe podele. După o așteptare chinuitoare, scara începu să scârțâie greu și bătrânul spân apăru din nou cu ochii mirați.

— Ce e? — întrebă el în șoaptă, cași când nu l-ar fi văzut pe băiat. —

Glasul acestuia pieri de emoție și inima svâcni cu violență în piept. Incercă să-și adune puterile când o voce cristalină se auzi de sus:

— Dar, papa, e Felix!

Felix privi spre capătul scării ca spre un cer deschis și văzu în apropierea lui Hermes cel vopsit cafeniu un cap prelung și tânăr de fată, încărcat de bucle, căzând până pe umeri. Atunci bătrânul cașicând totul s'ar fi petrecut în modul cel mai firesc, fără nicio lămurire asupra atitudinii dinainte, clipind molatec din ochi cu aceeaș duhoare de tutun și cu acelaș glas fără acustică, zise lui Felix Sima:

— Ia-ți geamantanul și vino sus! —

Urcară amândoi pe scara pârâitoare și se găsiră într'un soiu de antreu pe care tânărul nu avu răgaz să-l examineze, rămânând totuș cu sentimentul că mobilele erau toate acoperite cu niște cămăși de materie fumurie. Fata, subțiratecă, îmbrăcată într'o rochie foarte largă pe poale, dar strânsă tare la mijloc și cu o mare coleretă de dantelă pe umeri, îi întinse cu franchețǎ un braț gol și delicat. Felix îi strânse mâna și avu o clipă impulsiunea de a i-o săruta, însă fata i-o trase cu mult înainte de a lua o deciziune și i-o trecu sub brațul lui stâng.

— Ce bine-mi pare, ce bine-mi pare, — zise ea volubil, — că ai venit. Eu sunt Otilia.

G. CALINESCU

* Din romanul în două volume *Enigma Otiliei* care va apărea în curând în editura „Naționala-Ciornei".

MUZA ŞI NEGOŢUL

Cilibi Moise. - Gherea. - Garagiale. - Creangă C. A. Rosetti. - Eugen Carada. - Aristide Blank. - Leopold Stern

Negoţul,—după cum arată d. Barbu Lăzăreanu într'un capitol din primul volum *„Cu privire la umor”*, — îşi are şi el filosofia, umorul şi pitorescul lui.

Cilibi Moise, un mic negustor — ambulant, a fost un mare „negustor” ca să vorbim în termeni comerciali — de umor, de autentic umor, cules în bună parte din lumea micului negoţ. A dăruit celor care îl ascultau — mult mai mult decât a vândut cu bani mărunţişurile lui — vorbe de duh, pline de înţelepciune şi pitoresc.

Cilibi Moise a fost negustor ambulant din necesitate şi om de duh din instinct. Din necesitate au mai fost negustori Dobrogeanu-Gherea şi Caragiale, Ispirescu şi Creangă.

Haşdeu şi sarmalele lui Gherea

Gherea a ţinut la Ploeşti restaurantu' Gării. Caragiale a ţinut la Buzău restaurantul gării şi la Bucureşti, apoi o berărie, iar Ispirescu şi Creangă au fost patroni tipografi.

C. Dobrogeanu-Gherea

Gherea a dovedit că un mare critic poate fi un bun birtaş. Sarmalele preparate în bucătăria lui Gherea erau o specialitate a casei. Haşdeu, care nu se prea împăca cu critica lui Gherea, gusta foarte mult... sarmalele lui. Dar tot atât de mult gusta Haşdeu cuvântul de spirit şi mai ales echivocul spiritual. De aceia lăudând specialitatea bucătăriei lui Gherea, Haşdeu se exprimă astfel:

„Sarmalele lui Gherea sunt MAI PRESUS DE ORICE CRITICĂ”.

Pe seama celor două profesiuni ale autorului „Neoiobăgiei” a mai circulat şi următoarea epigramă pe care o găsim într'una din savuroasele „Cronici mărunte”, publicate de d. Constantin Graur, în almanahul „Adevărului”:

Gherea este omul mitic,
Că, de 'ntrebi de-al lui sălaş,
Birtaşii spun că este critic, —
Criticii că-i birtaş.

Caragiale „Garson de talent”

Cu toate că n'a fost expresia unui adevăr, această epigramă a plăcut, făcând ecoul cafenelelor bucureştene, ca şi reflecţia lui Haşdeu despre Caragiale pe vremea când era berar:

I. L. Caragiale

...*„Fără îndoială că este un garçon de talent”*.

Caragiale nu s'a supărat de această mică răutate. El ştia să fie mult mai răutăcios. Astfel, fiind invitat mai târziu să se înscrie în Societatea Scriitorilor Români a refuzat spunând că este deja înscris în Societatea chelnerilor!

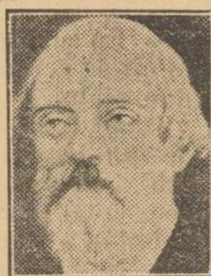
Creangă şi dividendele

Caragiale n'a avut noroc cu negustoria. La fel Creangă, tovarăşul de tipografie al lui Ioan S. Ionescu dela Iaşi despre care d. Lăzăreanu (în volumul „Cu privire la Creangă” din colecţia de studii editată de „Cultura Românească”), spune că până sa devină autor de poveşti, de hazuri şi de neexpresive impresii de excursiuni, orgoliul său de tipograf era de a fi fost colaboratorul tehnic la unul din tomurile „Uricariului”, unde publicarea ispisoacelor, anaforalelor şi a câte unui hatişerif pretindeau o deosebită băgare de seamă din partea culegătorului şef şi a „practicanţilor zeţari”.

Ori de câte ori Creangă îl întreba pe tovarăşul său cum merg afacerile, acesta îi arăta dividende pe hârtie. Şi de fiecare dată, Creangă drept ripostă, se răzbuna în felul lui, povestindu-i anecdota cu racii „care se găsesc numai în scrisoare, dar nu se află şi în coşul oacheşului comisionar aducător al scrisorii”.

C. A. Rosetti, negustor

Dacă Cilibi Moise şi Gherea, Caragiale şi Creangă au fost negustori din necesitatea de a-şi asigura existenţa sau de-a adăuga meseriei de scriitor o profesiune mai rentabilă, omul politic şi ziaristul C. A. Rosetti, „părintele democraţiei române” fost de mai multe ori ministru şi unul din făuritorii Unirii Principatelor, a devenit comerciant pentru a ajuta ridicarea clasei negustoreşti. Meritul lui e cu atât mai mare, cu cât pe vremea aceia boerimea din care făcea parte socotea negoţul ca o îndeletnicire lipsită de consideraţie.

C. A. Rosetti

C. A. Rosetti — după datele d-lui dr. N. I. Angelescu, care a scris o serie de monografii interesante, — a fost patron tipograf şi a făcut negoţ de librărie şi afaceri de comision.

Prăvălia a deschis-o în anul 1846, în hanul Bossel, uliţa Mogoşoaei 18, sub firma: *„Stabilimentul C. A. Rosetti”*. El a adus pentru prima oară din Franţa vinul şi şampania, iar dela Viena petrol rectificat, sub numele de Pinolin gaz. Tot el a introdus cel dintâiu în ţară, hârtia de fabricaţie engleză.

A SOSSIT
LA MAGASIA C. A. ROSETTI
VINURILE
MAI JOS INSEMNATE.

CHAMPAGNE.

BORDEAUX.

COGNAC.

Anunţul-reclamă pentru desfacerea vinurilor franceze

Spre sfârşitul anului 1858, C. A. Rosetti a fost ales de corporaţiunea marchitanilor, ca staroste al lor.

In primii ani de negoţ şi mai ales ca patron tipograf, C. A. Roşetti a avut drept colaborator pe Winterhalder şi F. Grand. Mai târziu, a deschis o prăvălie pe cont propiu cu mărfuri englezeşti aduse direct din Anglia, conducător al întreprinderii fiind Winterhalder.

C. A. Rosetti a înfiinţat pe lângă negoţul de librărie şi primul cabinet de cetire din ţară.

Reclamele lui C. A. Rosetti

Reclamele şi anunţurile lui C. A. Rosetti sunt foarte inteligente şi persuasive. Pentru a atrage pe clienţi la librăria sa, el a făcut să apară în ziarul „Românul”, al cărui fondator şi conducător a fost, anunţul următor:

„Un amator de cărţi a cumpărat deunăzi la un mezat, opera lui Boetius „Consolation philosopique” pentru 15 centime şi a găsit în acea carte un bon asupra tezaurului de 10.000 franci, subscris de Human, ex. Ministru de Finanţe sub Ludovic Filip; bibliofilul a găsit această mângâiere filosofică foarte mângâitoare. Această întâmplare a inspirat librarului C. A. Rosetti ideia de a ascunde un bilet al ministerului nostru de finanţe de 3000 de lei într'un volum din cărţile magazinului său, cu speranţa că aceasta va îndemna pe viitor pe amatorii de lectură, a cumpăra cărţile lor la acea librărie; dacă după un an de zile, nimeni nu va fi cumpărat volumul ce conţine acest bilet se va scoate de acolo şi se va pune în alt volum”.

Intreprinderea comercială a lui C. A. Rosetti a fost lichidată după o funcţionare de peste 14 ani. După cum a declarat în anunţul de lichidare, cauza nereuşitei întreprinderii a fost *„neobişnuinţa cumpărătorilor de a aprecia calitatea superioară a mărfurilor”*, dar mai ales neachitarea mărfurilor date pe datorie.

Preocupările literare ale lui Eugen Carada

Dacă C. A. Rosetti a dat greş pe tărâmul economiei practice, redactorul său la „Românul”, Eugen Carada a reuşit să se afirme ca un mare realizator în domeniul vieţii economice şi financiare a ţării contribuind cel mai mult la consolidarea Băncii Naţionale, al cărei guvernator a fost.

Eugen Carada, înainte de a se afirma ca economist şi financiar, a avut preocupări literare, traducând şi adaptând piese pentru Teatrul Naţional din Bucureşti.

De altfel, Eugen Carada nu este singurul economist şi financiar, care a fost în tandreţe cu literatura.

Oameni de finanţe şi de litere

Financiarul Aristide Blank este şi autor dramatic. Una din lucrările sale *„Satele lui Potemkin”*, a fost jucată pe scena aceluiaşi teatru, care a reprezentat adaptările dramatice ale lui Eugen Carada.

Leopold Stern

Directorul Băncii Elveţiene, d. Leopold Stern, a debutat în literatura românească cu piesa „Ploaie cu soare” şi s'a făcut cunoscut în literatura franceză cu eseurile sale despre psihologia amorului contemporan. Iar fostul coproprietar al fabricei de zahăr din Ripiceni, d. A. L. Zisu, este romancier, nuvelist, eseist şi polemist.

Aristide Blanck

Lista convieţuirii economiei şi finanţei cu literatura mai cuprinde şi alte nume. Nu le vom cita pentru a nu le... compromite. Când eşti la începutul carierei economice sau financiare, legăturile intime cu literatura pot fi o piedică pentru ajungerea într'o carieră practică... şi bănoasă.

S. SEMILIAN

„Fizica cosmică”

Ea ne arată că e mai bine să dormim cu capul spre Nord

După cum un personaj al lui Molière făcea în fiecare zi proză fără să ştie, la fel oamenii fac de veacuri fizică cosmică. E de mirare că abia acum, s'au găsit specialişti la Berlin să facă declaraţii, cu privire la anumite chestiuni de fizică cosmică.

Nu vom comenta corelaţia ce ar putea exista între fizica cosmică şi bietele rase umane, de oarece în cronicile ştiinţifice ne ocupăm numai de lucruri serioase.

In primul rând „fizica cosmică” nici nu există. Se ştie că fizica are diferite ramuri precum: acustica, optica, fizica moleculară, fizica relativistă, fizica astrelor (denumită: astrofizica, fizica globului pământesc (numită geofizica) etc. Nu există însă fizica „cosmică”. E cel mult o născocire de metafisică modernă care a putut vedea lumina zilei într'unul din laboratoarele neo-medievale ale alchimiei rasiste.

E poate şi puţină confuzie. De când cu descoperirea razelor cosmice unii ar crede că ştiinţa care se ocupă cu ele s'ar putea numi fizica cosmică.

Cei care au vizitat Expoziţia din Paris au avut prilejul să vadă cel mai mare electromagnet din lume, format din zece vagoane de fier şi o jumătate vagon de sârmă de cupru. Acest uriaş magnet foloseşte pentru a pune în evidenţă trajectoria urmată de razele cosmice.

Razele cosmice pătrund şi în corpul nostru. Suntem astfel sub înrâurirea cerului. Ar trebui să ne închidem în camere cu pereţi de plumb de doi metri în diametru dacă am dori să nu fim atinşi de cele mai pătrunzătoare raze ce există în univers.

Variaţia intensităţii razelor cosmice are repercusiuni asupra magnetismului terestru, influenţează clima, creşterea plantelor şi animalelor.

Se crede că toate speciile noui de vieţuitoare s'au născut întâi în regiunile muntoase. Leii trăiesc în Abisinia la altitudini de 2.000 metri. Condorii, vulturii, urşii mari trăiesc numai la munte. Oamenii dela munte sunt în genere mai înalţi şi mai voinici. Savantul englez H. Thomas, profesor la Cambridge, susţine că în munţi apar cele mai multe forme de viaţă din cauza razelor cosmice, ce abundă la altitudini mari.

Electro-magnetul din Paris a permis să se facă cercetări asupra celulelor vii care sunt influenţate mult în desvoltarea lor în câmpul de forţă magnetică. S'a ajuns astfel ca oamenii de ştiinţă să demonstreze că e mai bine să dormim cu capul spre Nord. De altfel majoritatea animalelor, în deosebi cânii şi pisicele, iau în timpul somnului poziţia spre Nord în mod instinctiv.

Cu atât mai mult trebue şi noi să dormim după acul busolei şi nu după necesităţile estetice impuse de relativa situaţie geografică a mobilierului camerelor noastre.

Dormind spre Nord avem un somn profund şi reparator pentru sistemul nervos.

L. FLORIN

Din zilele si gândurile mele

X.

24 Septembrie 1855.

Incheerea şedinţei de astăzi a legat între mine şi de Hess, o înţelegere fără de cuvânt şi ne-a încunjurat într'un nimb de simţiri, care nu s'aseamănă cu nici unul din acele cetite de mine în cărţile lui Lamartine, în ale lui George Sand ori într'acel în care-mi pare că erau învăluiţi, pe atunci, Smărăndiţa şi Wladimir.

La cafe, ca şi când cine ştie ce ne-ar fi apăsat pe suflet, am fost trişti şi tăcuţi, împrumutându-ne, parcă, unul altuia câte un gând, vag spus în crâmpee, fără legături şi chiar fără nevoia de a le căuta şi găsi.

De Hess avea pe faţă şi'n mişcări oboseala aceea pe care hodina n'o poate înlătura; mi se părea că dintr'însul, din sufletul său, pusese o mare parte în portret şi acum, în toată fiinţa lui, nu mai era decât *acel* ce s'arăta la masă, în faţa mea şi care s'agăţa ostenit, cu cea din urmă putere — cum s'agaţă înecatul de plante fără rădăcini — de gânduri răsleţe, în care, cu toată cercetarea, nu-l mai recunoşteam.

Skardzinski însuşi părea a fi pătruns de starea noastră; era mai puţin vorbăreţ şi împotriva pornirii din zilele trecute de a vorbi de putinţa sau neputinţa plecării, — astăzi, parcă departe de orice gând, tăcea, încăpăţânat şi mut. Şi, ridicându-ne dela masă, Skardzinski ne spuse:

— In timpul şedinţei de pictură, ce nu înţelege vorbă şi prezenţă străină şi stimulat, la rândul meu, de *frumos*, am să'ncerc şi eu să redau într'o compoziţie pianistică tabloul naturii, văzut de mine eri.

— Sunteţi compozitor, domnule de Skardzinski ? De ce nu mi-aţi spus ?

— Am studiat mult timp piano, cu Marek, la Varşovia; dar, întotdeauna mi-a plăcut compoziţia, mai mult; şi, câţiva ani, am lucrat la Conservator, numai armonia şi contrapunctul.

— Aici n'avem piano.

— In matematica mea muzicală îmi ajunge deocamdată imaginaţia, susţinută de anumite reguli şi socoteli...

Skardzinski intră în apartamentul său şi de Hess îmi spuse cu oarecare vioiciune în glas:

— Portretul d-voastră, domnişoară, e isprăvit în sensul artistic al vorbei; şi, chiar de aş mai vedea, ca pictor, ceva de adăogat; ca artist, nu voi păcătui...

Trecurăm, după cafe în balcon. De Hess aduse pânza învălită, mă luă de braţ şi mă duse în faţa chevaletului; ridică perdeaua şi mă văzu uimită, gata să mă prosternez în faţa operei de artă, ca înaintea unei icoane, dacă gândul nu mi-ar fi fost păgân...

Eram *eu;* da, eu eram, aşa cum mă văd şi cum m'arată toate oglinzile din castel şi ceeace nici eu şi nici ele nu prinseseră din sufletul meu, era de văzut limpede în portret. Stăteam, aiurită, în faţa pânzei, pe când de Hess, tăcut, se uita la mine, ca şi când mi-ar fi aşteptat impresia, neprofanată de cuvânt.

— Vă sunt recunoscător de atitudinea voastră atât de în armonie cu subiectul şi cu sentimentul ce l-am avut, încercând cu toate mijloacele mele, să-l redau, aşa cum l-am simţit.

— L-aţi simţit, maestre, până dincolo de vedere şi de gând.

Spuneţi-mi unde-i, oare, acest artistic „au delà".

— Aproape de Dumnezeire, de-mi daţi voe să spun aşa.

Şi, emoţionat, de Hess îmi sărută mâna, dădu titlu compoziţiei „Isolement", se iscăli şi-mi ceru „favoarea" s'o suspende, în iatacul meu.

In dimineaţa asta, nu fusesem încă la ţintirim şi-l rugai să-mi erte lipsa din ceasul când eram să mă duc la ai mei.

In plimbarea lui pe balcon, de Hess

mă văzu trecând cu tot ce le duceam şi, de sus, îl auzii:

— Permiteţi-mi, vă rog, să vă'nsoţesc în piosul vostru pelerinaj.

Fusei surprinsă de gândul său şi, tăcută, mă oprii:

Baronul se cobori, într'o clipă, şi luându-mi untdelemnul şi lumânările, merserăm gândind până la seră, spre care fără să-i spun, păşi cel întâi.

In ţintirim am avut, azi, o impresie care toată viaţa nu se va şterge din gândul şi din inima mea: De Hess, descoperit şi îngenunchiat pe o piatră din faţa mormintelor, se ruga; apoi, luându-mi mâna, mai spuse încet câteva cuvinte, pe care nu le înţelesei şi ridicându-se, odată cu mine, îmi vorbi:

— Aici, la mormintele părinţilor voştri, m'am prins pe tot ce mi-i sacru în viaţă, ca alături de cei doi protectori ai voştri, să fiu, deocamdată mai dedeparte şi pe urmă — o nădăjduesc din tot sufletul — mai de aproape, protectorul visat, poate, de scumpii voştri dispăruţi.

Fără ca în clipa aceea să-mi fi putut lămuri gândul lui de Hess, lacrimile mă podidiră şi nu-i putui spune nici un cuvânt. El îmi luă batista şi cu aceeaş delicateţă cu care-mi aşezase şuviţa de păr, mi le şterse (aşa cum mi le ştergea tata, Dumnezeu să-l erte, când mă loveam), rugându-mă să-l ert „dacă într'un moment, ce n'ar mai fi putut fi altul", îmi pricinuise deslănţuirea durerii, pe care atât de adânc o simţea.

— Mi-a fost, domnule de Hess, pomana ce-o facem celor săraci, un nepreţuit semn al bunătăţii şi al milei, pe care numai Dumnezeu v'a îndemnat să le juruiţi părinţilor mei.

Şi, pe când în lacrămi, pe care nu le puteam opri, premeneam candelele, de Hess răspândea pe morminte petale de flori.

Ne întorceam, tăcuţi, spre castel, când Alecu, întâmpinându-ne în cale, îmi spuse dela câţiva paşi:

— Stăpână, a sosit, chiar acum, un curier dela Tudora.

— Cum a venit ?

— Pe jos. Merge de două zile şi spune că pe poimâne, dacă nu mai plouă, are să fie chip de pornit spre graniţă, în sus. Traduc lui de Hess cele auzite şi'n vorbă, uitându-mă la el, îl văd îngălbenind; grăbesc, fără voie, pasul şi poruncesc lui Alecu să cheme pe Skardzinski şi curierul în sala de sus.

Un sătean, cu picioarele goale şi'n suman, intră'n sală, urmat într'o clipă de Skardzinski.

Cel întâi se'nchină şi neîndrăznind să calce pe covoare, rămâne lipit de uşă tăcând şi învârtindu-şi pălăria necontenit; apoi, caută în buzunarul sumanului şi cum mă vede apropiindu-mă îmi întinde, dedeparte, un plic, pecetluit, pe care nerăbdătoare cum sunt s'aud veştile lui spuse asupra drumului, îl pun pe masă, aşteptând.

— Cum îi drumul ? Se poate umbla cu trăsură grea ? cu landou, vreau să zic.

— Drumu, Măria Voastră, acu, nu-i bun; da, până într'o zi ori două, are să se dreagă, cât s'o putea. Tăt drumu îi împănat di oameni şi di miliţieni. Am auzit că'n sus, pi unde s'o revarsat mai tare tăte apele, îi şi mai greu di umblat. Pi la noi, la Tudora, n'o vinit ele aşa di mari ca pi aici şi iaca: Eu's pi drum di alaltăeri, di când m'o trimăs boeru nostru într'acoace, şi n'am întâlnit ţipenie di om. N'am umblat noaptea, că, pi unde o trecut pâraiele, sanţu-i una cu drumu şi noaptea di nu-i vide, dai în glod şi intri'n şanţ până la genunchi.

De Hess asculta traducerea cu interes şi pe măsură ce săteanul intra în amănunţimi, faţa i se destindea văzând cu ochii...

— Ce fac boerii, sunt sănătoşi ? Il întreb la rândul meu.

— Sănătoşi, stăpână, slavă Domnului !

— Unde erau când au început ploile ?

— Era la curte şi tocmai poruncise boerul, să se pregătească landou, pi a doua zi dimineaţă, ca să pornească la Cernăuţi.

— Eşti dela curte ?

— Da, stăpână, să trăiţi ! Eu's dintre străjării curţii, şi's la boer de douăzeci di ani. Numai eu ştiem calea într'acoace. Pornisem, doar calare; da, am întâlnit doi oameni, dincolo di rohatca Tudorei, care m'o întrebat: „Incotro ? Şi, după ce-o aflat, mi-o spus: „Leagă calu di gard şi lasă-l în drum, că tot atât îi.. M'am întors la curte, am spus boerului şi am pornit pi jos.

Sun pe Alecu şi-i poruncesc să aibă grijă de om, până mâne, când, după porunca stăpânului său, trebue să pornească la Tudora, înapoi.

In tot timpul cât curierul îmi vorbise de drumul său, de Hess ceruse lui Skardzinski, cu învoirea mea, să-i traducă „cuvânt cu cuvânt".... Apoi, baronul mulţumind în limba lui şi cu un surâs, dădu săteanului trei irmilici. Acesta se aplecă, îşi atinse mâna de pământ şi, bucuros, eşi din sală.

De Hess, discret, ca să mă lase să cetesc, în voe, scrisoarea, spune lui Skardzinski:

— Ar fi bine să avem pregătite două scrisori şi o depeşă, care cu primul curier, de mâne, poate ar pleca.

De Hess şi Skardzinski trec în apartamentul lor, iar eu alerg să cetesc scrisoarea, în iatac.

Draga noastră Catincuţă,

S'o îndurat Dumnezău să ne ţie în viaţă şi di abea, acu, să ne deie putinţa di a coresponda cu tine, de care mare grijă am avut şi avem. Dorim să ştim, dragă Catincuţă, de eşti bine sănătoasă şi dacă în prăpădu care o fost, n'ai avut a suferi decât pierderea recoltei de pe moşii. Eram să pornim spre Cernăuţi chiar în ziua când au început ploile şi Dumnezău ne-o ocrotit, oprindu-ne pi loc. Altfeliu, poate că am fi avut şi noi soarta Stoianovicilor, dela Dâmbu, di care-am auzit că s'au înecat, cu cai şi cu landou, pe Prut, în sus. Noi sântem, slavă Domnului, sănătoşi şi ne gândim şi vorbim într'una de tine, fără să ne putem ierta neprevederea de a te fi lasat singură la Stiubeeni. Da, mare-i Dumnezeu ! Te-o fi luat în sfânta sa pază. Ne mai gândeam că slugile tale, vechi şi credincioase, nu s'au abătut dela îndatoririle lor. Cum nu-i chip să venim la Stiubeeni decât după ce s'or drege drumurile, aşteptăm cu nerăbdare răspunsul tău, prin curierul ce trimet.

Dorindu-ţi tot binele, sănătate şi voe bună, te îmbrăţoşăm cu dragoste părintească.

Aglaia şi Mihalache Băluşăscu

Le-am răspuns amănunţit tot ce se petrecuse în cele patru zile, la Stiubeeni; şi, cum întârziasem scriind şi zacusca aştepta pe masa din sală; de Hess trimese pe Lache, să mă poftească la „micul dejun" (cum tradusese el, după porunca baronului).

După ce-şi ceru ertare de a mă fi deranjat, poate, şi după ce m'aşezai alături de masă, de Hess mă'ntrebă:

— Sper că veştile ce le-aţi primit, sunt bune.

— Da, domnule baron, mai bune chiar de cum m'aşteptam; bătrânii sunt sănătoşi şi au scăpat de mare pericol, neplecând, la Cernăuţi, în ziua când hotărîse.

De v'ar interesa, v'aş ceti scrisoarea lor.

— Vă puteţi imagina cât de mult mă interesează asociaţii mei, în ocrotirea voastră ? După câteva zile, cum spun, ei vor veni şi eu... voi fi plecat ! Aş fi dorit să-i cunosc, să le vorbesc şi să ştiu în paza şi mai ales în dragostea cui vă las un timp.

Gândul şi cuvintele lui, mă surprind atât prin înţelesul lor cât şi prin chipul, emoţionant, în care fuseseră spuse.

— Băluşeştii au fost prietenii părinţilor mei.

Ei n'au avut copii şi mă au acum, în tristă moştenire dela prietenii lor.

— Sunt ei oare demni de moştenirea voastră ?

— Ce vreţi să spuneţi, domnule baron ?

— Vă iubesc şi vă stimează, bătrânii aceea aşa cum o meritaţi ?

— Ar fi de neînchipuit ca oamenii bătrâni, care n'au avut copii şi care n'au crescut, de mici, pe alţii străini, să poată avea, la vârstă înaintată, dragostea, părintească, ce n'a încolţit, din tinereţă, în sufletul lor.

Când am avut nenorocirea să-mi pierd părinţii, ei, prietenii lor buni, au fost lângă mine şi toată dragostea ce-au avut-o pentru ei, au revărsat-o, asupră-mi, în faptele lor.

(Continuare în pag. 8)

DIN FLAUTUL DE JAD

Traduceri din poezia chineză

Destinul

O frunză s'a desprins dintr'o salcie,
Acum pluteşte pe apă.
In inima mea, deasemeni, timpul şi-a desăvârşit opera.
M'am despărţit de-o tânără femee
Pe care am iubit-o prea mult,
Şi mi-aştept în linişte, destinul.
Mă uit la frunza de salcie:
Valurile o poartă spre ramura din care s'a desprins.

Cu barca, pe lac

Micul lac, limpede şi liniştit,
Seamănă cu o ceaşcă plină cu apă.
Pe ţărmurile lui, bambuşii par nişte colibe,
Iar arborii, cu frunzele lor, le servesc de acoperiş.
Marile stânci ascuţite, din mijlocul florilor
Seamănă cu nişte pagode.
Imi las barca să alunece pe apă,
Şi zâmbesc, văzând cum natura imită pe oameni.

AL. T. STAMATIAD

Şi, pe când vorbeam, Lache intră'n sală spunându-mi:

— Stăpână, trece un curier din sus. L'o văzut domnu Schnabl, care o sosit chiar acu şi domnu Alecu o alergat să-i iasă înainte, la fântână.

De Hess, care părea a fi înţeles de ce era vorba, se îngălbeni şi mă'ntrebă doar atât:

— Circulă curierii?

— Aşa spune administratorul Schnabl.

— Dacă circulă... zise baronul sculându-se şi făcând câţiva paşi în susul şi'n josul sălii. Se aşeză iar şi tăcu, mut.

— Nu pot crede să umble astăzi curierii, dacă, eri, nici carele nu răsbăteau pe drum.

— Ceeace spuneţi e bine judecat, zise baronul, sculându-se iar, şi îndreptându-se spre fereastră. Se uită o clipă pe geam, se'nvârti în loc, veni, mai grăbit spre mine, vorbind în mers.

— Mă gândesc că acesta ar putea fi un curier întârziat, rămas pe drum din timpul înecului... Apoi, surâzând, trist adăugă: Ce nu poate făuri imaginaţia atunci când...

— Când, domnule baron?

— Când sufletul doreşte şi vrea.

Simt în minte ameţeala ce mi-o dădea, în copilărie, scrânciobul dela han şi o frică asemănătoare cu aceea ce-o aveam, de câte ori pornea tata la vânătoare şi se întorcea târziu. Dacă n'aş fi ştiut că trebuia să primesc, odată cu Scardzinski, veştile ce aşteptam să le aducă Alecu, şi poate nu ar fi fost nevoe să poroncesc pregătirea de drum; cea mai mare nevoe, trupească şi sufletească, ce-o aveam în ceasul acela, era să mă'ncuiu în iatac, să trag obloanele şi ghemuită pe pat, să stau ca după un vis, pe care'n trezire, nu vrei să-l uiţi. Fără a-mi mai putea da seamă de ţinuta mea, de-s pe lume, în viaţă, şi de-i afară, noapte sau zi, fără să vreau, pregătesc, prin chipul de a întreba, raspunsul lui Alecu, care, urmat de Skardzinski, intra în sală, grăbit.

— Aşa-i, Alecule, că drumul e tot primejdios ?

— Greu de tot, stăpână. Curierul dela graniţă care trecea la Iaşi, de abia o răsbătut până aici. Mi-o spus că podu di peste Prut, care fusese rupt într'un capăt, îl trecuse pe scânduri nebătute'n grinzi şi cu frică mare să nu dea, cu landou, cu tot, la fund...

— Cred că ar fi bine, domnule baron, să mai staţi macar o zi, până s'ar drege podul.., spun cu glasul ce mi-l aud când mă rog lui Dumnezeu.

— A trecut, da, a trecut un curier... răspunde de Hess, ca şi când ar fi vorbit în vis. Tace şi toată faţa i se strânge ca într'o durere din trup; apoi adaogă:

— Trebue să plecăm fără întârziere, hotărî el, adresându-se lui Scardzinski.

Ii las singuri, trec în iatac, scriu o listă cu tot ce ştiu că se poate lua ca merinde la drum pentru stăpâni şi slugi; sun pe Marghioala şi pe Lache şi le poroncesc pregătirea panerelor „de drum lung" şi când mă'ntorc în sală, văd pe de Hess măsurând terasa, dela un capăt la altul, cu ochii plecaţi şi pas grăbit.

Sun pe Lache şi-l trimit să'ntrebe, pe baron, de ceasul la care a hotărît plecarea.

— Astăzi, la ceasul în care voi putea, *eu*, să plec.

Lache repetă cuvintele baronului şi'n grabă, le scriu pe colţul unei file din caet; poruncesc ca fripturile să fie gata la timp, apoi trec în sală în care, de Hess, se plimbă neastâmpărat.

Obosit ca de o grea povară, se lasă tăcând pe fotoliul din faţa mea; şi ca să-l distrag dela gândul drumului primejdios şi dela acel al răspunderii care-mi închipuiam că, cu toată piedica ce se putea dovedi, îl preocupase necontenit, îi spun:

— Noaptea îi călăuză înşălătoare, sfătuia tata, ori când era vorba de drum lung.

— Vă sunt adânc recunoscător, domnişoară, de gândul vostru, căruia atât de frumos i-aţi asociat scumpa voastră amintire; dar conştiinţa mea mă'ndeamnă să prind cea dintâi posibilitate, în executarea misiei ce am primit.

Ceasul dejunului, deşi tăcut şi trist, în care se vorbi numai de drum şi de grabnica plecare, mi se păru că trecuse cu o repeziciune ui—'toare şi, când după cafe baronul dispăru din sală în apartamentul său, mă coborîi să văd toată pregătirea de drum şi apoi mă'nchinai rugând pe Dumnezeu să păzească pe cei ce porneau, de orice primejdie şi să-i acopere cu marea-i bunătate, în drumul lor. Totuşi, gândind, îmi amintii de prevestirea ţigăncii şi mă cutremurai.

Landoul era tras la scară; feciorul lui de Hess şi Lache, mai aşezau într'însul merindele şi hainele de drum; însoţitorii, călări, aşteptau la oblânc iar Skardzinski, nerăbdător se plimba pe terasa de jos, şi cerceta cu privirea când spre uşa intrării castelului, când spre parc, de unde, surprinşi, văzurăm, venind, pe baron cu un mănunchiu de flori, albe, pe care-l despărţi, îmi întinse o parte, păstră pe ceialaltă şi-mi spuse, de abia murmurând, într'o emoţie ce parcă-i înoda vorbele în gât:

— Inchin amintirii voastre tot gândul meu şi colo, la mormintele părinţilor voştri, de unde vin, le-am repetat legământul meu sacru, de veci.

De Hess nu mai putea vorbi; şi, când i se spuse că totul era pregătit de plecare, el îmi dădu braţul şi fără să ştiu cum, dusă de o putere din care gândul şi voinţa dispăruseră complect mă scoborîi până la treapta de jos.

Fără vreun alt cuvânt, uitându-se în altă parte, de Hess îmi sărută mâna şi, numai într'un pas, sări în landoul închis. Skardzinski, la rândul său, emoţionat, îngăimă câteva cuvinte de mulţămire şi, fără ca baronul să se mai arate la fereastră, landoul porni, încet, urmat de toate slugile din castel.

Ca şi la sosire, avui impresia dureroasă a unui convoiu mortuar. Ca s'alung vedenia, îmi acopăr ochii şi alerg în iatac să mă rog lui Dumnezeu de ocrotirea lor.

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

Mite Kremnitz şi salonul ei literar din Bucureşti

Una din cele mai distinse personalităţi feminine din cercul „Junimea", — din „Junimea" bucureşteană, — a fost desigur cunoscuta scriitoare germană, prietena şi colaboratoarea Carmen Sylvei şi confidenta diplomată a Regelui Carol I, Mite Kremnitz, despre care s'a scris prea puţin la noi, dar care a fost actualizată prin romanul eminescian „Mite" al d-lui E. Lovinescu precum şi prin „Insemnările zilnice" ale lui Titu Maiorescu, fără a mai aminti de interesantele ei scrisori către I. Negruzzi, N. Gane şi alţi scriitori, colectate mai toate în ciclul istoriografic şi critic al „Studiilor şi Documentelor Literare" de d. prof. I. E. Torouţiu.

In dorinţa de a complecta cât mai precis istoriografia „Junimii" (al cărei al doilea volum „Alte figuri din Junimea" se află sub presă) şi prin deosebita amabilitate a d-lui prof. Tzigara-Samurcaş directorul „Convorbirilor Literare", am putut intra într'o interesantă corespondenţă cu d. Georg Kremnitz, fiul doctorului Kremnitz şi al Mitei, care în casa părintească a cunoscut cele mai distinse personalităţi culturale şi diplomatice ale epocii.

Stabilit de mulţi ani la Berlin, i-am cerut amabilului corespondent câteva lămuriri, adresându-i rugămintea în limba germană. Şi nu mică mi-a fost surpriza, când am primit răspunsul într'o elegantă grafică românească scrisă de însuşi d. Georg Kremnitz, care ca şi mama d-sale a păstrat toată dragostea pentru ţara, limba şi literatura românească.

Transcriu întocmai una din scrisorile primite, din al cărei cuprins interesant cetitorii vor putea cunoaşte atmosfera înălţătoare ce a domnit în salonul literar şi diplomatic al Mitei Kremnitz, inspiratoarea şi excelenta traducătoare a lui Eminescu şi a altor opere din literatura noastră clasică:

Berlin, W 50 8, X. 37
Marburger Str. 8.

Mult Stimate d-le Săteanu,

Am onoare a vă confirma primirea onor. d-v. scrisori din 9 Sept. a. cor., rugându-vă să-mi iertaţi răspunsul meu foarte întârziat. Am fost plecat mai mult de 6 săptămâni din Berlin, în afaceri, vizite la ţară, etc., etc.

In ce priveşte diferitele întrebări din scrisoarea d-v. voi încerca a vă lămuri, în limitele posibilităţii, deoarece sunt multe detalii pe care nu le mai ştiu, — după mai mult de 40 de ani.

Din personalităţile care frecventau mai des casa părinţilor mei în Bucureşti până la moartea subită a tatălui în 1897, la Sinaia, în casa de vânătoare a Castelului Peleş, unde îngrijea pe A. S. R. Principele Ferdinand, atunci reconvalescent după boala foarte grea ce o avusese în Iunie-Iulie 1897 — ar fi de numit foarte multe, afară de Titu Maiorescu şi Mihai Eminescu, Z. A. Cantacuzino, Jacques Negruzzi, Ioan Slavici care mi-a şi dat lecţii de limba Română, Al. Chibici-Râvneanu, Theodor Rosetti, P. P. Carp, Th. Nica, G. Bengescu, I. L. Caragiale, V. Pogor, N. Mandrea, N. Gane, N. Burghele; această listă însă nu este deloc complectă. Colonia germană încă nu avea, atunci, o însemnare literară sau „mondaine" în Bucureşti; deci persoanele din cercuri germane, care veneau la părinţii mei erau aproape exclusiv membrii legaţiei şi ai consulatului german. Intre ei, ca şi printre ceilalţi diplomaţi străini, acreditaţi în Bucureşti au fost multe persoane interesante: Bulow, Aerenthal, contele Monts, principele Lichnowsky, marchisa Beccaria-Incisa, contele Sforza, contele Khuen-Hedervary, contele Leyden, contele Goluchowski, Hitrowo, etc., etc. Am subliniat pe acei diplomaţi care au frecventat casa mea părintească, ceilalţi făceau parte din alte misiuni străine. Un vechi amic al casei era bătrânul Doctorul Patzel, atunci coleg al tatălui meu la spitalul Brâncovenesc, care venea regulat la dejun în fiecare Vineri. După cum ştiu, fiul doctorului P., era cetăţean român şi a trăit sau mai trăeşte în Bucureşti, tot ca medic.

Referitor la biblioteca d-lui B. P. Hăşdău, eu personal nu am luat nici o măsură privitor la depunerea lucrărilor d-lui la Academia Română, neavând nici un drept sau nici o funcţie în 1916, care m'ar fi îndreptăţit a da astfel de ordine. După ocuparea Bucureştilor de către armatele germană şi austro-ungară, eu făcând parte din comandamentul suprem al Mareşalului Mackensen am fost transferat la „Guvernamentul pieţii Bucureşti", deoarece şefii mei au voit să utilizeze cunoştinţa mea locală a oraşului Bucureşti pentru serviciul încuartirării. In această funcţie foarte puţin agreabilă am fost numai până în Aprilie 1917; la acest post, una din datoriile mele în baza ordinelor primite chiar dela Mareşalul Mackensen, era de a scuti, respectiv de a libera de încuartierare toate casele, stabilimentele, etc., în Bucureşti conţinând oarecare obiecte sau valori artistice, etc., etc. Este deci foarte probabil că în executarea acestei misiuni am colaborat, la cererea oarecări autorităţi Româneşti — fie Ministerul Cultelor, fie Prefectura Poliţiei din Bucureşti —, şi la adăpostirea bibliotecii „B. P. Hăşdău". După mai mult de 20 ani, fireşte nu-mi aduc aminte numeroasele cazuri unde am putut interveni în favoarea populaţiei bucureştene.

Am citit cu interes romanul „Mite" al d-lui Lovinescu, deasemenea cunosc multe părţi din „Insemnările zilnice".

Sperând că v'am putut lămuri asupra întrebărilor din onor. d-v. din 9 Septembrie, vă rog să primiţi distinsele mele salutări.

G. KREMNITZ

In ce priveşte lămuririle d-lui G. Kremnitz cu privire la Hăşdău, — acestea i le-am solicitat văzând în volumul II al operei colectate şi comentate de d. Mircea Eliade „Scrieri politice şi literare" (Editura „Fundaţiilor Regale") o notă în care se arată că fiul Mitei Kremnitz, în timpul războiului, a avut grijă de a pune la adăpost manuscrisele şi biblioteca lui Hăşdău, trimiţându-le la Arhiva Statului din Bucureşti.

In volumul ce am pus sub presă, public în fascimile toată corespondenta d-lui Georg Kremnitz.

C. SATEANU

4.297.581

de români au votat pentru noua constituţie. Reporterii fotografi ai revistei „Realitatea Ilustrată" au prins

FOTOGRAFII SENZAŢIONALE

din timpul marelui

PLEBISCIT POPULAR

şi apoi

IN SALA TRONULUI

în timpul solemnit ţii p omulgării constituţiei.

LUISE REINER, FUGARA

O CĂLĂTORIE IN MEXIC

BRU, ASASINUL FEMEILOR

Criminalul era un tânăr cu purtare aleasă, bine îmbrăcat şi care ducea o viaţă foarte liniştită.

TOATE N EXCELENTA REVISTA

„Realitatea Ilustrată"

„REALITATEA LUSTRATA", CUPRINDE:
24 PAGINI MARI TIPĂRITE LA HELIOGRAVURĂ IN CULORI şi
24 PAGINI SUPLIMENTUL: „DE TOATE PENTRU TOŢI"

48 pagini — 10 lei

O scrisoare inedită a lui Alecsandri către Al. Odobescu

Curios destinul lucrurilor care au aparținut celebrităților de tot soiul. Ele nu rămân în proprietatea familiei, căci prin valoarea lor au ceeace se numește putere circulatorie. Prilejuind licitații, ele trec din mână în mână — dela colecționarul mai mult sau mai puțin maniac, la negustorul, firesc pornit spre speculă — și nu-și găsesc astâmpăr, deși acela care le-a creat valoarea e de mult în altă lume.

Sunt proprietarul unei scrisori trimise de Vasile Alecsandri lui Al. Odobescu. Mi-a adus-o o bătrânică vioae, îmbrăcată în vechiturile ei de gală. Când am luat scrisoarea cu monograma V. A., am simțit emoție, — o emoție care a fost luată în derâdere de mai mulți amici cărora le-am făcut cinstea să pună mâna pe un manuscris al Bardului.

Bătrânei îi rămăsese scrisoarea dela un fost chiriaș al ei, pe care l-a „avut" cu cameră mobilată, de bună seamă un neam al lui Odobescu. In lipsă, fosta proprietară umbla să vândă documentul.

Monsieur Odobesco

Premier Secrétaire de la Légation Roumaine

Paris

Cum asupra autenticității nu'ncape îndoială — cine nu cunoaște scrisul mărunt și fin al lui Alecsandri? — am făcut, cum se spune în limbagiul impresarilor, grele sacrificii materiale pentru a intra în stăpânirea scrisorii.

Ea poartă data de Mircești, 25 Ianuarie 1882 și se vede că a fost scrisă într'unul din momentele vesele ale vieții celui care era de altfel „veșnic tânăr și ferice" și e adresată „Monsieur Odobescu, Premier Sécretaire à la Legation Roumanie. Paris".

Iată cuprinsul ei:

Iubite Coleg

Ne-ai lăsat în Academie cu lacrimile pe obraz și, ca un om cu minte te-ai așezat în mijlocul minunilor Parisului. Rău te-aș mustra dacă nu m'aș găsi în plecare neastâmpărată de a le imita. Bucură-te dar fără nici o remușcare (al dracului cuvânt!) că te găsesci departe de Moara de vânt depe dealul Mitropoliei și de lupta bărbierească a colegilor d-tale din Academie în privirea mustăților și a barbei lui Ștefan cel Mare!

Fiind însă că nu poți rămânea nepăsător de tot ce privesce faimoasa gintă latină, viu să-ți procur prilejul de a-i face un serviciu însemnat.

Un june autor francez din Lyon vrea să întreprindă o lucrare asupra Renașterei latine și era nevoe de notițe detailate asupra mișcărei, asupra tendințelor, asupra viitorului literaturii noastre.

El s'a adresat la mine pentru ca să le capete, însă eu sânt senator, sânt academician, prin urmare foarte ocupat, mai sânt și român, prin urmare foarte leneș; și în această triplă cualitate am găsit mult mai comod a îndemna pe acel autor, D-l Paul Mariéton, ca să se adreseze la d-ta, asigurându-l că atât pentru dragostea gintei Latine cât și pentru hatârul meu vei face ce eu nu pot acum.

El îți va scrie negreșit în zilele acestea și d-ta îi vei răspunde, dar aș dori și chiar te rog ca și răspunsul d-tale să fie cuprinzător și cu miez. Vei ferici astfel pe Lyonez și pe mine mă-i îndatora.

Ion Ghica mi-a dat de scire că ți-a trimis un manuscris pentru mine; îl aștept cu nerăbdare și mulțumindu-ți de pe acum, te îmbrățișez nu ca senator, nu ca coleg de Academie, dar ca frate în Hristos și în literatură, și ca un amic.

V. ALECSANDRI

P. S. Plec în curând la București, atras de glasul sirenii Academice, și doritor de a revedea pe frații Ardeleni cari s'au cam ofuscat, *văzându-se puși pe scenă într'o comedie ce am trimis din Paris.*

*

Și astfel, hârtia supraviețuește prietenilor de acum cincizeci și șase de ani.

IOAN MASSOFF

Peisaj breton

Pe stâncile de var
Atlanticul și eu
Murise Dumnezeu
In ultimul calvar.

Iar luna, fără țel
Din spate mă gonea
Și după umbra mea
Fugeam ca un cățel...

Cine-a cantat . .

Cine-a cântat în noi, deodată, matinal,
Tamburinând ca răsăritul pe vitralii
De s'a pornit, sunând, al amintirii val
Surâs de-argint în sbor pe vaste funeralii?

Trecutul îngropat în larg andante
Nu-l tulbura nici paznicul cu pașii rari...
Cine-a svârlit în noi pietriș de diamante
De-am răsunat ca zorile printre ghețari?

VICTOR EFTIMIU

Prin ceață

(Fragment de roman)

După ce reciti a treia oară aceiași frază — fără să înțeleagă nimic—Dina zvârli descurajată cursul de Istoria Literaturii.

Incă o seară pierdută, după atâtea altele — și zilele fug, examenele se apropie. Oricât și-ar încorda voința, literele trec pe sub ochii ei, mecanic; le prinde forma, însă nu înțelesul. Un oblon greu de fier a căzut peste memoria-i, altădată atât de docilă. Acolo, nu mai poate pătrunde acum nimic, decât imaginea lui, gândurile pentru el...

O furie neputincioasă zgudui conștiința tinerei fete. Cum? Ca oricare femee neînsemnată, să fie stăpânită de acest sentiment despotic, care l-a ucis toate ambițiile, toate frumoasele idealuri — pentrucare a luptat până acum — toată mândria, ce nu se plecase în fața nimănui? In ce parte a organismului ei se ascunde această infirmitate? Cum să o distrugă? Incotro să fugă? Cum să se regăsească pe sine cea de altădată, atât de stăpână și rece, cu voință de fier, cu ambiții precise? A știut să muncească, să învingă; acum însă pentru un om — ca oricare altul — privește ceasuri întregi în gol, analizează la infinit un gest, o vorbă de a lui; tremură de emoție pentru o privire tandră aruncată din milă, ca unei ființe inferioare. Atâta umilință, atâtea jigniri....

Il ura. Nu mai era iubire în sufletul ei; era veninul urii. Iși dăduse perfect seama de această transformare, acum câteva ceasuri, când sta sub privirile-i plictisite, enervate, acolo, în biroul lui, unde altădată era primită cu atâta drag. Dina știa că îl deranjează la ora aceia. și totuși venise — după ce, patru ore, cercase zadarnic să lucreze în biblioteca facultății. Dorul, neliniștea, zbuciumul sufletesc o împiedicase, ca și acum. să rețină ceva din cărțile cetite.

A urcat, ca de atâtea ori, scările spre biroul lui Mircea, dar nu cu bucuria blândă de altă dată, ci cu sufletul uscat și încărcat de furtună. Venise spre el să-i aducă ecoul frământărilor ce-i zguduiau sufletul. Și, când l-a văzut încruntându-și enervat fruntea, când i-a întins grăbit mâna, arătându-i vraful de hârtii scrise din față — Dina a simțit dorința de a-l chinui, de a-l face să sufere și el. S'a așezat pe scaunul de lângă biroul la care lucra el, fără să aștepte invitație, și a rămas — în aparență calmă — să privească zâmbind enervarea lui crescândă.

In clipa aceia Dinei i se părea că ființa i se dedublează. Femeia gata de ceartă, din fața lui Mircea, nu era ea — Dina Petran, fetița blândă și înțelegătoare — ci o alta cu totul străină. pe care o detesta — cum detestase întotdeauna femeile care nu vor să înțeleagă nimic dincolo de preocupările lor. Ea nu fusese niciodată rea sau egoistă. Blândețea și înțelegerea ei adâncă atrăseseră altădată pe Mircea; dar acum sentimentul puternic care o stăpânea scosese din întunericul sufletului său o ființă nouă.

A rămas acolo, în fața lui, înșirându-i învinuiri — pe care acum în liniștea camerei — le găsea inutile și lipsite de delicatețe. Voia să-l scoată din fire. Voia să-l audă insultând-o, poate lovind-o chiar — și în felul acesta să dispară, să moară în sufletul ei chinuit marea iubire pe care totuși i-o purta. Dar tăcerea lui disprețuitoare nu avusese alt rezultat decât să întoarcă ura pentru el — contra ei însăși.

A plecat târziu, cu umerii încovoiați sub povara disprețului din privirea lui, cu gândurile amorțite. Din ușă i-a mai aruncat o privire, cu nădejdea că totuș el înțelegea sub povara cărei dureri venise ea acolo. Dar ochii lui Mircea, atât de blânzi altă dată, se întorceau cu ură dela ea.

— Imi spui că mă iubești, că ți-ai da cu bucurie viața pentru mine, dar nu ești în stare să-mi dai o clipă de liniște, când am atât de lucru, când sânt trist și obosit. Ciudat fel de a iubi! — râsese sarcastic Mircea.

Dina își acoperi obrajii cu mânile, parcă i-ar fi auzit din nou râsul care o lovise atât de dureros. Da — el avea dreptate! Ea nu știa să iubească. Iubirea — oricât de dureroasă ar fi — trebue să se facă cunoscută — celui care o inspiră — numai prin fața ei frumoasă; sbuciumul să se ascundă în întunecimile sufletului, de unde a pornit. Mircea n'a cunoscut din iubirea ei decât nesfârșitele-i învinuiri, lacrimi și certuri. Băiatul acesta îi era atât de necesar sufletește; prezența lui îi aducea calmul și bucuria senină. pe care ea niciodată n'a cunoscut-o. Dar fericirea aceasta — ce n'o putea avea decât dela el — avea atât preț pentru ea, încât tremurând de teamă să nu o piardă, îl acoperea de bănueli, de cicăleli și învinuiri, îndepărtându-l astfel. Dina își da seama, în rarele clipe de luciditate, dar nu reușea să se poarte altfel.

Da — numai ea era de vină. Toată ura care adineauri se îndreptase contra lui — Dina o simțea revărsându-se asupra sa. Simțea nevoe să se ascundă de propria-i ființă; îi era silă de sine însuși. Stinse lumina și se ghemui pe divan. Afară crivățul zguduia cu furie geamurile. Marele oraș amuțise pentru câteva ceasuri, în noaptea târzie de iarnă. Tăcerea din juru-i i se păru Dinei, liniștea din mormânt. Da — numai acolo va găsi ea odihnă. Din cea mai fragedă copilărie sufletul s' a fost în continuu zbucium. A dorit frumosul și a suferit din imposibilitatea realizării lui; au jignit-o și rănit-o toți cei din juru-i; s'a simțit totdeauna străină între oameni, mereu singură, mereu dornică de o ființă căreia să-i închine dragostea nesfârșită. Și azi, când întâlnise în cale pe omul care pătrunsese în adâncul simțirii ei, care îi risipea impresia de singurătate — inconștient făcea totul pentru a-l pierde...

Dar cum putea să-și dea seama ce se petrece acolo. în adâncul conștiinței și al sufletului său pe care-l simțea încărcat de durere. Urma un drum ce-i era menit mai dinainte, trebuia să se îndepărteze de fericire. pentrucă nu era menită s'o cunoască; era o lege ocultă care-i îndruma pașii — sau ea nu era decât o bolnavă, o nevropată, o ființă anormală. Ce doctor i-ar fi putut da leacul necesar și cine să-i arate calea cea bună?... De nicăeri nu venea nici un ajutor; se simțea altfel decât ceilalți oameni, în voia unei puteri — pe care nu putea s'o priceapă, dacă vine din afară sau e chiar în ființa ei... Un drum prin ceață, al cărui capăt nu poate fi nicicând văzut — așa i se deslușea acum în minte viața ei — pe când pleoapele-i obosite de plâns, cădeau grele peste ochi, sub binefăcătoarea pace a somnului.

LUCREȚIA DASCĂLESCU

N. A TEFFI

Războiul civil

In timpul războiului civil s'au petrecut lucruri amuzante, care n'au fost descrise de nimeni.

Ele nu vor intra de sigur, în istorie şi cu timpul sau se vor uita de tot, sau vor fi înflorite cu scornituri de aşa fel încât vor pierde tot adevărul şi interesul.

Istoria va nota personagii mari, fapte şi evenimente importante. Va spune că în ziua cutare, generalul cutare a luat oraşul cutare, cu lupte crâncene şi pierderi uriaşe. Va fi descrisă tactica ofensivei, a defensivei, predarea oraşului, unele cazuri de ferocitate, dar nu vor fi redate nici culoarea, nici savoarea evenimentului. In povestirile mici, amuzante sau tragice ale martorilor oculari imparţiali se distinge câteodată fizionomia adevărată, vie şi caldă a evenimentelor.

Mi-aduc aminte că ziarele scriau despre generalul Şcuro, care a luat cu un mic detaşament un sat ocupat de bolşevici.

Aşa se scria.

Şi iată ce se povesteşte despre aceasta:

Prin satul ocupat de bolşevici circulau de mai multe zile svonuri că se apropie generalul Şcuro. Populaţia se agita, comisarii, încuind uşile şi lăsând perdelele la ferestre, îşi făceau geamantanele şi plecau urgent „în delegaţi[illegible]

[illegible] într'o dimineaţă, pe strad[illegible] [illegible]incipală a satului sbură călare, strigând şi încovoindu-se în şea, un cazac. Sbură prin sat, opri calul din plină viteză la casa primarului şi, agitând cravaşa deasupra capului, strigă:

— Să fie totul gata! Peste jumătate de oră domnul general va intra în sat.

Strigă, întoarse calul şi dispăru. Numai praful se ridică şi se auzi pocnetul pietrelor lovite de copitele calului.

Imediat, toate străzile fură parcă măturate. Au fost ascunse chiar şi găinile. Toate uşile şi ferestrele s'au închis brusc. S'au încuiat, stau şi tac. O bătrână a aprins la icoane lumânarea de Joia Mare.

Doamne, ducă-se năpasta pe pustii.

Iar autorităţile satului, furişându-se dealungul zidurilor, se adună împreună şi discută dacă generalul poate fi întâmpinat cu pânea şi sarea servită pe acelaş ştergar cu care au fost întâmpinaţi bolşevicii.

Gândiră şi hotărîră că se poate.

Se auzi un zgomot de copite.

— Vine! Vine!

— Ia uite!

Generalul venea călare, însoţit de un cazac. Venea încet şi vorbea supărat cu cazacul. Se vedea că era necăjit de ceva, sau dădea nişte ordine severe.

Speriate, autorităţile au venit fuga în întâmpinarea generalului. Dar el nici nu le băgă în seamă. S'a încuiat în casa care-i era pusă la dispoziţie, a întins hărţile, înfige ace în ele, scârţâe cu peniţa — se războeşte.

Deodată, pe stradă se ivi un cazac. Tot atât de păros, mare şi ciudat, ca şi cel care venise dintâi.

Generalul auzi, deschise fereastra şi întrebă:

— Ce s'a întâmplat?

Calul joacă sub cazac, iar cazacul raportează de pe cal: aşa şi aşa, cavaleria se agită, vrea să intre în sat.

Generalul încruntă sprâncenele.

— Nu se poate! Să rămâe tot acolo unde este! Dacă o las în sat, va prăda totul: e prea înfuriată.

Cazacul dispăru în galop. De sub copite ţâşniră numai scântei. Iar generalul se aplecă iar asupra hărţilor lui.

Peste un sfert de oră vine un alt cazac, din altă parte. Tot atât de păros, tot atât de teribil — parcă era acelaş. Vine direct la general.

— Artileria se agită. Vrea să intre în sat.

Generalul se supără. Ţipă de se auzi în tot satul:

— Nu se poate! Dacă o las, o să dea foc satului. Prea sunt supăraţi soldaţii. Să aştepte la marginea pădurii.

N'apucă să plece cazacul şi vine unul, al treilea, din a treia parte. Tot aşa de păros, încât ţăranilor speriaţi li se părea că este tot acelaş: de frică, le trec prin cap fel de fel de bazaconii.

Nu, nu e acelaş. Aleargă prin sat, înjură, caută urgent pe general, nu ştie unde şade.

— Infanteria vrea să intre în sat.

Generalul ţipă:

— Să nu îndrăznească! O să tae tot satul, sunt atât de înfuriaţi. Ordon ca toţi locuitorii să predea imediat toate armele şi muniţiunile; în caz contrariu, nu-mi iau nici o răspundere!

Lumea începu să aducă armele; se grăbeşc, se închină.

Incărcară căruţele. Cazacul şi soldatul le luară şi le duseră afară din sat.

Iar după ei, plecă şi generalul, la pas, încet şi grav. să liniştească artileria. Plecă şi dispăru. Numai a doua zi aflară locuitorii că generalul a fost numai cu doi cazaci, că stafeta într'adevăr era aceiaş, cum li se păruse de frică, şi că generalul nu avea nici cavalerie, nici artilerie, nici infanterie.

Şi toată această istorie, decolorată şi anemiată, a fost tipărită în aceste cuvinte:

„Generalul Şcuro, cu un mic detaşament, a luat un sat ocupat de bolşevici”.

*

Imi mai aduc aminte despre „şmecheria din Charcov”.

Cu puţin înainte de luarea Charcovului de către voluntari *, în oraş se deschisese un atelier fotografic, atât de supus noului regim, încât lipise peste tot afişe:

„Pentru comunişti, rabat 50 la sută. Tovarăşii comisari pot fi fotografiaţi gratis”.

Sigur că fiecare vrea să se fotografieze gratis...

Se îmbrăcară comisarii cu tunici noi, cu cisme galbene până la burtă, cu centuri, cu revolvere, — într'un cuvânt, cu tot ce se cuvine gradului de comisar, — şi se duseră la fotograf.

— Cu plăcere, — li s'a răspuns la fotografie. — Dar vă rugăm să vă legitimaţi că sunteţi într'adevăr comisari. Nu vă supăraţi, dar înţelegeţi şi Dv. că fiecare ar vrea să se fotografieze gratis...

Comisarii scoaseră fireşte actele, fotograful notă în registru numele şi funcţia fiecăruia şi îi fotografie cu dragoste.

Voluntarii luară oraşul pe neaşteptate. Puţini bolşevici reuşiră să fugă. Cei neplecaţi se vopsiră din culoarea roşie în culoarea Kaki şi rămaseră să aştepte timpuri mai bune.

Deodată — tranc! Arestare după arestare. Şi chiar pe cei mai importanţi şi cei mai bine vopsiţi.

— De unde aţi aflat?

— Cum de unde? Aici lucra fotografia noaştră. Iată — toate actele dv. sunt notate, iată şi portretele dv. După aceste fotografii v'am şi căutat.

Bolşevicii erau foarte zăpăciţi, dar recunoscură superioritatea duşmanului.

— Bravo! Aşa ceva n'am născocit nici noi până acum.

*

Trăim în timpuri grele şi grozave. Dar viaţa, însăşi viaţa ca şi pe vremuri, râde şi uneori plânge.

Ce-i pasă ei? !...

Tradus din ruseşte

de I. MIASNIKOFF şi I. IANCOVICI

* Aşa se numea armata albă.

Specializare sau sinteză?

A apărut în editura „Tiparul Universitar” al doilea volum din „Istoria Filosofiei Moderne”, concepută în trei volume de câte 600 pagini fiecare. Lucrată de un grup de cercetători tineri, dintre care cităm pe: prof. Mircea Florian, Liviu Rusu, C. Narly, D. D. Roşca, Sorin Pavel, Al. Claudian, Gr. Tăuşan, M. Uţă, Mircea Mancaş, Eug. Speranţia etc., ea apare sub auspiciile „Societăţii române de Filosofie”, din iniţiativa şi sub osebita îngrijire a d-lui N. Bagdasar, care e şi unul din principalii colaboratori.

D-l C. Noica, specialist în materie, pe lângă recunoaşterea osebitelor calităţi ale lucrării acesteia, prima în româneşte, şi câteva juste remarce, care nu sunt însă decât „mici observaţii de formă” cum le numeşte însuşi Domnia sa, între altele lipsa unui indice bibliografic, deşi „date fiind tristele lipsuri ale bibliotecilor noastre un astfel de indice nu se putea alcătui de cât cu mare aproximaţie”. Domnul C. Noica sugerează că s'ar putea face o bibliografie a operelor studiilor româneşti în legătură cu gânditorul cercetat, pentru că ar fi interesant să se ştie că totuşi „s'a lucrat ceva în cele câteva decenii de filosofie româneascä”. Aceasta, crede domnia sa şi împărtăşim şi noi această credinţă, ar fi scăpat un material altfel dat uitării şi ar fi fost un început al constituirii unei bibliografii a cercetărilor filosofice româneşti, cu atât mai uşor de realizat cu cât acestea sunt încă destul de puţine la număr în prezent.

Intre constatările d-lui C. Noica, privitoare la preţioasa lucrare de „Istoria Filosofiei moderne”, este şi aceea că nu e vorba aci de o lucrare cu „atmosferă de specializare”, aşa cum s'ar fi aşteptat cititorii, consideraţie făcută fără nici o intenţie de a micşora valoarea operei.

Am luat constatarea unui specialist tocmai pentru că. nefiind specialistă în materie, nu mi-aş fi îngăduit o apreciere personală. Putem însă discuta dacă o colaborare atât de fericită prin elementele pe care le întruneşte, nu ar fi trebuit să ne dea o lucrare de specializare, pentru a pune la îndemâna publicului cititor cunoştinţi care să-i pregătească drumul spre generalizare, „cunoştinţi spornice” cum le numeşte atât de fericit, d. C. Noica în eseul său „De Caelo”.

Aceasta cu atât mai mult cu cât fiind încă atât de tineri în lucrările filosofice, suntem adesea în destul de pripiţi în „a face din generalităţi specialitatea noastră”. Numai „specialitatea, bine înţeleasă”, este capabilă a duce la generalităţi. Am zis bine înţeleasă tocmai pentru a arăta că nu poate fi vorba de specializarea oarbă, comunicată de la automatismul mânii la creer, căci aceasta ar duce la o societate de albine sau de furnici şi nu la o societate umană.

Constatăm, tot cu d.C.Noica progresul vădit în moravurile intelectualilor noştri, solidarizarea într'o echipă de muncă a „cercetătorilor celor mai anarhizaţi, adică a celor filosofici”. In aşteptarea celui de-al treilea volum, recomandăm călduros publicului cititor cele două volume apărute din „Istoria Filosofiei Moderne” spre a recompensa munca şi iniţiativa fericită a acestui grup de tineri cercetători filosofi din ţara noastră.

Călătorie in timp

Gustul de informaţie dăinueşte în om dela începutul vieţii individuale şi se manifestă la popoare în decursul Istoriei.

E o plăcere deosebită de a primi informaţii dela erudiţii vorbăreţi care ni le oferă din belşug. Dar spirite curioase care, în mod firesc, scotocesc vravurile de rămăşiţe ale vremurilor trecute, cu atâta pasiune şi curiozitate nelimitată ca Barbu Lăzăreanu, sunt îndestul de rare. Sufletul său pare a se dilata în contact cu faptele, iar broşurelele galbene, albastre cad regulat şi se adună repede pe masa de lucru. „Cu privire la teatru”, aflăm că Iancu L. Caragiale a scos în toamna anului 1877, o foiţă hazlie populară „Claponul” şi un calendar al „Claponului” în care printre glume, cuvinte de spirit mai mult sau mai puţin hazlii, se găseşte şi o „gogoaşă”, pe care Barbu Lăzureanu o reproduce şi în care se află în germene scene întregi din „Noaptea Furtunoasă”. Retrăeşte în amintirile lui Victor Anestin, fiul actorului Ion Anestin, epoca de glorie a marilor melodrame cu trupa lui Vlădicescu, precum şi timpurile de boemă ale trupelor ambulante dintre anii 1880—1890, reproduse din Curierul Român „organ liberal, social, comercial, economic şi literar”, timpuri care ar fi fost tragice dacă nu ar fi fost fantezia, verva şi nesfârşita putere de invenţiune a artiştilor, aceşti, „nomazi cu vocaţie care amuzau şi educau teatraliceşte provincia”.

O serie de nume feminine se ridică din praful vechilor hârtii pe care le filueşte cu răbdare şi migală cercetătorul Barbu Lăzăreanu. Intre ele Ana Ciupagea, o figură în plin relief, spirituală, mânuind cu gust şi talent anecdote, cu o oarecare întorsătură dramatică şi erotice cu finaluri de epigramă, dar mai ales jucând cu mult succes rolurile de dramă forte. Călătorim în trecut, în vremuri de începuturi literare şi artistice, puerile şi absurde uneori, dar evocate în avântul lor de nădejdi şi curaj tineresc...

Schiţe creionate repede, licăriri din candela amintirilor ce aruncă o limbă de lumină palidă şi tremurătoare pe figurile îngropate în trecut, scoţându-le la iveală într'o clipă, exagerate, deformate, misterioase în răsfrângeri grabnice şi trecătoare... Călătorim cu Barbu Lăzăreanu în trecutul evocat în cele 17-18 broşurele apărute până în prezent. Ne dăm atunci seama ce valoare au lucrurile pe care le ignorăm şi pe care le înecăm fără remuşcări, în tainiţele oarbe ale arhivelor şi colecţiilor prăfuite.

Barbu Lăzăreanu le pescuieşte pentru noi cu grijă şi iubire din marea uitării, glasul subţirel al povestirilor şi evocărilor sale toarce domol pentru noi firul timpurilor şi ne ajută să ne regăsim pe noi înşine în această fugă a gândului în trecut. Dar ne dă mai ales sentimentul că oricare ar fi minutul pe care îl trezeşte în sufletele noastre, noi nu-l putem împiedica să fugă şi să se şteargă.

IS. SADOVEANU

SULTANUL DIN TEMBU

Din „O mie şi una de nopţi"

— Eu sunt fata Sultanului Mormonilor. Tata a murit pe când eram numai de cinci ani, şi pentru că nu avea alt copil, norodul mă hotărî pe mine moştenitoare a scaunului, dar până să ajung la vârsta legiuită ca să pot domni, cu rânduirea treburilor ţării a fost aşezat înţeleptul Vizir Ali. Tot el avea sarcina să mă crească şi pe mine.

Incă de la 'nceput, Ali avu grija să mă povăţuiască asupra tuturor treburilor ţării pe care le 'nţelesei foarte bine, căci toată mintea mea era îndreptată numai către asemenea lucruri.

In vreme ce mă făcui mare şi eram gata să mă sui pe scaun, se'ntâmplă că un frate al lui tata, unul anume Mov-El-Acă, unul care dispăruse de multă vreme într'un război cu Mogolii şi care fusese crezut mort încă de pe când trăia tata, se 'ntoarse pe neaşteptate în ţară, se uni cu unii dintre demnitari şi boieri şi se făcu Sultan, iar pe mine mă părăsiră în mare sărăcie.

Hoţul de tron voi să fie scutit de ori ce surprindere din partea mea şi hotărî să mă omoare în taină. Ali însă prinse de veste, şi mai înainte mă ridică noaptea din Capitală şi pe uliţi dosnice mă scoase afară din cetate, apoi venirăm cu toţii de ne stabilirăm locuinţa în Tembu, împreună cu el şi cu soţia lui care fusese doica mea. In Tembu, Ali se 'ndeletnicea cu meseria de pictor, iar eu treceam drept fata lor.

Trăiam destul de bine, căci protectorul meu cunoştea foarte bine meseria de pictor şi câştiga bani destui. Numai după trei ani mă 'mpăcai cu noua mea stare şi-mi eşiră din cap fumurile împărăţitului. Mă simţeam foarte fericită că am dat peste un om cu suflet care mă iubea ca pe un copil al său, şi mă cutremuram gândindu-mă că s'ar putea s'ajung şi mai rău. Imi veneau totdeauna în minte vorbele cântecului:

Mai bine pâine goală
Şi viaţă liniştită,
De cât deşartă fală
Pe treaptă strălucită!
Nu purpură regească
De chin aducătoare,
Ci haină omenească
Etern liniştitoare!

Vestea despre iscusinţa cu care meşterul Ali ştia să zugrăvească deosebite chipuri, ajunse până la urechile tânărului şi frumosului Sultan din Tembu. Fără să spue nimănui nimica, el eşi odată din Serai şi veni tan-nesam de-adreptul la casa noastră. Ali îl primi cu priceperea unui om care trăise o viaţă întreagă numai pe lângă împăraţi, ceia ce plăcu foarte mult Sultanului. Dar ceia ce mulţumi încă şi mai mult pe puternicul Stăpânitor, fură zugrăvelile pe care i le arătă Ali.

Curioasă ca un copil ce eram încă, alergai şi eu repede pentru ca să-l văd pe Sultan. Insă de 'ndată ce mă văzu în ochi, el nu-şi mai ridică privirile de la mine. Atunci mă trăsei înapoi şi fugii în altă parte a casei, iar Sultanul se duse făgăduind să vie şi în ziua următoare pentru a vedea mai bine frumoasele zugrăveli.

Aşa se 'nteţiră vizitele Sultanului în casa noastră, iar când nu mă vedea, făcea fel şi chip ca să cerceteze şi celelalte camere până ce da de mine, iar atunci mă sorbea cu ochii.

Intr'una din zile vorbi hotărît, aproape ca o poruncă ce nu suferea contrazicere:

— Ali!... Rar meşter zugrav eşti Dumneata!... Pentru că am nevoie de iscusinţa Dumitale, am poruncit să ţi se gătească locuinţa chiar la Seraiul meu! Aşa că mâne te-aştept cu vădită plăcere!

Şi se duse.

Ali înţelese ce cugeta Sultanul.

— Măria-Ta — îmi spuse el. — Nu meşteşugul meu de om foarte modest îl face să fie aşa de darnic, ci numai frumuseţea mătăluţă!... Cam înţelegem noi unde bate el, dar ce să facem?.. Vorba cântecului:

Când un Sultan vrea să te bată,
La cine să te plângi?...
Te trage-un Jude'n judecată?...
Dreptatea-i dată 'n brânci!

Dar eu rog pe Măria-Ta să fie fată cuminte şi să'nţeleagă că dragostea unui bărbat nu poate fi primită de cât numai după ce te ia în legiuită căsătorie!

Am făgăduit binefăcătorului meu să nu fac altfel, însă stăruinţele frumosului Sultan nu mă putură lăsa ca de piatră, şi-l iubii chiar din primele clipe ale întâlnirii noastre! Făcui sforţări asupra mea ca să nu mă priceapă Ali că sunt îndrăgostită, căci lucrul acesta l-ar fi mâhnit pe binefăcătorul meu.

In chiar ziua în care ne-am mutat la palat, Sultanul găsit prilejul ca să stea de vorbă cu mine în patru ochi. El îmi spuse că mă iubeşte pentru chipul meu cel dulce şi pentru înfăţişarea mea castă, şi mai ales, pentru nobleţea pe care aş avea-o.

— Nu pot trăi nici un minut fără tine!... Insă ia aminte că nu vreau să te am roabă, nici ţâitoare în casa mea!... Alah gheoster mezân!... Dorinţa mea este să te am nevastă legiuită care să stea cu mine pe acelaş tron!

Am mulţumit Sultanului pentru marea cinste pe care mi-o pregătea, şi, pentru ca să nu creadă că voi fi fiind de cine ştie ce origină josnică, îi spusei povestea vieţii mele pe care o ascultă cu mult interes.

— Impărăteasa mea!... Numai Cerul te-a trimis la mine pentru ca să-ţi răzbun durerile!... Spune că primeşti să-mi fii nevastă, şi numaidecât voi trimite solie către acel netrebnic de Mov-El-Acă, să-i spună: una din două: sau îşi trage mâna de la scaunul pe care l-a usurpat, sau se va lupta cu mine până la ultima picătură de sânge!

Am mulţumit din nou şi m'am crezut datoare să-i spun că şi eu l-am iubit încă din primele clipe ale întâlnirii noastre.

In aceiaşi zi, căsătoria noastră fu vestită în toată împărăţia. Nunta ţinu o săptămână încheiată. Apoi fură trimişi solii către Mov-El-Acă, dar aceştia se întoarseră ruşinaţi de acolo, ceia ce 'ndemnă pe Sultan ca să adune oaste foarte grea. Când fu gata să pornească oastea, veniră soli de la Naimani, care spuseră că tiranul murise de năpraznă, şi că norodul cere pe împărăteasă să vie pentru a o încununa. Atunci Sultanul slobozi oastea şi hotărî să trimeată acolo pe bunul Ali ca Sultan.

Mai înainte de plecarea acestuia însă, se petrecu la curte un lucru extraordinar.

Stam seara în iatacul meu şi citeam Alcoranul ca de obiceiu înainte de culcare. Apoi mă dusei să mă culc. Sultanul mă 'ntâlni pe drum şi mă opri.

— Cum e drăcia asta?... Adineaorea erai culcată, şi-acum te văd că vii îmbrăcată din altă parte!

— Stăpâne!... Dar n'am fost culcată!... Am citit până acuma Alcoranul în camera mea!

— Ce Dumnezeu?... M'am putut eu înşela?.. Hai atunci cu mine!

Când am deschis uşa dormitorului, am rămas înlemnită. In patul Sultanului, se odihnea dezbrăcată o tânără care nu se deosebea prin nimic de mine!...

— Ptiu!.. Piei satană! putui spune.

Dar cealaltă muere se 'nfipse înaintea mea şi începu să răcnească la mine:

— A ghidi câzâlceag! Muere păcătoasă!... Cum de-ai putut să te prefaci întocmai după chipul meu?.. Ai socotit tu că nu mă poate cunoaşte pe mine Sultanul?. Blestemată fermecătoare!.. Ai gândit că-l poţi aşa de lesne boi la ochi pe soţul meu?.. Măria-Ta, porunceşte să se tae capul acestei fermecătoare care cu meşteşugurile ei ar putea să-ţi pună la cumpănă mare însăşi împărăţia!

Vorbele ei îndrăzneţe m'au uluit. N'am putut să-i răspund nimic, ci m'au umplut lacrămile.

— Măria-Ta!.. Credeam că prin căsătoria ce o făcurăm, suferinţele mele vor fi luat sfârşit, dar acuma văd că ele de-abia încep!.. Un duh puternic se ridică împotriva mea!.. Ia seama, Măria-Ta, că simţurile şi inima nu-l pot înşela pe om!.. Priveşte la mine şi vezi dacă-ţi sunt eu adevărata nevastă, sau nu!... Pe numele Sfântului Profet îţi declar că femeia de colo nu este de cât o înşelătoare!

— Minţi, obraznico!.. Numai oamenii vicleni au lacrimile oricând la voinţa inimii lor, şi recurg la ajutorul jurămintelor ieftine!

— Ia tacă-vă gura că mi-aţi împuiat capul! Eu vă pot spune numai atâta că nu-mi pot deosebi nevasta de înşelătoare, fiindcă între voi este una adevărată, şi alta o 'nşelătoare!

Sultanul chemă pe Ali şi pe nevasta lui. Amândoi ne cercetară cu amăruntul, dar nu se găsi nici o deosebire între noi. Atunci recurseră la întrebări asupra vieţii din trecut, şi... minune! Şi muerea cealaltă răspundea cu aceiaşi exactitate ca şi când ar fi fost ea împărăteasa Naimanilor, şi nu eu!

Atunci Sultanul lăsă să hotărască boerii care se adunaseră la vestea celor întâmplate la Seraiu.

— Femeia care s'a găsit în patul Sultanului, aceea îi este nevasta, iar cealaltă o fermecătoare care trebueşte negreşit arsă pe rug!

Execuţia fu lăsată pe a doua zi. Până atunci, fusei pusă la opreală.

Nu-mi rămăsese nici o nădejde bună pe această lume. Gândurile mi se întoarseră către Dumnezeu, singurul care mă scăpase în trecut din alte asemenea împrejurări grele.

Mă rugai Lui:

— Dumnezeule milostiv, Atotputernicule şi singur pe lumea asta Dreptjudecătorule, aşa cum în trecut mi-ai fost pavăză la necazuri, arată marea Ta putere şi mă scapă şi data asta, nu pentru ca să trăesc, ci pentru ca să iasă la sfânta lumină a soarelui Tău cumplita lucrătură a duhului necurat!... Părinte oblăduitor al tuturor fiinţelor, nu zăbovi, că iată, peirea atârnă asupra capului meu!

Şi minune: în urechi îmi sunară limpede aceste cuvinte care păreau că vin dedeparte:

— Aşteaptă!... vei birui curând pe vrăjmaşul tău! Focul morţii va mistui numai pe cei cu inima împietrită în rele, nu şi pe cei care speră în statornicie ajutorul cerului.

Dimineaţa, veniră oameni dela Sultan care îmi spuseră că, deoarece nu se ştie cu hotărîre cine este adevărata fermecătoare, mi se dă drumul, dar numai dacă voi pleca imediat din ţară.

Oamenii m'au scos afară din cetate, iar eu am umblat ca vai de mine, trăind numai din miluirea oamenilor.

Iată dar, nobile străin, pentru ce ţi-am spus acele cuvinte care-ţi părură fără de rost!

Ruşad ascultă cu interes povestea acestor suprafireşti suferinţe.

— Măria-Ta, bucură-te!... Poate că Dumnezeu m'a scos din ţara mea numai pentru ca să-ţi dau ajutor să birui pe duşman!... Suferinţa nu trebue să te ducă la disperare, ci numai la socotinţa cum trebue să faci pentru a o birui!... Nu crede că eu, Sultanul Chinei, am plecat din ţara mea pentru că sunt cine ştie ce om fericit!.. Vreau să-mi găsesc pe alte tărâmuri uitarea unei dureri care mă sdrobeşte! Mi-am aruncat cu uşurinţă inima în fiertura unei iubiri din care nu ştiu cum să es! — Şi-i spuse povestea cu Cherimé.

In vremea asta se văzu venind în goană un călăreţ cu hainele în desordine şi cu capul gol. Din când în când, se uita mereu înapoi.

— Dumnezeule!... Acesta-i bărbatul meu!

Şi-l strigă, dar în van, căci trecu pe lângă ea ca o iasmă turbată.

Nu trecu mult, şi se văzu venind din urmă cu aceiaşi goană de nespus, un alt călăreţ, bine îmbrăcat şi cu spada mânjită de sânge. El zorea să-l ajungă pe cel dintâi.

— Şi acesta este bărbatul meu!... Dumnezeule!... Ce-o mai fi fiind şi asta?

Ruşad văzu şi el asemănarea dintre cei doi bărbaţi.

— Ciudat lucru, Măria-Ta!...

— Socoate acum şi d-ta dacă ţi-am spus minciuni!

Şi un al treilea călăreţ se văzu alergând în urma celor doi. Acesta luă seama lui Ruşad şi, venind lângă femee, îi căzu la picioare.

— Slavă lui Dumnezeu, Măria-Ta, că te găsesc în viaţă! Slăvit fie numele Lui, că dă prilej răului de urcare, pentru ca mai grozavă să fie căderea lui, şi mai plină de fericire urcarea celui bun! Află, Măria-Ta, că Sultanul a ucis pe acea fermecătoare, iar acum goneşte după un spurcat care a dat în Serai, şi care luase chipul întocmai al Sultanului, cine ştie cu ce spurcate scopuri!... Rămâi aici până ce ne'ntoarcem! Atunci vei afla mai pe larg, căci acum sunt grăbit să mă duc în ajutorul stăpânului!...

— Rămâi d-ta aici, ca mai bătrân! In ajutorul stăpânului d-tale, mă duc eu!

Ruşad s'avântă pe calul lui ager şi odihnit, şi cât ai clipi din ochi, întrecu pe Sultanul din Tembu, şi aţinu calea Răufăcătorului.

Ali rămase împreună cu împărăteasa.

— Dar cine este acest străin?

— Sultanul Ruşad al Chinei! Dar cum s'a dovedit nelegiuirea?

— Ne-am dus eri la reşedinţa de vară. Azi dimineaţă am eşit împreună cu Sultanul şi un rob, la vânătoare. Dupăce ne-am depărtat puţin, Sultanul îşi aduse aminte că ar fi uitat în patul împărătesei un lucruşor de mare trebuinţă şi se întoarse ca să şi-l ia. Mă-ntorsei încetişor pe urma lui. Il văzui când urcă scara pe neaşteptate, apoi, după o vreme, îl văzui că ese cu părul vâlvoi şi cu hainele puse pe el cu furca!... Se repezi la primul cal ce-i eşise la 'ndemână şi... şterge-o'n goană turbată! Zadarnic mă cercai să-l ajung!... Nu fu chip!... Dar pe când alergam totuşi, aud că mă strigă Sultanul din urmă:

— Ali!

Intr'adevăr că Sultanul mă sosi din urmă cu sabia plină de sânge.

— Ali!... Ce-am făcut noi?... Vai de mine!... Ce nenorocire!... Noi am gonit din casă pe nevasta cea adevărată şi am oprit pe o vrăjitoare bătrână şi urâtă ca un gunoi împuţit!... Am tăiat-o!... Acum repede să-l ajungem pe acel netrebnic ce mi-a luat chipul cu cine ştie ce mârşave socoteli!

Ruşad şi Sultanul din Tembu îl prinseră pe ticălos între săbii. Când acela se văzu prins, îşi împreună mâinile.

— Ertare, Măria-Ta!

— Te dăruesc cu viaţă dacă-mi spui cine eşti, şi ce gânduri nutreai!

— N'am s'ascund nimic Măriei-Tale!... Dar întâi, dă-mi voe să mă arăt cu adevăratul meu chip!

Zicând acestea, îşi scoase un inel din deget, şi pe dată se transformă într'un bătrân urît, trecut cu vârsta şi peste măsură de şubred.

Trad. de M. PRICOPIE

POEZIA CHINEZĂ

Cel mai vechiu cânt cunoscut din literatura chineză datează din secolul al XXIV-lea înainte de era noastră: „Cântec lovind în glie". La acea eră îndepărtată el exprimă sentimentul profund al acestui popor care nu înțelege necesitatea impozitelor mari și a guvernelor despotice.

Soarele se arată: noi lucrăm.
Soarele se duce: noi lucrăm.
Noi săpăm fântânile din care bem
Noi lucrăm pământul ca să mâncăm
La ce nevoe puterea Impăratului
pentru noi?

Alte versuri tot din acea epocă, se zice că ar fi fost culese de spioni care voiau să cunoască sentimentele populare:

Ai făcut din noi, poporul tău, surcele
uscate.
Prin ce să mai fim noi asemenea cu
Perfecțiunea Supremă?
Fără cunoștințe, fără discernământ,
Noi nu putem de cât să ne supunem
legilor Impăratului.

Impărații cunoșteau simțimintele populare, iar Impăratul Chun (2255-2205) cântă:

O arome a vântului de Sud
De ați putea voi împrăștia nemulțu-
mirile poporului meu!

„Cartea de versuri" a lui Che Tsing, datând din secolul al XVIII-lea înainte de Christ și alcătuită din 305 poeme culese, se zice, de Confucius, în ultimul timp al vieții sale, sunt cântece istorice sau gingașe poeme de dragoste.

In toate antologiile și criticile literare chinezești se citează elegia lungă a lui Ts'in Luann, care se termină cu versurile:

In zadar m'am desăvârșit,
Căci pentrucă am spus adevărul
dimineața, seara am fost alungat.

In secolul al treilea înaintea lui Christ, statul Tsrinn a cucerit toate statele feudale care compuneau China pe atunci; a fost o epocă de mizerie și războiu plină de durere pentru popor, nefavorabilă pentru poezie.

Dar după această epocă, trei sute de ani înaintea erei noastre, se scriau versuri în cinci și șapte silabe. Se pare că cele dintâi versuri în cinci silabe au fost compuse de celebra doamnă Oènn-tsium pentru soțul ei, mort la 117 înainte de Christ.

Din secolul al doilea, până în secolul al VII-lea al erei noastre, nomazii din Nord invadează China și ocupă pământul din nordul lui Yang-tse. Cel mai ilustru poet al acestor vremuri a fost Trao-Juann-ming (de la 365 la 427). El a lăsat multe opere. Fiind numit guvernator al unei regiuni, el renunță și se întoarce la casa lui de țară, cântând liniștea singurătății, frumuseța peisagiilor, evocând amintirile literare și muzicale.

Cu timpul, cuceritorii lor își pierd energia, devenind târgoveți și curtezani, pe când Chinezii își recâștigă puterile în tăcerea și frumusețea naturii, unde sunt siliți să trăiască. Ei își recuceresc țara sub dinastia Trang, întemeiată în secolul al VII-lea. Imbogățită prin comerțul internațional și prin regăsirea securității, China revine la prosperitate. Impărații încep a ocroti artele și mulți printre ei înșiși sunt poeți de talent. In aceste vremuri a fost o strălucită epocă de înflorire, nu numai a literaturii, ci și a sculpturii și picturii. Numele lui Li Po, Tu-Fu, au devenit ilustre chiar în Europa. Culegerea Trang Che conține douăzeci și două de mii de poeme, de peste două mii de autori.

Li-Po (705—762) era de viță împărătească. Viața sa de vântură lume, aventurile sale la curte și sfârșitul său prin aruncarea într'un lac spre a prinde luna, au făcut din el un personaj de legendă. Chemat la Palat pe neașteptate s'a înfățișat împăratului beat. Dar împăratul a pregătit el însuși fiertura de pește care trebuia să-l trezească din beție.

Deschizând ochii, văzu din prima clipă pe favorita împăratului în fața unei balustrade înconjurată cu maci uriași. Atunci compuse îndată versurile următoare:

Nori, mă faceți să-mi amintesc rochia
ei.
O flori! voi rechemați fața ei
Iar tu zefir primăvăratec care lași să
picure pe balustrade roua grea
peste frunziș
Nu ai întâlnit-o undeva pe muntele în
care sălășluește zeița frumuseții?
. . . .
Mulțumită ție un zimbet de fericire
înflorește pe fața Regelui și
Stăpânului nostru...

Admirabilul talent al lui Li-Po se dovedește în toate genurile literare.

Alături de Li-Po, stă Tu-Fu a cărui viață fu plină de întâmplări. După ce a fost podoaba curții imperiale, a răcit din loc în loc după revolta din 758, a fost din nou în disgrație și iarăși rechemat la curte a devenit ministru, până ce, din nou dizgrațiat și surprins de o inundație, a murit din lipsă de hrană. Scăpat de această primejdie, a murit totuși pentru că a mâncat prea lacom primul său prânz.

In secolul al VIII-lea poetul Po-Ta-lui-i a lăsat multe poeme foarte lungi, dintre care unul: „Imnul Regretelor fără de sfârșit".

La sfârșitul dinastiei Trang s'au perindat iarăși revolte și anarhie fără de sfârșit. Impărații căutau o mistică nouă, căci Budismul se istovise. Ei au creat mai mulți zei, au primit mesagii cerești și au încercat metode fanteziste de guvernământ: state totalitare și experiența castrofală de la Oang Ugann-che (1021—1086).

Dar rafinamentul poetic și artistic din aceste vremuri este fără comparație. Poetesa Tșu-Șu-tchenn ar merita singură un volum.

In timpul acesta metafizica și științele oculte sunt cultivate în China. Tșu-Si (1130—1200) este unul din cei mai iluștri filosofi și istorici ai Chinei. Ca poet, el a inaugurat poezia filosofică, în care imaginea devine simbolul unei cugetări sau al unui principiu.

„Emoția în timpul unei lecții" este simbolul reciprocității, al cărui izvor este dreptatea".

In secolul al XIV-lea, Mongolii din Iuann cuceresc China slăbită prin lux și intelectualitate. Sub stăpânirea lor poezia a fost utilizată ca mijloc liric în teatru. Oang Che Fu a compus „Memoriile Pavilionului de Vest", vândute încă și până azi în mii de exemplare și din care s'a scos și un film, traducându-se sub titlul de: „L'Amoureuse Oriole" (edit. Flammarion 1927).

Mongolii au căzut în urma răzvrătirii Chinezilor minați prin combinațiile monede hârtie și monopol aur, un fel de inflație din vremurile de azi, precum și din indignare împotriva privilegiilor acordate străinilor: Mongoli, Arabi și alții. Revoluția s'a făcut cu lozinca: „China Chinezilor și religiilor chineze. Un călugăr budist a izbutit să așeze dinastia Ming.

Inspirându-se de la dinastia Trang, noua dinastie încurajă artele și literatura, dar, zice un contimporan: „nu mai avea nimeni sucul imaterial".

Căderea dinastiei Ming a venit și ea din excesul de impozite și din corupția judecătorilor. Un general a chemat în ajutor pe Manciuri, care au întronat pe șeful lor.

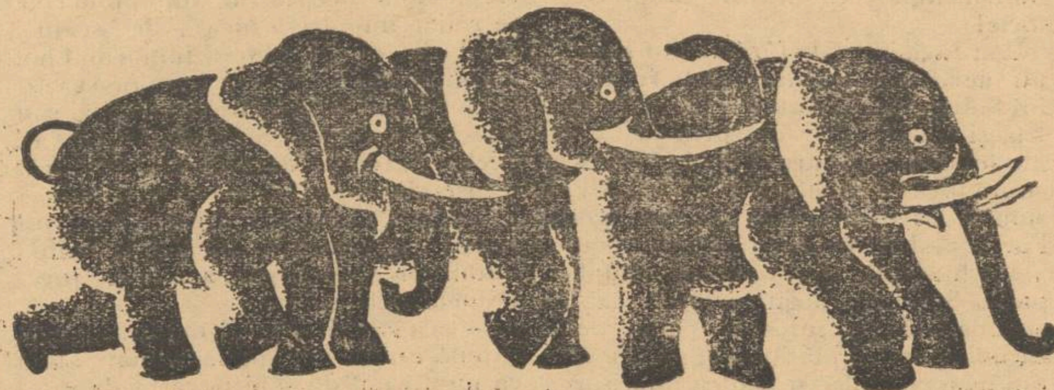
Manciurii, grosolani și războnici, au încurajat romanul mai mult decât poezia, care îi ajuta să pătrundă în sufletul Chinezilor. Genurile antice ale poeziei au fost cu totul părăsite. S'a născut un gen nou de poezie, ușoară și spirituală: „lascivitate parfumată". In secolul al XVII-lea, un preceptor al prințului imperial, De-ie, autor dramatic celebru, a lăsat mai multe poeme și romane.

In secolul al XVIII-lea, cel mai ilustru scriitor a fost Juann Mei (1715—1797) guvernator al Nankinului.

In timpurile contimporane celebritatea nediscutată aparține lui Fann-Tseng-siang, membru al parlamentului și guvernator al unei provincii, mort în 1915.

Apoi Krang-Iou-oe, supranumit „Părintele Revoluției", în prezent, este autorul unor poeme ciudate asupra diferitelor capitale ale Europei, pe care le-a vizitat. In special, a fost impresionat, la Paris, de muzeul Grevin, pe care-l consideră ca imagina Istoriei. El e foarte cunoscut în toată lumea și influența lui în China a fost considerabilă.

Pentru moment însă tragica soartă a patriei sale a făcut să amuțească glasul poeziei.

H. de MONTHERLANT

AFORISME

Când o femee nu e tandră, bărbatul resimte; când este tandră, o crede calculată; cuminte, o bănuește rece; caldă, i se pare plictisitoare.

*

Idealul unei femei este să fie servită în lucruri mici și să servească în cele mari.

*

Incredere prin ignoranță, iată ceva esențial feminin. Dintr'un bărbat asvârlă tot ce le displace, tot ce nu este conform cu „visul" lor. Ateul este socotit pentru el cuvios, cel tandru e socotit că este aspru, euforicul este socotit ca un anxios, pușlamaua este socotită că este un om cinstit. Lor nu le plac ființe reale, ci fantome sau modèle și știu acest lucru. Și te miri că sunt atât de stângace! Și ele se miră că până la urmă sunt „păcălite".

*

A fi iubit mai mult decât iubești este una din suferințele vieții. Pentrucă te silește să simulezi un sentiment pe care nu-l simți sau faci să sufere din cauza răspunsurilor tale reci și aspre.

Oricum ar fi, o constrângere și ori cum ar fi, o suferință.

*

Unii bărbați sunt desgustați dacă sunt iubiți: Sunt mai multe motive contradictorii deoarece, incoerența e caracteristică masculului:

1) Orgoliul. Dorința de a avea inițiativa.

2) Umilința sau dacă cuvântul nu pare prea tare, lipsa de fatuitate.

3) Demnitatea, jena și rușinea rolului pasiv pe care-l joacă un om care este iubit. A fi iubit nu le șade bine de cât femeilor, dobitoacelelor și copiilor. A te lăsa îmbrățișat, desmierdat, strâns de mână, privit cu ochii umezi: pentru un bărbat e cel mai oribil lucru.

4) Dorința de a fi liber și de a te eschiva.

*

Un bărbat crede că toate femeile vor să se arunce de gâtul lui. Așa sunt bărbații. Li se vorbește prietenia: ei înțeleg sex. La urmă, li se impută că nu se gândesc decât la acest lucru.

*

Fetele sunt ca și cânii părăsiți, la care dacă te uiți cu bunăvoință, li se pare că-i chemi, că le vei da adăpost și-ți pun labele pe pantaloni, gudurându-se.

*

Un om public care-și riscă drumul ascendent al carierei sale, un industriaș care riscă să-și sacrifice situația, un scriitor care riscă să-și sacrifice o parte din puterea sa de muncă pentru a face o femee fericită (de exemplu, s'o ia de soție), se întâmplă foarte rar. Mai mult: orice risc de sacrificiu fiind în afară de cauză, nu-ți poți închipui ca un bărbat să ia de soție o femee care dorește această căsătorie, pur și simplu pentrucă ea ar fi fericită cu el, când el nici nu se gândește la această căsătorie. Pe când milioane de femei visează o căsătorie numai ca să-și reverse surplusul de devotament asupra soțului și copiilor.

*

Orice chestie de bani pusă deoparte, bărbatul care se însoară face întotdeauna femeii un cadou, pentrucă ea are o nevoe vitală de căsătorie, iar el nu are nevoe.

*

Femeile se mărită pentrucă mariajul este singura chee care poate să le deschidă fericirea, în timp ce bărbații se căsătoresc pentru că așa au făcut și Petre și Paul, se căsătoresc din obiceiu, dacă nu din prostie.

*

Te cutremuri la gândul ce s'ar întâmpla cu societatea, dacă bărbații s'ar pune să guverneze cu rațiunea: ar pieri, cum vedem sub ochii noștri cum pier popoarele cele mai inteligente din cauza inteligenții lor.

*

Bărbatul și femeia, fiecare este pus unul în fața celuilalt, iar societatea îi spune ei:

— Nu-l înțelegi?

Lui îi spune:

— Nu o înțelegi?

Iar amândorura le spune:

— Va să zică nu vă înțelegeți. Faceți ce vreți, dar înțelegeți-vă și descurcați-vă singuri.

*

Nu numai că bărbatul și femeia nu merg în acelaș ritm, dar nici cererea și oferta nu sunt acordate între ei. Femeia oferă mai multă tandrețe decât poate suporta bărbatul.

Trad. de dr. J. K.

CUM S'A IMBOLNĂVIT STĂNICĂ

Când Stănică a coborît din tren, în halta unde personalul oprea numai un minut, a rămas pe marginea șanțului și a privit ca pe ceva nou și neprietenos șoseaua care se întindea din spatele haltei spre satul lui, ca o imensă curea de bici uscată de soare.

După un timp, a ridicat pe umăr lădița de lemn încuiată cu lacăt simplu și ruginit, și a pornit încet spre casă.

Mergea puțin aplecat sub greutatea lădiței pe care o sprijinea cu mâna stângă, în timp ce cu dreapta își controla din obișnuință nasturii hainei civile, închipuindu-se tot ostașul de eri, gata pentru inspecție.

Amintindu-și că avea livretul militar în buzunarul de la piept al hainei, avu o tresărire de bucurie care îi acoperi toată fața cu un fel de tatuaj sălbatec și caraghios.

Mergea încet pe marginea îngustă a șoselei și îi venea să râdă amintindu-și cât de moale i se păruse fuga trenului din București până la halta unde coborîse.

Ar fi vrut atunci să fie un copil năsdrăvan, cu aripi de vultur, ca din câteva fâlfâiri sdravene să coboare în ograda caselor părintești, unde știa că maică-sa îl aștepta nerăbdătoare, cu mâna la gură și cu gândul pornit pe drumul gării.

Îi scrisese acum o lună că vecinul Tudor a făcut un gard în fundul curții și că intrase cu câteva palme pe pământul lor.

Il ruga să vie mai curând, să facă reclamație, că ea, femee săracă și văduvă, nu are curajul să se certe cu un om rău la suflet cum este Tudor.

Se gândea la toate aceste suferinți ale mamei sale, acum când noaptea cobora pe treptele nevăzute ale văzduhului, ca o risipire de voaluri cenușii și simțea că toată inversunarea ce-i frământase sufletul în timpul drumului, dispărea ca o ceață deasă sub impunsăturile de aur și argint ale soarelui.

Era plin de o bucurie nouă: bucuria întâlnirilor rare.

Dar în bucuria de a-și vedea iar casa și neînsemnatele lucruri care îi dădeau altădată înfiorări de stăpân, se împlântase cuțitul unei amărăciuni pline de neliniște, ce-i năpădea întreaga ființă, făcându-l să-și grămădească mintea pe un început de nelămurită durere, cu atâta tărie, încât era gata să treacă de casă.

*

— Tu ești trist, Stănică mamă! — spuse maică-sa, în timp ce curăța de coaje un ou pe care-l scosese cu lingura de lemn din ibricul afumat.

— Sunt obosit, mamă.

— Nu e asta, maică! Văd eu bine.

— Poate m'oi 'bolnăvi!

— Doamne ferește! — se închină bătrâna. — Ia și mănâncă!

— Trebue să deschid ușa! — spuse Stănică sculându-se de pe marginea patului.

— Las'o păcatelor, că e frig!

Stănică rămase în picioare, cu ochii tulburi într'un loc.

Zâmbetul trist îi încreți din nou fața slabă cu tatuajul sălbatec și caraghios.

— Sunt bolnav, mamă! Sunt bolnav! — îngână el.

Și Stănică, flăcăul cu livretul militar în buzunarul de la piept al hainei, începu să plângă potolit, cu rușine parcă, ascunzându-și fața suptă în mâneca aspră a hainei.

Maică-sa, înfiorată de plânsul lui, lăsă oul curățat într'o strachină pe marginea mașinei și se apropie de el cu ochii umezi de strălucirea caldă a iubirii de mamă, ca altădată la câmp, când cu mijlocul frânt de oboseală se apropia o clipă ca să prindă puteri, de țolul cu flori galbene și roșii întins sub nucul rămuros, unde dormea fericit Stănică, copil de un an atunci.

— Să-ți descânt, maică?

— Nu, mamă. Am să mă culc.

— Așa, nemâncat!?

— Nu mi-e foame.

Ocolind privirea mamei sale, își deslegă cu greutate sforile opincilor și se întinse pe patul tare, acoperit cu cergă.

Maică-sa îl privi o clipă, clătinând îngrijorată din cap; apoi, călcând în vârful picioarelor, se apropie de lampa pe care o stinse, suflând de câteva ori și se ghemui, și ea, pe lada lungă de lângă fereastră.

In întunerec, Stănică deschise larg ochii și privi atent geamul prin care pătrundea lumina palidă a stelelor.

Se gândea.

Gândurile lui însă se asemănau cu un snop deslegat și pus în bătaia vântului.

Le ghicea atât de împrăștiate din mintea rămasă goală, încât, fiindu-i teamă că-și va uita numele, strigă încet:

— Stănică!

— Ce-i, maică? — tresări bătrâna.

— Nimic.

Lada de lângă fereastră trosni din încheeturi, arătând că maică-sa își căuta poziția potrivită pentru veghe.

Stănică își ridică palmele, potrivindu-le împreunate sub cap.

Zâmbi.

Il cuprinse o toropeală care-l făcu să se întindă puternic, cu răsuflarea oprită.

In urechi începură să-i urle toate sirenele auzite în București.

Sub pleoapele închise și grele se luminase de ziuă.

O trompetă suna strident afară.

Deschise ochii și privi posomorît lumina de cristal înghețat a dimineții.

Ura cumplit lumina.

Îi plăceau zilele cu noroi și ploaie.

Numai în astfel de zile se simțea el mai despovărat de griji și de muncă.

Se lăsă greu de pe biroul transformat noaptea în pat și, — după ce se îmbrăcă ca un hoț pregătit să sară pe fereastră de frica polițiștilor postați la ușă, — își încărcă în spinare cele două pături care îi înlocuiau, una salteaua, iar cealaltă plapuma, și eși pe culoar.

Cimentul rece îl făcu să-și iuțească pașii.

Pauză.

Liniște.

Intuneric.

— Plantonul Stănică!

— Ordonați!

— Să fii, băiatule, numai urechi. Să nu te pue dracu' să lași pe vreun domn ofițer să-și deschidă singur ușa când intră sau ese de la domnul general, că la noapte dormi la mititică, — îl lămuri majorul de serviciu.

— Am înțeles, să trăiți!

— Așa, băiatule. Și dacă nu-ți ajung urechile tale, să-i scrii lu' tat'tu să ți le expedieze și pe ale lui.

— N'am tată, dom'le major.

— Vorrrrrba!

Stănică lovi în semn de înțelegere potcoavele bocancilor și se postă la ușă.

Din cabinetul generalului se auzeau cuvinte blajine ori răstite, pași sunând pe dușumeaua cu covor subțire, iar Stănică, cu auzul încordat ca la pândă, întindea mereu mâna spre clanța de alamă.

Pașii apropiați de ușă se depărtau, svântând o clipă sudoarea de pe fruntea lui Stănică.

Inima îi bătea să se spargă în coșul pieptului apăsat de strânsoarea vestonului.

Atent la bătaia accelerată a inimii, nu avu timp să pue mâna pe clanță și ușa se deschise brusc, lovindu-l cumplit în cot.

Din cabinetul generalului eși un maior cu privirea încruntată.

— Ce păzești, boule, aici?

Stănică, neputând răspunde, se repezi împins de durere și închise ușa cu atâta sgomot, încât generalul, în birou, tresări ca în fața unei explozii.

Ca o măsură de siguranță, plantonul își lipi umărul stâng de ușă, convins că în felul acesta va simți cu o clipă înainte ieșirea celui din birou.

Ușa cabinetului se deschise însă din nou, fără ca el să fi simțit ceva, și în cadrul ei apăru generalul.

Sub imboldul convingerii din urmă, Stănică, sărind ca din arc, se năpusti spre clanță, gata să spargă geamul ușii.

— Ce-i cu tine, măi turbatule?

— Să trăiți!...

Alb la față și asudat de spaimă, plantonul se căznea să explice generalului cauzele neatenției lui, dar svâcnirile dureroase din cot îi încleștau gura.

— Unde e ofițerul de serviciu?

— Dom'le general...

— Cheamă ofițerul de serviciu!

Stănică porni în goană.

Ofițerul de serviciu, care asistase îngrozit din fundul culoarului la scena petrecută, căreia îi prevedea urmări grave pentru el, venea în galop.

Stănică, fără să-l vadă, se isbi de el, trecu ca o vijelie și se avântă în curte.

In curte — numai ofițeri.

Trecu ca un nebun printre ei, lovindu-se mereu în cotul care-i svâcnea dureros.

Alergă spre poarta unde sentinela îl aștepta râzând.

O întrebă de ofițerul de serviciu.

Santinela în loc să-i răspundă, îi deschise poarta prin care Stănică năvăli în pas alergător.

Ajuns în mijlocul străzii, se opri înspăimântat în fața nenumăratelor uși deschise, din cadrul cărora câte un general cu mânile la spate îi striga să caute ofițerul de serviciu.

Lac de sudoare, cu respirația tăiată de oboseală, Stănică execută o perfectă stânga 'mprejur și se agăță de poarta cazărmii, pe care o găsi încuiată și fără sentinelă.

Apăsă clanța rece de umezeală și, în ritmul svâcnirilor dureroase din cot, începu s'o scuture cu furie, strigând din toate puterile:

Deschideți! Deschideți!

Tot sguduindu-le, simți cum porțile se desprind, prăbușindu-se.

Peste ele începură să curgă cu sgomot asurzitor valuri de cărămizi care lovind fierul porților, îl făceau să scârție fioros.

Un nou val de cărămizi îl făcu pe Stănică să sară în mijlocul străzii.

*

Ridicat în capul oaselor, Stănică privea năuc, fără s'o recunoască pe mama lui în femeia care venise lângă pat, cu lampa aprinsă.

— Ce-i cu tine, Stănică maică? — îl întrebă bătrâna plângând.

— A venit ofițerul de serviciu?

— Maică, maică!

Așezată pe marginea patului, cu mâna lui în mâna ei, murmura cuvinte neînțelese, în timp ce Stănică, zâmbind trist, își acoperi fața cu tatuajul sălbatec și caraghios.

GEORGE STELIAN

Cronica fantezistă

Destin

Destinul a format întotdeauna și pretutindeni obiect de preocupare. Unii și-au dus arătătorul la frunte și s'au întrebat grav: dece se 'ntâmplă așa și nu altfel? Alții, în fața neprevăzutului care se rostogolește meteoric pe plaiurile calme ale existenței lor programate cu deamănuntul, rămân deadreptul interziși, ori nu mai contenesc cu comentariile. In antichitate oamenii când plecau la lupte consultau oracolele: „te vei duce, te vei întoarce, nu vei pieri", și schimbau negația după cum era cazul: adică ori: „te vei întoarce, nu, vei pieri", ori „te vei întoarce, nu vei pieri". Oracolul trebuia în orice caz să aibă dreptate, că doar de aia era oracol. Mai apoi s'au ivit cititorii destinului în stele, zodierii, dela care, în zilele noastre, au mai rămas planetele smulse din cutie de ciocul papagalului și'n care afli cum o va chema pe viitoarea soție și câți copii vei avea, chiar dacă ești bunic...

Azi, oamenii dau năvală la ghicitoare. Iluminismul a devenit carieră fructoasă. De curând decedata M-me de Thèbe a lăsat o avere formidabilă. De altfel, nu-i nici o mirare: tot ocupându-se de destinul altora, trebuia până la urmă să și-l îmbunătățească pe al ei.

Desigur, sunt mulți care din spirit de contradicție, contestă o ordine prestabilită. Totu-i hazard. Nimic nu-i prestabilit, nu există destin!" susțin aceștia. Ceilalți, argumentează: „Cum nu există? Dar apa dece fierbe numai și numai la 100 grade? Destinul ei este să fiarbă la 100 grade și să înghețe la 0 grade". In adevăr, un argument decisiv...

Acum, dacă admitem existența destinului, trebue să convenim că există și noroc și ghinion. Evident, există noroc și mai ales ghinion. Bine, dar cum se definesc norocul și ghinionul? Norocul și ghinionul nu se definesc. Se exemplifică. Intocmai ca și destinul. Ce vreți o mai eclatantă pildă despre existența destinului decât legenda lui Oedipus? Așa și cu norocul și ghinionul.

Iată o pildă concludentă ca și povestea lui Oedipus, deși mai puțin tragică: un individ oarecare, să-i zicem X, era funcționar la o bancă. Ei bine, X-ul nostru prinsese obiceiul să joace cărți. Desigur, un obiceiu păcătos, la care-ți trebue bani. De unde să și-i procure? Simplu. Dela banca, unde era funcționar. După ce pleca toată lumea, se întorcea noaptea și cu chei potrivite își ridica suma de care avea nevoe. Juca până la ziuă și când câștiga se'ntorcea și punea la loc suma ridicată. Nimeni nu aflase nimic. Odată pierdea, odată câștiga în orice caz, totdeauna era cu cassa intactă la controale. Aceasta înseamnă că, deși era păcătos, avea noroc. Iată însă că într'o noapte este surprins în bancă. Zarvă, scandal, poliție. In sfârșit, i se află manoperele de fiecare noapte. Este arestat. Asta înseamnă că a avut totuși ghinion. Ghinionul însă nu era un ghinion banal, ci culmea ghinionului: fiindcă X-ul nostru fusese surprins nu când venise să ridice bani pentru joc, ci când se înapoiase să-i pue la loc. Adică tocmai atunci când voia să rămână cinstit... Nu-i așa, e clar?

ȘTEFAN TITA

CELE MAI COMPLECTE PROGRAME DE RADIO LA TOATE POSTURILE EUROPENE

NOUTĂȚI DIN LUMEA RADIOFONICĂ

Montajii și sfaturi practice pentru amatori

Televiziune — Știință pentru toți

găsiți regulat în revista

RADIO - ADEVERUL

32 pagini, ilustrate în heliogravură. 5 lei

VIAȚA TEATRALĂ

„Două duzini de trandafiri" de Aldo de Benedetti și I. I. I. la Teatrul Modern

După ce a uimit lumea la începutul stagiunii prin creearea unui „Rică Venturiano" excepțional, după ce apoi a trebuit să se supună obligațiunilor contractuale și să joace un rol de nimica în *„Problemă de rezolvat"*, iată-l pe d. Ion Iancovescu, nomad predestinat, revenit la punctul său de plecare: fosta sală Alhambra, azi Teatrul Modern, în compania d-lui Ionel Țăranu și interpretând o comedie din repertoriul italian modern, după ce în prealabil a adaptat-o pentru scenă misteriosul (?) domn I. I. I.

În afară de faptul că Pirandello a fost el însuși un geniu, apariția lui pe tărâmul artei dramatice a produs o concentrare generală de forțe creatoare în jurul nouilor teorii pe care le propovăduia, dând teatrului un isvor inedit de inspirație, și lărgind producțiunii dramatice sfera ei de activitate. Astfel se explică de ce azi, majoritatea autorilor dramatici italieni sunt în căutarea unui pirandelism personal în fiecare dintre ei, și tot astfel se

I. IANCOVESCU

explică, — după cum era și firesc — covârșitoarea influență a acestui inovator asupra oamenilor de teatru, italieni.

Pe Aldo de Benedetti, în colaborare cu acelaș misterios domn I. I. I., publicul bucureștean a mai avut ocazia să-l aprecieze, nu de mult, odată cu piesa *„Nu te mai cunosc"*. Se vădiseră de atunci toate afinitățile spirituale dintre Aldo de Benedetti și Pirandello. Astăzi în piesa *„Două duzini de trandafiri"*, ele apar clare la lumina zilei. Comedia pe care au reprezentat-o d-nii Iancovescu și Țăranu, putea tot atât de bine să fie semnată de Pirandello, — de un Pirandello mai mult debutant, ce e drept, mai timid, mai puțin sincer — și cred că nimeni nu ar fi avut nimic împotrivă.

Aldo de Benedetti pornește de la o temă pur pirandeliană: dedublarea personalității, o dedublare fictivă față de cel căruia i se atribue, dar existentă pentru lumea exterioară.

Principiul fundamental din gândirea pirandeliană este îndeobște cunoscut: nimeni nu are o personalitate proprie, ci tot atât de multe personalități diferite, după numărul celor ce-l înconjoară și-l văd, fiecare după cum își închipuiesc; un om va fi rău pentru unul, bun pentru celălalt, cinic pentru unul, timid pentru altul, și așa mai departe, după cum îl vor crede toți cei ce-l apropie. Personalitatea unui om este deci, un lucru pur fictiv, căpătând o realitate aparentă, într'o mie și una de aspecte, atribuite dintr'un punct de vedere exterior și atâta tot.

De aci pornește Aldo de Benedetti în *„Două duzini de trandafiri"*. Un buchet de flori, pe care Alberto Verani vroia să-l trimeată însoțit de o mică epistolă galantă semnată „mister", unei contese, cade din întâmplare în mânile soției lui, Marina Verani. Aceasta crede că buchetul cu cele două duzini de trandafiri i se cuvine ei, de

N. CONSTANTINESCU

la un adorator necunoscut, și își minte bărbatul spunându-i că le-a cumpărat ea. Alberto Verani este indignat, știind bine că florile le luase el, dar nu poate să tăgăduiască cele spuse de nevasta sa, fiindcă s'ar da de gol. Nu e mai puțin adevărat însă, că îl cuprind, și cu drept cuvânt, colții geloziei. Gelozia lui se îndreaptă spre acel „mister", care în realitate e tot el, dar care pentru nevasta lui, este un altul. „Eu nu sunt eu", iată o situațiune pur pirandeliană. Spre a-și încerca nevasta, Verani va continua să-i trimeată în fiecare zi un buchet cu două duzini de trandafiri, ba chiar va merge și mai departe, scriindu-i scrisori de dragoste.

Toată tragedia soțului— gelos pe el însuși —, va umple cele trei acte, până când lucrurile se vor lămuri într'un chip cu totul neașteptat, Alberto Verani păstrându-și până în cele din urmă secretul acestei dedublări de personalitate.

Pirandello își adapta conflictul iscat din straturi atât de fictive, într'o dramă realistă de cel mai obișnuit calibru. Când drama se urcă până la tragic, cu o dibăcie extraordinară Pirandello trece în domeniul abstract, unde își mânue personagiile și conflictul după bunul lui plac, pentru a le readuce apoi pe pământ, la nivelul melodramei inițiale. Astfel se desvoltă, între tragic omenesc și ficțiunea pură, majoritatea pieselor lui Pirandello.

Aldo de Benedetti nu-și urmărește maestrul până la capăt. Din lipsă de curaj probabil, sau poate chiar din lipsă de convingere. Fapt este că, pe când la Pirandello totul se desfășura pe un plan tragic, Aldo de Benedetti își desvoltă conflictul într'un ritm de comedie. Din dedublarea personalității Pirandello a reținut consecințele ei tragice, pe când Benedetti se mulțumește cu aspectul ei comic.

Apoi, chiar în momentele acelea extreme, de care pomeneam mai sus, atunci când autorul sare din realitate în ficțiune, Aldo de Benedetti se cramponează de realitatea scenică, și prin vocea prietenului casei, Savelli, creionat în trăsături de un convenționalism general, chiar ridicul, readuce toată problema ridicată de Alberto Verani, pe planul ei terestru, adică plauzibil, și prin consecință comic.

„Două duzini de trandafiri" este deci piesă inspirată de pirandelism dar realizată pe un plan normal. Autorul dă dovadă de mult simț scenic, știind să miște cele trei personagii ale piesei (al patrulea nu ia parte la desfășurarea conflictului), cu multă dibăcie.

N. VLADOIANU

Cu cât personagiile sunt mai reduse la număr, cu atât este mai greu să construești piesa. Deaceea meritul lui Aldo de Benedetti este destul de mare.

Bine pusă în scenă, *„Două duzini de trandafiri"* a fost interpretată cu multă vioiciune de d-nii Ion Iancovescu, Ionel Țăranu și Toța Yann.

In rolul lui Alberto Verani, d. Iancovescu ne-a desfătat încă odată cu multiplele-i mijloace de mare comedian, cu aceiași voce minunată și clară care știe să nuanțeze cele mai mici detalii, cu aceiași mimică expresivă și captivantă.

Nu avem decât cuvinte de laudă pentru d-na Toța Yann, care a jucat cu multă naturalețǎ dificilul rol al soției.

Cât despre d. Ionel Țăranu, d-sa s'a specializat de minune în rolurile acelea de „băiat bun", știind să specuieze tot comicul unui text spiritual.

Aparițiunile d-nei Vivi Vlasin au fost în notă justă. Iată un spectacol care trebuește văzut de toată lumea.

„Trei valsuri" la Teatrul Alhambra

D-nii N. Constantinescu și N. Vlădoianu au făcut mari eforturi, înscenând opereta „Trei valsuri", care obține actualmente un succes din ce în ce mai mare, la Paris.

Atât textul cât și muzica au fost adaptate pentru posibilitățile trupei de la Alhambra-Excelsior, ceeace nu a împiedecat ca întreg spectacolul să se prezinte excelent din toate punctele de vedere.

D-na Silly Vasiliu și Al. Lungeanu au jucat, au cântat și au dansat cu multă convingere. Dacă d-na Silly Vasiliu ni s'a părut cam stângace într'un rol care nu-i convenea, în schimb d. Lungeanu a vădit aceleași aptitudini de june prim înăscut.

Am admirat din nou umorul natural al d-lui H. Nicolaide, pe care am vrea să-l vedem făcând teatru serios, precum și aparițiunile excelente ale d-lor Groner, Dan Demetrescu, Giovani, Emilian, N. Antoniu și a d-nelor Florica Demion, Virginica Popescu și Agnia Bogoslava. O mențiune specială merită d. R. Rang.

Decoruri și dansuri bine puse la punct.

Un spectacol agreabil și cu certe tendințe de a se ridica peste nivelul obișnuit al revistelor.

GH. NENIȘIOR

Cronica muzicală

Sala Ateneului este din ce în ce mai goală, la concertele Filarmonicei. Este o lege constantă a stagiunilor noastre muzicale, care determină golirea sălilor la concertele care au loc după Crăciun.

An de an, am observat îmbulzeala publicului la concertele de deschidere ale stagiunii și apoi rărirea lui progresivă, dela simfonicele din partea II-a a stagiunii.

Interesul publicului slăbește? Elanul lui e mai mult de ordin monden decât muzical? Sunt întrebări firești care se pun.

In orice caz, trebue să recunoaștem că în prima parte a stagiunii se grămădesc cele mai interesante manifestații muzicale, și că foarte adesea programele celei de-a doua părți a stagiunii sunt umplute cu soliști mai mult sau mai puțini celebri, nume străine, fără glorie, debuturi învăluite în anonimat, dar care sunt scoase de acolo, de zelul impresarului care se ocupă de concertele „Filarmonicei".

Ultimul concert al Filarmonicei merita să aibă o sală mai puțin goală. Dirijorul de Joia trecută este d. Vaclav Talich, directorul Operei și al Filarmonicei din Praga.

D-sa și-a început programul cu Concerto grosso de Vivaldi, transcris pentru orchestră de Silotti.

D. Vaclav Talich a dat tot timpul impresia că muzica aceasta nu e pe măsura temperamentului său.

Majestatea simplă a începutului Concertului, jocul atât de atrăgător al ideii muzicale de acolo, linia voluptoasă învăluită în catifeaua armoniilor clasice, a melodiei din partea II-a, toate acestea se potrivesc unui spirit clasic, și credem că d. Talich este ceva cu totul contrariu.

In poemul „Psyche" de Cezar Franck, dirijorul ne-a dat măsura inteligenții sale; gradul de adâncire și de pătrundere a frazelor muzicale, sau mai ales putința de a nuanța într'un mod foarte divers și multiplu, ne-au dezvăluit un muzician cu o concepție foarte clară și luminoasă. Din poemul „Psyche" s'au executat în primă audiție patru părți: Somnul lui Psyché — Psyche luată de zefiri — Grădina lui Eros — Psyche și Eros.

Poem plin de strălucire păgână, o strălucire a sunetelor, despuiate, o muzică, transparentă ca un voal străveziu, prin care ni se arată o imagine a dorinței — Eros și alta a feminității și a deliciosului păcat — Psyche.

In ultima parte a programului d. Vaclav Talich ne-a trecut, prin fața ochilor filmul muzical al poemului simfonic „Moldova", muzică evocatoare de peisagii, a căror atmosferă poartă pecetea istoriei, a timpului și a unei fatalități melancolice.

Simfonicul s'a terminat cu Simfonia a 5-a de Dvorak, intitulată „Lumea Nouă".

D. Vaclav Talich este însă un dirijor pe care am dori să-l mai ascultăm. Și asta cât de curând. Poate la Operă chiar.

V. CRISTIAN

A APĂRUT:

POENI

DIN VIAȚA SATULUI MEU

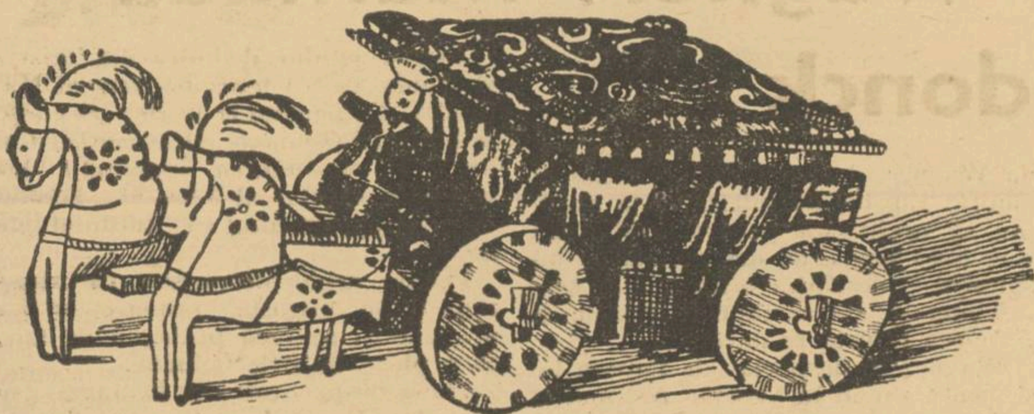
Așteptatul roman al doamnei

GEORGETA MIRCEA CANCICOV

O frescă a vieții reale dela țară — cu bucuriile, necazurile și freamătul lumei sătești — minunat descrisă de distinsa autoare, care dovedește un real talent și un deosebit spirit de observație.

Un volum de 400 pagini Lei 80

De vânzare la toate librăriile din țară

BIBLICE

Dela Ezechiel la Rimbaud

Transpoziția să fie numai o simplă figură stilistică, fie chiar extraordinar de izbutită, ca în zugrăvirea de către Zola a grădinii Paradou cu simfonia ei de mirosuri?

Pentru cine transpoziția presupune un al șaselea simț care le înmănunchiază pe celelalte 5, ori le *întreschimbă*, — pentru acela versetele lui Ezechiel, proorocul cu cele mai tenebroase vedenii, apar ca niște îndepărtate presimțiri ale poeziei lui Arthur Rimbaud. Se știe că Rimbaud găsea că sunetele și slovele ar fi având culori:

A noir, E blanc, I rouge, U vert, O
bleu, Voyelles
Je dirai quelque jour vos naissances
latentes.

Or, Ezechiel în profețiile și mustrările lui spune:

„Am *văzut* glasul aripelor fiarelor care zburau una către alta și glasul roatelor ținându-se de ele, și glasul cutremurului."

Răsfoind colecțiile „Araratului"

O bună parte din folklorul armenesc s'a născut din Biblie, sau a primit înrâurirea ei.

Scriitorul de un complex și ademenitor talent Minas Ceraz a folosit de minune, în unele povestiri ale sale, personagii din Scriptură.

(In „Cerșetorul" pe care-l cunoaștem din nuvelele orientale publicate sub îngrijirea lui Frédéric Macler, apare însuș Iisus, colindător printre oamenii vremii noastre).

Minas Ceraz a cules, și din folklorul armenesc, legende sclipitoare de umor și înțelepciune. In ele evenimentele biblice au parte de-o exegeză curioasă: comentarul se face printr'o re-*povestire* pitorească și prin intercalarea unor întâmplări imaginate — se înțelege — de popor. Amănunte de viață familiară sporesc faptele din Biblie, izbutind să le umple fără să le umfle, iar prin aceste adăogiri, figurile nu apar schimonosite.

Fărîme prețioase din acest folklor adunat de Minas Ceraz se află într'un fel de traducere românească, în „Ararat" revistă scoasă în 1924 și al cărei nume (cum se vede) e unul cu răsunet biblic; căci capitolul 7 al Genezei, cel consacrat potopului de pe vremea lui Noe, spune:

„Și a șezut corabia pe munții Araratului în luna a șeaptea, într'a douăzeci și șaptea zi a lunii".

Iată câteva desprinderi:

Solomon avea o țiitoare care îl silea să se plece tuturor toanelor ei.

— Dacă mă iubești, îi zise ea într'o bună zi, clădește-mi un palat din oase de păsări.

Ca să ridice palatul, Solomon ucise un mare număr din neamul păsăresc.

Numai seminția, foarte vicleană, a vrăbiilor, scăpă de măcel. Craiul-Brabete avu chiar bunul gând să se ducă să-i vorbească regelui Evreilor, care știa graiul paserilor. De pe un pom ce creștea în fața palatului, el îi strigă lui Solomon:

— Vino la fereastră! Și ascultă-mă. Cine crezi tu că-s mai numeroși: bărbații ori femeile?

— „Firește, bărbații", răspunse Solomon.

— „Te înșeli"— îi zise regele vrăbiilor — „căci trebuesc socotiți în rândul femeilor și bărbații mueratici și care au minte de femee. Ești dintre aceștia, tu care asculți de povața unei femei și pui să se ucidă paseri care n'au păcătuit cu nimica".

Solomon își luă barba în mână, și porunci oamenilor să înceteze lucrul.

Palatul din oase de păsări rămase neisprăvit".

Tălmăcirea din „Ararat" noi am corectat-o pe alocurea; fiindcă publicațiunea periodică amintită — și care nu e lipsită de merite în ce privește partea pur informativă: istorică și bibliografică — a renunțat din capul locului la lupta crâncenă cu forma ori decâteori a fost vorba să redea 'n românește din profunzimile și nostimadele gândului și inspirației armene.

Și acum iată un fragment din povestea „Adam și Eva" tot din culegerea lui Minas Ceraz (după un sumar din „Ararat" din colecția anului 1926):

Soarele a apus pentru întâia oară în ziua când Adam fu izgonit din rai. Adam nu cunoscuse niciodată întunerecul; acum el bâjbia în beznă, nebun de spaimă.

...Alungat din rai, Adam fu cuprins de o strașnică mânie. Voi să-și răzbune pe șarpe, pe soție, pe Dumnezeu. Neputând să ajungă până la dânșii, el păși prin întunerec spre Eva, care plângea cu lacrimi fierbinți, rezemată de un smochin.

O trânti la pământ, o 'năbuși sub genunchii săi și o silui cu turbare. Din această 'mbrățișare se născu Cain. Eva, îngrozită, o rupse la fugă. Se ascunse într'o pădure, unde trăi printre maimuțe. Adam se întristă de singurătatea lui, merse s'o împace, și-i făgădui să n'o mai chinue. Pe Eva o podidi plânsul; și Adam o mângâie, strângând-o cu dragoste la piept. Din acest sărut se născu Abel.

A doua zi Adam zise neveste-si: „Mă iubeai atunci când eram în stare să-ți pun la picioare Raiul cu toate plăcerile lui; ce spui de mine acum, când din rege, am ajuns cerșetor?". Eva răspunse:

„Te iubesc și așa".

...Dar șarpele care, ascuns în mărăciniș asculta vorbirea lor, spuse:

— „Ea te iubește și așa, fiindcă nu mai este un altul...".

Și în bogatul folclor laic armenesc, descoperi din când în când reminiscențe biblice. Capitolul din „Exodul" cu una din transformările prin care Moisi uimește și înspăimântă pe Faraon, iată-l inspirând o zicală armeană, pe care o traducem din frumoasa culegere de *Proverbe și dictoane* tipărită în Veneția la 1888:

„Celui ce-a văzut un șarpe negru, îi e frică și de un băț negru".

BARBU LĂZĂREANU

Pater Seraphicus

Sub portalul Sfintei Clothilda, la stânga, se deschide o scară întortochiată. Pe acolo, timp de treizeci de ani, de două ori pe săptămână Franck se urca la tribuna orgăi sale. Din Noembrie 1923, o placă de marmoră arată că aceasta e scara care duce la orga lui Cesar Franck.

Acolo se întâlneau adesea Vincent d'Indy, Duparc, Benoît, Tournemire și alții. Iar într'o dimineață i-a fost prezentat maestrului un admirator necunoscut încă: Jules Laforgue.

Ii plăcea să se vadă înconjurat de acești ascultători atenți, pe care-i primea „cu mânile și inima deschisă". Astfel într'o zi, pe când se pregătea să improvizeze ceva în timpul slujbei, sosi Duparc.

— Repede, — îi zise el bucuros, întinzându-i cunoscutul caet în care-și însemna temele, — alege o temă de aci.

Duparc îi indică imediat o temă. Dar Cezar Franck îi replică:

— Ce, ești nebun ?... Ce vrei să fac cu așa ceva ? Nu mai e nimic de spus, e un subiect tratat în mod definitiv.

Duparc stăruia și timpul trecea. Deodată, ca lovit de inspirație, maestrul lăsă mânile pe clapele pianului și, în admirația înmărmurită a tuturor, începu să se desfășoare o fantezie extraordinară, în care tema dată, după transformări sau mai bine zis, după o serie de creații succesive, se preschimbă în „rugăciunea lui Franck", așa cum ne-a rămas în ultimele chorale ca niște pilde nemuritoare.

— Am asistat la un miracol, — murmură Duparc, pe când Franck, vrând să pună capăt manifestărilor de entuziasm, de care îi simțea cuprinși pe toți, le zise:

— Ați vrut să-mi întindeți o cursă, dar cred că n'am căzut în ea.

Intr'o casă prietenă, Franck întâlni o doamnă, pe atunci virtuoasă cu renume. Aceasta i se plânse că nu are bucăți scurte de el, pe care să le poată adăuga când i se cere să mai cânte peste program.

Cesar Franck compuse bucata cu denumirea de „Djin's". Marea pianistă însă, nu le dădu nici o atenție, deși fuseseră scrise pentru ea. Diemer, care nu cunoștea nici o dificultate technică o interpretă la un concert dat de Societatea Națională a teatrului Châtelet.

La eșire, Franck îi mulțumi:

— Ai interpretat-o foarte bine. Pentru a te recompensa îți voi compune variații simfonice.

Câteva luni mai târziu el compuse în adevăr bucata aceea delicioasă, pe care Fauré o admira fără nici o rezervă și pe care toți pianiștii o au azi în repertoriu, siguri de succesul său triumfal.

Diemer a interpretat-o într'o primă audiție într'un concert intim, în sala Pleyel, apoi în „Cirque d'Hiver" cu orchestra Pas de Loup, în serata organizată la 30 Ianuarie 1898, de prietenii și elevii maestrului.

Dar critica muzicală de atunci nici măcar n'a menționat-o.

Când a terminat simfonia în re major, unul din elevii săi s'a adresat unui șef de orchestră bine cunoscut, care până atunci arătase mereu o vădită rea voință maestrului. „Franck", zise el, „a terminat o simfonie și nu știe până în prezent cui să o propună...

„A, nu mie", îi răspunse acesta, brusc. „Să o ducă la conservator, acolo este templul Simfoniilor."

Societatea de concerte a Conservatorului avea pe atunci în fruntea sa pe Jules Garcin, un muzician desăvârșit care impuse comitetului simfonia cu toată opoziția întâlnită. La ultima repetiție lume puțină, indiferentă și fără politeță față de maestru.

Dar Franck nici nu a băgat de seamă. Incântat că își aude opera realizată urmărea fază cu fază, făcând semne lui Chabrier ca să-i atragă atenția întâi și a doua în final. Franck nu băgă de seamă nici răceala... polară cu care a fost primită admirabila sa simfonie la primul concert ca și la cele următoare. El își asculta muzica și i se părea cu neputință ca să nu fie înțeleasă de public și credea cu naivitate că obținue un adevărat succes. Pe când prietenii săi erau indignați și dezolați, el era radios. „O execuție cu așa fel de orchestră nu numai că aduce bucurie, dar și învață minte. Eu, personal, am primit azi unul asupra modului întrebuințării alămurilor".

Iar Gounod, căruia i s'au raportat aceste cuvinte atât de frumoase în modestia lor, a replicat:

„Neputința, afirmarea neputinței până la dogmă"!...

După insistențele lui Ysaye, Franck s'a decis să compună un quator. El era convins că pentru a scrie un quator trebue o maturitate de spirit, o experiență și o stăpânire a technicii, care nu se pot dobândi decât spre sfârșitul vieții. „Cred", zicea el pe când se decisese a compune quatorul „că acum sunt capabil să scriu un quator"... Acesta a fost quatorul în re major. D'Indy a făcut o analiză magistrală a acestei capo d'opere.

Prima audiție a avut loc la 19 Aprilie 1890. „Toți asistenții", povestește Vincent d'Indy, „au fost în picioare, aclamând pe maestru, care credea că publicul aclamă pe executanți. Abia când a apărut pe estradă, zâmbitor și cam nedumirit, a înțeles evidența omagiului". A fost mișcat, se 'nțelege, dar, gândind la opera viitoare, a zis: „Data aceasta am fost încă puțin timid, dar data viitoare voi fi mai îndrăzneț".

In toate actele, ca și în toate atitudinile sale se arată sufletul curat și candid al celui care a fost pentru toți din jurul său „Pater Seraphicus".

El a fost creștin în felul cel mai simplu și mai sincer, iar opera sa muzicală a fost o rugăciune și o acțiune de grație. Ar fi lungă lista operelor sale de inspirație religioasă: „L'ange et l'enfant", „Ruth", „Redemtions", „Messes", „Les Beatitudes", „Rebecca", „La Procession", „La Vierge à la Crêche", o încântătoare miniatură căreia îi datorează numele de „Pater Seraphicus".

Apoi toate admirabilele bucăți destinate instrumentului creștin prin excelență, orga și în special „La Prière", „Grande pièce symphonique", dedicată maestrului său Benoist.

„Maestrul Franck e un serafim", zicea o elevă, care nu știa că această poreclă îi fusese dată de către A. de Castillon și îi rămăsese.

In agonie, pe când forțele fizice scădeau din clipă în clipă, geniul muzical supraviețuia. In mintea sa se organiza „une fugue". El îi concepea toate epizoadele și aceasta îl obosea grozav, făcându-l să roage pe medic să-l elibereze de munca aceasta istovitoare.

La moarte, Colonne, îndeplinind un act generos de reparație, a venit cu orchestra concertelor de la Châtelet să aducă omagiu maestrului. Chabrier în numele Societății naționale, a spus un cuvânt de adio emoționant celui pe care-l considera ca pe „cel mai mare artist al secolului".

Nici ministrul Artelor Frumoase, nici Directorul Conservatorului, unde Franck era decanul profesorilor, n'au trimis delegați. L-au însoțit prietenii devotați, elevii îndurerați și câțiva săraci pe care-i miluia, când se scobora Duminicile dela Tribuna Orgăi sale, precum și factorul care-i aducea corespondența și care plângea cu suspine și șiroae de lacrimi la mormântul său.

Ascultând operele lui Franck în concerte și la Radio, vom resimți mai adânc și mai limpede accentele atât de sincere și mărețe ale acelui ce a fost nu numai cel mai mare artist al timpului, dar și Pater Seraphicus.

O inspiratoare a lui Wagner: Mathilda Wesendonck

Cei care sunt familiarizaţi cu literatura wagneriană, cunosc desigur numele Mathildei Wesendonck. De acest nume se leagă geneza turburătoarei drame muzicale: Tristan şi Izolda.

La 1 Decembrie 1904, a apărut în „Revue des deux Mondes" un studiu de o minunată documentare, iscălit de Eduard Schuré, relativ la corespondenţa intimă dintre Richard Wagner şi Matilda Wesendonck.

Şi acum, să cercetăm împreună prietenia şi dragostea dintre Wagner şi Mathilda Wesendonck.

Suntem în primăvara anului 1849, Germania trăeşte în vălmăşagul turbure al revoluţiei. După insurecţiunea din Mai, şeful de orchestră al Teatrului din Dresda — compozitorul ilustru, dar contestat, Richard Wagner — este ameninţat cu arestarea. Deşi funcţionar al regelui Saxoniei, tânărul muzicant, în vârstă de 36 de ani, ia parte la insurecţiunea din Mai. Prin acest act de revoluţionar, el iscăleşte ultimul act liberator al vieţii lui sbuciumate de până acum. Iată-l dar trecând, printr'un salt de prestidigitator, de pe pământul însângerat al revoluţiei, sub cerul senin şi liniştit al Elveţiei libere. In 1849, se stabileşte la Zürich, împreună cu soţia sa Mina Wagner. E căsătorit de zece ani, cu o actriţă din Riga, cu care însă nu are nici o afinitate de inteligenţă sau de suflet. Intre ei nu sunt decât socoteli de gospodărie. Lipsit de înţelegerea unui cămin intelectual şi doritor de un refugiu sufletesc, titanicul Richard îşi întregeşte fericirea lui intimă, în familia Wesendonck.

Reprezentant al unei industrii de mătase din New-York, Otto Wesendonck e un personagiu remarcabil — prin averea lui importantă şi prin cavalerismul generos, cu care ştie să se înconjoare de tot ce se află în Zürich mai strălucit: scriitori, poeţi, muzicanţi. Şi nu era greu, dacă ştim că revoluţia din 1848 exilase pe pământul Elveţiei toată floarea intelectualităţii creatoare a timpului. Mathilda Wesendonck, tânără de 20 de ani, fiica unui consilier comercial regal din Düsseldorf, ştia să primească şi să sărbătorească geniul şi talentul, cu toată plenitudinea unui entusiasm sincer şi a unei culturi, în adevăr strălucitoare.

Iată că între sensibilitatea receptivă a acestei femei tinere şi între artistul de geniu, seucător şi iluminat, se naşte scânteia bine făcătoare a unei prietenii de adâncă înţelegere. Zi cu zi, maestrul sărbătorit pătrunde în viaţa şi sufletul Mathildei Wesendonck, şi cu aceiaşi putere de ascensiune, scânteia devine flacără, iar flacăra se preschimbă pentru maestru, în irupţiunea vulcanică a unei formidabile inspiraţiuni muzicale.

Din această dragoste, unică în puritatea şi desfăşurarea ei dramatică, omenirea capătă în patrimoniul ei de valori vecinice portretele nemuritoare ale lui Richard Wagner şi Mathilda Wesendonck, în chipurile de arhangheli ai durerii şi ai dragostei: Tristan şi Izolda.

Dar pentru a simţi oarecum parfumul intim al ideilor lor cerebrale, şi cu indiscreţia celor îndrăgostiţi de tainele sufletului omenesc, să deschidem caseta corespondenţei lor dată în vileag, şi să le auzim primele chemări timide:

„Foarte onorată prietenă !

„Mi-aţi permis să vă întreb astăzi, dacă aţi putea veni puţin, diseară la noi. Aş dori să petrecem împreună câteva clipe, până la orele zece: şi nu mai invit pe nimeni, ca să nu ne turbure această seară sfântă. *Nădăjduesc, un da prietenesc.*

Al dvs. Richard Wagner"

Suntem între anii 1854 şi 1855, adică în timpul când prietenia lor, pură şi înţelegătoare, ţese în subconştientul ei vălul unei inevitabile drame sufleteşti. In intervalul acestei cristalizări subtile, Wagner îşi compune Walkyria, trimiţând primele schiţe muzicale marei lui prietene.

RICHARD WAGNER

Pe una din aceste schiţe se găsesc scrise de mâna lui Wagner, următoarele iniţiale G. S. M., ceeace înseamnă Gesegnet Sei Mathilde: Binecuvântată fie Mathilda!

Şi strigătul acesta de recunoştinţă şi de bucurie, revine ca un leit-motiv, în toată drama muzicală a lui Tristan.

Pe o altă schiţă se găsesc literele S. L. F.: Seine lieben Frau — Scumpei sale Domniţe ! Şi literele acestea simple pecetluesc opera lui, cu sigiliul dragostei, care preschimbă pe om în Dumnezeu.

Schiţe mărunte, grăbite ca o bătae de aripi, se adună una lângă alta în portofoliul roşu al amintirilor celebre, pentru a dovedi că la naşterea Walkyriei, a lui Siegfried, a lui Tristan şi Izolda, a maeştrilor cântăreţi, a prezidat aceeaşi forţă a dragostei divine, întocmai ca la facerea lumii.

Mathilda Wesendonck, înţelegând generozitatea destinului care-i trimesese în cale această iubire înălţătoare. devine ea însăşi o stăpână darnică, pentru noul ei stăpân şi clădeşte un cuib fermecător, alături de palatul ei, acestui inspirat al zeilor cântăreţi.

Astfel ştie să răspundă unei aluziuni a lui Wagner:

„Fericită rândunică, dacă vrei să creezi — zideşte-ţi singură cuibul! — Dar ca să creez în pace — eu nu pot să-mi zidesc singur o încăpere liniştită ! O încăpere liniştită, din lemn şi din piatră ! Vai, cine ar vrea să fie rândunica mea ?"

Şi în vreme ce maestrul lucra la înfăptuirea lui Siegfried, — Mathilda Wesendonck — rândunica din Zürich, în parcul ei, sfârşea — din lemn şi din piatră — cuibul maestrului cântăreţ ! Maestrul era fericit, după cum îi scrie lui Liszt: *„Am masa de lucru lângă o fereastră largă cu o vedere splendidă deasupra lacului şi a Alpilor. Mă înconjoară o linişte absolută... Nu mai părăsesc azilul, decât după ce aventura lui Siegfried cu Brunhilda va fi pe deaîntregul luminată".*

Şi cu toate acestea, conflictul iscat în căminul lui — amână realizarea acestui vis şi o sentinţă omenească, brutală şi aspră, îl aruncă de pe bordul acestei fregate, undeva departe, pentru a-şi ispăşi păcatul dragostei lui adultere.

Incetul cu încetul, eleva armoniilor lui apare în muză inspirată şi cuvintele dintre ei cresc şi se amplifică, pline de sensul vieţii, ca fructele care se sparg sub clocotul luminii!

Intr'un bilet scris ca sub febra morţii, Tristan îşi anticipează preludiul sfârşitului: Wagner, îi scrie Mathildei, care i-a trimis un dar:

„Ah ce frumoasă pernă ! Şi ce delicată ! Oricât mi-ar fi fruntea de obosită şi de grea, nu voi îndrăzni niciodată s'o las pe perna asta. Nici când voi fi bolnav ! — Poate numai la moarte ! Atunci, mă voi lăsa uşor pe ea, ca o răsplată. Şi d-ta singură îmi vei pune-o sub cap. — Iată testamentul meu — Richard Wagner".

Apoi începe drama lor intimă. Mina Wagner interceptează o scrisoare tandră. Lipsită de înţelegere şi neştiind să preţuiască pe creatorul uriaş care avea nevoe de dragoste şi de inspiraţie — deslănţue o furtună de scene vulgare, de sentimente egoiste şi fericirea tuturor se dărâmă.

Wagner se desparte de femeea lui şi pleacă singur la Veneţia. Aci începe să lucreze marea dramă muzicală: Tristan şi Izolda.

E un subiect care îi vizita de mult spiritul ! Citise legenda celor doi îndrăgostiţi, în poemul lui Gottfried din Strasburg.

Tristan şi Izolda întruchipează pe Richard şi pe Mathilda. Tristan războinicul aduce peste mări din Irlanda în Cornouailles, pe regina Izolda, logodnica unchiului său Marc. Dar în corabie, din greşală, beau amândoi o băutură fermecată, care aduce dragoste vecinică şi moarte eroilor ei.

Regele Marc — generos şi încrezător — află târziu de dragostea lor vinovată şi îi prigoneşte până la moarte. Marc, în trăsăturile lui omeneşti, nu e altul decât Otto Wesendonck.

MATHILDA WESENDONCK

Iată ce scrie Wagner în jurnalul lui din Veneţia:

„Azi un an sfârşisem poema lui Tristan, aducându-ţi ultimul act. Parcă te văd, ducându-mă spre scaunul de lângă divan. M'ai sărutat şi mi-ai spus „Acum nu mai am nici o dorinţă". *Atunci în clipa aceea mă născusem din nou. Tot ce a fost până atunci aşi putea numi: „Inainte de viaţă"... şi „după viaţă" tot ce a venit pe urmă!*

„Numai clipa aceea minunată am trăit-o. Ştii cum am trăit-o ? N'a fost vijelie, furtună, beţie... Stăteam solemn, emoţionat adânc, pătruns de o căldură domoală, descătuşat, cu privirea adâncită în Eternitate ! Mă simţeam pentru totdeauna despărţit în chip dureros de lume. Dureroasă era şi creaţiunea mea artistică; fiindcă pornea din dorinţa de a găsi un răspuns afirmativ la renunţarea mea, un răspuns care să se unească cu dorinţa mea. Şi clipa aceea îmi dădea răspunsul cu o siguranţă atât de absolută, încât în mine se făcu tăcere şi repaos. O femee iubită, îndoelnică şi timidă până atunci, se svârlea cu curaj într'un ocean de suferinţe şi de rele, ca să-mi dăruiască această clipă şi să-mi spună „Te iubesc!" *Aşa te-ai dăruit morţii, ca să-mi dai mie viaţa! Aşa am primit viaţa ta, ca să zic lumii adio, ca să sufăr, ca să mor cu tine!"*

Nu e în strigătul acesta, deslănţuit ca o furtună, verdictul însuşi al lui Tristan pentru Izolda?

Dacă Matilda Wesendonck a fost pentru Wagner inspiratoare şi muză, ea însăşi găseşte în iubirea maestrului o sursă nebănuită de viaţă şi de poezie. Ea însăşi scrie poeme în versuri. Aşa au apărut sub numele lui Wagner, intitulate: *„Cinci poezii pentru o voce de femee"*, al căror text este opera Mathildei Wesendonck. Pe acest text Mathilda a scris: *Inălţat pentru mine! Pierdut pentru mine!*

Duetul actului al doilea din Tristan şi Izolda are ca temă un vers al Mathildei, din poemul ei *Visele: „O noapte imensă ! O noapte de dragoste ! Coboară şi adu uitarea supremă !* Iar preludiul actului al 3-lea din Tristan este întreg poemul ei intitulat *„In seră"*.

Printre exploziile acestea de inspiraţie şi de dragoste, inima celor doi prieteni îşi scutură pulberea de aur, ca o ploae de stele bolnave.

După despărţirea lor brutală, şi în timpul şederii lui în Veneţia, drama muzicală Tristan şi Izolda creşte triumfătoare.

Mai târziu, după ani de dor şi de durere, poate că s'a înfăptuit şi minunea vindecătoare a depărtării, dar sufletele lor au rămas unite în armonia divină a sunetelor.

Din Veneţia el scrie:

„Desigur, o să uităm totul, şi toate suferinţele se vor şterge şi nu va rămâne decât un sentiment de triumf, conştiinţa că s'a înfăptuit un miracol, aşa cum în natură nu se întâmplă decât odată la secole, şi poate cum niciodată n'a fost miracol mai nobil. Lasă orice durere. Suntem fiinţele cele mai fericite ! Cu cine am putea să schimbăm ?"

E în adevăr, în cuvintele astea triumful conştient al unei esenţe geniale care vede în durere ca şi în dragoste, mântuirea sufletului omenesc.

Pentru fiinţa de geniu, nu există nici despărţire, nici moarte. Ea trăeşte din parfumul dragostei trecute, înălţându-şi braţele spre cer, ca arborii care îşi iubesc ramurile, dar îşi păstrează rădăcina îngropată în pământ. Şi din inimile îngropate cresc mereu cântecele dragostei eterne. Şi din inima lui Wagner, către inima Mathildei, ultimele vorbe de dragoste leagă astfel leghile îndepărtate ale spaţiului:

„Nu ! Nu regreta mngâierile cu care mi-ai împodobit biata mea viaţă ! N'am cunoscut până la tine florile parfumate, care cresc din pământul virgin al dragostei nobile !

„Visul poetului l-ai schimbat în realităţi şi minuni ! Roua bucuriei înviorătoare care transfigurează, a trebuit să cadă odată şi pe pământul ingrat al vieţii mele pământeşti. N'am nădăjduit-o niciodată şi acum mi se pare că am aflat-o de mult. Acum sunt înobilat: Mi-am primit titlul de cavaler ! Pe inima ta, în ochii tăi, pe buzele tale, — m'am descătuşat de lume ! Fiecare parcelă din mine e liberă şi e nobilă. Conştiinţa că am fost iubit de tine, cu această plenitudine de tandreţe, şi totuşi cu acea intimă castitate, mă sgudue, ca o înfrigurare sfântă! Ah! Mai respir încă parfumul magic al florilor pe care din inima ta le-ai cules pentru mine; nu erau din sămânţă pământească — erau parfumul florilor supranaturale, ale unei morţi divine, ale unei vieţi eterne !

„Odinioară florile astea împodobeau corpul eroilor, înainte de a fi mistuiţi de foc; amanta se asvârlea în acest mormânt de flacări şi de parfumuri, pentru a se uni cu cenuşa iubitului ei ! Şi atunci deveneau unul ! Un singur element: Nu mai erau două fiinţe omeneşti: ci unica substanţă divină a Eternităţii ! Nu ! Nu te căi că flăcările noastre au ars luminoase şi pure ! Mângâerile tale de dragoste sunt cununa vieţii mele, trandafirii de bucurie, care au înflorit în cununa mea de spini ! Iată-mă fericit şi mândru ! Nici un dor şi nici o dorinţă ! Bucurie, conştiinţă supremă şi forţă pentru tot! Forţă ca să înfrâng vijeliile vieţii ! — Nu ! Nu ! Nu te căi ! Nu te căi !

RICHARD WAGNER"

„Extazul inimii fericite, trece ca suflarea lui Dumnezeu peste armoniile divine!" şi în istoria inspiraţiei s'au împletit două nume, în două destine deosebite: Richard Wagner şi Mathilda Wesendonck.

CLAUDIA MILLIAN

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Cronica literară

Emil Gulian, Tălmăciri din poemele lui Edgar Poe

Cunoaştem activitatea poetică a d-lui Emil Gulian numai prin mijlocirea *Antologiei poeţilor tineri* a d-lui Zaharia Stancu. Ţinuta sa lirică e încă nelămurită dar se pare că avem de a face cu un cultivator de fabulos minor, care amestecă hieratismul cu oarecare hermetism formal, totul într'o atmosferă cam preţioasă şi rece:

Fată cu zurgălăi,
De floarea cărnii, sună!
Albă, din flori de lac,
Să te ridici spre lună.

Şi spre inele vechi,
Cu aurul pe lac.
In parc, copaci de smoală
In fire se desfac.

Şi muguri răcoroşi
Pe fir de funigel,
In unghiuri de nuiele,
Clatină cercel.

In tot cazul, ceeace nu se vede la d. Emil Gulian este marele pathos, exaltarea lirică dusă până la liturghie, declamaţiunea sacerdotală de care fug atâta poeţii noştri tineri şi care totuş este, într'anume înţeles, esenţa însăşi a poeziei care este o convenţie nouă, o ceremonie suprapusă vieţii. Deaceea am luat cu multă curiozitate în mână traducerea poemelor lui Edgar Poe. Doream să vedem cum se adaptează un poet român, în general lipsit de cultură clasică (sau mai bine zis de simpatie pentru cultura clasică, fiindcă d. Emil Gulian are o frumoasă cultură). Poetul a tradus până acum din Paul Claudel, Jules Supervielle, Léon-Paul Fargue, Georges Duhamel, etc., adică tot din contemporani.

Traducerea poemelor lui Edgar Poe este binevenită şi e un semn că programul de traduceri în româneşte al editurii se îndreaptă către lucrurile esenţiale. Trebue să adăogăm că cea mai bună traducere românească din Edgar Poe, a *Corbului* numai, era aceea a lui Ion Luca Caragiale, publicată nu de mult în *Viaţa Românească (Iulie 1937)*. Admirabilă tălmăcire, într'o formă delicios vetustă, cu o minunată stăpânire a limbii:

Intr'o noapte 'ndurerată
stam cu fruntea 'ngândurată
Peste vechi hrisoave, scrise
de 'nţelepţi uitaţi acum,

Şi cum stam în aromeală,
mi-a părut c'aud pe sală
O uşoară ciocăneală
dinspre poarta dela drum,
Musafir, desigur, care
bate 'n poarta de la drum.
Asta-i tot — o ştiu acum.

Pasărea ca abanosul
îmi batjocorea ponosul,
Neclintită stând în dosul
bustului, îngândurată.
„De pleşuva-ţi creastă-i roasă,
cred că firea-ţi nu-i fricoasă,
Arătare 'ntunecoasă
dintr'o ţară înoptată;
Spune-mi, cum eşti poreclită tu
în domnia înoptată!"
zise corbul: „Niciodată".

Fireşte, sunt unele stângăcii, însă e ceva autentic în această tălmăcire, un soi de ron-ron eminescian. De altfel deslânarea aceasta se potriveşte lui Edgar Poe. Cine cunoaşte mai bine poezia romantică îşi dă seama numaidecât. Poe are foarte multe legături cu romantismul german şi cu filosofia idealistă legată de această epocă. E si mai legat nici vorbă de cel englez, de Shelley, de pildă. In acest romantism anglo-germanic (Shelley, Novalis, Hölderlin) e un aer ceţos, brumos şi un sgomot coral şi litanic. E şi foarte mult extaz dantesc şi dolce stil nuovo, adică ceeace apoi s'a numit pre-rafaelitism. La asta se adaogă înclinarea de ordin patologic spre halucinaţie, care dă poeziei americanului o alboare lunatică. Totul vine din interior şi traducătorul român are toată dreptatea să sacrifice muzicalitatea — cum zice — în profitul exactităţii sensului, a sensului substanţial, bine înţeles, nu literal. Limba engleză din care traduce d. Gulian are gamele ei ciudate şi e foarte interesant să înregistrăm constatarea traducătorului:

„Ce a fost pentru noi surprinzător a fost de a vedea că se poate traduce în versuri mult mai aproape de text decât ne-am fi putut aştepta (deseori chiar cuvânt cu cuvânt, păstrându-se forma strofelor, număru versurilor, sistemul de rime, grafica şi punctuaţia originalului). Chiar ritmul care e imposibil de redat identic, rămânând corespunzător tonalităţii originale şi foarte asemănător celui original, lucru la care obligă de altfel exactitatea traducerii".

Să vedem cum a tradus d. Emil Gulian, nu comparând originalul cu tălmăcirea, ci considerând traducerile în sine ca poeme originale. E singura critică justă. Dacă traducerile trăesc independent, asta înseamnă că au suflet şi atunci sunt bune. Un lucru însă e de observat în privinţa limbii. D E. Gulian nu este un plastic şi nici un Bach al frazei, cu structură mecanică. Fraza sa e vaporoasă, incertă. Iată nu mai departe citatul din prefaţă: „Ce *a fost* pentru noi surprinzător *a fost* de a vedea că se poate traduce etc". Un altul cu urechea exactă ar fi zis: „Am fost uimiţi când am văzut că ne putem ţine strâ[…] de text, chiar cuvânt cu cuvânt, etc." S'ar părea că urechea poetului f[a]ce ecouri multiple şi parazitare, şi când un cuvânt răsună, vâjiitura lui se aude încă multă vreme în frază. Asta ar fi hotărît, supărător când d. Emil Gulian s'ar aşeza să traducă pe Boccaccio sau pe Rabelais. Dar la Edgar Poe merge, ba chiar este nimerit deoarece caracteristica poeziei americanului este tocmai acea propagare infinită a ecourilor.

Dacă nu e prea colorată, dacă n'are foşnetul greu al velurului, traducerea *Corbului* realizează bine spiritul litanic:

„Aruncai oblonul şi — cu mult tapaj — scuturând năzuros
bizaru-i penaj,
Pătrunse înăuntru un negru Corb, al preasfântului timp
trecut, slujitor;
Niciun fel de atenţie nu-mi dete; nu şovăi ci, pe îndel[…]
ca în temeiul unui vechiu acord,
Cu nobilă mină de lady sau lord, deasupra uşii camerii
mele se căţără dispreţuitor —
Sus pe bustul palidei Pallas, aşezat chiar deasupra uşii
camerei mele se sui fără zor —
Se sui şi stătu, sumbrul călător".

Bine înţeles verbul *a se căţăra* nu e potrivit. Căţărarea se face pe munte, pe loc povârnit. Corbul se lasă numai din sbor pe uşă. Trebue dar corespondentul verbului francez „se percher".

Este interesantă păstrarea exclamaţiei *Nevermore* în forma originală. Fireşte, pentru cei cu urechea mai sensibilă reiese bizara situaţie că corbul vorbeşte englezeşte românilor, în vreme ce o poezie este totdeauna supranaţională. Totuş cum nu toată lumea ştie limba engleză, efectul nu e lipsit de surpriză. *Nevermore* rămâne un cuvânt sibilinic, fatidic, foarte potrivit cu atmosfera halucinantă a poemului.

Cât de bine a tradus, sau mai bine zis cât de bine s'a inspirat d. Emil Gulian în marginea lui Edgar Poe, arată interpretarea din *Ulalume*

Cerurile erau sure şi aspre;
Frunzele erau crispate şi sec[i]
Frunzele erau istovite şi reci;
Era noapte în pierdutul Octombrie,
Al anului acela pierdut în veci;

Pe aproape de sumbrul lac Auber,
In inima ceţoasei ţări Weir —
Era jos lângă mlaştina Auber,
In pădurea gulzilor, Weir.

Odată, acolo, printr'o alee Titanică
De chipreşi, rătăceam cu al meu S[…]
Îmi era inima, pe-acea vreme, vulcanic[…]
Precum sgura care — se răstoarnă în g[…]
Precum lava care — fără tihnă în gol
Aruncă râuri de pucioasă la Yaanek
In extrema climă la pol —
Gemând se răstoarnă din Muntele Jaanek
In imperiile borealului pol.

Evident, poezia este a lui Edgar Poe. Efluviile din ea pornesc. Dar trebue să ai un tact deosebit ca să nu ritmezi altfel mişcările sufleteşti ale originalului, ca să te mişti în valurile ei. Toată halucinaţia boreală, tot acel aer ascuţit sacerdotal, toată configuraţia prelungă de vis a trecut şi la d. Emil Gulian. Să citâm şi din *Lenore.*

„Ah, e spartă ceaşca de aur! Spiritul e dus pe vecie!
Să toace de mort!—cununat cu laur, un suflet pe undele Stixului adie.
Şi, Guy de Vere, n'ai tu nici-o lacrimă?—haidem cu toţii
să bocim în cor!".

Verbal, sunt observaţii de făcut. Ceaşcă de aur! Ce va să zică asta? D. Jebeleanu, a introdus *ceaşca* în poezia română. Dar aici nu merge. Aici e un gest funerar solemn, clasic. S'a spart cupa în care era o licoare, în care era un vin scump. Imaginea e universală, profund convenţională. Sufletul nu poate să stea într'o ceaşcă, acest recipient sugerând prin asociaţie numaidecât *cafeaua*. Tot astfel este impropriu a se zice „*cununat* cu laur" care s'ar înţelege „unit prin cununie cu laurul" când traducătorul vrea să spună *încununat*. Nici ideea de bocire nu intră în muzica poemului care are un ton dantesc şi aduce foarte mult cu visul morţii Beatricei din *Vita nuova.* Bocirea trezeşte imaginea unui urlet dezordonat, caricatural, în vreme ce aci se simte nevoia unei mişcări corale imense, unei jelanii. Toată poezia e îndreptată în sensul unei ceremonii funerare nemaiauzite, de o ordine masivă şi se bizue pe sentimentul procesiunii artistice a doliului iar nu pe desnădejdea trivială a bocirii. Nici *toaca* nu e la locul ei, ca imagină prea idilică, prea locală. Aci trebue tocsinul, clopotul, sunetul în unde care vesteşte dezastre. Dar, în afară de aceste mici observaţii, traducerea e lăudabilă. Mai dăm un fragment din *Ţară de vis* remarcabil prin acelaş aer haotic, infernal:

Nepătrunse văi, nesfârşite valuri,
Păduri de Uriaşi, prăpăstii şi maluri...
Omul nu le mai desvălueşte,
Roua le moaie şi le abureşte:
Peretele munţilor se nărue dur,
In mări cu ţărmul fără contur,
Dar care aspiră, fără noroc,
Umflate—spre înaltele ceruri de foc;
Lacuri fără sfârşit revarsă
Apa lor singură, spre moarte întoarsă,
Apa tăcută şi îngheţată,
De zăpezile crinilor reci încărcată...
Pe lângă lacurile ce astfel revarsă
[A]pa lor singură, către moarte
[înt]oarsă, —
[A]pa lor tăcută şi încărca[tă]
[D]e zăpada crinilor pe ea aplecată, —
Aproape de munţi,—lângă râul tern
Cu murmur surd, cu murmur etern
etc.

Traducerea este, precum se v[ede], foarte bună, de o muzică unitară, şi e aproape o producţie de creaţie personală. In genere interpretarea merită toată lauda şi dă d-lui Emil Gulian merite egale cu ale unui poet original. Astfel de împământeniri de poezie universală sunt o adevărată îmbogăţire a literaturii române şi ca atare trebue salutată întreprinderea d-lui Emil Gulian.

G. CALINESCU

A APĂRUT

AVENTURA

ROMANE DE ACŢIUNE ŞI PASIUNE

MAX-ANDRÉ DAZERGUES

MASCA DE ARGINT

Prin subteranele gangur[ilor] secrete ale Villei Suspine[lor]... Cădea-va Ted Fellow pradă forţelor demonice guvernate de geniul bizar al profesorului Eldin?... Masca de Argint — înger sau complice şi vampiră?... Masca de Argint... Zeiţă a frumuseţii!... Cine eşti Mască de Argint?...

Complect 8 LEI. —

la chioşcari şi librari

INSEMNARI ŞI POLEMICI

Istoria Angliei

„De ce am scris-o? — *se întreabă André Maurois, autorul celor două volume din Istoria Angliei, proaspăt apărute în traducere românească în Editura „Naționala-Ciornei"*. — In mare parte pentru a mă satisface pe mine însumi și apoi, pentrucă admirând echilibrul actual al Angliei, am vrut să înțeleg prin studiul trecutului ei, cum a ajuns la acest echilibru".

ANDRÉ MAUROIS

Iată o curiozitate de pe urma căreia publicul cititor nu va avea decât de profitat, putând asimilia o sumă de cunoștințe istorice — în general materie aridă — prin intermediul unei cărți care poartă nu numai pecetea unui cercetător ci și a unui scriitor de mare talent.

André Maurois însă are o rugăminte specială pentru „prietenii săi Români": „ceeace le cer, — *spune el*, — este să citească această carte cu multă seriozitate, și să se străduiască a-i găsi adâncile rădăcini istorice cari înfig în țărâna veacurilor arborele britanic".

Contrapunct, în românește

Romanul „Contrapunct" al scriitorului englex Aldous Huxley, a fost

ALDOUS HUXLEY

tradus în românește și a apărut în editura „Ciornei".

Cu un alt prilej remarcam cât de mare e folosul literaturii noastre de pe urma acestor traduceri din literatura străină de calitate bună.

Folosul apare sub un dublu aspect după cum îl privești din punctul de vedere al cititorului român, care ia cunoștință de o literatură calitativ bună și de o ssumă de probleme morale și psihologice străine lui, sau din punctul de vedere al scriitorului român care se vede concurat în domeniul propriei sale munci de opere mai frământate de idei, de intelectualitate și de actualitate.

Cetitorul nostru găsește în cartea tradusă, suflul contemporaneității și învață să deosebească valorile culturii, să le judece și să le prețuiască într'o ierarhie proprie.

Iar scriitorul român va afla în concurența pe care i-o fac operele de valoare traduse, senzul acela universal al artei care determină ca o operă bună să-și dureze destinul pe deasupra granițelor geografice, etnice și specifice.

„Contrapunct" este un roman în care găsim zugrăvită viața intelectuală și morală a Marei Britanii, de astăzi.

Personagiile acestei cărți sunt întrupări ale curentelor de gândire care străbat atmosfera socială și politică a regatului insular.

Din întâlnirea acestor personagii, din ciocnirea ideilor și din șocul atitudinilor lor, înțelegem și pătrundem configurația spirituală a unei țări, care deși izolată de continent, trăește toate problemele și conflictele ireductibile ale Europei.

Este un roman în care eroii vorbesc mult, dar nu supărător și nici plictisitor de mult, despre destinul lumii, despre viață, despre moarte, despre dragoste.

Un symposiom în care tema dată asupra căreia se discută este: Lumea morală și socială, psihologică și politică, văzută sub aspectul actualității.

Stilul concis și nervos al lui Huxley este de o profundă putere de impresionare.

O obiectivitate balzaciană, caracterizează fiecare pagină a acestei cărți.

Huxley face anatomia societății engleze de azi și în această lucrare de anatomist el aplică metodele de observație directă ale omului de știință.

C.

Război

Așa se intitulează volumul de versuri al tânărului poet Dumitru Corbea.

După cum se exprimă d. profesor C. Rădulescu-Motru în prefața elogioasă pe care o face volumului, versurile „sunt de o adâncă sinceritate, o însușire puțin obișnuită în publicistica vremii noastre".

Tânărul poet are un temperament de răzvrătit și de luptător, pe care ni l-a dovedit într'un trecut volum de proză Acuz! *și dela care nu se depărtează nici versul său de-acum:*

Nu-s crainic al durerii.
ci-apărător al gloatei
ce-a fost slobozită
mai ieri din robie.
Fie ce-ar' să fie:
mintea-i pregătită,
mâna mi-i călită
ca să merg 'nainte.

. . . .

Cine vrea de mine
să știe, să afle....
Să citească'n carte
și-i voi fi tovarăș
de luptă și moarte.

(*Eu*, pag. 79)

D. Corbea este la început. Rămâne ca simțirea sinceră să-i fie călăuzită de aci încolo pe drumurile unei creațiuni artistice fecunde.

Istoria filozofiei moderne

Societatea română de filozofie, *a crezut că a sosit timpul ca literatura noastră filozofică să se învrednicească cu o Istorie a filozofiei moderne.*

Cum însă, n'a apărut până acum autorul care să poată face singur această operă, Societatea română de filozofie *a alcătuit planul unei Istorii a filozofiei moderne scrisă în colaborare.*

Ideea este foarte bună și felul cum ea a fost realizată, dovedește că filozofii noștri sunt capabili de a disciplina în întregul ei, o operă atât de masivă, organizând materialul într'un mod care, fără a dăuna inițiativei și punctului de vedere personal, îi asigură totuși continuitatea.

Primul volum apărut acum câteva luni aducea colaborarea d-lor: C. Rădulescu-Motru, Edgar Papu, Anton Dumitriu, G. Vlădescu-Răcoasa, Alice Voinescu, N. Fagou, Al. Posescu, Traian Herseni, Constantin Noica, I. Brucăr, Vasile Pavelco, Mircea Vulcănescu, Petru Comarnescu, I. Zamfirescu, St. Șoimescu, C. Floru și B. Irion.

In întreaga construcție a acestei opere s'a urmărit planul unei istorii a sistemelor filozofice, care s'au succedat în timp dela sfârșitul evului mediu și până în epoca modernă.

Primul volum înaintează în timp până la Kant, pornind din acel moment al Renașterii, când se fac simțite endințele noului spirit filozofic, care aveau să rupă lanțul de sclavie ce subordona filozofia speculativă teologiei — ancilla teologice — și care tendințe au condus spre noui concepții despre lume și viață.

Recent a apărut și un al doilea volum din această operă, care se recomandă singură prin amplitudinea sintezei înfăptuite și prin meritul de muncă și de informație al colaboratorilor.

Societatea română de filozofie a realizat o operă pentru care generațiile de studenți, îi vor fi întotdeauna recunoscătoare.

CR.

Poșta redacției

O. F. G.-Rădăuți. — *Ne-ați somat să vă comunicăm,* „cât mai urgent posibil", *dacă vă putem publica* „dedicația în proză Trandafirii", „în intervalul pân' la'nceputul lui Martie", *cât nu sunteți la cursuri, și aceasta pentrucă de mai înainte ați înștiințat colegele* „de apariția Trandafirii-lor" *în revista noastră.*

Regretând că n'o putem publica, ne veți erta pentru încurcătura de ordin sentimental pe care v'o producem...

*

L. GH.-Mihăileni. — Apelul pe care-l adresați morții, ca să nu vă lase singur pe lumea cealaltă, ne-a mișcat:

Iți depun sufletul ție
Dar totuși mă gândes
Că acolo'i veșnicie
Nu-i suflu pământes

*

Am însă o dorință
Avându-mă cu tine
Mai i-a tu încă o ființă
So am pe lângă mine.

Noi însă n'avem nicio trecere pe lângă moarte, încât nu putem servi de intermediari.

Adresați-vă direct...

REVISTE

FAPTA, No. 4 (27 Februarie 1938), Director D. I. Doran. Noi și Anschlussul, Intre Chamberlain și Eden, Adunările tineretului, Walt Whitman, poetul libertății, reportagii, cronici, etc.

Revistă de atitudine tinerească:

Cronica mizantropului

Invidia

Imi vorbea într'o zi prietenul meu intelectualul:

— Ca să faci ceva de seamă în domeniul științei, unde se cere o mare măsură de dezinteresare materială, cel puțin la început, este nevoie de stimularea morală. Oameni suntem și ne place și nouă să fim lăudați pentru actele noastre dezinteresate. Invidiosul știe bine aceasta și mânuește cu perversitate indiferența. La noi, unde numai situațiurile materiale au trecere, este uneori la mijloc și sincera compătimire. Eram încă student și, entuziast, m'am apucat să studiez un caz de clinică după recomandarea profesorului meu și să redactez o dare de seamă. Profesorul, om de treabă, a mai dres pe ici pe colo articolul și l-a dat unei reviste străine cu care era în legături și într'o bună zi m'am trezit cu revista și cu un număr de extrase. Iți închipui entuziasmul meu. Crezui o clipă că toată lumea se oprise pe loc să mă privească pe mine. In tramvai oferii locul unui domn bătrân. Am râs la spiritele îndoelnice ale unui pasager împotriva direcției tramvaelor. Pe stradă am mângâiat o pisicuță abandonată. Țineam cu naivitate revista așa încât s'o vadă toată lumea. Aveam niște verișoare care mă văzură cu extrasele.

— Dar ce-ai acolo? Un roman nou? — întrebă una din ele.

Eu îmi silii intonația la modestie:

— Este o revistă franceză în care mi s'a publicat un articol medical.

Cu toate că cunoșteam ignoranța verișoarelor și lipsa lor de cordialitate, totuș nu mă așteptam la o primire atât de nepăsătoare. Verișoara îmi zise simplu, aproape cu un ton de reproș:

— Ai timp să faci și lucrări suplimentare? Nu-ți ajung cursurile dela Universitate?

Cealaltă verișoară mă întrebă disprețuitor:

— Și-ți plătește ceva pentru comediile alea?

— Nu!

— Apoi fără bani cine mai face azi ceva?

La Facultate am fost întâmpinat și mai rău. Un coleg zise:

— Ce e asta? și-mi luă revista din mână.

După aceea, privind fascicola fără curiozitate întrebă indiferent:

— Asta e de tine?

Apoi îmi înapoie revista așa de repede încât exemplarul căzu pe dușumea înainte ca eu să-l pot prinde cu mâna. Mi-l luă de jos un intern mai bătrân. Acesta îl răsfoi strâmbând din nas la fiece titlu, se opri la paginile mele și fără a mă privi în față, întors către un altul, medic secundar (era la o clinică) exclamă în legătură cu articolul meu:

— Domnule, ăsta, Ducos de Hauron, cu anagliphele, spune niște prostii îngrozitoare. Am controlat odată la un bolnav viziunea binoculară cu fotografii stereoscopice suprapuse și am văzut că spune enormități.

In vreme ce internul vorbea astfel cu un dispreț care trebuia să se răsfrângă și asupra mea, doctorul pipăia revista cu mâna și în sfârșit făcu și el această observație:

— Mizerabilă hârtie pun ăștia!

Atunci am fost foarte atins, cum vor fi mulți începători. Insă apoi m'am călit și acum fac cercetările fără vanitate, dar cu hotărîrea nestrămutată de a servi adevărul.

ARISTARC

A apărut:

M. SEVASTOS

MONOGRAFIA ORAŞULUI PLOEŞTI

L. Lucasievici

Traian Bilţu

de sute de ori. Poate că fericirea vine şi de aici: din a te mulţumi cu drumul ce-l faci de dimineaţă până seara pentru o treabă oarecare, dar şi pentru însuşi faptul vieţii, al tău şi al celor din jur.

Frumuseţea nu-i în funcţie de dimensiuni şi nici de numărul pieselor. Frumuseţea e în funcţie de deprinderea privitului. Şi învăţământul din licee are acest rol: al disciplinei şi al educaţiei ochiului. Nu să scoată din elevi artişti, ci doar să-i îndrumeze spre plăcerile plasticităţii din jur, să-i convingă de însemnătatea a două linii şi a două culori în viaţa din afară şi'n viaţa lor proprie.

Depinde bine înţeles de felul cum îşi îndeplinesc sarcina profesorii respectivi. Nu-i destul să expui elevilor legi şi reguli academice pe care să-i sileşti să le aplice numai pentru ele singure. Ca nici o altă învăţătură, desenul are legături cu viaţa. Un profesor de matematică ori de istorie nu mai este dincolo de zidurile şcoalei nici matematician, nici istoric, pe când profesorul de desen poate rămâne în practica obiectului său. Cunoştinţele pe care trebue să le împărtăşească elevilor nu se rezumă la conţinutul cărţii, ci sunt scoase din propriile confruntări, din propriile rezultate.

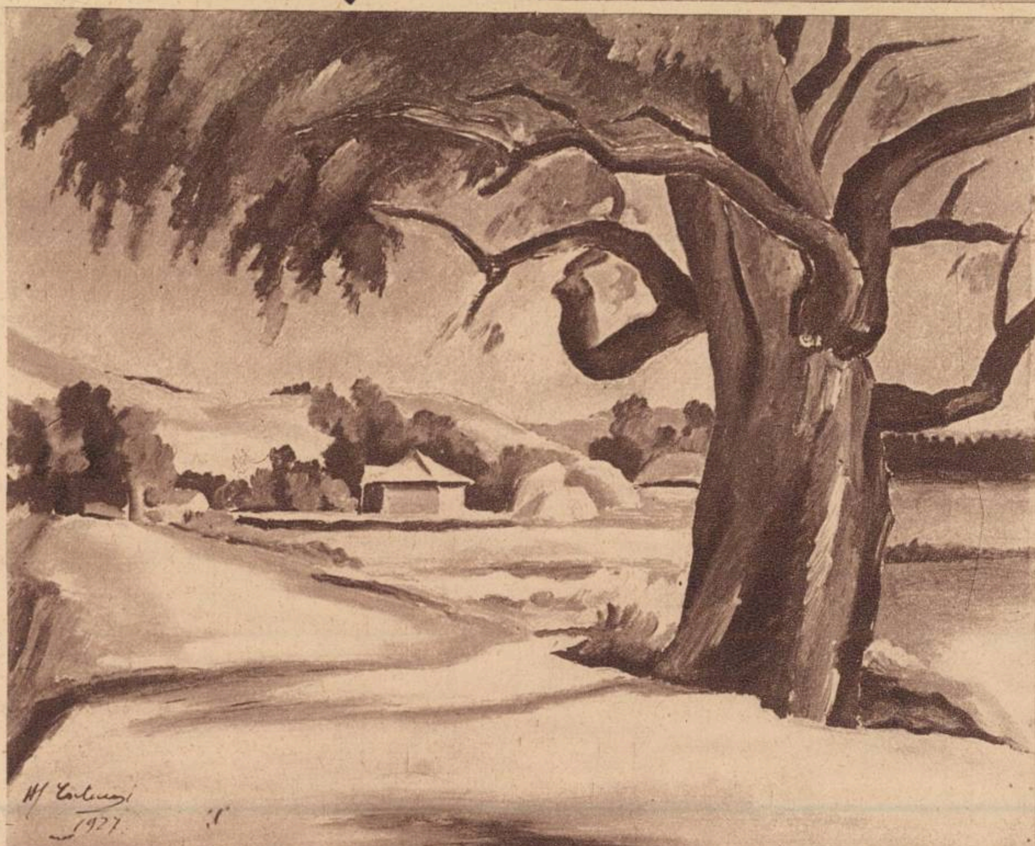
Vorbim de profesorii care au şi o existenţă de pictori. Se pare că aceştia devin din ce în ce mai numeroşi — dovada este frumosul lor salon anual.

TACHE SOROCEANU

Ion Anestin

H. Catargi

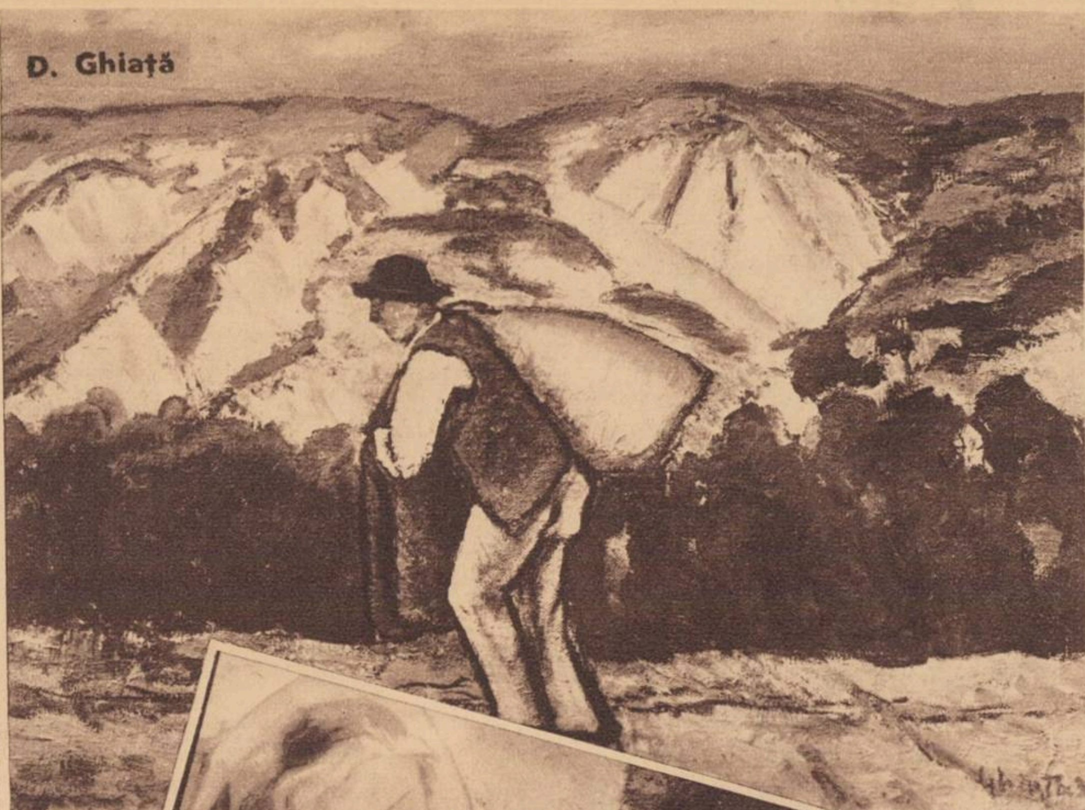
Adam Balţatu

G. Sârbu

D. Ghiață

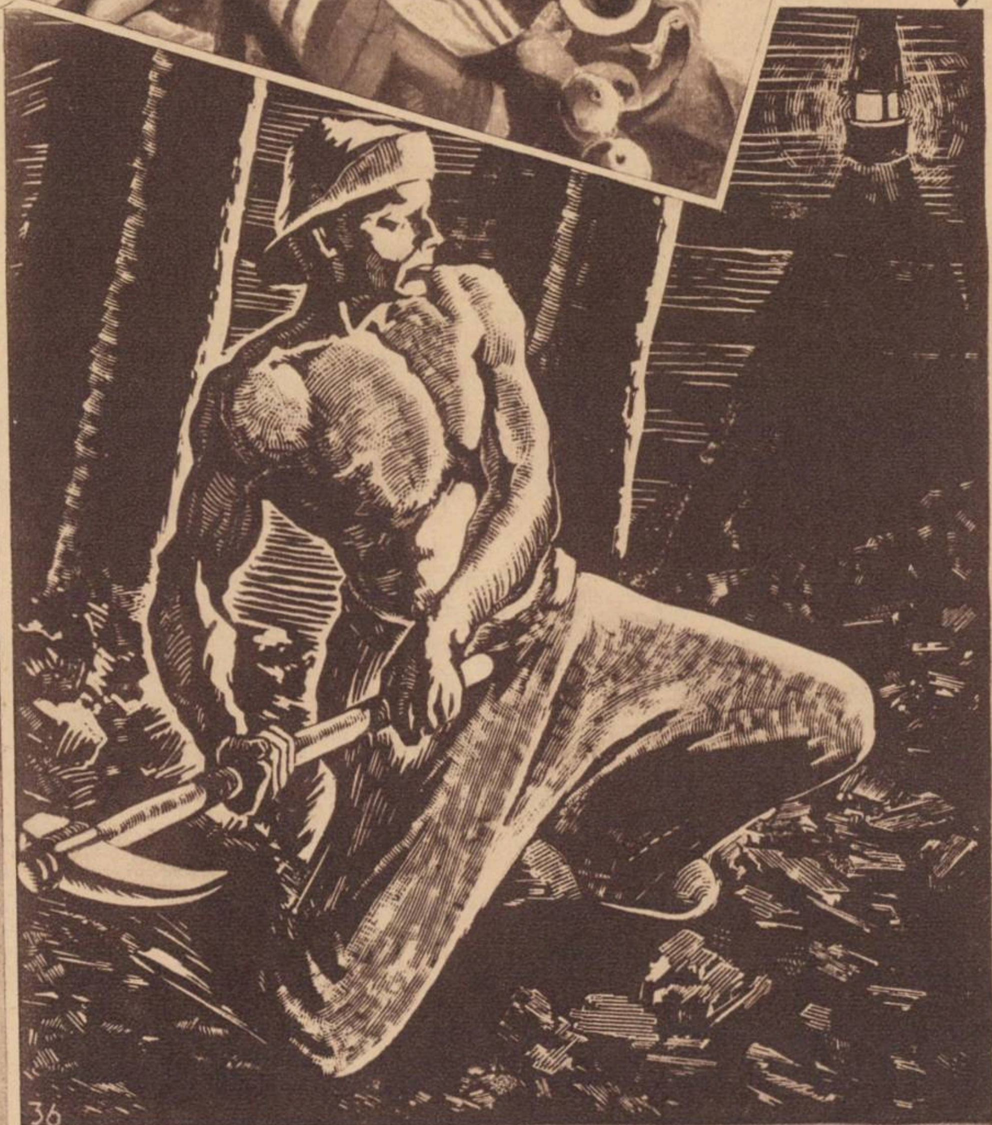
Gheorghe Labin

Adam Bałțatu

G. Ceglakoff

TIPARUL, ATELIERELE „ADEVĚRUL", S. A. BUCUREȘTI

Nr. 901

Adevĕrul literar și artistic

Alex. Moscu: Copil cu sorcova

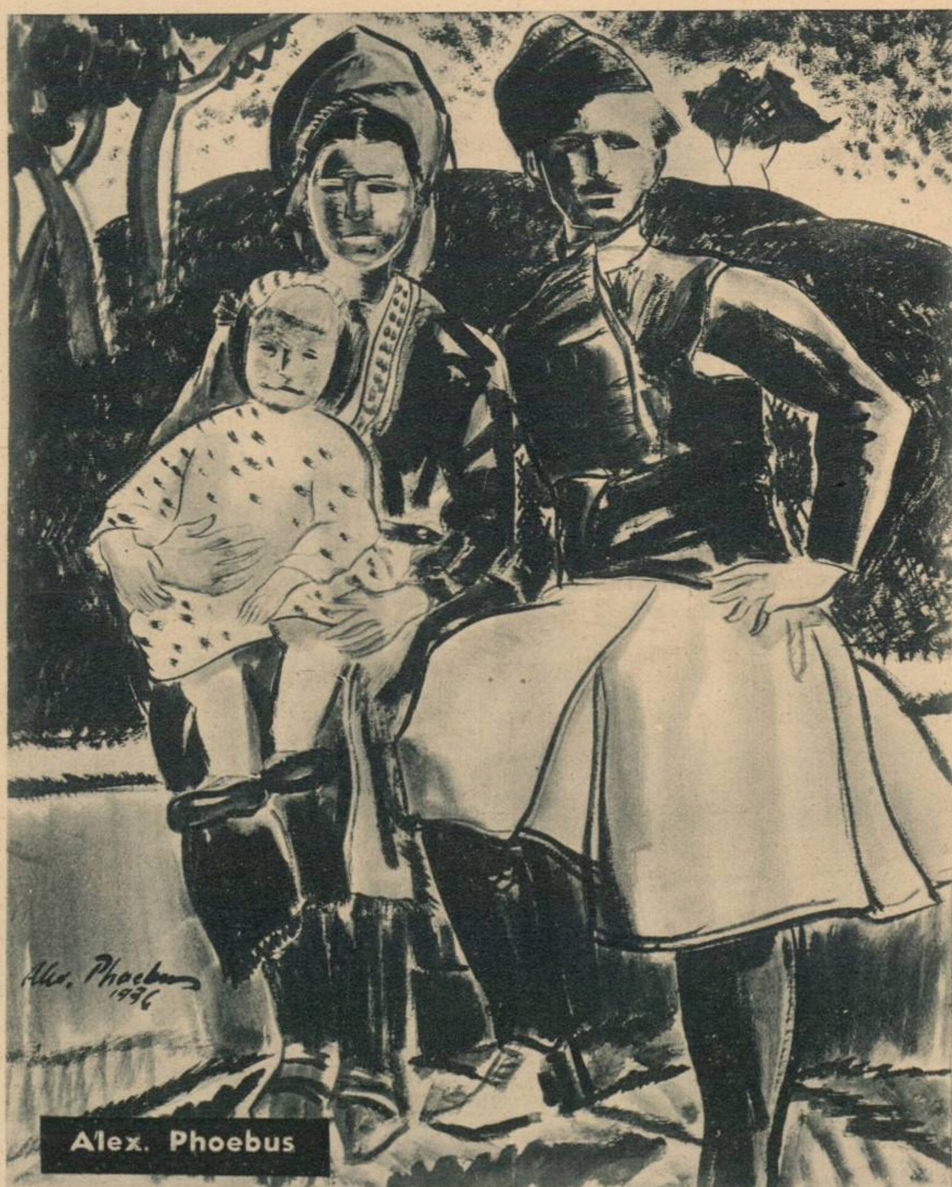
GRUPUL NOSTRU

ASOCIAŢIA plastică „Grupul Nostru" a deschis a şaptea expoziţie. E o colectivă ce se menţine fără dificultăţi de ordin intern — dificultăţi care sunt cauzele obişnuite ale destrămării colectivelor dela noi — şi cu fiecare an înscrie noi succese.

Ar fi fost păcat să se întâmple altfel — artiştii care au pornit laolaltă acum şapte ani erau numai „speranţe" pe când acum au ajuns la realizări unanim preţuite. E bine să se găsească mereu alături şi mâine şi cât se va putea mai mult. La bătrâneţe, Grupul Nostru va avea prilejul să ofere astfel un spectacol rar: de artă şi de camaraderie. Intr'o zi, sau la date mai principale, ar fi interesant să organizeze o retrospectivă cu lucrări din fiecare epocă, înfăţişând evoluţia fiecărui expozant.

Succesul Grupului Nostru în ceiace priveşte durata e datorit spontaneităţii şi simplităţii închegării lui. Asociaţia aceasta n'a pornit la drum cu nici un program, n'a lansat nici un manifest artistic şi n'a avut nici măcar o titulatură impresionantă — pe care să le schimbe dela an la an. Grupul Nostru numără câţiva artişti din aceiaşi generaţie, de aceiaşi vârstă aproape, care au crezut nimerit să obişnuiască publicul cu expoziţii colective de bună calitate. Cunoaştem metoda şi puterea lor de muncă — nimeni dintre ei nu se împăunează cu nici o glorie, fiecare merge liniştit peste toate împotrivirile, având o singură preocupare: aceia de mai bine.

Alex. Moscu

Alex. Phoebus

Rezultatele se văd cu fiecare expoziţie. Lucian Grigorescu aduce anul acesta un întreg panou cu privelişti pline de prospeţime, de adevăr şi de vioiciune. Lucian Grigorescu îţi face impresia că nu trăeşte altfel, că nu cunoaşte alt drum decât acel ce-i duce paşii în faţa modelelor lui — paşii, ochii şi uneltele de lucru. Adâncimea tonurilor, justeţa înscrierii fiecărei trăsături implică o muncă susţinută şi o râvnă rar întâlnită în pictura româneească. Concisă în gamele cromatice, sobră în viziune, arta lui Lucian Grigorescu e totuşi lirică, cu accente profunde, dramatice uneori.

In peisagiile sale nu este exprimată numai frumuseţea unui spectacol, o stare de suflet stăpână pe ea însuşi, ci şi sentimentul incertitudinii şi al mobilităţii lucrurilor. Un spirit de foc trăeşte în natura lui Lucian Grigorescu, o pasiune barbară însufleţeşte cu violenţă privelişţile sale, naturile sale moarte. Ele depăşesc cadrul imediat, luând proporţii de pasionate creaţii ale luminii. Nu le lipseşte grandoarea şi nici fantasticul chiar. Cu toată aparenţa lor firească.

Ştefan Constantinescu e mai calm, mai senin — cele două peisagii din Grecia sunt parcă pagini înrudite cu serenitatea Renaşterii italiene şi a lui Corot. E o lumină secretă în pânzele acestea care emană din fiecare lucru aparte, la care cerul nu contribue direct cât de puţin.

E dragostea pentru materie şi pentru existenţa lucrurilor descoperită în natură şi crescută, împlinită din ecourile adunate în suflet. O lume minunată îţi iese înainte la fiecare pas: copaci ciudaţi, case ca nişte temple de teatru, vehicule ca nişte rotiri de negreaţă. Dar toate acestea sunt văzute cu ochi atenţi, compuse şi conturate cu o mână iute, harnică, care nu neglijează detaliul expresiv.

Const. Baraschi

Dan Băjenaru

Adevĕrul literar și artistic

Editura „Adeverul" S. A., București

Duminică 13 Martie 1938 No. 901
ANUL XVIII * SERIA III

Lei 5 Exemplarul în țară
Lei 10 Exemplarul în străinătate

Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an Lei 100 pe 6 luni
Lei 50 pe 3 luni în străinătate dublu

VIAȚA DELA ȚARĂ*

Ce trebue să înțelegem prin cuvintele o carte bună? Fără îndoială, o carte din care experiența noastră se îmbogățește, o carte care ne mișcă, ne interesează, ne stăpânește, cu lumea și sufletele evocate încă multă vreme după ce am închis-o. Cartea doamnei Cancicov în acest sens este o carte bună, ea este o carte densă, viguroasă și colțuroasă, o carte despre care se poate spune „totul" pentru că nu avem deaface cu o încercare de amator

GEORGETA M. CANCICOV

care trebue menajat, nici cu o încercare de debut care are nevoe de încurajare. Avem deaface, dimpotrivă, cu o scriitoare care a realizat dintr'odată ceeace alții caută să realizeze o viață întreagă, fără a reuși de multe ori.

S'a spus despre cartea d-nei Cancicov (nu știu, în presă sau într'un salon) că este scrisă în genul scriitorilor din generația de după război, adică autoarea face literatură extremă într'o atmosferă rarificată. Indrăznesc a spune că ea nu face deloc literatură și că nu scrie în nici un gen, scrie pur și simplu ca ea, fără altă preocupare decât aceea de a transpune exact și cu credință ceeace a experimentat. De aceia nici nu poate fi vorba de stil literar, căci ea toarnă totul într'o formă în care abundă cuvinte regionale, o vorbire altfel moldovenească și țărănească decât a lui Ion Creangă, călcând technica cea mai elementară, confecționându-și chiar o sintaxă proprie... Cu această formă, scorojită ca un teren vulcanic lucrat de un foc interior, cu țărănisme și moldovenisme, cu cuvinte vechi, uitate sau cu totul ignorate, dar frumoase, cu altele zgrunțuroase și surde dar expresive și plastice, ea pare a nu avea decât o preocupare: să construiască viu și adevărat, utilizând materialul care i se pare mai potrivit.

Cugetarea ei e viața, creerul său e inima. In loc de o povestire al cărui fir se toarce după anumite planuri și considerații technice, cititorul intră, din prima pagină a cărții, deadreptul în viața satului prin dialoguri și episoade, în care oamenii, vitele și orătăniile se desenează repede, intrând imediat în jocul vieții. Nu e nevoe de descrieri și portrete. Toți și toate trăesc, cu fapte și gesturi sub ochii și în preajma noastră, mai vii și mai aevea decât în desfășurarea unui film, căci îi cunoaștem intim cu adevărata lor fire, înainte de a-i ști la chip și la făptură.

Sunt numai episoade din viața de toate zilele a unui sat sărac, din Moldova cea mai săracă, dar avântate și pasionate ca o epopee a celor simpli, fără ca autoarea să ridice nicăiri tonul și fără să se servească de tertipurile artificiale ale vreunui gen literar.

Țăranii dela „Poeni" ca și povestitoarea la persoana întâi, ca și vitele, orătăniile și satul lor, fac parte din natură în acelaș fel ca pomii și arborii, câmpurile și pârâul lor. Fiecare își are rostul lui și ține de el în ritmul scurgerii vremii și după potriveala anotimpurilor. Autoarea însăși își are pe al său, participând cu o atențiune încordată pe care nimic nu o poate turbura, la fiece clipă din viața satului, primind tot ce se întâmplă cu îngăduința unei minți deschise și comizerarea celui ce face parte din aceiași comunitate.

Sentimentul nou pe care-l aduce cartea d-nei Cancicov este tocmai acea ce Spinoza denumește: „bunăvoința prin comizerare", sau cum precizează în altă parte a operei sale: pasiunea născută dintr'un simțimânt al comunității de natură cu cei cari sufăr de foame, de frig, de osteneala peste măsură a unei munci prea grele, dar se și bucură de plăcerea de a trăi bucuriile rari și năvalnice ale vieții. Aceastä putere de compătimire în totul, stăpânește actele, gesturile, atitudinile povestitoarei care simte în mod firesc și spontan, că privilegiul de a nu fi suferit de foame, de frig și de alte lipsuri, e datorit norocului și nu vreunei porunci divine sau necesități a cosmosului.

Ea s'a pătruns adânc de realitatea satului, a intuit firea țăranului: întortochiată, întoarsă asupra sa însăși, susceptibilă și supărăcioasă, viguroasă și molâe, vicleană ca a fiarelor și lighioanelor în preajma cărora trăesc. A luat parte la viața lor de toate zilele, de multe ori desgustătoare în sălbăticia, murdăria și apucăturile lor respingătoare. A luat parte la tradițiile lor neclintite, la botez ca și la cununie, la mesele mari ca și la praznice, la toate întâmplările de bucurie ale vieții ca și la jalea înmormântărilor, toate de o sălbăticie primitivă ca și izbucnirile furtunoase ale patimilor și violenței. Cunoaște totul și binele și răul, le primește pe toate și le redă fără șovăire în cruda și sălbateca lor realitate, cu acel natural și acea candoare a omului care cunoaște natura și a ajuns la atitudinea celui convins că „Naturalia non turpia"... Le-a redat cu mijloace proprii — foarte econome: simple notații, propozițiuni scurte, detalii ce par fără însemnătate... un realism tot atât de necruțător ca acel al secolului al XIX-lea, opera d-nei Cancicov are un orizont mai lărgit și un alt înțeles al vieții.

Ea nu poate fi privită nici ca o simplă documentare, căci documentarea e seacă și rece, pe când realismul din cartea d-nei Cancicov nu este o parte tăiată și scoasă anume din real, nu e separat și smuls afară din viață și multiplele sale experiențe.

Fără nici un fel de sentimentalism exterior, ritmul întregului roman are mlădieri, ușoare bătăi de frază care emoționează. Dincolo de roman se simt gânduri și simțiri care, deși nu sunt exprimate, aruncă reflecte neașteptate asupra întregii povestiri și-i dau o putere de vrajă secretă. Toate au un timbru omenesc care e poezia realității necruțătoare care ne e redată fără ascunzișuri.

Țăranii din Poeni sunt nu numai needucați, dar ei apar și needucabili, în înțelesul dela oraș și din civilizația apuseană. Ei nu se îmbăiază, nu întrebuințează batista, nu se îmbracă și nu se hrănesc în mod rațional și higienic. Sunt atât de refractari la orice influență culturală venită dinspre oraș, încât nu sunt în stare să învețe nici imnul regal și nu rețin din toate cuvintele, păsărești pentru ei, decât „Trăiască Regele". Ei sunt convinși că orașul nu le poate da decât unele deformări ridicole în port și în graiul „modificat" cum îl numesc ei cu humorul lor nesecătuit. Povestitoarea înțelege foarte bine acest sentiment și această atitudine disprețuitoare a săteanului pentru orășan. Ea nu vede în ei „acea comoară tainică" pe care oamenii himerici o socot ca un izvor al regenerării lumii viitoare.

Totuși semnalează apariția spontană în această mulțime sălbatică și clocotitoare ca un trecut de munte, a unor tipuri care au tact și rațiune și o lumină de sensibilitate care ar îngădui să se ridice dintre săteni o adevărată aristocrație a neamului nostru sau dacă nu o nobilime în înțelesul curent, cel puțin oameni tari, promovați la conducere, ceeace ar fi ceva. Dar aceasta s'ar putea realiza în niște împrejurări care ar lega satul cu orașul în mod firesc, ea nu se poate creia artificial. De aceia povestitoarea la persoana întâi nu face predice morale, nici filantropie boerească și nici asistență socială. Sfatul prietenos dela egal la egal, care atinge de multe ori locul sensibil și este eficace, se lovește alteori de superstiții și prejudecăți împietrite...

Să nu ne înșelăm asupra acestei cărți. Ea poate fi criticată pentru unele lipsuri și mai ales pentru limba sa care ar părea că întrece limitele libertății îngăduite scriitorilor în ceea ce privește vocabularul și technica literară. Este înainte de orice o carte care nu are nevoe nici de laude nici de îngăduință. Ea e simplă, naturală și foarte hotărîtă în ființa ei. Niciodată nu s'a scris în literatura noastră o carte care să dea mai firesc și mai nemijlocit țăranul, ca om cu viața și destinul său, omul liber pe pământul satului sau ca pe o proprietate deschisă tuturor. Marginile conacului pierzându-se printre colibele țăranului, în curțile și ogoarele lor. Oamenii pe care-i simți că muncesc pe altarele zeilor cu mânile albe, îi vezi trăind laolaltă cu semenii lor, care-și suflă nasul cu degetele, nu se spală decât cu scuipatul, se poartă cu aceiași lipsă de pudoare în patimile și senzualitatea lor ca și animalele, trăesc cu aceste animale sub acelaș acoperământ duhănind mai rău decât ele, fără a le tăgădui calitatea de oameni și de semeni. Din această carte, scrisă de o femee, învățăm limpede că cinismul și destrăbălarea sunt fructele orașului. Inspirația țăranului este naivă și spontană, are ceva din jocul copilăresc, începând curat și sfârșind în brutalități și păcate. Invățăm multe și gustăm o plăcere rară, acea de a ne afla în fața unei conștiințe care vrea și caută adevărul, o emoție adâncă, aceia a unei poezii care isvorăște în mod spontan din firea adevărată a omului, din clocotul fierbinte al vieții în mijlocul frumuseții naturii, nestrâmbată de artificiile pitorescului și al sentimentalismului falsificat.

IZABELA SADOVEANU

* Georgeta M. Cancicov, *Poeni (Din viața satului meu)*, București, 1938.

Desfrunzire

Se tund copacii? Cad în gânduri foi
Și umbra lor e 'n seara de subt gene?
Sau poate îngerii uitați de noi
Iși pierd din aripi veștedele pene?

Stă sufletul de 'ntâia brumă fript,
Apusul lui cu crengile se luptă.
Cocorii 'n pieptul toamnei au înfipt,
Săgeata lor cu o crăcană ruptă.

Din straiul verii, sfâșiat de câni.
Culegem zdrențe pentru frumusețe.
Ne crește mușchiul frigului pe mâni,
Ni se 'nglodează pasul în tristețe.

Subt timpul rar stăm ca un pom cules,
In noi pustiul candela și-o lasă.
Mergând pe șes nu dăm deloc de șes,
Intrăm în crâng dar crângul nu-i acasă.

Trec corbii umplând cerul de pistrui
Și vrăbiile dau în el cu pietre.
Sântem tot mai aproape de ce nu-i,
Privind cenușa galbenei lui vetre.

Puțin avem cu toții de trăit...
Răzând de noi prin liniștea albastră,
Din blidul vechi al iazului coclit,
Bea soarele singurătatea noastră.

GEORGE LESNEA

GEORGE LESNEA

Actualități științifice

Sticla în technica dentară

Sticla s'a dovedit a fi un material susceptibil de aplicațiuni tot pe cât de numeroase, pe atât de variate. Doi savanți norvegieni, profesori la Universitatea din Oslo, au realizat de curând o nouă folosire a sticlei în domeniul tehnicei dentare. Astfel, plăci dentare și dinți falși au putut fi confecționate în culoare naturală, pe fundamente de sticlă. Aceste noui produse — după câte se afirmă — ar fi superioare celor folosite până acum atât din punctul de vedere igienic, cât și cosmetic.

Fenomenele fulgerului

In laboratorul societății americane „General Electric Company", s'a făcut de curând o interesantă serie de experiențe asupra fulgerului artificial, creat cu ajutorul tensiunilor electrice foarte înalte.

S'a constatat astfel că dacă fulgerul trece printr'un pom spre pământ, iar solul e nisipos sau cuprinde un material de slabă conductibilitate electrică, el nu se pierde, ci reapare continuându-și acțiunea distructivă până întâlnește un pământ de mai mică rezistență.

Acest fenomen ciudat explică dece adesea oamenii și animalele pot fi trăzniți atunci când sunt adăpostiți sub pomi.

Vârsta pământului

După geologul englez, doctorul Arthur Holmes, studiul proprietății radium-ului ne poate furnisa vârsta exactă a pământului, care depășește 1750 de milioane de ani. In urma unor revizuiri mai atente, Holmes a stabilit că planeta noastră are chiar o vechime de peste două miliarde de ani.

Pe de altă parte, din calcule de natură astronomică rezultă că această vechime nu poate în nici un caz trece de patru miliarde de ani. Sistematizând astfel rezultatele obținute prin diferite căi, savantul britanic conchide că pământul, sistemul solar, meteoritele și galaxiile au o existență datând de vreo două miliarde de ani.

Săpun din cărbune

In Germania se fabrică actualmente o varietate de săpun, al cărui material prim este cărbunele. Acest săpun din cărbume are un preț ceva mai ridicat decât cel fabricat din grăsimi animale sau vegetale, însă economia grăsimilor naturale prezintă un avantaj din punct de vedere economic. Se speră dealtfel, că printr'o fabricație în serie, prețul de cost va fi considerabil redus.

Lumina de neon și plantele

Naturaliștii au observat în cursul ultimilor ani că radiațiile luminii roșii accelerează creșterea plantelor și — pentru a lămuri fenomenul — au experimentat acțiunea tuburilor cu neon, bine cunoscute din reclamele luminoase. In felul acesta, s'a observat un efect sensibil, însă nu pe deplin mulțumitor. Intr'adevăr, supuse radiațiunilor lămpilor cu neon, frunzele marcau o desvoltare impresionantă, pe când tulpina devenea prea lungă. Doi tehnicieni ai societății Philips din Olanda, continuând aceste experiențe s'au convins că neonul poate fi un factor important pentru stimularea desvoltării plantelor. In cazul când dosajul intensității luminoase este corect, tulpina nu devine prea lungă, ci mai groasă și deci mai puternică. Ei au constatat deasemenea că obicinuita lampă cu neon, folosită în scopuri publicitare nu este cea mai potrivită în cazul de față. Pentru a realiza o stimulare a culturii plantelor, gazul neon trebue să fie radiat în lămpi cu vapori speciale.

Rezultatele cercetărilor pomenite prezintă o deosebită importanță practică. Numeroase varietăți de flori superbe precum și căpșuni selecționate au putut fi cultivate în cele mai bune condițiuni de calitate și durată, în sere, unde erau expuse acestor raze roșii timp de opt ore, noaptea.

Procesul de desvoltare astfel realizat complecta creșterea normală din timpul zilei.

Un nou criteriu al vârstei

Un savant american, doctorul Henry S. Sims a arătat că alcătuirea chimică a corpului nostru poate fi un criteriu pentru determinarea vârstei individului. E vorba, firește, nu de o analiză calitativă, ci de una cantitativă. Astfel, un exces de calciu în mușchi și în organe e un semn de bătrânețe. Sodiul și clorurile în cantități mai mari decât media normală confirmă deasemenea o vârstă înaintată. Elementele caracteristice ale tinereții sunt: potasiu, magneziu, fosforul și azotul, care sunt conținute într'o proporție mai mare decât cea obicinuită, în organismele tinere și mai redusă în cele bătrâne.

Analizele, care au condus la această concluzie, au fost făcute în numeroase autopsii și impuse de lege în cazul unor morți violente.

Spre vidul absolut

Un vid foarte aproape de limita absolută, în orice caz, cel mai aproape de această limită din ceeace se realiza până acum în laborator, a fost de curând obținut de savantul german, profesorul C. Ramsauer din Berlin. Intr'adevăr, acesta a putut înfăptui o presiune egală cu 5 bilionimi dintr'un milimetru de mercur. După cum se știe, presiunea atmosferică normală este de vreo 300 de milimetri.

Interesant este că până și această imperceptibilă urmă de aer cuprinde totuș aproape 13 miliarde molecule de gaz pe centimetru cub în timp ce în spațiul interstelar, densitatea nu e mai mare de o moleculă pe centimetru cub.

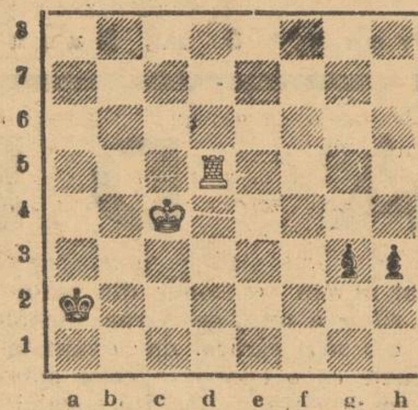
Ing. I. S.

Toată lumea bea cafea cu lapte preparată cu Franck
ADAUS LA CAFEA

Cronica șahului

TURNUL IN LUPTĂ CU PIONI

M. Schapiro - Bruxelles

ALB JOACĂ ȘI CÂȘTIGĂ

Alb: 2 piese: Rc4 și Td5. Negru: 3 piese: Ra2, Pg3 și h3.

Diagrama de mai sus prezintă o poziție interesantă care se întâlnește des în practică. La prima vedere s'ar părea că cei doi pioni dela g3 și h3 nu mai pot fi opriți. Totuși printr'o manevră fină, cu amenințare de mat, Negru e pus în „Zugzwang", adică e pus în situația de a face numai mutări forțate, din care cauză ambii pioni se pierd înainte ca ei să-și ajungă scopul.

Iată și soluția acestui final: 1. Td5—d2+, Ra2—b1; (Ra1? 2. Rb3 urmat de Td1 mat) 2. Rc4—c3!, Rb1—c1; (Sau g2; 3. Td1+, Ra2; 4. Tg1! și Negru pierde prin „zugzwang" ambii pioni). 3. Td2—a2, Rc1—d1; (După Rb1; 4. Te2, g2; 5. Te1+, Ra2; 6. Tg1 se ajunge la acelaș rezultat ca mai sus). 4. Rc3—d3, Rd1—c1; 5. Rd3—e3, h3-h2; 6. Ta2—a1+, Rc1—b2; 7. Ta2—a1 și câștigă. Dacă Negru joacă 7.., g2 atunci 8. Txh2 și pionul g se pierde.

Un final plin de învățăminte!

TURNEUL DE ȘAH DELA PARIS

In luna Ianuarie 1938 s'a jucat la Paris un turneu internațional cu runde duble la care a participat și fostul campion al lumii J. R. Capablanca. Rezultatul: 1. Capablanca cu 8 puncte, 2. Rossolimo cu 7 jum.. 3. Cukierman 5 jum., 4-5. Romi și Snosko-Borowski fiecare câte 4 puncte, 6. Anglares 1 punct.

Mai jos dăm o partidă din acest turneu cu notele Dr. Max Euve, fost campion al lumii.

O PARTIDA DE MARE IMPORTANȚA TEORETICĂ
GAMBITUL DAMEI
(Apărarea Taresch)

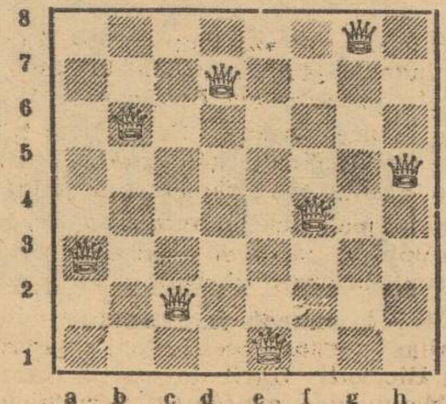
Alb: J. R. Capablanca — Negru: E. Snosko-Borowski

1. d2—d4, d7—d5; 2. c2—c4, e7—e6; 3. Cb1—c3, c7—c5; (raritate azi. Atacul Rubinștein-Schlechter (g3 etc.) a demonstrat că varianta aceasta e dezavantajoasă pentru Negru. Maeștrii nu mai practică de mult apărarea lui Tarasch. Totuși acest mod de a juca nu e tocmai așa de rău cum se spune, el a fost reînviat de maeștrii suedezi). 4. c4xd5, e6xd5; 5. Cg1—f3, Cb8—c6; 6. g2—g3, Cg8—f6; (Vechea, am putea spune „clasica" continuare. Tocmai această mutare n'a fost încercată de noua practică. Suedezii — în special Stahlberg — continuă aici cu 6.., c4 urmat de Nb4 și Cge7, după care Alb trebue să joace îndată e4, altfel pionul acesta rămâne în urmă și Negru obține prin preponderența sa pe flancul Damei un joc mai bun. După e4 și schimb la e4 obține nu Negru ci Alb un pion izolat în centru, care e totuși aici un avantaj pentru Alb. In turneul din Moscova 1935, Botwinik — un strălucit cunoscător al teoriei — în partida sa contra lui Stahlberg a evitat varianta suedeză jucând 6. Ne2, în loc de 6. g3). 7. Nf1—g2, Nf8—e7; 8. 0-0, 0-0; 9. d4xc5, (Cu mutarea aceasta Alb iesă din făgașul teoriei. Cel mai tare ar fi fost 9. Ng5, Ne6; 10. Tc1 și în caz când Negru juca 10... Ce4 (după Tarrasch singura) atunci urma 11. Nxe7, Dxe7; 12. dxc5, Tad8 și acum nu 13. Ca4, căci Negru cu 13..., d4! capătă un joc bogat, ci 13. Cd4! cu joc superior pentru Alb). Ne7xc5; (Negru rămâne mai departe în clasicul său element, ceiace va avea ca rezultat, că se va ajunge la o poziție în care Negru nu va avea nici o apărare pentru slăbiciunea sa din centru. Mai tare e — din nou trebue să accentuăm „după starea actuală a teoriei" — continuarea de gambit 9.., d4!, cu care sistem și-a câștigat renumele maestrul din Munich Dr. Dyckhoff. Alb poate cu 10. Ca4 să obție un pion, însă atunci îi va fi foarte greu să dezvolte jocul figurilor sale). 19. Cc3—a4, Nc5—e7; 11. Cc1—e3, Cf6—e4; (Totul după un sistem destul de cunoscut). 12. Cf3—d4, Ce6—e5; (Această încercare, pentru a aduce Calul Damei la c4, duce la o înrăutățire a poziției. Necesar era 12.., Cxd4; 13. Nxd4, Ne6 etc.) 13. Ta1—c1, Dd8—a5; 14. Ne3—f4, Ce5—g6; (Negru se lasă târât de soartă, în loc ca să pue adversarului cu 14.., Nd7 noui probleme de rezolvat). 15. Nf4—c7, Da5—a6; 16. a2—a3, (Asigură pionul a și pregătește înaintarea pionului b.) Nc8—d7; 17. Ca4—c3, Ce7xc4; Tc1xc3; Acuma se vede scopul mutării a3.) Nd7—e6; 19. b2—b4, (Și acuma altceva: amenință 20. b5 cu prinderea Damei). b7—b6; 20. e2—e4; (Din cauza poziției mai bune a pionilor și a unei dezvoltări superioare — Da6 și Cg6 stau foarte prost — Alb are un joc câștigat. Cel mai simplu era: 20. f4, căci contra amenințării 21. f5 Negru nu avea nici o paradă suficientă. Insă și mutarea din text e destul de tare. Figurile Albe, în special Nebunii au o acțiune grozavă asupra poziției Negre care nu mai poate rezista decât cu sacrifificiu material). d5xe4; 21. Ng2xe4, Ta8—e8; 22. Cd7xe6, f7xe6; 23. Ne4—c6, Ne7—16. 24. b4—b5, Da6—c8; (Negru mai putea aduce Dama în luptă însă aceasta ar fi fost post festum). 25. Tc3—c2, Te8—e7; 26. Nc7—d6, Tf8—d8; 27. f2—f4, (Parează amenințarea Ne5). Rg8—h8; 28. Tf1—f2, Te7—f7; 29. Tf2—d2, Td8—g8; 30. Dd1—h5, Dc8—d8; (Doamna s'a întors acasă însă în acelaș moment izbucnește catastrofa). 31. Nc6—e4! și Negru cedează căci pierde Calul.

PROBLEMA CELOR OPT REGINE (DAME)

In diagrama de mai jos sunt puse opt Regine, în așa mod că nici una nu se găsește în linia de bătae a celeilalte. Incercați un alt aranjament al lor, astfel ca nici una să nu fie în bătaia celeilalte. Veți vedea că nu e tocmai ușor.

Problema aceasta e destul de veche. In anii 1860—70 mulți matematicieni cunoscuți s'au ocupat de rezolvarea ei pe cale de calcul.

Regine pe câmpurile: a3, b6, c2, d7, e1, f4, g8 și h5.

PROBLEMA CALULUI

In diagrama de mai jos indicăm drumul ce l-a străbătut un Cal pe cele 64 de câmpuri, fără a reveni a doua oară pe un câmp pe care a călcat odată. Câmpul de pornire e însemnat cu cifra 1 și cel din urmă cu cifra 64. Incercați și dvs. pornind de pe alt câmp.

Și această problemă a fost rezolvată cu ajutorul calculului matematic. Marele matematician Léonard Euler (1707—1783) a rezolvat-o cu ajutorul calculului.

Faceți o diagramă și încercați să reprezentați printr'o linie mersul Calului. Veți vedea ce curios drum veți obține.

53	4	51	56	15	62	7	10
50	57	54	61	6	9	14	63
3	52	5	16	55	64	11	8
58	49	28	1	60	43	18	13
29	2	59	44	17	12	33	42
24	27	48	39	32	21	36	19
47	30	25	22	45	38	41	34
26	23	46	31	40	35	20	37

AUREL LERNOVICI

Citiți în fiecare Miercuri excelenta revistă

„Realitatea Ilustrată"

Cea mai mare și mai răspândită publicație de actualități ilustrate în culori.

D'Annunzio si intrarea Italiei în Războiul Mondial

E în 12 Februarie 1915. In marele amfiteatru al Sorbonnei e reunită întreaga familie latină, alături de care stă şi Grecia, pentru a protesta în glas unanim împotriva felului barbar de a fi al puterii germanice. Sunt nelipsite, deci, dela această manifestaţie „Pentru civilizaţia latină" toate fiicele Romei antice, fiind reprezentate prin

D'ANNUNZIO

cele mai autorizate nume din elita lor spirituală (România prin Doctorul Istrati, preşedintele Academiei Române în acea vreme). Oratorii se întrec în a-şi împărtăşi solidaritatea lor faţă de Franţa sângerândă şi în a înfiera crima pe care Germania o săvârşea împotriva oricărei morale, oricărui drept, oricărei libertăţi.

Iată-l prezent aici, reprezentând Italia împreună cu Guglielmo Ferrero şi Ricciotti Garibaldi, şi pe Gabriele d'Annunzio, *„cântăreţul sfâşietor al Oraşului etern"*, după cum îi zice Paul Deschanel în discursul de deschidere a acestei reuniuni pe care o prezidează.

De altfel, prezenţa lui d'Annunzio aici nu era decât o consfinţire mai mult a unui adânc sentiment de iubire franco-filă pe care el o nutrea mai de mult, dar care, de când zăbranicul războiului se lăsase asupra Franţei, începuse să-l covârşească. *Oda pentru Invierea latină,* pe care el o compusese chiar din primele zile ale lui August 1914 şi care fu cetită în reuniunea aceasta din 12 Februarie 1915, e cea mai elocventă mărturisire a sbuciumului în care se sbătea el încă dela prima rană primită de Franţa. *„Sunt goarna care chiamă ajutor,* îşi strigă el încă de pe acum patria-mumă alături de Franţa. — *Iată-ţi ziua, iată-ţi ora, Italie... Vai ţie de te îndoeşti, vai ţie dacă şovăeşti, vai ţie de nu 'ndrăzneşti s'arunci zarul. Vae victis!*

Din cele patru vânturi ale lumii vâjâe bătălia pe mare unde farurile se sting, pe continentul care se luminează în pârjolul oraşelor incendiate. Vae victis! *Forţa barbară ne chiamă la luptă fără preget... Ziua ta e aci! Iată-ţi ziua de aur! Sora ta stă în picioare scăldată de soare. Ea a îmbrăcat roba războinică de purpură... Scăldată în lacrimile-i arzătoare, scăldată în sângele-i amar,... ea nu fu niciodată atât de frumoasă... Cine este în contra ei, de nu numai barbarul? Şi cine va fi lângă ea, dacă nu tu?"*

Iată, aşa dar, cât de tumultoasă e chemarea cu care d'Annunzio îşi strigă patria alături de Franţa încă dela începutul războiului, luptând din răsputeri s'o descătuşeze din lanţul pactelor diplomatice.

Trecuseră mai multe luni de atunci şi Italia nu ascultase, sau se făcuse că nu ascultă, mesajul marelui ei poet. Pe d'Annunzio această indiferenţă îl copleşea. Deaceea îl vedem în ziua a II-a a acestei reuniuni — 13 Februarie — rostind la dineul oferit manifestanţilor din ajun:

„... astăzi, dacă presimţirea poetului este mai profundă decât orbirea politicianului, dacă virtutea sângelui este mai puternică decât fermentul corupţiei, dacă drumul roman este întotdeauna cel mai drept şi dacă cimentul roman este întotdeauna cel mai eficace pentru a lega pietrele oricărei grandori civile, astăzi vă anunţ certitudinea, care este pentru mine fatală ca venirea primăverii,... certitudinea războiului nostru, a celuia pe care eu îl predic de douăzeci şi cinci de ani... Ea (Italia) va fi aici, şi nu numai pentru onoarea numelui latin, pentru a recuceri pământurile care fură o parte a celei de a X-a regiuni italice a lui August, pentru a stăpâni din nou marea dogală a cărei posesiune îi este necesară ca şi garda Alpilor, dar pentru a ajunge, însfârşit, pe deasupra integrităţii solului, la unitatea veritabilă a conştiinţei şi puterii sale. Ea va fi aici mâne. V'o spun. Am în sufletul meu o siguranţă îmbătătoare despre aceasta... aurorele cele mai frumoase nu s'au ivit încă."

Şi într'adevăr „aurorele" acestea nu numai că nu se iviseră, dar ar mai fi întârziat încă mult timp ivirea lor. De aceea iată-l pe d'Annunzio părăsind Parisul în luna Mai şi în seara zilei de 12 sosind la Roma. Nu mai puţin de cincisprezece mii de oameni îi întâmpinară sosirea.

Discursul pe care îl pronunţă din balconul hotelului Regina, electriză mulţimea reîmprospătându-i cuvintele celebre ale şefilor şi soldaţilor garibaldieni liberatori de altă dată, alături de versurile lui Dante. In seara următoare, aceeaş mulţime care-l aclamase în ajun, se adunase din nou sub ferestrele lui, cerându-i iarăşi cuvântul.

„Tovarăşi, le spune el acum, nu mai e timp de vorbe, ci de fapte; nu mai e timp de discursuri, ci de acte, şi anume de acte romane.

„Dacă e privit ca o crimă faptul de a invita cetăţenii la violenţă, m'aş preamări cu o asemenea crimă, aş lua-o numai pe seama mea...

„Ascultaţi-mă, auziţi-mă. Trădarea astăzi este manifestă... Trădarea îşi face de cap la Roma, în cetatea spiritului, în cetatea vieţii! In Roma noastră, se încearcă să se stranguleze patria cu un ştreang prusian. La Roma deci se împlineşte acest asasinat. Şi dacă eu sunt primul care o strig, şi dacă sunt singurul, mâne să-mi cereţi socoteală de acest curaj. Dar puţin îmi pasă!...

„Ascultaţi. Suntem pe punctul de a fi vânduţi ca o turmă de nimic. Peste demnitatea noastră umană, peste demnitatea fiecăruia din noi, peste fruntea fiecăruia din noi, şi peste a mea ca şi peste a voastră, ca şi peste aceea a fiilor voştri, peste aceia a copiilor ce se vor naşte, planează ameninţarea unui semn servil. A se mai chema cineva de acum Italian, aceasta ar fi să poarte un nume care-l va face să roşească, un nume care-l va face să-şi ascundă faţa de ruşine, un nume care ar frige buzele."

Dar emoţiunea, indignarea, mânia Romei împotriva guvernului care intenţiona să trădeze cauza latinităţii, atinseră culmea în seara de 14 Mai, când glasul lui d'Annunzio tună din nou:

„Suntem adunaţi aici pentru a judeca o crimă de înaltă trădare şi pentru a denunţa dispreţului şi răzbunării bunilor cetăţeni pe vinovat, pe vinovaţi...

„.... fiecare bun cetăţean trebue să fie un soldat împotriva duşmanului interior; fiecare bun cetăţean trebue să-l combată fără răgaz, fără cruţare. Chiar dacă trebuie să curgă sânge, acesta va fi sânge binecuvântat, ca şi acela care e vărsat în tranşee.

„Parlamentul italian se va redeschide la 20 Mai. Şi 20 Mai e aniversarea minunatului marş al lui Garibaldi....

„Această aniversare, s'o celebrăm închizând intrarea Parlamentului valeţilor dela villa Malta şi să-i respingem spre patronul lor ipocrit.

„Şi în Parlamentul italian, oamenii liberi,... vor proclama libertatea şi desăvârşirea patriei."

Putea oare să mai stea ceva în calea acestui bolid al cauzei latinităţii? Italia reveni la făgaşul ei, declaraţiunea de război isbucni în Roma înfrigurată, iar împrejurul Columnei lui Traian începu să răsune Marseillaisa.

Şi astfel, la 23 Mai 1915, Gabriele d'Annunzio putu să telegrafieze lui Maurice Barrès:

„Noi aveam două patrii, dar din astăseară nu mai avem decât una, care merge din Flandra franceză până la marea Siciliei. Poezia este aceea care face un dar real şi minunat prieteniei noastre militante: Fidem signemus sanguine. Fratele dv.".

D'Annunzio îşi făcuse pe deplin datoria faţă de Franţa şi de întreaga latinitate.

GH. I. GEORGESCU

M. Zoscenco

ŞIRETENIE

N'am văzut niciodată inventatori adevăraţi. N'am avut ocazie. Aşa că nu pot satisface curiozitatea voastră. Nu pot să vă lămuresc, ce fel de oameni sunt — inventatorii. Şi nici cu ce se mănâncă.

Totuşi, odată am avut prilej să văd pe un tinerel. Nu ştiu ce a învăţat, ce a sucit, ce a gândit — dar n'a ieşit nimic. Invenţia lui s'a dovedit — un fel de primus. Aşa că, de fapt, acest tânăr nu poate fi numărat printre inventatori.

Imi mai amintesc despre o domnişoară, cu numele de Marusea N. Dar, şi asta e o prostie. Nici asta nu-i o invenţie. Deşi, e invenţie, dar măruntă. Pentru întrebuinţare personală. Un fleac. Nici măcar s'o patentezi, nu merge.

Pe lângă asta, scopul acestei invenţii e meschin: apărarea lucrurilor particulare.

Dar, întrucât proprietatea dispare şi viaţa se schimbă în acest sens, — e interesant, dacă vreţi, să aruncăm o privire asupra acestor inventatori modeşti şi ultimi în felul lor.

Să vorbim, aşa dar, despre această domnişoară. Cum arată — nu pot să vă spun. N'am văzut-o. Mi-a povestit un student despre ea. Lucrurile s'au petrecut în căminul lor. Adică alături. In secţia feminină.

In această secţie era o studentă destul de simpatică — Marusea N.

In bună măsură cochetă, vioae şi, în genere, dispusă pentru confortul burghez.

Lângă patul ei se afla o mesuţă, totdeauna acoperită cu o bucată de catifea. Iar pe catifea erau orânduite diferite obiecte — pudră, oglinjoară, diverse pomezi şi o sticluţă cu parfum.

Toată istoria s'a deslănţuit din pricina parfumului.

Acest lichid preţios începuse să dispară. Vădit lucru, că cineva se folosea şi picura din el.

Iar domnişoara n'avea, fireşte, bani liberi — ca să permită astfel de lux. De aceea bătea din palme; căci îi părea tare rău de această pierdere.

A încercat să ascundă parfumul în mesuţă, sub pernă — în zadar. O mână nevăzută găsea totdeauna sticluţa şi fura câte puţin.

Incepuse să însemne pe etichetă cât a fost. Nici asta n'a folosit. Hoţii nu vroiau să ţină seamă de nimic; şi când aveau prilej îşi turnau din sticluţă.

Insfârşit, iată ce inventă Marusea. Lipi o hârtiuţă pe care a desemnat un cap de mort şi două oase, iar dedesupt a scris „otravă". Apoi a aşezat sticluţa pe masă.

De atunci, nu s'a mai atins nimeni.

Cu o singură excepţie, totuşi. O colegă isterică a băut, deodată, tot conţinutul sticluţei.

S'a certat, după cum vedeţi, cu prietenul ei. Şi din prostie a înghiţit tot lichidul care la urma urmei, nu i-a făcut nici un rău.

Dacă n'ar fi fost acest caz, invenţia s'ar fi dovedit la înălţimea situaţiei. S'ar fi putut cere chiar să fie patentată, — pentru ingeniositatea ei.

Fără îndoială însă, că invenţia va dispare, fiindcă urmăreşte interese burgheze, privitoare la apărarea proprietăţii.

Până acum n'am întâlnit alţi inventatori...

Traducere de F. DIMA

De la Căusani la Constantinopol

Insemnările Baronului Tott

Neaşteptata moarte a lui Crim-Gherai, l-a impresionat cu deosebire puternic pe Baronul trimis al Franţei pe lângă Hanul Tătarilor. Nobleţea caracterului lui Crim-Gherai, prietenia strânsă care se iscase între el şi Baron, şi multele binefaceri pe care le primise dela marele stăpânitor, l-au făcut pe Tott să creadă că viaţa nu-i va mai fi plăcută pe lângă oricare alt Han.

Pe de altă parte, misiunea pentru care venise era aproape îndeplinită.

Noile împrejurări de la Constantinopol, fiind foarte favorabile pentru a afla adevăratele caractere ale conducătorilor Turciei, el raportă la Paris că pleacă în oraşul Padişahilor spre a-şi relua vechea misiune.

Lăsând la Căuşani pe un „Insărcinat de Afaceri", el porni la drum însoţit de Secretar, un chirurg, un lacheu şi un Baş-Cihodar al Hanului, toţi îmbrăcaţi turceşte.

Mergând în goană pe o câmpie cu mici ondulaţiuni, şi ţinând mereu direcţia către sud, ei ajunseră încă pe lumină într'un sat mare numit *„Bessarabie"*, de bună seamă că Basarabeasca de azi.

Trebuind să se odihnească noaptea acolo, opriră în mijlocul unei pieţe înconjurată numai de case curăţele.

De'ndată ce trăsura se opri şi surugiii începură a deshăma caii, în uşile căsuţelor se iviră gospodarii, toţi cu privirea ţintuită spre străin. Dar nimeni nu arăta că ar avut dorinţa să se apropie şi să poftească pe călător.

Baronul se'ntoarse cu privirea către Baş-Cihodar:

— Ei bine?.. Unde vom dormi?.. Mi se pare că nu suntem nici aşteptaţi, nici măcar doriţi!

— Nu, Beizadé!.. Din contra!... Toţi aceşti oameni ne aşteaptă, şi fiecare dintre ei se va simţi fericit la culme, dacă va putea avea cinstea să vă primească în mosafirlâc! Alegeţi dv.!

Baronul Tott se 'ndreptă spre căsuţa celui mai bătrân dintre gospodari. Atunci toţi ceilalţi intrară prin casele lor.

Bătrânul simţi o nespus de mare bucurie că tocmai el fusese ales, şi de îndată ce străinul intră într'una din camerele joase, dealtfel foarte curată, îşi strigă nevasta şi fata, pe care le prezentă neacoperite.

Bătrâna aduse un lighean mare de aramă, iar fata veni cu un ulcioraş din care turnă apă ca să se spele călătorul, după care trebui să se supună unui lung ceremonial care se termină cu tradiţionala cafea şi obişnuitul ciubuc.

Femeile plecară ca să pregătească cina.

Bătrânul părea foarte încurcat.

— Beizadé!.. Să mă iertaţi!.. Eu am crezut că sunteţi numai un „Mirza" oarecare, sau cine ştie ce altfel de nobil din naţia noastră, când colo.. Aflu că... V'aş ruga să mă iertaţi că n'am şi eu o casă mai mare...

— Să lăsăm aceste lucruri!.. Stai lângă mine şi ţine-mi tovărăşie la cafea şi la ciubuc!

Bătrânul se grăbi să se urce şi să se aşeze turceşte pe divanul făcut din patru saltele de lână puse una peste alta, şi acoperite cu un covor persan. Aşa cinste nu-i făcuse lui nici măcar un Mirza.

— Lămureşte-mă,—se rugă Baronul — pentru ce nu aveţi obiceiul să poftiţi dv. pe străini?.. Să aşteptaţi ca întâmplarea, sau călătorul să vă prefere?... Dacă toţi călătorii s'ar întâmpla să se ducă la aceiaşi casă?... Nu l-ar ruina pe gospodar?

— Noua ne face plăcere mare preferinţa! Ospitalitatea nu este pentru noi o sursă de beneficii! Cine are mai mulţi, trezeşte gelozia celorlalţi că va avea mai multă cinste pe lumea cealaltă! Noi nu ne permitem nici un gest care să determine pe călător la o preferinţă! Faptul că eşim în faţa uşilor, înseamnă că dăm de ştire străinului că locuintele nu sunt pustii! Steaua mea bună mi-a hărăzit cinstea să vă am astă seară!

— Trataţi pe oricare prim venit cu aceiaşi largă umanitate?

— La fel!.. O singură deosebire: Când călătorul este prea nenorocit, şi când sărăcia îl face să fie timid, atunci îi eşim noi înainte! In acest caz cine a ajuns la el mai întâi, aceluia îi surâde fericirea să-l ajute!

— Dumneavoastră, Tătarii, păziţi foarte bine legea Profetului!... Turcii însă..

Bătrânul întrerupse:

— Nu credeţi, Beizadé, că dăm ospitalitate fiindcă ascultăm de lege!... Suntem oameni, mai înainte de a fi musulmani! Omenia ne dictează aceste reguli!

— Dumneata... văd că eşti un musulman foarte modernizat!... Ai în cameră un pat pe patru picioare, un divan, o masă şi scaune foarte bune!... Cum de se găsesc asemenea mobile la dumneata?

— N'am cunoscut altfel de mobile!

— Moldovenii şi Turcii nu le au!... Nu-mi pot da seama pe care drum au venit aceste mobile europene aici! De ce n'ai adoptat mobilele turceşti cum au făcut cei din Crimeia?

— Cred că greşiţi, Beizadé! Nu mobilele noastre sunt de origină europeană, ci mobilele dv. europene sunt neîndoios de origină tătară! Dacă vă veţi duce la Tătarii de peste Marea Caspică, le veţi găsi şi acolo!

A doua zi, de cu noapte, plecară mai departe şi ajunseră de vreme la Ismail, despre care călătorul spune c'ar fi fiind antrepozitul celor mai bune cereale ce se exportă pe calea Dunărei. Oraşul are însă şi o industrie vestită în toată Europa: fabricarea pieilor *„chagrins"*, pe care apusul civilizat le crede a fi de origină turcească mai depărtată. Imprejurul oraşului se văd spaţii mari destinate preparării acestor piei. Mai întâi, ele sunt lucrate ca *„parchemin"*, apoi sunt întinse la aer, orizontal, cu ajutorul a patru bastoane şi primesc impresiunile unor bobiţe foarte astringente ce sunt presărate de-asupra lor.

In dimineaţa zilei de-a treia, bacul îl transportă în delta Dunării, de-a latul căreia merge 4 leghe până să ajungă la cel de-al doilea braţ al fluviului, pe care, trecându-l, intră în oraşul Tulcea, foarte bine apărat de către o fortăreaţă, situată ceva mai la vale de desfacerea braţelor Dunării.

După oarecare odihnă aici, Baronul Tott îşi continuă călătoria prin umbra unui codru secular.

Poştaşul atrase atenţia călătorilor să fie cu ochii în patru în toată clipa, căci fiul Paşei şi al guvernatorului cu reşedinţa în Tulcea, împreună cu alţi câţiva tineri de seama lui, se amuzau prădând şi omorând pe câţi călători îi ieşeau înainte.

Tott socoti că cinci inşi îmbrăcaţi turceşte şi bine înarmaţi nu puteau să aibă un motiv serios ca să se teamă.

Dar eşind ei din pădure, se treziră întâmpinaţi de către un călăreţ foarte bine îmbrăcat, urmat la distanţă de către un brigand. Amândoi purtau câte un arsenal de arme extraordinar de ridicol: 2 puşti, fie care, câte două carabine, patru perechi de pistoale la fiecare în parte, câte patru cuţitoae mari şi câte două iatagane, osebit altele ce le vor fi mai avut la locuri dosnice.

Ca om civilizat, Baronul le dete bună ziua, dar tinerii nu voiră să-i răspundă, ceiace constituia o insultă la care datoria Baronului ar fi fost să răspundă cu arma în mână.

Liniştea Baronului fu luată drept timiditate, iar tinerii, scoţând câte un pistol din arsenalele de la brâu, dară pinteni cailor şi'ncepură să galopeze făcând spirale în jurul celei călătorilor, voind cu orice preţ să-i scoată din sărite.

Tott călărea pe lângă trăsură. Plictisit peste măsură de rotocoalele puşlamalelor, el scoase un pistol şi se 'ndreptă către tânărul care părea să fie şeful celuilalt.

— Calul dumitale, — îi zise Baronul,—pare să fie de foarte bună rasă, domnule!... Cred că este şi bine dresat!... Ca atare... nu se va speria de un simplu foc de pistol!

Şi trase un glonţ pe lângă urechile animalului.

Calul cabră, iar călăreţul trebui să arunce arma din mână, pentru ca să se ţină de coama calului, dar nu mai fu chip. El căzu cu nasu 'n ţărnă, de unde, ridicându-se ruşinat, încălecă şi se 'ntoarse către Tulcea.

De aici încolo, mersul este întins pe un şes de o groaznică uniformitate. Nici o aşezare omenească nu este pomenită. Este probabil că drumul le-a fost pe la apus de Bazargic, aşezare însemnată şi pe acele vremuri.

De la o vreme, solul începu să se ridice în mod insensibil către baza munţilor Traciei. La fiecare pas apar în lumină pături de marmoră ce părea că servesc drept bază munţilor Balcani.

Călători pătrund în aceşti munţi prin valea râului „Kamciksui", adică Râul Biciului, trimis în cursul său dintr'o stâncă într'alta, şerpuitor în aşa măsură, încât drumul îl trece de 17 ori până la izvor.

Prin munţi, drumul merge foarte anevoe.

Noaptea o petrecură în cel mai apropiat sat.

Baronul aproape că adormise, când s'auzi tropotul înăbuşit al unei armate. Era Calga, prinţul, adică Sultanul Rumeliei, numit în locul lui Devlet-Gherai, urcat pe tronul hanatului tătar în locul lui Crim-Gherai.

Calgă îl credea pe Tott la Căuşani, dar aflând că este în sat, trimise după dânsul şi stărui din răsputeri să-l întoarcă.

— Imi pare foarte rău, — zise Calgă, — că ne găsim pe drumuri deosebite! Totuşi, te rog să treci mâne dimineaţă pe la Serai ca să-l vezi pe noul Han, care, poate că va fi mai fericit în cercarea de a te convinge să te întorci la Căuşani!

Tott s'a dus la Serai numai pentru a studia la faţa locului apanagiul dăruit de către Padişahi principilor moştenitori ai hanatului tătar.

In dimineaţa următoare, trecură coama cea mai înaltă a munţilor Balcani. Varietatea rocilor şi aspectul lor sculptural, descoperite parcă în adins de către natură pentru a arăta ce nepreţuite comori ascunde în sânul ei, au determinat pe Baronul Tott să facă drumul mult mai încet, pentru a putea studia mai bine locul.

Se vedeau uneori ruinele câte unui vechiu castel, precum şi numeroase escavaţiuni, despre care călătorul spune că sunt semnele unei groaznice tiranii.

De sub păturile groase de zăpadă, călătorul a cules frumoase viorele.

Mai departe, se 'ntâlnesc pe drum cu armata trimeasă la Isaccea. Drumul armatei, foarte rău, mai ales pentru artilerie, era indicat prin câţiva pomi retezaţi imediat sub coroană.

La Kirk-Kilisé, Baronul părăsea acest drum. Poştaşul de-aici îi pune casa la dispoziţie, şi-l cinsteşte cu tutun, cafea şi alcies.

In Rumelia, producţiunile sunt foarte variate şi bogate, case frumoase, grădini îngrijite şi sate dominate de către castelele stăpânitorilor.

In oraşul Serai era palatul celor care aveau dreptul să urce pe tronul Tătarilor.

Aici, Baronul este primit de către Devlet-Gherai, un prinţ molatec şi foarte slab, care, ca han, socotea să se lase cu totul în seama vizirului.

Noaptea o petrece în palatul Selictarului, care-i spune că Rumelia fusese dată apanaj familiei Gingis-Kan. Ca atare, ea era împărţită în teritorii atribuite tuturor membrilor acestei familii. Dreptul de proprietate era ereditar, iar dreptul de azil, cu totul inviolabil. Aici se refugiau toţi Turcii care nu se puteau împăca sub stăpânirile unor anumiţi Padişahi, bine înţeles dacă plăteau bine pe Sultan, adică pe prinţul Tătar. In afară de acest venit, Prinţul mai avea dijma în natură, capitaţia, şi foarte multe drepturi domeniale.

De la Serai încolo, spre Constantinopol, drumul trece prin regiuni locuite de către creştini. Totul este ars, furat şi dărâmat.

La *„Şapte Tunuri"*, Baronul Tott se îmbarcă pe o corabie care-l duce la Constantinopol, unde ia parte activă la viaţa politică şi militară, şi de unde ne va da amănunte interesante chiar şi pentru istorie.

MIHAIL PRICOPIE

A APĂRUT:

POENI

DIN VIAŢA SATULUI MEU

Aşteptatul roman al doamnei

GEORGETA MIRCEA CANCICOV

O frescă a vieţii reale de la ţară — cu bucuriile, necazurile şi frământările săteşti — minunat descrisă de distinsa autoare, care dovedeşte un real talent şi un deosebit spirit de observaţie.

Un volum de 400 pagini **Lei 80**

De vânzare la toate librăriile din ţară

Din zilele si gândurile mele

XI

26 Septembrie 855

După plecarea lui de Hess, cu aceiași vedenie a sufletului ce-i uneori mai limpede și mai trainică decât simțirea, am cutreerat, fără nici un scop, apartamentele celor ce le părăsise și am avut impresia unui pustiu, populat numai de gânduri și de amintiri.

Cu toate că ferestrele erau larg deschise, parfumul de patchouli, esența ce-o întrebuința baronul, persista în aer; și. altceva, ce nu-mi știu spune, cuprindea încăperile, până'n cel mai retras ungher. Să fi rămas, aici acel *ceva* ce nu puteam desluși din gândul și simțirea lui de Hess? Să fie oare umbra umbrei sufletului său?

Skardzinski își uitase pe o credență urma eleganței sale, într'o batistă, fină și parfumată cu „cuir de Russie", alături de o coală de muzică, sgâriată cu sunete scrise și intitulată „Après la débâcle".

Duc prin apartamentele pustii aceiași vedenie ce se tot mărește și s'adâncește 'n gândul meu, cu cât o leg mai de aproape de prevestirea țigăncei pe care n'o pot uita. Trec în iatac, mă rog lui Dumnezeu să-i păzească de rău, și când scobor candela s'o premenesc, tot untdelemnul se varsă pe masa iconostasului și pe mâna mea. Mă sperii. (Maștiha îmi spusese odată că vărsarea untdelemnului din candelă „îi semn rău").

Sun pe Marghioala, care știe toate semnele, și-i arăt ce mi se'ntâmplase. Marghioala își încrețește sprâncenile, își strânge gura, oftează și cu ochii la icoane își face cruce și spune: „să ferească Dumnezău".

— De ce și pe cine să ferească Dumnezău?

— Casa asta și pi cei ce-o pornit la drum. Căă...

— Ce spui, Marghioală?

— Ci-i însămnat, stăpână, de bătrâni și di tăți creștinii.

— Ci-i însamnat? Spune!

— Da di ci să mai supăr pi Măria Voastră?

— Hai, spune odată!...

— Dacă poronciți, stăpână, iaca, spun: Cică atunci când să'ntâmplă să se verse candela, se stânge cineva di aproape, cineva drag, așa cum se stânge candela făr'de untdelemn. Să vă ferească Dumnezău pi măria voastră, pi boerii di la Tudora și pi nemți.

Mă gândesc cu spaimă la Bălușești, dar gândul parcă mi se smulge din minte și se duce pe urma celor plecați.

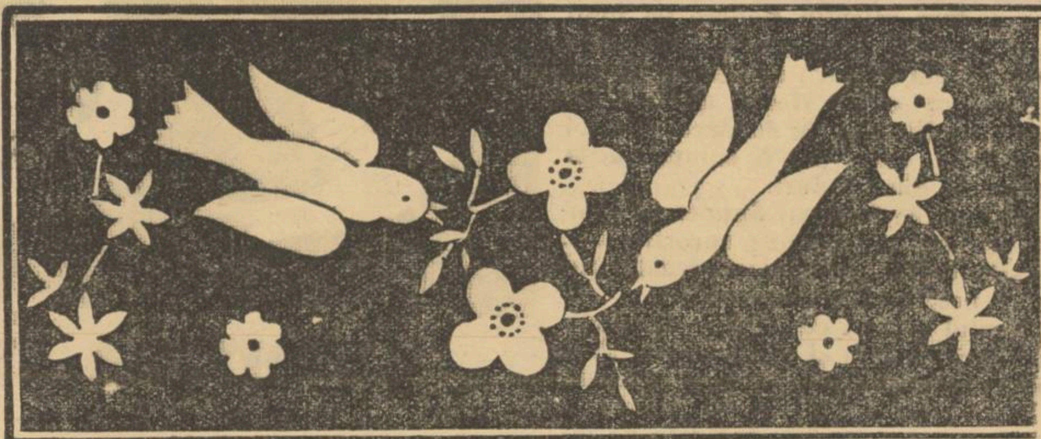
Văd iar convoiul pornind spre portal și fața tristă a baronului o văd împărțind florile și uitându-se în altă parte, când sări în landou.

— Ce să fac, Marghioală, să nu se'ntâmple nimănui ceva rău?

— Să se 'nchine Măria Voastră și să se roage lui Dumnezeu; să dați acatiste la trii biserici și șăpte zile, de-a rându, să se verse trii cofe di apă în pragu porței, ca să nu treacă'n ogradă, cel rău. Și acu, stăpână, să ungeți toate icoanele într'un colț; și pe urmă, tot cu din untdelemnul cel vărsat, să faceți sămnul crucii pe fruntea Măriei Voastre și să vă gândiți atunci la cei ce vreți să fie păziți di rău.

In grija și'n frica pe care simt că nu le mai pot îndura, fără să gândesc și să judec, mă supun sfaturilor Marghioalei, și, închinându-mă apoi, un gând îmi străfulgeră mintea—un gând ce-i trimes de Dumnezeu — și care-mi amintește ceasurile acelea când baronul, fără vre-o pricină alta, decât plecarea, se schimba, de odată la față și'n vorbă.

Pendula bate ceasul cinci și de Hess pornise la patru și jumătate; drumul era greu și nu era cu putință să se fi depărtat prea mult... Iohann cu Waska hodinit de atâta vreme și care se 'ntinde la galop de nu-i ținut, i-ar opri din drum și i-ar întoarce la Stiubeeni. Cine știe? Poate că semnul sfânt pentru ziua de *azi* era; și de mi s'a

aratat fără să țin samă, m'ar pedepsi Dumnezeu, de necredința mea.

Nu știu, nu știu, ce să fac! Ajută-mă și trimite-mi, Doamne, gândul care ar înlătura vre-o primejdie poate...

Sun pe Lache și-i poroncesc să trimeată grabnic pe Iohann cu Waska s'oprească și să'ntoarcă landoul la Stiubeeni.

— Iohann s'o dus acu la Cring. Nevastă-sa și-o rupt un picior și acolo, în sat, îi un om care leagă ciolanele de nu se mai rup.

Oare să pornesc, singură, numai cu Alecu?... Da el nu știe să călărească. Mă tot chibzuesc și landoul se depărtează... Aș da mulți ani din viața mea să-l pot opri. Alerg dintr'un capăt în celalt al sălii, îmi frâng mânile și mă tot uit cum trec minutele și sfertul de ceas...

Lache, lângă ușă, așteaptă porunca.

— Știi drumul spre graniță?

— Nu, stăpână, în partea aceia n'am călcat niciodată.

— Du-te, iute, și spune lui Constantin să pue șaua mea bărbătească pe Waska și să mi-l aducă la scară jos, și Marghioala să vie sus cât ai clipi...

Mă îmbrăcasem când Lache se'ntoarse și spuse într'o suflare:

— Stăpână, nu-i chip să porniți; tustrei caii de călărie îs dispotcoviți de alaltăeri și cheia dela odaia hamurilor îi la Iohann.

Neputincioasă în fața atâtor piedici, mă las pe un fotoliu, în minte cu un haos în care nu mă pot regăsi.

In mers, obosit de gând, mă cobor în ogradă și singură mă'ndrept spre țintirim. Pe morminte găsesc flori proaspete, răspândite de baron; candelele sânt pline și pe pământul încă umed, se văd urmele pașilor săi; plânsul mă'nneacă și acolo, pe piatra înnegrită de vreme, pe care l-am văzut îngenunchiat pe omul bun și atât de înțelegător; îngenunchiu și în rugăciunea mea pentru sufletele celor ce nu mai sânt, mă rog din toată inima și cu toată credința mea, pentru paza baronului de Hess.

Noaptea s'apropie și cu cât se 'nserează văd în jurul meu un imens pustiu.

Mi-i frică. Tare mi-a fost frică de umbra mea, când, intrând în castel și la lumina slabă a candelabrului din sală m'am văzut neagră pe peretele, lucios și alb, pe care pendula bătea liniștit ca întotdeauna ceasul șapte.

Lache m'a poftit la masă. Mi-am înfățișat mai din'nainte încăperea în care-mi pare că plutesc în juru-mi și uneori parcă iau formă amintirile trecutului, dintre care unele par a-mi fi înainte. porți de fier închise spre viitor.

Am poruncit să mi s'aducă numai ceaiul și Marghioala, fără s'o chem, a venit ca 'n fiecare seară să mă 'ntrebe de mai aveam nevoe de serviciul ei și să-mi ureze ca întotdeauna: „să trăiți. Măria Voastră și să vă fie noaptea bună".

Să trăesc? De ce, pentru ce și pentru *cine* să trăiesc? Să trăesc pentru a-mi da seamă, tot mai mult, că n'am noroc? Că trebue, poate, să ispășesc păcatele a cine știe cărui străbun? Să trăesc ca să văd, în fiece clipă, că acei ce mi-au fost dragi nu mai sânt decât amintiri și tot ce-i bun și ales, ca printr'un blestem, se depărtează de mine, poate că... să ferească Dumnezeu, pe veci?

Oare cum mai pot fi nopțile mele „bune" când știu că dincolo, peste sală, în odaia tatei și a mamei, arde în amintire candela de mort și cum mi-ar mai fi o „noapte bună" când știu că a doua zi mă trezesc iar între zidurile singuratice și 'n singurătatea aceia care, de acum, simt că nu se va mai schimba și voi rămâne singură, în față cu zidul viitorului înnălțat până'n cer. Știu că mâne, la ceasul când se va lumina de ziuă, și canarul va ciripi; el și cu mine sântem singurele vietăți între zidurile Castelului, la a căror viață asistă, nepăsătoare și rece, pendula ce-și bate ceasurile, bune ori rele, fără nici o schimbare și regulat.

27 Septembrie 855.

Marghioala îmi are grija, biata Marghioala! E bătrână și mâne, poimâne, nu va mai fi nici ea... Azi dimineață a venit, s'a lipit de ușă, și-a pus obrazul în palmă și parcă tot adunându-și gândurile, a zis oftând:

— Eu mă gândesc și socotesc, Măria Voastră, că mare bine ar fi să vă mai duceți pe la Tudora și în străinătățile pe unde o scris boeru nostru, Dumnezău să-l erte!

Mi-o spus Lache, că pi acolo îi târgu cel mare, di undi-s și boerii cari o fost aici. Că bun și boer mare îi domnu baron... Nu-i vorbă că și celalant nu-i era di tăt în urmă; da vorba-i că domnu baron îi mai di viță și mai mult „vin încoace" are Măria Sa... Și tare-i mai păre rău că se duce... Când mi-o dat bacșâsu, era galbăn ca floarea cea coaptă a nufărului di pi baltă și-i era mâna răce ca di mort. Or fi mărs, tătă noaptea, bieții boeri, și acu cine știe pi unde or fi... Or fi ajuns la târgu cel mare? Că eu le-am dat di două ori în bobi dicând o pornit.

— Ce spun bobii?

— Eh, ce să spue, stăpână? Că-s sămânță di popușoiu...

— S'o arătat rău?

— Nu, stăpână, nu! Da, de odată parcă mi s'o muet mâna și bobii s'o vărsat, din pumn pi brațe. Asta veste grabnică însamnă.

Și asară, când i-am mai întins, îi numărasem și era două zeci și patru în capăt; da când să-i împart... Ce să văd? Doi bobi parcă întrase 'n pământ! Ii caut în poale, pi pat, pi sub pat, în mânica polcei și nu-i chip să-i găsăsc. Cu bobii iștia dau eu di patru ani; și, să mai prăpăde câte unu ori doi, da mă punem luntre și punte, di-i găsăm. Da acu, pace! Nici la măturat nu s'o ivit.

— Ce 'nseamnă asta?

— Că și-o pus diavolu, laba pi ei.

— Ii semn rău? — o întreb înspăimântată.

— Di-i lua cioarele di pi ciocălăi ori di putreză di ploi, ce-ar fi fost?

— Adă-mi, Marghioală, dulceți di cireșe amare. Mi-o spus cucoana Bălușasca di leacul ista di neliniște și di lipsă di somn.

— Să-i deie Dumnezău sanatate, că mare grijă mai ave di Măria Voastră, când o fost aici.

28 Septembrie 855.

De ce oare, unii oameni nu pot trăi decât prin alții, fie aceștia părinți, rude sau buni prieteni? Alături de tata chiar în supărările și mâhnirile cele mai mari ce mi le da Maștiha, și care, pe atunci, mi se păreau a fi încercări dumnezeiești; în credința mea, mă simțeam sprijinită de el, așa cum e sprijinită edera de zid și în cel mai mare vânt, dacă lujerii se mai apleacă, rădăcina e susținută de puterea lui.

Cum m'aș fi simțit, oare singură între aceste ziduri, dacă Dumnezeu n'ar fi trimes pe de Hess?

CONSTANȚA MARINO-MOSCU

(Urmează).

H. de MONTHERLANT

AFORISME

Dacă nu ar fi împerecherea, fiecare sex ar rămâne izolat, însă nu ca animalele sălbatice, ci pur și simplu ca două spețe impermeabile unul pentru altul care nu au nimic ce să-și comunice. Natura i-a făcut antinomici, de aceea nu se pot acomoda sau nu pot să se acorde decât pe ruina unui lucru și noi asistăm la acest spectacol ciudat, ființe care sunt împinse unul către altul, când ei par că nu sunt făcuți unul pentru altul.

✱

Femeia este făcută să fie întrecută și ținută pe loc; bărbatul este făcut să întreprindă și să se detașeze.

✱

Femeia crede că dragostea poate ori ce, nu numai dragostea ei, ci și a bărbatului care i-o poartă, pe care ea o exagerează întotdeauna; ea pretinde, cu gura mare, că dragostea nu are limite; bărbatul vede limitele dragostei, a acelei pe care o are pentru ea, căreia îi cunoaște toată sărăcia.

✱

Nu unirea liberă pare blestemată, ci perechea, sub orice formă ar fi și în căsătorie poate mai mult decât în oricare altă împrejurare. Acest hazard monstruos are ca bază:

bărbatul *care este forțat să-și ia o tovarășe pe viață, când nu are niciun motiv s'o ia pe asta sau pe cealaltă, pentrucă alte milioane sunt tot așa de demne de a fi iubite.*

Bărbatul *care e forțat de natură să repete la 10 femei aceleași cuvinte de dragoste în care intră și aceia care îi este sortită, fals dacă-i ascunde, crud dacă-i mărturisește.*

Bărbatul *care este forțat de natură să-și înșele nevasta, cu tot ce urmează ca minciuni și josnicie, răufăcător dacă lasă natura să meargă singură, nenorocit dacă o combate.*

Fata *care devine femee plângând și* mamă *gemând.*

Copilul, *fapt natural, care urâțește și deformează pe* femee.

Actul așa zis natural *prin excelență și care nu poate fi făcut decât în anumite epoci, în anumite condițiuni, cu anumite precauțiuni.*

Actul așa zis natural *prin excelență înconjurat de o întreagă farmacie care-l murdărește, îl otrăvește și-l ridiculizează.*

Frica de copil *sau* frica de boală, *ca un spectru deasupra fiecărui alcov.*

Trad. de dr. J. K.

Din copilăria lui Balzac

„Universitatea liberă" a organizat un ciclu de conferinţe, care se vor ţine la Fundaţia Dalles, şi care vor avea toate ca temă personalitatea lui Balzac. Cu acest prilej, credem că nu este nepotrivit de a prezenta câteva date dintr'o epocă mai puţin cunoscută a vieţii autorului „Eugeniei Grandet".

Studiul lui Eugène de Mirecourt, contimporanul marelui scriitor, studiu apărut in 1856, adică şase ani dela

BALZAC

moartea marelui scriitor, este, în această privinţă, cât se poate de preţios.

Cităm din acest „Balzac" al lui Eugène de Mirecourt:

„Honoré de Balzac s'a născut la Tours, în 1799, în ziua de 20 Mai, în casa din strada Imperială, care poartă numărul 45.

Tatăl său, consultând calendarul şi găsind de bun augur numele sfântului zilei, hotărî ca noul născut să fie botezat cu acest nume.

Tânărul Honoré crescu în tovărăşia a două surori fermecătoare, cu care refuza să se joace, absorbit cum era dela vârsta cea mai fragedă de un fel de inspiraţie precoce, care îl transporta în lumea viselor. El avea la căpătâiu o zână misterioasă, un înger păzitor al geniului său, care îl învăluia cu aripile sale şi îl legăna, încetişor, în extaz.

Vioara lui Balzac

Doamna Balzac, îngrozită de a vedea un copil atât de fraged răpit de tendinţe ascetice, încercă să-l determine a se îndrepta spre jocurile vârstei sale. I se dădură micului Honoré tot felul de posibilităţi de distracţie. Din toate acestea, una singură avu darul de a-i fi pe plac: era o vioară, unul dintre acele Stradivarius de douăzeci şi cinci de parale, care pot fi cumpărate la dughenile din bâlciuri.

— Auzi ce frumos! Spunea el Laurei, cea mai mare dintre surorile sale.

—Ba deloc, răspundea aceasta: îmi zgârii urechile!

Copilul o privi cu un aer scandalizat, părăsi odaia şi plecă singur să-şi continue muzica sub arborii grădinii.

Două ore mai târziu, îl găsiră, cu ochii spre cer, cu faţa scăldată de lacrimi şi cântând din vioară. Tonurile aspre, pe care coardele le scoteau la întâmplare, se transformau pentru tânărul visător într'o armonie celestă. I se părea că face parte din corul îngerilor.

Balzac însuş a dat o serie de amănunte asupra copilăriei sale. (Vezi romanul „Louis Lambert").

Pasiunea lecturilor

La vârsta de cinci ani, citi Sfintele Scripturi şi se cufundă, cu o atracţie nespusă, în misterioasele lor adâncimi. Toate cărţile, care îi cădeau în mână, erau devorate cât ai bate din palme. Adesea, din zorii zilei, pleca încărcat de volume, cu o bucată de pâne în buzunar, şi se îndrepta spre desişurile pădurii unde citea până ce cădea noaptea.

Trimis la colegiul Oratorilor din Vendôme, continuă a se deda pasiunii sale pentru citit.

Opere ştiinţifice, filosofice sau religioase, toate erau bune. Până şi dicţionarele erau parcurse dela primul până la ultimul rând. El îşi luase sistemul de a se lăsa pedepsit cu arestul, pentru a putea astfel să citească fără a fi deranjat.

Inzestrat cu o memorie prodigioasă, reţinea totul: nume de localităţi, nume de oameni, lucruri, chipuri.

Şi un efect ciudat...

Din toate acestea, rezultă curând pentru capul tânărului un fenomen neliniştitor.

In mijlocul haosului produs de mii-le de idei ameţitoare, reacţiunea păru a se eclipsa.

Colegianul nostru, revenit la Tours, îşi îngrozi familia.

Somnolenţa inevitabilă, cauzată, dacă putem spune astfel, de efortul de a-şi orândui ideile care i se îngrămădiseră în creer, era luată drept idioţie. Aşezat la ospăţul inteligenţei, copilul înghiţise biblioteci, şi digestiunea devenea penibilă.

Acest filosof de patrusprezece ani ştia tot, în afară de lucrurile cele mai simple şi cele mai banale: el întreba cu ce se face pânea şi nu deosebea o vie de un lan de grâu. Cinsprezece zile tânărul Balzac conservă într'o vază o floare de lămâi, pe care sora sa Laura i-o dase drept un cactus indian.

Acest fel de apatie intelectuală, cu care se întorsese dela colegiu, se împrăştie curând. Memoria îşi terminase opera sa de clasare; întunecimea făcea loc luminii, iar Balzac întrevedea, în viitor, splendida strălucire a gloriei sale.

— Veţi vedea, veţi vedea! spunea el surorilor sale. Voiu fi celebru odată".

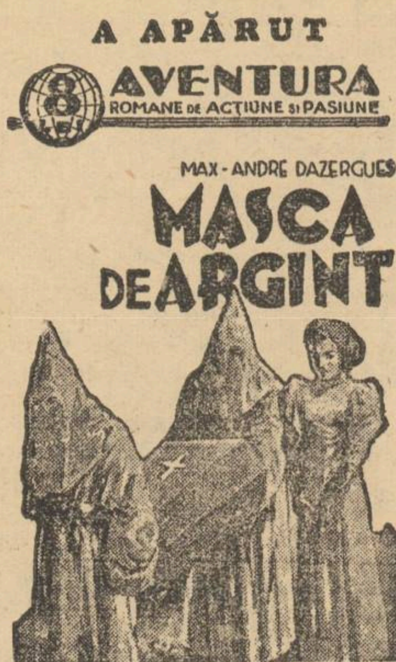
Vorba aceasta îl costă scump.

Din acea clipă, veselele sale surori nu-l mai opreau fără a-i face reverenţe şi fără a-i spune pe un ton extrem de respectos:

— Salut pe marele Balzac!

Trad. de J.

A APĂRUT

Prin subteranele ganguri secrete ale Văii Suspinelor... Cădea-va Ted Fellow pradă forţelor demonice guvernate de geniul bizar al profesorului Eldin?... Masca de Argint — înger sau complice şi vampiră?... Mască de Argint... Zeiţă a frumuseţii!... Cine eşti Mască de Argint?...

Complect 8 LEI. —

la chioşcari şi librari

Cronica fantezistă

Tehnica fericirii

Secolul nostru a fost categorisit al tehnicei, după cum cel care ne-a premers a fost al romantismului. Amprente indelebile, note dominante: Veac XIX, Werther; veac XX, maşina: de mers, de sburat, de calculat, de ucis...

In adevăr, maşina a înlocuit în toate domeniile omul. Până şi treburile riguros domestice sunt făcute azi de maşină. Mătura a fost înlocuită de aspiratorul de praf, iar fetei la toate i-a luat locul robotul electric, care, hotărît lucru, nu fură la târguială şi nu face dragoste cu ordonanţa de vis-à-vis... Mai mult decât atât. S'a iscodit maşina care să şi gândească pentru noi. Cele mai complicate calcule sunt soluţionate fără greş de maşina de calculat, iar contabilitatea este ţinută perfect de cea de înregistrat. Dacă sunt posibile maşini care să cugete pentru noi, un inventator genial ar putea să născocească maşina care să şi simtă pentru noi, economisindu-ne emoţiile şi cheltuelile de energie inutile şi procurându-ne printr'un tablou cu manete, aşa cum aflăm la orice instalaţie modernă de calorifer şi frigider mult năzuita fericire. Mă rog, azi e suficient să vrei o temperatură polară sau tropicală, pentru ca învârtind o manetă s'o poţi avea.

De ce oare n'ar fi cu putinţă şi pentru temperaturile sufleteşti nu numai pentru cele fizice, o asemenea instalaţie?

Fericirea... Patru silabe care cuprind năzuinţa bieţilor oameni. Inţeleasă în fel şi chip după structură şi mediu.

Desigur, această diversitate de forme îngreuiază considerabil iscodirea maşinii...

Unii se străduesc pentru fericirea altora, alţii mai modeşti, se sacrifică pentru ei... Ei, fericirea, lucru mare! Cum ajungem la ea, cu sau fără maşină? Vă amintiţi, desigur povestea din copilărie: Cămaşa fericitului. Povestea acelui prinţ care umblând în toate părţile să-şi afle fericirea a nimerit într'o bojdeucă de unde se auzea mereu: Doamne, cât sunt de fericit! Apoi, rugând pe acela care grăise astfel, să-i vândă pe orice preţ cămaşa, a constatat cu multă surprindere că fericitul nu avea nici măcar cămaşă pe el... Fireşte, povestea e admirabilă, dar s'ar fi putut până la urmă ca fericitul să fi avut totuşi o cămaşă sdrenţuită pe el, cămaşe care să n'aibă nimic deaface cu fericirea şi atunci prinţul ar fi fost indus în eroare, iar fericitul ar fi fost cu adevărat fericit să capete pentru nişte zdrenţe pungi grele de galbeni... Dar fiindcă lucrurile nu s'au întâmplat astfel, morala rămâne valabilă. Acum să vă spunem şi noi o mică istorioară, tot cu un prinţ şi tot cu fericire. Iată într'o ţară minunată din orientul îndepărtat, trăia un tânăr şi frumos prinţ, care, după ce gustase din toate desfătările vieţii, tânjea după fericire. Nimic nu-l mai putea mulţumi. Zilele treceau şi prinţul se ofilea, întocmai ca în cele mai autentice poveşti orientale, văzând cu ochii. S'au adus doctori de peste ţări şi mări. S'au încercat leacuri multe şi felurite. Zadarnic. Prinţul se stingea de nefericire. Atunci s'a svonit că într'o peşteră ar trăi un călugăr bătrân de peste 200 de ani. Desigur, un om care a atins vârsta aceasta, nu poate fi bănuit a fi avut de furcă în viaţă cu nefericirea. Dregătorii statului s'au gândit să-l aducă şi pe el să'ncerce să-l vindece pe prinţ. Zis şi făcut. Cu multă trudă şi respingând tot aurul ce i se oferise drept preţ al tămăduirii, călugărul consimţi să vadă pe prinţ. Ii află păsurile. Şi, tot leacul pe care-l prescrise bătrânul călugăr, fu următoarea constatare: Fericirea, poţi s'o doreşti sau s'o regreţi, dar de avut n'o poţi avea niciodată.

Şi fiindcă prinţul povestirii noastre era un înţelept, fu pătruns de adevărul acestor spuse şi iarăşi fiindcă nu putea să trăiască din amintiri adică din regrete, îşi dori lucrurile cele mai imposibile :de pildă să doboare luna de pe cer. Dar pentru că lucrul acesta era cu desăvârşire imposibil, trăi toată viaţa cu această năzuinţă, care pentru mulţi părea o nebunie. El însă nu s'a sinchisit de nimeni, a făcut toate încercările să doboare luna şi aşa a trăit ani mulţi, mulţi şi, hai să zicem, fericiţi...

*

„Fericirea, poţi s'o doreşti sau s'o regreţi, dar de avut n'o poţi avea niciodată". Nefericirea începe când ai conştiinţa că eşti fericit... Ce credeţi, bătrânul călugăr din povestea noastră n'avea oare dreptate? Ca să fim fericiţi, trebue să fim cât mai departe de fericire..."

ŞTEFAN TITA

A APĂRUT 494

Radio-Adeverul

Cu următorul sumar:

PERSPECTIVELE TELEVIZIUNEI

— Scene şi situaţii noui în epoca transmisiunei imaginilor —

BUCUREŞTI, CENTRUL RADIOFONIC AL ŢĂRII

— In jurul unor impresii ale unui gazetar strain —

GENERATOR ACUSTIC CU INTERFERENŢĂ

— Dispozitiv electroacustic de laborator, pentru frecvenţe până la 10.000 Hertz —

VICTORIA OMEGA 2+2 UNIVERSAL MONOBLOC

— Cel mai simplu şi mai perfecţionat aparat universal pe 3 game de unde

MONTAJELE MONOLAMPĂ

— Recorduri de recepţie şi emisie cu o singură lampă la baterie —

32 pagini 5 lei

Împăratul din Insulele Negre

Din „O mie şi una de nopţi"

— Tatăl meu se numea Ismail şi stăpânea împărăţia numită a Insulelor Negre. Numirea venea de la cele patru dealuri care, pe câmpie, erau ca nişte insule negre. Scaunul împărăţiei era într'o cetate care se afla chiar pe locul unde este balta de care mă 'ntrebaşi.

După moartea tatei, am luat cârma ţării. Apoi m'am cununat cu o vară a mea, pe care o vestii drept soţie a mea şi Sultană a ţării. Vreme de cinci ani trăirăm în bună pace şi înţelegere.

Intr'una din zile, pe când nevasta era la bae, eu vrui să mă odihnesc puţin şi mă culcai pe o sofa. Două roabe veniră să mă apere de muşte şi să-mi facă vânt. Intr'o vreme, socotind ele că voi fi adormit, sau că poate nu voi cunoaşte limba lor arăpească, vorbeau încetişor una cu alta:

— Rău face muerea Sultanului nostru că şi-a luat ibovnic!

— Şi ce ibovnic... lua-l-ar dracul!... Un păcătos de rob, urît foc şi buzat ca tartorul dracilor!

— Dacă ar şti Stăpânul nostru că în fiecare seară după ce el adoarme, Sultana îi pune în ureche „Somnişoară", iar când vede că doarme ca un butuc, atunci se scoală şi se duce să se drăgostească toată noaptea cu ticălosul acela de harap... De-abia când zările s'au albit, vine şi ea în iatacul domnesc, pune sub nasul Sultanului „Deşteptătoare", şi pe urmă se culcă lângă el!

Seara mă prefăcui a adormi mai repede de cât de obiceiu. Indată simţii că mi s'a strecurat ceva mititel în ureche, dar nu făcui nici o mişcare. Nevasta se sculă repede de lângă mine şi vorbi:

— Dormi, dormire-ai somnul morţii să-l dormi!

După ce simţii că a ieşit din cameră, mi-am scuturat urechea de Somnişoară, mi-am luat repede armele pe care mi le pregătisem din vreme, şi mă luai tiptil după ea.

De-abia acuma văzui că nevasta era o mare fermecătoare, căci numai ce făcea uşilor un semn cu mâna, şi ele se şi deschideau în faţa ei.

In grădină, o aştepta ibovnicul, căruia nevasta îi făcu fel de fel de zâmbre şi de drăgălăşenii.

— Iubitul meu! — vorbi nevasta. —Mă ierţi că te-am zăbovit, dar nu am putut veni mai de vreme, fiindcă păcătosul de bărbat n'a vrut să adoarmă mai curând!... Nu-i aşa că nu te-ai supărat pe mine, lumina ochilor mei?... Nu-i aşa că mă iubeşti? Că eu, pentru dragostea ta, sunt în stare să fac minuni, să transform cetatea în munţi şi văi pustii, să arunc temeliile ei peste nouă ţări şi mări, iar pe oameni să-i prefac în cine ştie ce dihanii ai vrea tu, sufleţelul meu!

N'am mai putut să rabd. Am izbit cu paloşul în rob şi l-am făcut mototol în ţărnă, iar pe nevastă socotii s'o cruţ, pentru că-mi era şi rudă. Necunoscându-mă pe 'ntuneric, ea fugi.

Numai cât mă depărtai puţin de acolo, când auzii pe nevastă plângând şi boscorodind lângă trupul celui căzut. In vreme ce eu veneam către această cameră, ea, cu fărmăcătoriile ei, putu să facă pe rănit să nu moară, dar nici om nu rămase, ci mai mult eşit din toată firea lui omenească. Numai cu chipul şi cu suflarea era om.

Mulţumit cu ceia ce făcusem, mă culcai şi dormii foarte voios. Către ziuă, simţii că veni şi se culcă lângă mine, iar peste zi văzui că era mereu îmbufnată şi ofta înăbuşit.

Trecând peste zi în harem, o văzui îmbrăcată în haine de jale şi cu părul despletit.

— Ce 'nsemnează asta la tine?

— Am primit ştirea că eri într'un singur ceas mi-au murit tata, mama şi fratele!

— Ai dreptate să fii tristă, căci o mai mare durere de cât aceasta, nu cred că ţi s'ar mai putea întâmpla... Alah e mare însă: El te va mângâia!

Şi mă depărtai din harem, cugetând la marea putere de vicleşug a neamului mueresc.

La un an după aceasta, an petrecut în lacrămi necurmate, ea veni la mine şi ceru voe să-şi zidească mormântul în care să se 'ngroape de vie pentru restul de viaţă care-i mai rămânea de trăit. I-am dat zlobozenie, iar ea porunci de i se ridică un palat pe care-l numi „Palatul Lacrămilor". Şi 'ndată după terminare, aduse acolo pe robul rănit pe care şi-l ţinea mereu între viaţă şi moarte, prin puterea unor băuturi fermecătoreşti.

Robul nu mai putea să vadă cu ochii şi doar răsufla cu puţin suflet. Cu toate acestea, o dragoste turbată o mâna pe nevasta veşnic spre acest hoit mârşav.

Intr'o zi, mă furişai în Palatul Lacrămilor şi ascultai tânguirile nevestei:

— Vai mie, sufleţelul meu!... Că de mult amar de vreme îţi spun fel şi fel de cuvinte, iar tu nu-mi răspunzi nici măcar cu o vorbă!... Cum de te 'nduri tu să mă chinui aşa?... Oare nu poţi vorbi?... Sau m'ai urît?... Nu vezi tu, că pentru dragostea ta m'am lipsit de toată slava împărătească?...

Apoi începu să cânte cu vocea tristă:

De vei muri, iubite,
Din viaţă voi fugi
Şi zile fericite
Cu tine voi trăi!

O viaţă solitară
Voi duce sub pământ,
Că 'n tot ce este-afară
Nu-mi e nimica sfânt!

Se va 'ntâmpla odată
S'aprind a morţii stea
Şi viaţa luminată
S'o las în urma mea, —

Primeşte-mă la tine
Şi dă-mi şi mie somn
Şi vise veşnic line,
Tu-al vieţii mele Domn!

Ne mai putând suferi aceste cuvinte, năvălii dintr'odată în faţa ei.

— Oh, Dumnezeule!.. Că nu strângi odată pe acest stârv puturos şi nemişcat ca un buştean pârlit!.... Că nu trăzneşti odată pe-aceşti ticăloşi căzuţi la aşa cumplită nelegiuire!...

Atunci se ridică muerea ca o scorpie turbată şi se aruncă asupra mea:

— Va să zică... tu eşti acela care mi-ai făcut atâta rău?... Mâna ta mi-a adus mie atâta jale?... Şi-acum vii cu obrăznicie ca să-mi tulburi durerea?...

Iară eu îi răspunsei:

— Da!... Eu l-am lovit!... Am pedepsit precum se cuvenea pe o spurcăciune de păgân puturos!... Se cuvine să-ţi fac şi ţie asemeni, căci nu mai este chip să rabd mârşăviile tale!

Am ridicat sabia ca s'o tai. Dar ea se uită la mine cu un zâmbet prefăcut.

— Nu te supăra, bărbate!...

Şi 'ndată zicând nişte bombănituri, făcu un semn asupra mea.

— In virtutea puterii dată mie de marele demon al văzduhurilor, îţi poruncesc să te prefaci jumătate om, jumătate piatră!

Şi mă făcui precum vezi, de sunt mai mult între morţi, de cât între vii.

Apoi mă aduse din Palatul Lacrămilor, aici în tronul tuturor strămoşilor mei. Apoi şterse împărăţia mea de pe suprafaţa pământului, cufundând-o în baltă. Peştii sunt oamenii mei. Ei sunt de patru culori, fiindcă erau patru credinţe: cei albi sunt Turcii, cei roşii sunt Perşii, care se 'nchinau focului, cei albaştri sunt Creştinii, iar cei galbeni, Evreii.

Toate acestea le ştiu fiindcă mi le-a spus chiar vrăjitoarea care vine în fiecare zi odată la mine, şi după ce-mi dă o sută de bice de-mi face spatele o rană, mă îmbracă într'o cămaşă de tort, iar pe de-asupra îmi pune această mantie strălucită, mai mult ca să-şi râdă de mine!

De-atunci aştept dreptate
Şi-mi uit de-această jale.
Credinţi nestrămutate
Supun puterii Tale!...

Dar, Doamne, simt durere
Ce mă sufocă 'ncet...
Să fie 'nalta vrere
A Viului Profet!

Cât timp să mai dureze această 'ndepărtare?
Pătrunsă pân' la oase de-amorul ce ţi-l port,
Imi chinueşte viaţa tortura 'ngrozitoare
Că eşti mereu cu mine, dar eşti ca omul mort!

Mă chinue tăcerea ce-o ţii de-o veşnicie!
De-ai socotit vr'odată ca să mă vezi sub chin
Care m'afundă încă mai jos de sărăcie,
Ai drept ca să te bucuri în somn tăcut şi lin!

Sultanului i se făcu milă de suferinţa tânărului, şi hotărî să-l răzbune împotriva fermecătoarei.

— Spune-mi desluşit unde este muerea, şi unde-i amantul ei ticălos?

— Precum îţi spusei odinioarea, ibovnicul este în Palatul Lacrămilor, care se leagă de palatul acesta printr'o galerie subpământeană; cât despre muere... nu-ţi pot spune nimica limpede, fiindcă ea umblă năucă prin toate părţile după leacuri. In toată dimineaţa, vine la mine de-mi dă obişnuita bătaie, apoi se duce la spurcăciunea de rob cu leacurile pe care i le-a făcut, şi prin care-i ţine viaţa cu sila în trup.

Sultanul mângâe cât putu mai bine pe tânăr, apoi se sfătui cu el cam cum să facă, după care se retrase într'o cameră alăturată şi se odihni până în revărsatul zorilor, când se duse şi intră în Palatul Lacrimilor.

Era o minunăţie mare acest Palat. Lumini colorate veneau din locuri nevăzute de către ochi omeneşti, iar din pereţi băteau adieri cu felurite parfumuri.

Intr'un pat făcut în formă de boltă, Sultanul găsi pe robul care sta acolo ca o momâe de cârpe. Il târî afară, îl făcu tocană cu iataganul, apoi, după ce se spoi pe faţă şi pe gât cu funingine, se culcă în patul de sub boltă, dar îşi ţinea iataganul cel greu şi tăios în toată clipa la 'ndemână.

De-abia se suise soarele de-asupra lunii, când fermecătoarea muere veni de prin cele pustii meleaguri pe unde umbla ea după burueni de leac, trase mai întâi în camera unde era tânărul pe care începu să-l bată fără milă. De departe se auzeau răcnetele şi rugăminţile prin care o implora să-i erte cele mai de pe urmă cinci, sau şase lovituri.

Şi până departe răsuna glasul ei subţire şi pătrunzător:

— Ticălosule!... Vrei milă?... Dar ţie ţi-a fost milă atunci când mi-ai tăiat pe dulcele meu ibovnic?

După ce fermecătoarea-şi bătu soţul, alergă la patul ibovnicului, îngenunche lângă el şi 'ncepu să plângă cu foc.

— Cum te mai simţi, suflete şi lumină a vieţii mele?... Răspunde-mi!... Ai să mă ucizi cu tăcerea asta a ta!... Ah!... Dacă mi-ai răspunde măcar un singur cuvânt... Ce n'aş face eu?...

Sultanul care se ascunsese 'n locul harapului, oftă încetişor.

— Of!... Din pricina ta nu mă iartă Dumnezeu să-mi aflu sănătatea!

— Tu eşti acela care vorbeşti, lumina ochilor mei? — tresări fermecătoarea de mare bucurie. — Nu mă înşeală auzul?

— Nu te 'nşeală auzul!... Eu îţi vorbesc, dar nu eşti vrednică să-ţi vorbesc, fiindcă chinui pe bietul acela de soţul tău!

— De bucurie că-ţi aud glasul, sunt în stare să fac tot ce vrei tu, dragul meu!

— Te rog să te duci şi să dai acelui om forma lui omenească de la 'nceput, că chinurile lui se ridică la Dumnezeu care mă mustră pe mine!

— Dar ai să te faci bine dacă voi îndeplini dorinţa ta?

— Dar nici nu mă pot face sănătos altfel!... Mergi şi îndreaptă răul! Că locuitorii din împărăţia Insulelor Negre, pe care tu i-ai preschimbat în peşti, în fiecare miez de noapte es la suprafaţa bălţii, îşi scot capetele afară şi strigă către cer împotriva noastră!... Şi Judecătorul cel drept al lumii, deocamdată, mă chinue numai pe mine!... Dar crezi tu că până în cele din urmă, vom scăpa noi de răsplata care ni se cuvine?... Mai bine, înainte de a fi prea târziu, mergi tu singură şi din însăşi voia ta prefă lucrurile şi dă-le înfăţişarea pe care-o aveau ele când au eşit din mâna Creatorului!... Şi numai după asta vino lângă mine şi dă-mi mâna ca să mă ridic de pe patul de suferinţă!...

Aceste vorbe dădură multe şi mari nădejdi fermecătoarei, care de mult amar de vremuri se chinuia pentru vindecarea ibovnicului, a cărui glas îl şi uitase, de când nu mai auzise cuvinţel din gura lui.

— Oh!... Lumina şi mângâerea vieţii mele, — a strigat ea cu putere; — iată că dau fuga ca să fac toate câte le voeşte sufleţelul tău!...

Se repezi la baltă într'o fugă. Acolo, luă apă în mâni, bolborosi nişte cuvin-

Continuare în pag. 10-a

te fără 'nțeles, și aruncă stropi din apa descântată peste lac, și...

In aceiași clipă lacul se prefăcu într'un oraș frumos, iar peștii din valurile lui se făcură oameni așa cum fuseseră ei mai înainte de vrajă. Și după culorile pe care le aveau peștii, unii se făcură turci, alții creștini, evrei, sau persieni. Și toți își reluară ocupațiile și treburile zilnice ca și când nimic nu trecuse peste ei.

Alaiul pe care sultanul îl lăsase mai depărtișor, în așteptare, văzând că vremea trece și Stăpânul nu dă semne de viață, se 'mbrăcară în vestminte de negustori și cătară să se apropie de țărmurile apei, dar nu mică le fu mirarea când văzură că pe locul unde știau că este un lac, se ridica o cetate mândră și puternică. Ei se retraseră speriați la locul lor și se făcură teacă de pământ. Așa le tăcea inima de frică.

După ce drese totul, fermecătoarea se 'ntoarse iarăși lângă patul bolnavului din Palatul Lacrămilor.

— Bucură-te, iubitule!... Ți-am făcut pofta inimioarei tale!... Vreau acum să te văz că te scoli deplin sănătos din pat!

— Am simțit că ai dres lucrurile!... Alah m'a 'ndreptat de toată răutatea!.. Apropie-te și dă-mi mâna, că de cât amar de vreme nu m'am mai mișcat, mi-au înțepenit încheeturile!...

Fermecătoarea se apropie și se plecă mult de-asupra patului, în vreme ce sultanul sări ca un leu-paraleu asupra ei și o ciopârți cu iataganul pe care și-l ținuse la 'ndemână.

Apoi gândul lui cel dintâi fu să alerge la Sultanul Insulelor Negre ca să-l vadă ce face.

— Prietene!... Am dat-o gata!... Deacuma 'ncolo să nu te mai temi de cât de marea și dreapta putere a lui Alah!... Că numai el m'a trimis aici ca să te scap!

Tânărul Sultan mulțumi binefăcătorului său pe cât se pricepu mai bine.

— Nu voi uita că nenorocirea mea și a 'ntregului meu popor, numai Dumneata ne-ai ridicat-o!... Pentru aceia, pe Dumneata te vom avea drept părinte al nostru, după Alah!

Și după ce îi ură zile multe și pașnică împărăție, Sultanul salvator se pregăti să plece.

— Aș avea mare plăcere, iubite vecine, să mă cinstești în ospeție!... Te voi primi ca pe un copil al meu!... Cu atât mai vârtos, cu cât împărățiile noastre sunt numai la o depărtare de patru cinci ceasuri...

— Socotește, Prea Luminatul și Puternicul Padișah, cum că scaunul împărăției sale să fi fiind numai la atâta depărtare?... Nu, Binefăcătorul meu vecin!... De aici și până la Dumneata, este un drum pe care nu-l poți călca în mai puțin de un an de zile încheiat!

Celălalt Sultan se sperie.

— Cum asta?... Dar eu am venit aici numai în patru ceasuri!...

— Nu zic ba!... Numai că scaunul împărăției mele a fost strămutat prin vrajă mai aproape decât era el în realitate!... Acum, dacă toate lucrurile s'au întors la starea lor firească, și 'ndepărtarea a venit la ceia ce știu eu că era mai înainte!... Dar asta nu mă va împiedeca să merg după Dumneata chiar și până la marginile pământului, dacă mi-o vei porunci!

Sultanul Insulelor Negre făcu toate pregătirile pentru plecare. El încărcă o sută de cămile cu scumpeturi, altă sută cu cele de trebuință, și după ce-și lăsă cârmuitor în loc pe una dintre rudele de încredere, plecară cu parada cuvenită.

Și la un an, boerii din cetate, simțind că se apropie Sultanul lor, le eșiră întru întâmpinare și cinstiră cu deosebire mai ales pe mosafir.

In ziua următoare sosirii, Sultanul cel bătrân chemă la palat pe toți dregătorii și boerii, mari și mici, de la Bucătar-baș și până la Mare Vizir, și după ce le spuse de-a fira 'n păr pricina întârzierii, fiindcă era bătrân, și fiindcă Alah nu-l cinstise cu un moștenitor, pentru ca împărăția să nu ajungă de izbeliște, le vesti drept următor în scaun pe tânărul Sultan al Insulelor Negre, ceia ce toată suflarea primi fără crâcneală.

Traducere de M. P.

SFÂRȘITUL UNUI DUȘMAN PUBLIC No. 1

Regele gangsterilor, Al. Capone și-a pierdut mințile în timpul detențiunei pe insula Alcatraz. — Soția sa, Mae Capone, a declarat că-i va rămâne fidelă până la moarte.

CELE 7 PORȚI ALE LUMII CARE HOTĂRÂSC RĂZBOIUL SAU PACEA

TEATRUL BĂUTORILOR DE SÂNGE

CONTRABANDĂ DE DIAMANTE

Ingenioasele trucuri ale gangsterilor americani.

MODA DE PRIMĂVARĂ

TOATE IN EXCELENTA REVISTA

„Realitatea Ilustrată"

„REALITATEA ILUSTRATĂ", CUPRINDE:
24 PAGINI MARI TIPĂRITE LA HELIOGRAVURĂ IN CULORI și
24 PAGINI SUPLIMENTUL: „DE TOATE PENTRU TOȚI"

48 pagini — 10 lei

Oameni și năzuințe

Spicuiri dintr'o carte interesantă

Volumul „Oameni și năzuințe", nu de mult apărut, al d-lui Gr. Trancu-Iași, este în realitate o întrunire a tuturor conferințelor d-sale, în număr de paisprezece, ținute la Ateneul Român între anii 1924-1937. E o lucrare impresionantă, prin faptul, că reprezintă străduința de un deceniu și jumătate a unui intelectual.

Nu vom face o dare de seamă a acestor conferințe, cu o înlănțuire între ele, și care au fost aplaudate, la timp, de un auditoriu numeros.

Totuși fiind vorba de un erudit conferențiar, cartea d-sale devine o comoară de maxime și de cugetări ale reprezentanților omenirii, pe care îi citează.

GR. TRANCU-IAȘI

Vom spicui paginile volumului, reținând unele rânduri, care — suntem siguri — că vor fi recitite cu plăcere chiar de către cei, care au asistat la aceste conferințe.

Cuvinte de-ale Regelui Ferdinand

In calitatea sa de cel dintâi ministru „al muncii și ocrotirilor sociale" — d. Trancu-Iași a invitat pe *Regele Ferdinand, într'o zi de întâi Mai, între muncitori*, la inaugurarea casei medicale „Regina Maria".

Suveranul, ciocnind cu acest prilej paharul său cu un lucrător, l-a întrebat:

— *Ce ești d-ta?*

— *Sunt cismar, Majestate.*

— *Să cauți, întotdeauna, ca talpa să fie bună!"* — l-a sfătuit cu tâlc Monarhul, voind să arate rolul important pe care-l are fiecare dintre noi la îndeplinirea datoriei sale.

Altă dată, i-a spus d-lui Trancu-Iași, după o audiență:

— *Vedeți că Regele nu doarme pe roze..."*

— *Nici miniștrii..."*

— *Totuși voi aveți un avantaj, că vă puteți schimba"* — a completat Suveranul, strângând mâna sfetnicului său.

Un tezaur neprețuit

Filosofia vieții, după *Michelet*, ar fi cea următoare: să fii bun și să rămâi bun între nedreptățile în care se zbate omenirea și între împrejurările, ce le urzește soarta. Să păstrezi blândețea și generozitatea chiar în lupte, una mai aprigă decât cealaltă, și să treci prin toate aceste, să le experimentezi și totuși să nu lași ca ceva să se atingă de înălțătorul și neprețuitul tezaur interior: *inima omului.*

„Nu numesc eroi, nici pe acei, care au triumfat prin gândirea lor, nici pe cei ce au izbândit prin forță — complectează *Romain Rolland* — ci numai pe acei care au fost mari prin inima lor.

„Nu recunosc nici un alt semn de superioritate, de cât bunătatea" — spunea *Beethowen*

Hab Sonne im Herzen
Ob's stürmt, oder schneit
Ob der Himmel voll Wolken
Die Erde voll Streit!

Inima să-ți fie plină de soare — spune poetul german — fie că e vijelie, sau ninge, fie că cerul se acopere de nori și pământul de vrajbă.

Despre muzică

D-na *Ana Conta Kernbach*, această mare pedagogă relevă că *Enescu* muncește 14 ore din 24.

Având ca deviză:

„Odihnește-te de o muncă prin altă muncă", marele maestru sfătuește pe tineri: *„improspătați-vă puterile citind cărți înălțătoare". Incercați să pătrundeți tainele firii... Inaintea naturii nu însemnăm nimic. Ascultați cântecul ciocârliei în faptul dimineții și priviți strălucirea spicului de grâu..."*

Muzica are nevoe de o memorie exactă, de atenție încordată, de muncă conștiincioasă, ordonată și de inteligență conștientă. Ea nu este numai o artă, ci o excelentă școală de muncă, de disciplină și de cultivare a sentimentului de respect și de sociabilitate.

Sufletele mari

Câte existențe nu sunt sfărâmate, fără a avea măcar putința de a arunca un fulger de revoltă, întocmai cași pietricelele sfărâmate pe drum și a căror scânteere este înăbușită sub roata mașinei grele!

Cum suntem, cam bârfitori, punem uneori piedici destul de serioase în ascensiunea talentelor.

Insă nu e nici un rău, care să nu poată sluji pentru un bine.

Cel mai înăcrit și mai înverșunat critic este și el folositor la ceva. Poate fi un antrenament pentru cei ce întârzie pe drum. Ori de câte ori credem că ne-am ajuns țelul — spune d. Trancu-Iași — haita ne mușcă de picioare, și ne pornește mai departe.

Totuși reamintește-ți de proverbul arab: „nu se turbură nici odată copacii fără poame. Numai aceia sunt bătuți cu pietre, a căror frunte este încoronată cu fructe de aur".

Să plângem deci pe artiștii cruțați de către critici.

„Dușmanii mi-au făcut mai mult bine în viață de cât prietenii!" — spune *Romain Rolland.*

„Pentru a lupta în viață, nu-i nici odată prea târziu!" — adaugă *Blasco Ibanez.*

Sunt oameni, care pot fi asemuiți cu blocuri de radium: emanațiuni permanente de avânt și energie. Ochiul animatorului, deosebește în zarea ori cât de depărtată a scopului, luminița candelei nădejdei, expresiunea pură a năzuințelor și frământărilor lui.

Saint-Simon a fost un mare idealist, dar ca de obiceiu, apostolii toți, ucenicii toți l-au părăsit, unul câte unul, sub diferite pretexte. Și pe atunci, cași acum, lucrurile practice și imediat dătătoare de beneficii erau mai atrăgătoare.

Pe patul de moarte, în ultimele sale clipe, deschizând ochii pentru ultima dată, găsi numai un singur ucenic lângă dânsul: era *Olinde.*

— *Să știi, Olinde* — îi spuse — *că nimic, în lumea asta, bine și mare, nu se poate realiza de cât cu elan, entuziasm și optimism".*

Cum trebue să fie un discurs?

Dintre povețele, pline de umor, ale d-lui Trancu-Iași, relevăm următorul, care privește pe cei ce țin discursuri, — destul de numeroși în vremea noastră:

Un bun discurs trebue să fie „comme une chemise de femme": destul de scurt ca să intereseze, destul de lung ca să acopere părțile delicate și... totdeauna transparent.

Poate acelaș lucru s'ar putea spune și despre un aricol de gazetă. Pentru acest motiv mă opresc, spre a îndeplini cel puțin una dintre condițiuni, deși fântâna, cu apă înviorătoare, din care am scos cele de mai sus, e departe de a fi secată.

ALEX. F. MIHAIL

In legătură cu Napoleon Bonaparte

O legumă depozitară de mistere

La școala normală de învățători din Craiova, profesorul „de științe naturale și agricole” Ioan Păsăreanu cultiva în 1894 opt varietăți de fasole. Printre acestea, un loc important îl ocupau fasolea roșie de Spania și făsuița cu boabele mici, albe. A dat și un locșor onorabil „fasolei de zahăr numită țucără” într'ale sale „noțiuni populare asupra grădinilor de legume urmate de Calendarul bunului gospodar cu figuri în text” și cari alcătuiau a 7-a cărticică din „Biblioteca Administrațiunii Domeniului Coroanei”.

După trei decenii, în câmpul de experiențe al catedrei de Filotehnie dela Academia de agricultură din Cluj, s'au cultivat 16 varietăți de fasole. Le-a enumerat inginerul agronom I. Mihalovici, în Buletinul Agriculturii, vol. II n-rele 4-6. Unele dintre aceste varietăți se bucură de termeni și împerecheri pitorești: *o mie-pentru-una, ploaie-de-aur* și așa mai departe.

*

In insula captivității și agoniei lui Napoleon, se aflau însă — acum o su-

NAPOLEON LOCOTENENT

tă nouăsprezece ani — numai două soiuri din sus-zisa plantă aparținând familiei papilionaceelor. Și, totuși, ele au fost în stare să producă neliniști și bănueli dintre cele mai grozave.

Albéric Cahuet, în romanul „Sainte Hélène, petite île”, povestește un fapt a cărui autenticitate o sprijină cu extrase din niște manuscripte aflătoare la „British Museum” din Londra.

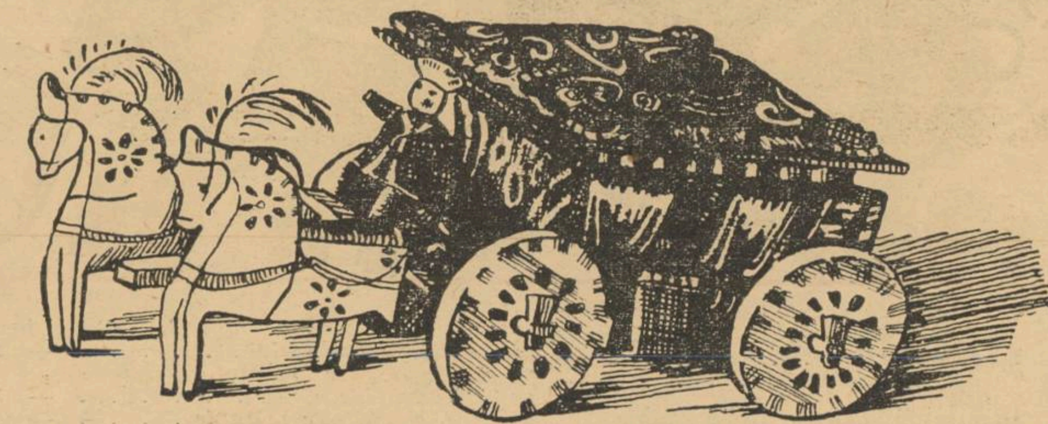
Sir *Hudson Lowe*, guvernatorul insulei, „ucigașul plătit” (le *sicaire*, cum îl numește Napoleon în testamentul său), află într'o bună zi că generalul bonapartist *Montholon* ar fi adus marchizului de *Montchenu* reprezentantul lui *Ludovic al XVIII-lea*, sământă de fasole verde și albă. Și atunci sir *Hudson Lowe* scrie lordului *Bathurst:*

„... *Aceste fasole albe și verzi au vreo legătură cu drapelul alb al Burbonilor și cu uniforma verde a generalului Bonaparte, precum și cu livreaua servitorimii din Longwood* (locul surghiunului lui Napoleon)?

Nu pot să mă pronunț asupra acestui punct; dar mai cuviincios ar fi fost din partea d-lui marchiz de Montchenu să nu fi acceptat nici unele, nici altele, ori măcar să se fi mărginit să ceară numai pe cele albe”.

Știam că fasolea — ca orice legumă — nu e lipsită de viclenie. Dar depozitară de taine tenebroase și capabilă de comploturi n'o știam. Și iată că în insula Sfânta Elena, guvernatorul aduce o atmosferă de spionomanie. Și atunci, împotriva obicinuitei erbacee (pe numele-i științific: phasoleus vulgaris) oamenii sunt preveniți să fie cu ochii în patru!

Asta e mentalitatea paznicilor: suspiciunea. Din clipa în care ajunge cineva supraveghetor al ordinei, prinde să se uite chiondorîș. In fiecare cuvințel sau gest, el descoperă „ceva ascuns” (anguis latet in herba!).

Ceiace logicește nu și-ar putea găsi loc în mintea omenească, și-l află în creerul personagiului investit cu funcțiunea de a pândi. Astfel că, dacă între două lucruri este o notorie și evidentă vrăjmășie, el recurge atunci la un al treilea (în cazul de față fasolea) și prin intermediul acestuia stabilește și obține nu numai un raport oarecare ci chiar o deplină înțelegere între primele două.

*

Sir *Hudson Lowe* nu știa că printre papilonaceele pomenite, există varietățile: *fasolea oloagă* și *fasolea dracului.* Altminteri ar fi descoperit și aici o aluzie: la invalizii războaielor epocei și la dezlănțuirea iadului printre pașnic-terorizații helenieni (locuitori ai insulei Sfânta-Elena). Dar și așa visurile, din somnul puțin și mereu întrerupt, erau coșmaruri pentru fasolelile acestui „gâde” al lui *Napoleon I.* Se închipuia (cine știe) pus într'o cârpă, opărit în oțet fierbinte, stors apoi, zbicit, sărat, pritocit, gătit după aceea cu zeamă lungă, trecut prin strecurătoare, călit în untură cu ceapă prăjită și cu o țâră de pătrunjel.

Ori poate chiar se vedea — în vis — legat (cobză) cu albuș de ouă, și cu gâtul sucit ca cele două capete ale păstăii, ale unei păstăi eminamente verzi!

Paisprezece

Știam că numele fără soț sunt cele cari dau la iveală hotărîrile destinului. Maxima: *numero deus impare gaudet* adică „zeului îi place numărul fără soț” arată că latinii găseau numele impare nu numai fatidice, dar deadreptul norocoase. Faptul că și Cerber — cânele păzitor al Infernului — avea capete în număr de 3, cât e și numărul Grațiilor, nu infirmă adevărul maximei amintite, ci dimpotrivă arată că de cifrele fără soț se bucură până și un zeu posomorît ca Hades-Pluton.

In orice caz proprietăți mistice știam că se atribue numerelor: 5, 7, 9; lui 13 cu deosebire; cât despre grupul de cifre 25 poliția îi găsea virtuți de investigațiune care, dacă țineau să degradeze pe cel interogat, nu constituiau însă o înălțare etică pentru mânuitorii acestui mijloc de chestionare.

Iată însă că acum 90 ani, numărul 14 a fost considerat ca un număr fatidic, cum rezultă din următoarea zugrăvire a sorții lui Napoleon:

„*Napoleon s'a încoronat de împărat al Franței la anul 1805. Socotind cifrele acestui număr, fac 14. S'a detronat la anul 1814. Socotindu-se și cifrele acestui număr fac iarăși 14. Iară patrusprezece din patrusprezece nu rămâne nimic, sau pe latinește:* Nihil. *Acest* nihil *se alcătuește din începătoarele litere ce arată următoarele nume:*

NAPOLEON
IOACHIM
HIERONIM
IOSIF
LUDOVIC
Iar începătoarele litere dela:
PRUSIA,
AUSTRIA,
RUSIA,
INGLITERA și
SVEȚIA
arată numirea: Paris *ce se alcătuește din numerile puterilor ce au luat Parisul și au depărtat pe Napoleon*”

Această descriere a destinului generalului — și genialului — Bonaparte devenit Napoleon I, o aflu în numărul dela 12 Ianuar 1848 al „Foii pentru Minte, Inimă și Literatură” dela Brașov.

De atunci încoace, nu știu dacă i s'au mai acordat numărului 14 însușiri magice decât doar la un anume joc de cărți. Dar și aci el a fost întrecut de un număr fără soț (e locul a spune: într'adevăr *fără pereche*): 31.

BARBU LĂZĂREANU

Cronica mizantropului

D'Annunzio

Dacă duhul morților este o realitate și D'Annunzio vede și aude ce se petrece în lume în legătură cu moartea lui, atunci fără îndoială că nimic nu-l va fi jignit mai mult, estet cum era, decât unanimitatea cu care presa română l-a botezat Gabrielle *cu doi ll, în vreme ce el se numea Gabriele. Românii e deștepți, vorba d-lui Camil Petrescu; ei au observat că în l. italiană unele consonante sunt duble și fără a se mai întreba asupra legii fonetice care stăpânește acest fenomen, răspândesc dublarea peste tot: Venezzia, Prezziosi, Spezzia.*

Dar să spunem ceva despre Gabriele D'Annunzio. Moartea lui a produs în Italia o mare emoțiune și a fost socotită ca pierderea unui poet național. Sentimentele unei nații se bizue pe elemente pe care alții nu le pot înțelege. Este o copilărie a le discuta. Departe de a contesta dreptul italienilor de a venera pe D'Annunzio, caut să-l îndreptățesc. Faptele lui D'Annunzio de la războiu încoace sunt de așa natură, încât poporul italian ar fi fost ingrat să nu le preamărească.

De altfel, D'Annunzio ridicase o însușire a spiritului italian la perfecțiune și merita și ca poet onorurile.

Totuși, dacă ar fi murit înainte de războiu, situația lui ar fi fost alta. Ceiace spunem aici aparține strict preocupării istorico-literare și nu trebue de loc să pară vreo defecțiune dela admirațiunea pentru omul luat în totalitatea lui. Ei bine o reacțiune puternică se produsese înainte de războiu împotriva d'annunzianismului și nu fără motiv. D'Annunzio a fost un poet remarcabil, mai de grabă un artist, dar nu un poet mare și cu atât mai puțin universal. De altfel prea puțini îi cunosc opera direct, câțiva „italieniști”. Pornind dela clasicismul cam livresc dar însuflețit de un mare pathos al lui Carducci, D'Annunzio a cultivat un clasicism madrigalesc, prețios, sacerdotal, dar lipsit de adevărată sevă lirică și măcar de atitudine intelectuală în fața lumii. D'Annunzio nu gândește. Se zice că el are senzațiuni, dar nici senzație propriu zisă nu e. Este o voluptate strict formală, filologică, a cuvântului, privit chiar în ființa lui tipografică. Nu e nici savoare ci estetism. Evident în domeniul acesta a pus multă îndemânare, rezultatul rămânând mereu onorabil, dar discutabil. Cât despre romane, încercați a le ceti azi și veți rămâne consternați de vidul și solemnitatea lor.

Reputația lui D'Annunzio înainte de războiu nu vine din opera goală ci și din purtările omului. Omul a fost interesant în felul lui. Nu e momentul acum de a destăinui ce fel de viață ducea, dar e cazul de a aminti că a fost comparat cu un om al Renașterii. Omul Renașterii trăia multilateral și nu disprețuia acțiunea. D'Annunzio n'a fost un om al Renașterii ci cel mai strălucit reprezentant al Italiei moderne care trăește sub amintirea Renașterii. D'Annunzio imita teatral Renașterea în ceiace era superficial, însă făcea asta cu un mare talent de regisor. A fost un mare mim. Petrarca trimetea mesagii împăraților, D'Annunzio trimite și el mesagii, Petrarca se claustra, D'Annunzio se claustrează și el. El își face un interior Renaștere: pat cu coloane cu un înger care veghează somnul. Edițiile lui sunt Renaștere, totul e Renaștere. Evident omul are o educație a simțurilor excepțională, totuși această paradă este puțin de un gust îndoelnic. Totul trebue să fie autentic, Renașterea fiind și ea un fenomen autentic care nu se mai poate repeta.

Un singur lucru înalță figura lui D'Annunzio, literar vorbind: frica de bătrânețe, de moarte. De exprimat profund n'a putut s'o exprime dar prin gesturi a simbolizat-o. E un om care a trăit frumos și bogat, realizând în viața adevărata lui capo d'operă. El va avea soarta multor scriitori italieni: Aretino, Chiabrera, Cavalerul Marino. Aceștia au fost divinizați în timpul vieții lui, fiindcă răspundeau sentimentelor epocii, dar au fost uitați. Chiabrera, Marino au fost tocmai artiști ai poeziei și de aceia au fost iluștri și apoi obscuri. Pe D'Annunzio faptele lui de erou îl vor scăpa cu totul de uitare.

ARISTARC

A apărut

MAGAZINUL

PE LUNA MARTIE 1938
cu următorul SUMAR:

SFARȘIT DE IARNĂ IN SAT LA NOI...
JERTFA EPOCALĂ a FEMEILOR CHINEZE
VEDETELE IN CĂLĂTORIE
TIPURI DIN LUMEA CULISELOR TEATRALE
CODUL DRAGOSTEI, de Joan Crawford
GEORGIA Țara celor mai frumoase femei din lume.
CE CRED FEMEILE AMERICANE DESPRE CĂSĂTORIE ȘI DIVORȚ.
FEMINITĂȚI. Cum să ne înfrumusețăm, ultimele noutăți în modă, sfaturi practice.

PROBLEMĂ DE REZOLVAT
comedie în trei acte, localizată de Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu

150 pagini, tipărite la Heliogravură cu sute de fotografii și ilustrațiuni,

PREȚUL 25 LEI

Preturi maximale în trecut

Domnitorii ţării noastre în trecut au dat dovadă de cel mai mare interes faţă de îndestularea cu cele trebuincioase pentru hrana populaţiei ţării şi mai ales a aceleia din oraşul de reşedinţă.

Grija pentru populaţia oraşului capitală, trebuia să fie cu atât mai mare cu cât fiind în jurul Domnitorului unde rezidau şi trimişi străini sau puteau să vină trimişi de ai Turciei, puterea suzerană, nemulţumirea şi plângerea acestora, din cauza lipsei sau scumpetei alimentelor, puteau să-i aducă numeroase nemulţumiri şi uneori chiar prilej de scoatere din Domnia ţării.

De aceia mai toţi Domnitorii, îndată ce soseau la scaunul domniei, prima grijă era să aranjeze îndestularea cu alimente şi să fixeze preţurile acestora pentru ca populaţia, să simtă că s'a înscăunat o nouă Domnie şi că aceasta îi poartă de grijă, ca un părinte ocrotitor ce este.

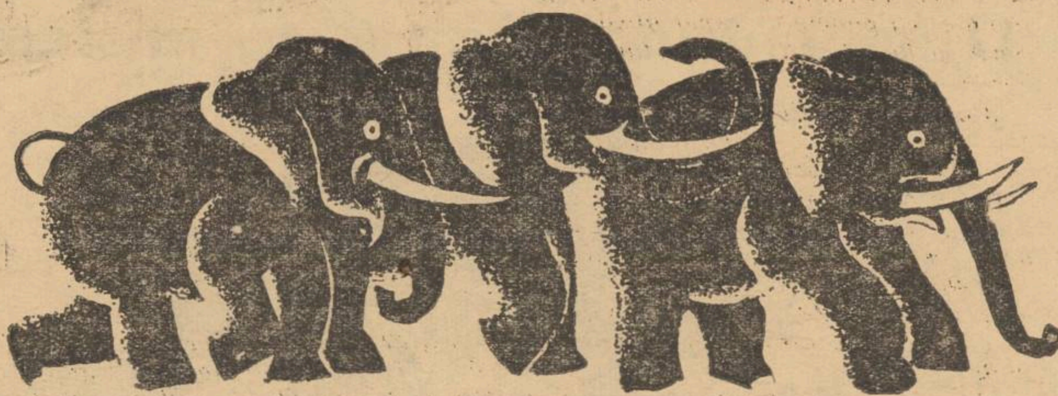
Interesant este actul ce-l dăm mai jos şi care datează din 1 Septembrie 1775, interesant atât prin vechimea lui cât şi prin faptul că şi astăzi edilii noştri se frământă tot pentru aceleaşi chestiuni — eftenirea traiului — pentru care s'au frământat şi înaintaşii lor.

Deci chestia preţurilor maximale, cum se numesc astăzi, nu-i o chestiune nouă. Ea a apărut, odată cu începuturile vieţii din epoca modernă şi va dura cât va exista producător, intermediar şi consumator.

*

Nartul ce s'au făcut pentru băcani şi altele.

	Taleri	bani
Untul de lemn bun oca	1	—
iar cei ce vor aduce de peste Dunăre cu ridicata să aibă a vinde:		
Năutul oca	—	24
iar cei ce vor vinde cu ridicata	—	18
Fasolea oca	—	15
Lintea oca	—	15
Orezul de Filipopol oca	—	27
iar cei ce vor aduce cu ridicata oca	—	24
Oţetul cel de bun vin oca	—	12
iar cel mai prost de mied oca	—	9
Piperul oca	2	60
Măslinile de Rumelia bune oca	—	60
Măsilinile de Ţarigrad oca	—	45
Măslinile de cele mici oca	—	40
Icrele de chefal oca	1	—
Icrele tescuite de morun oca	1	—
Icrele negre proaspete oca	1	05
Bobul oca	—	15
Mazărea oca	—	15
Ceapa oca	—	4
Raci suta	—	18
Săpunul de ţară oca	—	30
Seul de capră oca	—	36
Seul de casă oca	—	30
Lumânările de seu de capră oca	—	42
Lumânările seu de vacă oca	—	36
Lumânările de ceară curată oca	1	90
Uleiul de sămânţă de cânepă oca	—	60
Stafidele negre mărunte	—	24
Stafidele roşii razachii oca	—	42
Săpunul tarabol oca	—	74
iar cel ce vor aduce cu ridicata oca	—	69
Săpunul de Creta i de Smirna oca	—	60
iar cel ce va vinde cu ridicata oca	—	54
Zama de lămâie oca	—	45
Cofeturile de Ţarigrad oca	1	60
Coconarile. oca	—	60
Alunele oca	—	30
Migdalele oca	—	90
Caracatiţa bună oca	1	60
Caracatiţa mică oca	1	05
Zahărul de Veneţia oca	1	30
Smochinele de cutie oca	—	30
Smochinile cele mici oca	—	36
Şofranul de Becui dramul	—	15
Cafeaua de Meca oca	2	30
Cafeaua amestecată oca	1	15
Şerbetul oca	1	30
Candelul de Veneţia oca.	2	30
Laptele dulce vara oca	—	6
Candelul cel prost oca	1	60
Scorţişoara i nucuşoara i cuişoarerele dramul	—	5
Curmale. oca	—	60
Caperele de Veneţia oca.	1	10
Caperile de Misir oca	—	60
Păpuşa de smochine	—	2
Rachiul de drojdie oca	—	36
Usturoiul oca	—	12
Prazul suta	—	18
Ţelina 6 rădăcini	—	3
Varza nemţească o căpăţână	—	5
Morcovi oca	—	6
Ridichiile legătura de cinci	—	9
Merele domneşti oca.	—	9
Mere creţeşti ales oca	—	6
Pere bune oca	—	12
Prune uscate oca	—	9
Prune opărite oca	—	15
Nuci suta	—	6

	Taleri	bani
Tărâţele oca	—	1
Tahânul halva oca.	—	75
Tahân oca.	—	45
Dulceaţa de rod de zahar i chitră oca	1	20
Migdale cu coajă oca	—	75
Năhutul prăjit oca	—	75
Tămâia oca	1	30
Fideaua oca	—	75
Zmirna dramul	—	6
Nevrele de morun oca.	1	—
Nevrele de nisetru oca	—	90
Licurichi oca	—	90
Sardelele patru bucăţi	—	3
Sardelele mici ce le zic samsi cinci	—	3
Lacherda oca	—	90
Icrele de morun îndulcite de putină oca	1	05
Icrele roşii de crap i de cosac oca	—	36
Icrele de ştiucă oca	1	60
Pastrama de Tarigrad i ghiudemul i sugiucu	—	90
Scrumbiile una	—	2
Sacâzul bun de Ţarigrad dramul	—	3
Nisiteaua oca	—	45
Scoicile mari suta	—	30
Scoicile mici suta.	—	15
Melcii cei mari suta	—	30
Melcii cei mici suta	—	15
Smântâna străchioara	—	3
Anasonul de ţara turcească oca	—	60
Anasonul de ţara leşească oca	—	40
Cărbuni de ghiveciu oca	1	30
Păcura oca	—	18
Varul ce se vinde la precupeţi patru oca	—	3
Perechea de opinci bune.	—	30
Perechea de opinci al doilea.	—	24
Perechea de opinci al treilea	—	18
Pielea de bou mare	4	60
Pielea de vacă mare	3	60
Pieile cel mai proaste	2	60
Peile de mânzaţi i de mânzale	1	60
Căpăţâna de varză acră împreună cu zeamă	—	3
Una căpăţână de varză acră al doilea	—	6
Una căpăţână varză acră al treilea.	—	4
Un cal de potcovit la câte 4 picioarele cu potcoave bune	—	90
Un cal de potcovit cu potcoave de ţigan	—	72
Ocaua de fier pentru lucru greu se plăteşte meşterului	—	12
Lucru de fier mărunt se plăteşte pentru lucru oca	—	18
Ace, cue şi alte mărunte	—	45
Arama lucrată în ţară oca	1	60
Cositorul nelucrat oca	1	90
Carnea de râmător oca	—	15
Slănina de râmător hrănit cu porumb oca	—	24
Cărbuni ţigăneşti oca	—	1
Minătărcile uscate oca	—	48
Slănina de râmător hrănit cu ghindă i jir oca	—	18
Seul verde de la măcelari oca	—	18
Potcovitul cu fier la o pereche cisme mari	—	18
Potcovitul cismei mici	—	9
Vasele de pământ de Câmpulung smălţuite adică urcioare, oale, străchini şi altele să se plătească	—	3
Vasele de pământ nesmălţuite se va plăti câtă apă va lua oca	—	1
Fânul ce se vinde pela prăvălii oca	—	14

Chirii cum să se plătească pă cai după numărul călăreşti:

	Taleri	bani
La un car de fân încărcat cu 4 vite să se plătească chirie pe vită	9	—
La un car cu fân încărcat cu 2 boi să se plătească de vită câte	9	—
Orice chirie să se plătească la suta de oca	6	—

Această chirie să se plătească de la sfântul Dimitrie până la sfântul Gheorghe, iar de aici înainte să se plătească pe jumătate.

	Taleri	bani
Butarii ce coboară buţi în pivniţă la 100 vedre să ia	—	60
La scosul din pivniţe să ia la 100 de vedre	—	90
Simitul copt de cel bun oca	—	15
Covrigi copţi oca	—	18
Pesmeţii uscaţi oca	—	12
Gogoşile i plăcinta de post oca	—	30
Covrigii făcuţi cu ouă oca	—	30
Bogacea cu unt oca	—	24
Plăcintă cu carne oca	—	24
Plăcinta cu brânză oca	—	24
Orezul de Pazargic oca	—	30
Sămânţa de in oca	—	6
Sămânţa de cânepă oca	—	6
Pastrama de capră buturul	—	6
Pastrama de vacă oca	—	15
Brânza sărată de oaie oca	—	15
Halvaua care se face cu nuci în Bucureşti oca	—	60
Rogojinile mari bucata	—	30
Doniţele mari de brad una	—	12
Testeua de funii de teiu topit	—	12
Testeua de funii de teiu netopit	—	9
Iaurtul, adică lapte covăsit, ciaunul	—	9
Laptele bătut pe câşlegile Crăciunului oca	—	6
iar vara laptele bătut oca	—	3
Caşul dulce oca	—	12
Urda proaspătă oca	—	3
Caşul în saramură fălii oca	—	12
Laptele dulce pe câşlegile Crăciunului oca	—	12
Laptele covăsit de oi oca	—	9
Lopeţile de lemn una	—	6
Curcanul mare	—	60
Curca	—	45
Claponul	—	36
Găina bătrână	—	16
Puiul de găină	—	6
Gâsca	—	36
Raţa	—	18
Oule câte patru ouă la	—	3
Unt proaspăt pe câşlegele Crăciunului oca	—	30
Unt proaspăt vara	—	18
Carul mare nelegat cu fier cu roatele lui	7	—
Căruţa nouă nelegată cu fier	5	—
Perechea de roate pentru car mare	1	60
Perechea de roate căruţă	1	30
Braga oca	—	3
Mierea ce se vinde la băcani oca	—	30

Anul 1775, Septembrie 1.

Acestea erau preţurile alimentelor acum 163 de ani şi aşa înţelegeau conducătorii de pe atunci să le impună, fără comisii şi para comisii de studii ci direct prin cei interesaţi, vânzător şi cumpărător.

MIH. POPESCU

* Condica Domnească Nr. 1. Arhivele Statului.

VOIAJE DE STUDII ORT
IN ANUL 1938
spre
STATELE UNITE, CANADA, AMERICA CENTRALĂ
CUBA şi MEXICO
INDIILE şi AUSTRALIA
Ceylon — Sumatra — Bali — Java
IN JURUL AFRICEI
Cele mai frumoase voiaje săptămânale de Primăvară
spre: COASTA DE AZUR şi MAROC
cu circuite forfaitare
VOIAJE de AGREMENT spre:
SPITZBERG, CAPUL NORD
TARILE NORDICE U. S. S. R.
INSULELE ATLANTICE
cu vaporul de lux „STELLA POLARIS"
Recomandăm de acum rezervarea cabinei Ienăşei
Repr. Gen. Societăţilor de navigaţiune olandeze şi norvegiene
OR ANIZAŢIA ROMÂNĂ DE TURISM S. A. R. Bucureşti
CALEA VICTORIEI, 70 (Pasagiul Generala) Etaj I
Timişoara, Strada Veneţia, 2 | Iaşi, Str. a Lăpuşneanu, 16
Cernăuţi, Str. Regele Ferdinand, 27 | Oradea, Strada Alexandr... 2

Mărunte

Tenorul Leo Calmusky la Opera din Cluj

In zilele de 13 şi 16 Martie c., la Opera din Cluj, cunoscutul tenor român Leo Calmusky va cânta „Manon" şi „Faust".

In străinătate personalitatea artistică a d-lui Leo Calmusky este bine cunoscută, reuşind să se releve ca un cântăreţ dotat cu mijloace vocale excepţionale, ducând peste graniţe gloria ţării noastre. Iată de pildă cum se exprimă în acest sens „La Suisse", în legătură cu spectacolul de gală în onoarea României dela Opera din Geneva: „România triumfă la Grand Théatre. O Românie cu voci pure, cu stil prob şi muzicalitate impecabilă"... *Iar în legătură cu rolul deţinut de d. Calmusky în „Madame Butterfly" acelaş ziar spune:* „Rolul lui Pinkerton necesită din partea interpretului un tact infinit şi o anumită anvergură artistică. D. Calmusky are toate aceste calităţi şi în plus o voce splendidă. Mare şi meritat succes".

Reviste

VIAŢA ROMANEASCĂ No. 3 (Martie 1938) cu următorul sumar:

Mihail Sadoveanu *(vechime)*, Otilia Cazimir *(Note de drum)*, Gh. Călinescu *(Pedagogia lui Creangă)*, Sandra Cotovu *(jocuri de apă)*, Al. Philippide *(Cântec de noapte)*, Ion C. Ion *(Adevăratul 1848)*, Lazăr Iliescu *(Traduceri-versuri)*, Margareta Popescu *(Un surâs de 5 milioane)*, M. Câmpeanu *(Nostalgie)*, Victor Eftimiu *(Vorbe)*, V. Nicolau *(Blocul războiului şi blocul păcii)*, D. I. Suchianu *(Cronica literară)*, Al. Graur *(Cronica lingvistică)*, C. Vişoianu *(Cronica externă)*, A. Şerbulescu *(Cronica economică)*, M. Sebastian *(Cronica dramatică)*.

MISCELLANEA, RECENZII, REVISTA REVISTELOR.

Preţul 28 lei

Cronica muzicală

D-ra Yvonne Lefebure la Filarmonică

In concertul de Joia trecută, „Filarmonica" a avut un foarte preţios solist în persoana d-rei Yvonne Lefebure, profesoară la Ecole Normale de Musique din Paris.

A fost pentru stagiunea noastră muzicală încă un prilej de înviorare. Sala Ateneului a fost înţesată de lume, venită să asculte o artistă care aduce în jocul său pianistic, în interpretările sale pline de claritate şi de fineţe, cu-

YVONNE LEFEBURE

vântul Franţei eterne, rostit în muzică.

D-ra Yvonne Lefebure este o muziciană adevărată, adică o artistă capabilă să răsfrângă în jocul ei glasul încărcat de emoţii al sufletului care pătrunde, care se îmbibă de substanţa subtilă a muzicii.

Felul său de a cânta are darul de a purta pe ascultător într'o lume a emoţiilor pure, într'un univers de suferinţă şi de gândire ideală, propriu muzicei.

Este pentru prima oară când o ascultăm pe d-ra Yvonne Lefebure, la noi în ţară; şi am vrea ca prilejul să se repete.

Concertul pentru pian şi orchestră în do-major de Mozart, este una din cele 27 de compoziţii de acelaş gen, lăsate de fecundul şi genialul compozitor.

Din aceste 27 de concerte, (număr considerabil dacă socotim că Beethoven a scris numai 5, Haydn unul singur, Liszt 2 şi Chopin 2), sunt doar câteva care se cântă mai des.

Concertul în do major nu este printre acestea din urmă. Pentru a se vedea uşurinţa cu care Mozart compunea, vom spune că acest concert a fost scris într'o singură zi, la 10 Februarie 1775.

D-ra Yvonne Lefebure are o tehnică care ţine de muzicalitate pe cât ţine de virtuozitate. Sonorităţile sale sunt pline de co'orit şi de poezie, de amploare şi de delicateţă. Astfel că muzica lui Mozart îi convine de minune.

Partea I-a (Allegro maestoso) şi a III-a (allegro vivace assai), au fost interpretate cu un elan susţinut, continuu, într'un tempo de goană dionisiacă, cu tonuri în care lumina era distribuită în mod egal, şi în care se desvăluia un sentiment de bucurie şi de triumf care nu poate fi exprimat decât în muzică.

D-ra Yvonne Lefebure a mai cântat şi concertul de Ravel, una dintre ultimele lucrări ale compozitorului nu de mult răposat. Prima lui audiţie a avut loc în Ianuarie 1932 în cadrul concertelor „Lamoureux".

Cu acel prilej, critica muzicală franceză a subliniat caracterul sintetic al acestei compoziţii, în care Ravel şi-a ales ca puncte de reper muzica lui Bach, a lui Mozart şi a lui Saint-Saëns.

„Concertul lui Ravel, — a scris criticul Vuillermoz, — uneşte farmecul cu logica. Cu o formă impecabil legănată, cu dimensiuni calculate, cu acea certitudine care a fost din totdeauna unul din apanagiile muzicianului, concertul de Ravel apare ca un triumf al spiritului asupra materiei, şi ca o revanşă a invenţiunii asupra formulei".

D-ra Yvonne Lefebure a realizat sonorităţile stranii şi diafane ale acestei muzici şi cu tehnica sa rafinată şi fignolată i-a redat nuanţele cele mai intime.

D. Ion Perlea, dirijând concertul simfonic, a acompaniat în notă justă cele două concerte, completând programul cu suita de orchestră „Eine Feierwerkmusik" de Haendel, cântată în prima audiţie.

Programul simfonicului a fost completat cu execuţia tabloului simfonic Alborado del Gracioso şi cu Bolerou! de Ravel.

D. Ionel Perlea ne-a redat un „Bolero" care va rămâne pentru multă vreme în amintirea auditorilor. Gradarea intensităţilor sonore, abilitatea cu care a fost condus extraordinarul „crescendo" element de bază al bucăţii, au asigurat dirijorului un frumos succes.

Recitalul d-rei Yvonne Lefebure a fost încă un prilej pentru a ne da seama de personalitatea marcantă a acestei muziciene.

Felul magistral, cu totul viril şi grandios cu care d-sa a interpretat pre ludiul şi fuga în la minor de Bach-Liszt, realizând sonorităţi de orgă în sfârşitul fugii, au convins o sală întreagă că muzica franceză este strălucit reprezentată prin d-ra Lefebure.

Fantezia în re minor de Mozart, sonata op. 109 de Beethoven, Barcarolla şi Scherzo de Chopin, au figurat deasemenea în partea I-a a programului.

D-ra Yvone Lefebure are înţelegerea stilurilor muzicale, o concepţie luminoasă şi clară şi pe deasupra darul comunicativităţii.

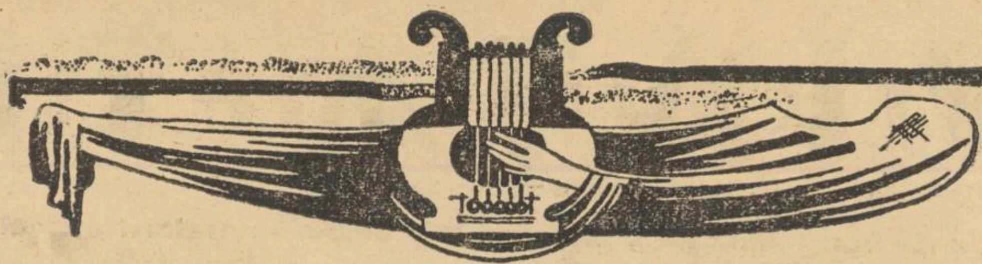
IONEL PERLEA

In partea II-a a programului, d-sa a cântat muzică franceză, Debussy (La terrasse des audiences du clair de lune şi General Lavine) şi Ravel (Le Tombeau de Couperin).

In bis am ascultat preludiul „La fille aux cheveux de lin".

A fost un recital care a demonstrat cu prisosinţă că d-ra Yvonne Lefebure este astăzi printre cei puţini şi aleşi care stăpânesc favoarea şi admiraţia publicului.

V. CRISTIAN

Lucreţia Borgia în lumina adevărului

Aşa dar Lucreţia Borgia n'a fost decât „o mare calomniată"? Chiar în teatru, la începutul stagiunii acesteia, a fost prezentată, de către Josset, o Lucreţie nouă, necunoscută sau mai bine zis rău cunoscută. O Lucreţie, ca-

LUCREŢIA BORGIA

re în loc să fie aceea pe care ne-a lăsat-o moştenire legenda, adică o cinică, o dezmăţată otrăvitoare, este un fel de compromis între oiţă şi porumbiţă...

Se 'nţelege că în această lumină istoria a fost falsificată şi adevărul exagerat. Nu vom admite că: îngrozită de crimele fratelui său, de excesul tatălui său şi de iubirea lor nefirească, ea a fugit la Ferara numai să scape de curtea aceia plină de pofte nepermise şi de... violenţe.

In realitate, dacă tatăl său o iubea, în schimb ea îl adora şi a plecat la Ferara cu inima sfâşiată şi numai din raţiuni de politică. Acolo o aştepta totuşi un ducat, un soţ şi vre-o zece maternităţi. Astfel ne e redat chipul ei în studiul dens, viu şi pasionat al lui Fred Bérence (edit. Payot, Bibliotèque Historique, Lucrèce Borgia).

Autorul este considerat printre istoricii pătrunzători. A dat dovadă de calităţile lui cu studiul asupra lui „Raphael", care a avut mare răsunet. Este incontestabil un erudit, dar aceasta n'ar fi deajuns pentru a-i asigura succesul. El e unul din autorii erudiţi care vorbeşte cu o deosebită plăcere de tipurile pe care le recheamă din trecutul istoric şi astfel atinge şi face să vibreze sensibilitatea noastră.

Nu încape îndoială că Fred Bérence iubeşte pe Lucreţia Borgia. El a cercetat cu interes pe cea care a servit de model lui Pinturicchio, ca sfânta Ecaterina. Imagina pe care ne-o redă el este a unei femei foarte inteligente, literată, sensibilă, curajoasă şi care în scurta ei viaţă — a murit la 39 de ani, dintr'o naştere — a atins o eleganţă rară de gândire şi simţire.

Era fiica naturală a Papei Alexandru al VI-lea şi al unei femei de o distinsă ţinută sufletească „Vanozza", căreia Alexandru i-a păstrat credinţa, bineînţeles aşa cum ştia el, printre multe necredinţe. In cartea lui Fred Bérence figura lui Alexandru al VI-lea capătă un deosebit relief. Şi faţă de el se simte dorinţa de reabilitare, deşi tabloul, plin de natural al timpului său, ne e redat cu toată complexitatea lui groaznică.

De copilă a fost încredinţată unei mătuşe foarte iscusite şi cultivate, Adriana de Milo, care crescuse şi pe frumoasa Iulia Farnese. La 11 ani Lucreţia a fost logodită şi apoi deslogodită — ceiace nu era grav, deoarece căsătoriile intrau în combinaţiile politice ale vremii.

Primul ei soţ, pe care nu-l iubea, a fost Jean de Sforza. Şi nici nu putea fi iubit căci era „pretenţios, incapabil şi parvenit" şi pe deasupra veşnic gata a cădea la înţelegere cu inamicii familiei Borgia. Deci până la căderea în disgraţie nu era decât un pas uşor de trecut în timpul acela.

Ea a iubit în schimb pe al doilea soţ, Alfons de Aragon; dar acesta abia a avut vreme să dăruiască un copil, căci a fost asasinat de fratele ei Cezar Borgia; disperarea Lucreţiei a fost mare, dar văduvia nu era o stare socială potrivită pentru femeile de calitate din secolul al XV-lea. Rolul lor însă era foarte important, zice Fred Bérence: „Nici frumuseţei, nici farmecului lor nu li se datora însă importanţa Italiencelor din timpul Renaşterii. Ci inteligenţei, energiei şi voinţei lor simple şi tenace".

Tatăl său decise dar să o mărite cu d'Este, pe care ea nu-l văzuse niciodată până atunci.

Obişnuinţa ei la Ferrara fu foarte grea. Dovedi însă, aci, măsura inteligenţei, a bunătăţii, a calităţilor de administratoare şi a dibăciei sale.

Viaţa ei casnică n'a putut fi de mare veselie. Soţul ei, înalt, voinic, cu ochi duioşi dar aspri, cu buze senzuale, mâini tari şi crude, era un om de acţiune şi amintea în multe pe Cezar Borgia. Se pare că Lucreţia a fost strict credincioasă, dar asta n'a putut-o împiedica să simtă o mare dragoste platonică pentru frumosul poet Bembo, care-i dedică un poem „Assolani" şi căruia în schimb ea îi trimise o buclă din părul ei, pe care a putut-o admira Byron, trei sute de ani mai târziu.

Scriitorii engleji în Capitală

BRUCE LOCHARDT

VIAŢA TEATRALĂ

„Glumele Destinului" de C. I. Aslan, la Studioul Teatrului Naţional

Am avut impresia netă. Sâmbăta trecută, când s'a jucat pentru prima oară la Studioul Teatrului Naţional piesa d-lui C. I. Aslan, „Glumele destinului", că publicul a rămas indiferent, excesiv de indiferent faţă de spectacol.

Incontestabil, comedia d-lui C. I. Aslan prezintă multe stângăcii, dar în totalitatea ei ni s'a părut o lucrare de certă valoare, mai cu seamă în ceeace priveşte valabilitatea ei din punct de vedere dramatic.

Există însă în mişcarea noastră teatrală o piedică foarte greu de trecut pentru orice autor român: sala de premieră. Această sală, formată din critici, actori, scriitori şi diferite personalităţi mondene, plictisită de spectacolele de teatru pe care le vede din obligaţie şi nu dintr'o nevoe de divertisment, este ostilă oricărei încercări sau manifestări de artă, de orice natură ar fi ea. In faţa unor figuri de ceară, care nu zâmbesc, care nu se emoţionează, care ştiu doar să ridiculizeze, bietul autor dramatic, izolat pe scenă, se loveşte de adevărate stânci de piatră. Nu va găsi niciun ecou, nu va întâmpina nici o privire binevoitoare. Se va căzni zadarnic să descreţească frunţile. Totul cade de pe scenă în vid şi se fărâmiţează. In faţa unei atari săli de oameni plictisiţi şi orgolioşi s'a prezentat d. C. I. Aslan, cu o piesă care numără multe defecte, o recunoaştem, dar care are marea calitate de a fi înainte de toate o piesă de teatru. Şi, după cum era firesc, replicele, fie spirituale, fie stângace, au răsunat într'o sală glacială, inamică, poate chiar ceeace e mai grav, indiferentă.

C. I. ASLAN

Şi totuşi, „Glumele destinului" este prima piesă care justifică, după părerea noastră, existenţa Studioului Teatrului Naţional. A fost unica încercare de la crearea Studioului, când am asistat la o experienţă, experienţă ce ni s'a părut plină de învăţăminte.

D. C. I. Aslan a dovedit că este un autor care înţelege ceeace se numeşte „teatru", şi cum în literatura noastră dramatică, foarte puţini s'au arătat înţelegători faţă de această noţiune a teatrului, experienţa pe care a încercat-o Studioul, merită o atenţiune deosebită.

D. C. I. Aslan a înţeles că o piesă de teatru trebue să aibă un rost adică un început şi un sfârşit. D-sa a înţeles deasemeni, că între început şi sfârşit, momentele care se succed trebue să aibă între ele o legătură viabilă şi să reprezinte o tensiune specială, care ese din comunul cotidianului.

„Il ne faut pas oublier que le théâtre ne s'empare d'une action qu'en sont point culminant", — scria odinioară Jean Richard Bloch, cu o dreptate izbitoare. D. C. I. Aslan, din toată falanga autorilor noştri dramatici care s'au perindat pe scenele Capitalei în ultimul timp, pare să fie singurul care nu a uitat acest lucru. Deaceea, faptul că d-sa se arată adeseori stângaciu în mânuirea personagiilor şi desvoltarea intrigii, nu mai poate prezenta o importanţă mare, din moment ce defectele d-sale se încadrează inlăuntrul unei noţiuni de artă dramatică adevărată.

SONIA CLUCERU

Intriga din „Glumele destinului" este foarte complicată. Autorul chiar dă adeseori impresia de a avea prea mult material dramatic la îndemână, neştiind să-l întrebuinţeze întotdeauna aşa cum trebue. Brodată pe un fapt divers, care se bazează pe o substituire de persoane, *pe o eroare deci* (şi eroarea este unul din elementele primordiale ale unei comedii de situaţie), „Glumele destinului" îşi croeşte dealungul celor patru tablouri un drum vioi, plin de mişcare, plin de suprize şi de interes. Se încurcă adeseori d. C. I. Aslan, chiar în momente decisive, cum ar fi de pildă convorbirea telefonică din primul act, convorbire pe care se bazează întreaga intrigă. In orice comedie de situaţie, există la un moment dat un punct critic, din care se vor isca mai târziu toate erorile care vor duce la desvoltarea conflictului. Acest moment, foarte greu de strecurat, necesită o atenţiune deosebită. D. C. I. Aslan s'a lăsat furat de farmecul descoperirii, realizând într'un mod stângaciu, un moment decisiv. Totuşi, şi acest defect, precum şi cele ce au urmat (unele scene lungi, altele neverosimile, o oarecare libertate în dialog), au fost învinse până în cele din urmă de strălucirea materialului dramatic întrebuinţat.

„Glumele destinului" a avut nenorocul de a fi fost interpretată de un ansamblu, nu tocmai omogen. Afară de d-nii Victor Antonescu, ca întotdeauna excelent, N. Atanasiu, din ce în ce mai reţinut, şi Ion Manu, al cărui talent depăşeşte adeseori textul pe care-l interpretează, precum şi d-nele Sonia Cluceru şi Eugenia Zaharia, restul ansamblului n'a fost tocmai la înălţime (în special d-na Jeny Argeşanu, lipsită de natural, d-na Nelly Vinea, mult prea afectată, d. G. Demetru, care nu ştie ce să facă cu mânile şi d. Al. Ionescu Ghibericon, prea exagerat).

Lipsa de omogenitate a ansamblului a evidenţiat unele defecte ale piesei. D. I. Sahighian a căutat din răsputeri să corecteze aceste lipsuri, dar n'a reuşit.

Aşteptăm cu încredere o nouă producţiune a d-lui C. I. Aslan, de astă dată mai concentrată, mai strânsă. Vom avea ocazia să vedem atunci o piesă de teatru completă, fără lipsuri şi defecte.

„Rămânem prieteni", de Henri Jeanson La Teatrul Liber

Cât de vitreg este timpul cu autorii dramatici, am avut ocazia s'o constatăm, Vinerea trecută, la Teatrul Liber. Cunoşteam din lectură „Rămânem prieteni" („Amis comme avant") care avusese darul să scoată la iveală în 1929 un autor, pe atunci necunoscut, Henri Jeanson. Faţă de un scriitor care se impune dintr'odată, opinia publică este adeseori tentată să se entuziasmeze spontan, fără a reţine inevitabilele lipsuri ale unei lucrări de debut. Timpul trece, autorul se consacră şi devine un creator în adevăratul înţeles al cuvântului. Faţă de prima piesă, rămânem cu aceiaşi amintire plăcută. Deodată însă, după ce au trecut vreo câţiva ani, puşi în faţa lucrării pe care am admirat-o în urmă, conştienţi de adevărata valoare a autorului care a evoluat în timp, ne simţim adânc dezamăgiţi. Şi iată cum reprezentarea piesei „Rămânem prieteni", a stârnit în noi regretul unei decepţii. A trebuit să facem eforturi serioase, să uităm pe actualul Henri Jeanson, să ne întoarcem în 1929, să judecăm cu mentalitatea de atunci şi să ne considerăm în faţa unui autor tânăr, neexperimentat, care promite.

Astfel văzută, piesa lui Henri Jeanson rămâne o operă cu certe calităţi. O dramă adâncă sgudue familia Collet. Tatăl — Didier — după ce a trăit 23 de ani cu o soţie cicălitoare— Claire — părăseşte căminul conjugal. A aşteptat atât timp cât fiul său — Alain — n'avea încă o situaţie. Acuma o are. Poate deci pleca liniştit. Intre Didier, tatăl şi Alain, fiul, s'a înfiripat o prietenie admirabilă. Alain va pricepe toată tragedia tatălui său. Trec trei ani, — evident cam mult pentru unitatea acţiunii. Toate s'au schimbat. Claire, după plecarea bărbatului său, îşi croeşte o viaţă nouă, plătindu-şi amanţi care o speculează şi dezinteresându-se complect de soarta căminului ei. Dar viaţa pe care o duce o compromite. Logodna dintre Alain şi Simone va trebui să fie ruptă, fiindcă familia acesteia nu înţelege să se înrudească cu o femee compromisă. Atunci soseşte Didier, care va pune toate lucrurile la punct. Claire se va cuminţi, Alain se va căsători cu Simone, iar Didier, odată misiunea lui îndeplinită, se retrage din nou.

Dramă banală, melodramă chiar. Autorul însă se luptă din răsputeri contra principiilor vechi. Va căuta să evite cu multă discreţiune o mulţime de scene „tari", bernsteiniene. La urmă însă va capitula din cauza intrigii care necesită o lămurire între cei doi soţi. Scena e lungă, extrem de lungă. Henri Jeanson a făcut însă tot ce i-a stat în putinţă să nu cadă în lanţurile naturalismului. Pentru acest motiv îl admirăm, dar nu mai mult, căci ultimul act ne plictiseşte, cum ne plictiseau odinioară „Les flambeaux", „Le secret", „La femme nue" şi câte altele de acelaşi calibru.

Un dialog scânteetor salvează multe situaţii dificile şi creiază, mai cu seamă în primele două acte, o ambianţă delicată, care se adresează direct sensibilităţii noastre.

D. V. Timuş a tradus textul lui Henri Jeanson cu multă pricepere. Iată însfârşit o traducere bună.

In rolul lui Claire, d-na Maria Filotti a avut ocazia să desfăşoare toată gama posibilităţilor sale, făcând o creaţie puternică. D. Romald Bulfinsky, servit însfârşit de un rol cum se cade, a jucat cu acea uşurinţă şi acel tact care-i caracterizează talentul. Excelent d. Fintzi în rolul tânărului Alain. Remareabil ca ţinută şi sobrietate d. V. Ronea. Ansamblul a fost complectat în chip satisfăcător de d-nii I. Talianu, Emil Botta şi d-na Fifi Harand. Punerea în scenă a d-lui Sică Alexandrescu, oarecare.

GH. NENIŞIOR

Varia

Televiziune prin ceaţă

In ultimii ani s'a vorbit foarte mult de procedeul fotografiei prin raze infraroşii, care fac posibilă înregistrarea unor imagini chiar pe vreme de ceaţă.

Din Anglia ne vine acum ştirea că John Baird, cunoscutul inventator în materie de televiziune a realizat de curând un interesant dispozitiv denumit „noctovizor", care foloseşte proprietăţile acestor raze infraroşii, pentru a face posibilă transmisiunea imaginilor la mari distanţe, chiar pe vreme de ceaţă.

Baird îşi propune să experimenteze aparatul său cu prilejul unei călătorii pe mare, spre Australia, şi să demonstreze deasemenea un dispozitiv de televiziune, special pentru avioane.

A APARU. No. 57

MEDICUL NOSTRU

IN ACEST NUMAR

Combaterea prostituţiei
Prostituţia nu e un rău necesar

Câteva boli de piele
Acneea, seboreea şi eczema

Inventatorul serotherapiei: VICTOR BABEŞ

MYXEDEMUL
O boală provocată de glanda tiroidă

O pagină de venerologie

Femei în menopauză

Regimul alimentar în albuminurie

Zece minute de gimnastică pentru a avea sâni frumoşi

16 PAGINI — 5 LEI

A apărut
RECORDUL SUCCESELOR!

In ţara monştrilor de oţel! Profesorul Tarnier şi frumoasa Maria Desroches — aruncaţi într'o sarabandă drăcească de aventuri, nenorociri şi mistere... Apoteoză de aur, ruguri sinistre şi iubire!

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Anghel Demetriescu

(Cu prilejul unei edițiuni a operei sale)

Intr'o listă de nume de contemporani, făcută la 1876 în scopul de a-și memora persoanele apte sau neapte de a-i da concurs în cazul când ar fi fost iar ministru de instrucțiune, Titu Maiorescu notează și pe Anghel Demetriescu, categorisindu-l printre oamenii de școală pricepuți, dar observând numaidecât: *nu inteligent. (Insemnări zilnice*, p. 263). Este o observațiune lapidară, pătrunzătoare și definitivă. Intr'adevăr ceiace izbește pe dată când citești articolele lui Anghel Demetriescu în care te-ai aștepta să găsești, într'o formă oricât de modestă, semnul pătrunderii problemelor discutate, este lipsa de inteligență. Insă cine a căpătat deprinderea de a se ocupa de lucruri pe care nu le pricepe, simte iritațiune oridecâte ori alții înțeleg mai bine și mai repede ceiace el se străduește să înțeleagă. Incât un om fără inteligență care se ocupă de chestiuni cerând tocmai această însușire este în acelaș timp un om care urăște. Anghel Demetriescu este un om fără inteligență și plin de ură. Unii îl văd, fizicește, ca pe un „uriaș cu înfățișarea energică", cu „statură și figură de legionar roman", cu „ochii strălucitori de bunătate". Fotografia ne arată însă un „profesor", plin de sine, scorțos, cu privirile strânse ironic, obstinate, cu o suficiență demnă pe buze, cu un fanatism molatec pe toată fața, mai primejdios decât impulsiunile firilor explosive. Este cu putință ca Anghel Demetriescu să se fi simțit el însuși bun și să fi fost astfel în viața de toate zilele. Nu însă și în viața literară. Oamenii care nu înțeleg, se ascund îndărătul unui criteriu îngust, cum ar fi de pildă morala, și prin el tăgăduesc cu furie cele mai învederate valori, ajungând să facă din invidia pe care nu și-o cunosc o cruciadă în numele unui bine și al unui frumos de care n'au o noțiune luminată.

La lipsa de inteligență se adaogă și lipsa de cultură adevărată, ceiace este de altfel și de așteptat, căci fără înțelegere nu poate fi nici putință de cultivare. Nu-i vorbă, Anghel Demetriescu a avut în timpul vieții renumele unui erudit înfricoșat și articolele sale gem de citate grecești, latine, engleze, germane, franceze, italiene. Insă lectură și chiar erudițiune nu înseamnă și cultură. Anghel Demetriescu era un autodidact.

Expresiunea aceasta cu înțeles pejorativ trebue explicată, cu atât mai mult cu cât Anghel Demetriescu a absolvit liceul, a urmat câtăva vreme la Universitate, a studiat puțin în Germania și știa pare-se destul de bine limbile clasice pe lângă trei din cele mai însemnate limbi moderne occidentale. Se numește de obiceiu autodidact cine a învățat singur, dar dacă pornim dela nota de căpetenie a autodidactismului, atunci putem da cuvântului o aplicațiune mult mai largă. Intr'adevăr sunt intelectuali care n'au școlaritate (și în veacurile trecute foarte mulți se aflau în această condiție) și care totuși nu se înfățișează cu neajunsul autodidactismului și sunt dimpotrivă indivizi care au frecventat școlile și rămân totuși autodidacți. Prin urmare nu propriu zis autodidact era Angehel Demetriescu cât contaminat de o suferință intelectuală care este mai proprie celui care învață singur. Acela care învață sub călăuzirea unui bun profesor, ia cunoștință din vreme de problemele de căpetenie ale unei științe, de cercetătorii cei mai de seamă, ca[illegible] dorința de a promova sau numai de a urmări promovarea științei respective, devine cu alte cuvinte un specialist, fără ca asta să-l împiedice a căpăta cunoștințe tot atât de temeinice și în altă disciplină. Școlarul obișnuit știe să vadă în carte numai un instrument de informație, care nu înlocuiește totuși gândirea proprie, și să deosebească o carte bună de una nefolositoare. In orice caz o carte este pentru el un capitol dintr'o știință. Un om de cultură generală nu este îndatorat să citească neapărat pe toți scriitori germani, dar din lecturile lui conduse după lucrări de istorie literară trebue să iasă întâi o impresiune adevărată a spiritului desvoltării literaturii germane și al doilea o încheiere personală asupra poziției cititorului față de literatura universală. Tot astfel nu este îndatorat a citi pe toți filosofii, dar trebue neapărat să cunoască desfășurarea gândirii omenești în modul cel mai limpede cu putință, să poată situa ultima lectură în această serie și totdeodată să poată folosi acest progres al cunoștințelor lui în disciplina care-l preocupă mai cu deosebire. Nu astfel procedează autodidactul. El citește dintr'o plăcere tardivă pentru lectura însăși și mulțumirea crește nu în raport cu clarificarea spiritului ci cu cantitatea lecturilor. Dacă omul cult este învățat, autodidactul este (în sens rău) erudit. El nu înțelege rostul documentar al cărții și citește ca să dovedească altora că a citit. El citește pe toți clasicii unei literaturi fără să cunoască totuși spiritul acelei literaturi și fără să-și îmbogățească intelectul cu nicio idee nouă. Neavând sensul utilității, el n'are nici spiritul de economie spirituală și devine un enciclopedist care nu urmărește de loc să se ridice la un concept general al științei umane.

De aci rezultă că autodidactul (cu școlaritate sau fără școlaritate) este un spirit bolnav care nu poate crea nimic. Scrierea autodidactului este în genere un amestec inform de referințe din toate câmpurile cunoașterii, fără competență reală nicăiri, și mai ales fără un scop care să le motiveze.

Anghel Demetriescu este un autodidact tipic într'o vreme de altfel când au înflorit mulți autodidacți. Cauza acestui fenomen pare a fi apariția lui Titu Maiorescu. Cultura acestuia a speriat pe contemporani. Decenii întregi s'a aplicat „logica strânsă" a lui Maiorescu și s'a încercat a se dovedi că poate exista erudiție și mai mare. Foarte mulți și-au presărat articolele cu citațiile cele mai savante și și-au ornat paginile cu aparate critice fără nicio noimă. Ei nu înțelegeau că Maiorescu era nu un erudit ci un om de mare cultură care citează cu măsură și numai ce este de trebuință. Că Anghel Demetriescu citea, cum citesc mulți particulari, — este foarte adevărat. Nici nu e greu de altfel a lua în șir fiece literatură și a citi pe Pascal, Montaigne, Rabelais, Molière, Racine, Voltaire, etc. pe Klopstock, Lessing, Goethe, Schiller, Jean Paul, etc., pe Dante, Boccaccio, Petrarca, Poliziano, Lorenzo de Medici, Ariosto, Tasso, etc.

Cu vreo sută de cărți, mai ales dacă citezi des, înspăimânți o lume. Insă omul cu adevărat cult, deși citește de obiceiu tot ce e definitiv consacrat, nu citează fără un bun motiv. Se întâmplă chiar ca un om de mare cultură, prin liniștea bine utilizată a spiritului său, să nu dea impresiunea erudițiunii. Un Taine care compune o Istorie a literaturii engleze, una a revoluțiunii franceze, o carte de filosofie, una de filosofie a artei, dovedind în toate aceste domenii o informație deplină și putința de a formula idei noui care rodesc și rămân nu sperie atât cât un Tocilescu ori un Anghel Demetriescu. Fiindcă Anghel Demetriescu cu și mai ales fără folos toarnă o ploaie de citate, care n'au alt rost decât să dovedească cititorilor ce mare învățat este autorul.

Tot ce este renumit e adunat în textul unui simplu articol: libretele lui Wagner, sectarii maestrului dela Baireuth, Goethe, Schiller, Uhland, Lenau, Heine, Jean Jacques Rousseau, la cita (sic) dolente, Napoleon care vorbește lui Esquirol, Leopardi, Beethoven și Schumann, il dolore universale, Faust care strigă: der Menschheit ganzer Iammer fasst mich an?, Homer (citat grecește), Shakespeare (citat englezește), Cicero, Lordul Brougham, Fléchier din *Mémoires sur les Grands Jours d'Auvergne*, etc. etc., și toate acestea în chipul cel mai pedant cu putință fără vreo necesitate absolută, numai din intenția de a epata. Pe lângă mania citațiunii ostentative, regăsim la Anghel Demetriescu risipirea enciclopedică fără sinteza generală a cunoștințelor. De pildă lui îi datorăm niște *Elemente de gramatică elenă*, niște *Elemente de geografie*, niște *Convorbiri asupra istoriei naturale*, o încercare de istorie universală, articole de critică, dar nu se vede nicăiri un concept original, sau măcar o idee limpede. Hașdeu era și el un autodidact, dar un autodidact genial, creator de idei, Anghel Demetriescu este un cititor trufaș și plat, incapabil de a trage folos din lecturi, compilator în taină de opuri enciclopedice stufoase și întunecate. Limba lui e pestriță și disgrațioasă și nu rareori revelă nepătrunderea înțelesului cuvintelor și lipsa de atențiune. După el Maiorescu atinge tot mai des chestiuni „abstruse", deși acest cuvânt are mai degrabă sensul gândirii obscure, ceiace nu e cazul (p. 328). El vrea „o geografie pitorească, bazată pe autopsie" (p. 16). Cutare „și-a pus capăt zilelor printr'o moarte voluntară", cașicând s'ar fi putut sinucide involuntar (p. 375). Articolele despre artă în general, despre poezie, despre poezia dramatică, articolele estetice într'un cuvânt, cu toată informația bogată dar dezordonată, și stilul pedant lessingian, nepotrivit locului și momentului, sunt lipsite de orice valoare și rămân numai o curiozitate bibliografică. Sunt compilațiuni, cu câte o idee de bun simț (ca aceea despre muzică), nu însă originală și toate locurile comune posibile, într'un amestec rebarbativ, fără nici o idee proprie și nicio definiție clară, adevărate producții de profesor provincial. Ii trebue lui Anghel Demetriescu o pădure întreagă de referințe ca să ajungă la această definiție școlară a poeziei: „Poezia... se ocupă cu adevărul, întru cât acesta este frumos. Ea se adresează la sentiment și fantazie, nu la rațiune și voință. Prin urmare, expresiunile ei nu trebue să fie abstracte ca niște formule algebrice, ci plastice și pitorești, izvorîte din adâncul sufletului, așezate în versuri armonioase și artistic cadențate". Nu se poate o definiție mai puțin inteligentă și mai puțin definiție. Conceptul n'a fost determinat prin nicio notă. Căci dacă poezia este adevărul frumos, urmează a se defini frumosul; și dacă ea este cadență artistică urmează a se defini noțiunea artei. Insă Anghel Demetriescu nici nu poate, nici nu vrea să înțeleagă. El e mulțumit că a putut întocmi cu ajutorul cărților o frază cu aparența de definiție. Cât de puțin inteligent și chiar puțin cultivat este el se vede acolo unde vorbește despre roman. Pentru el romanul este tot poezie, prin proză înțelegându-se doar comunicarea conceptelor. Așadar romanul, nuvela trebue să fie „estetice" (altă amânare a definiției!) și să evite proza. Romanele, nuvelele care se pierd în amănunte asupra traiului țăranilor, ca *Popa Tanda* de Slavici sunt prozaice. Și romanele lui Balzac sunt sufocate „de atmosfera cu totul prozaică a grefei, a bursei, a biroului comercial și a speculațiilor complicate". Anghel Demetriescu este o minte de rând, înfumurată de proastă erudiție, care nu are măcar limpiditate în banalități. Nu altfel judecă omul fără nicio instrucțiune. Ce era nevoie de atâtea citațiuni savante, spre a ajunge la stupida concluziune că o bună scriere trebue să se păstreze „în regiunile ideale ale poeziei" văzute ca locuri de distincție și bună creștere, și că o nuvelă care se ocupă de oameni vulgari, cu excrocherii e de reprobat? Asta înseamnă că după Anghel Demetriescu romanul urmează să se ocupe cu faptele nobile *id est* distinse și să le înfățișeze „estetic". Evenimentele „ordinare sau prea burgheze" sunt prozaice. Se înțelege Balzac, Dostoiewski și mulți alții cad astfel la fundul literaturii. Tot cu erudiția și cu analiza conținutului, compilatorul nostru ajunge la postulatul poeziei „sănătoase", de opus poeziei „bolnăvicioase".

Articolul senzațional al lui Anghel Demetriescu și în fond articolul lui esențial este studiul asupra lui *Mihail Eminescu*. A afirma că e la mijloc numai un caz de neînțelegere, o dovadă de obtuzitate parțială înseamnă să fim prea îngăduitori. Articolul este al unui om prost și rău și nu are decât un interes documentar cași diatriba lui Gramma. Nu este de loc obligatoriu ca despre Eminescu și despre orice alt scriitor de valoare să se scrie numai laude fanatice. Se pot îngădui nu numai rezervele, ci chiar negațiunile totale, rău voitoare, dacă sunt făcute cu inteligență. Un om inteligent știe să denigreze și ca atare va alege părțile vulnerabile dintr'o operă sau va analiza în așa chip opera încât o clipă măcar alți oameni inteligenți să fie speriați de noua viziune. Un autor mare trăește și după această operație, dar critica negativă nu rămâne fără folos, căci dacă ea nu dovedește slăbiciunea operei, îi desvălue cel puțin structura. Nu de acest soiu de atitudine tăgăduitoare este articolul lui Anghel Demetriescu. După un procedeu retoric pe care l-au remarcat contemporanii, el împarte articolul în două zone antitetice: una albă, una neagră. In una laudă, în alta osândește. Bună tactică critică, dacă s'ar urmări definirea complexă a unui autor, structural, în interesul numai al adevărului. Insă împărțirea articolului pe zone nu servește de loc adâncimea ci numai sentimentul de ostilitate al autorului, care laudă lânced, ca spre a se apăra de învinuirea de neobiectivitate, și învinuește insidios, fără nici un argument serios, cu o rea voluptate a insultei. Că acest om nutrește în el ambiții nemăsurate și invidii mari sare în ochi. Odobescu a crezut că are în el un prieten și i-a lăsat când și-a pus capăt zilelor, un mișcător mesagiu, ca unuia dintre aceia care-i arătase „întotdeauna o vădită simpatie". Vădita simpatie se desvălue într'un început

Continuare în pag. 16-a

de studiu asupra lui Odobescu care „conține aprecieri de prea puțină laudă, uneori chiar violent acuzatoare, față de ceiace a fost Odobescu omul". Nu din tehnica antitezii ci dintr'o mare capacitate de ură, ies opinii ca acestea despre un fost prieten:

„(Ștefan C. Michăilescu) trecu apoi ca inspector al învățământului primar sub ministerul d-lui Dimitrie Sturdza, și, cu toate că de atunci se schimbară mulți titulari la acest departament, el rămase acolo, când ca secretar general, când ca inspector de clasa întâia, încasându-și regulat leafa și diurna, lucrând foarte puțin, încurcând serviciul, călcând legea, prestându-se la oarecare manopere, care acuzau decrepitudinea inteligenței și scăderea simțului moral... De astă dată, pe lângă fantaziile sale sociologice, fu apucat de mania statisticei... Cu cât înainta în vârstă, cu atât egoismul lui se accentua mai tare și epicureismul său lua o coloare mai sordidă".

Dar să vedem ce spune omul cu „ochi strălucitori de bunătate" despre Eminescu. Intinzându-se solemn pe mai multe capitole, omul bun se străduește să scoată cât mai multe pete poetului *Luceafărului*. Eminescu este „exagerat în expresie și violent în concepție, cufundându-se în adâncul lucrurilor până a divaga și a fi neînțeles lui însuși, boem de o speță puțin amabilă, camarad incomod și apărător primejdios al cauzelor ce sprijinea". Maestrul are „singularități". El nu e senin ca Alecsandri, ci plin de imagini exagerate. De pildă, poetul pune pe capul iubitei „un diadem de foc" „fără să cugete la efectele teribile ale acestei podoabe". Este Anghel Demetriescu rău aici, ori numai cretin? Căci cum se poate numi asta, să judeci lumea ireală a poeziei cu legile fizicei, și să te temi că părul iubitei ar putea lua foc din cauza diademului? Acelaș teribil critic laudă pe Alecsandri pentru diademul „de stele", deși după criteriul bunului simț practic un cap de femeie s'ar sdrobi sub greutatea stelelor. In cele din urmă e tot mai probabil că Anghel Demetriescu era, cum zicea Maiorescu, „nu inteligent", ceiace explică și răutatea. Fără îndoială, că poeziile de tinerețe ale lui Eminescu sunt mai slabe. E și firesc. Criticul se instalează în ele, le desface cu patimă, le osândește mai puțin pentru cusururile reale, cât pentru pretinse absurdități, ori inexactități de conținut. De pildă Eminescu confundă pe Dimitrie Cantemir cu Constantin Cantemir, fiindcă cel care croește planuri din cuțite și pahare nu poate fi decât Constantin Cantemir, ucigând pe Miron Costin. Presupunere cu desăvârșire nelalocul ei. Eminescu se gândește sau la *Divanul* lui Dimitrie Cantemir, unde înțelepciunea e predată în chip de ospăț și oferită în pahare, sau la împrejurarea că domnul moldovean dăduse un ospăț țarului prin care credea a-și pune la cale viitorul. Cititorul lui Eminescu „se întreabă dacă nu cumva poetul vrea să-l mistifice sau să-și bată joc de inteligența lui". Metaforele sunt „excesive", „stilul lui este un haos", lumea fantastică se învecinează cu extravaganța „care ne duce la glorie sau într'un ospiciu de alienați", poezia lui e „neînțeleasă", neîndeplinind „una din trăsurile de căpetenie ale artei în genere" care e de a fi înțeleasă de toți. Și pe urmă vin insinuațiuni perfide asupra stării mintale a poetului și teoria îngustă că arta trebue să fie sănătoasă, teorie în temeiul căreia oamenii pretinși sănătoși dar mediocri au martirizat întotdeauna marile vocații. Cutari extravaganțe în cugetare „sunt stilul boalei, nu al sănătății" (asta în legătură cu *Epigonii*, scrisă într'o epocă de sănătate). Eminescu n'are „seninătatea măreață, care este izvorul sănătății și al fericirii", n'are „stilul natural și simplu". Muzica lui e „bizară", stilul „torturat și straniu", ideile „comune". Pesimismul lui e „nevindecabil", melancolia lui e „moștenită", structura lui psihologică „bolnăvicioasă", atitudinea sufletească „morbidă". Din cauza lui Eminescu au apărut în societatea română semne de „desechilibrarea rațiunii, a imaginației, a sensibilității" și sinuciderile se țin lanț. Una din temerile omului mediocru este frica de contagiune. Insă ori cititorul este inteligent și în emoția estetică pierde orice impulsiune, ori nu este și atunci rămâne sub toate punctele de vedere neinfluențat. Incapabil de idei generale, Anghel Demetriescu nu vede în pesimismul schopenhauerian (în fond nu chiar așa pesimist) o poziție posibilă a spiritului, una din puținele atitudini tipice ale gândirii universale, ci un produs climatic. Pedantul profesor citise pe Buckle și pe Taine și aflase ceva despre determinism, fără să priceapă bine. El socotea că pesimismul merge în Nord unde e frig și negură, dar în România unde hrana e bună și poporul „vesel și ușor" și poetul se cade să fie voios. Altfel e semn de „structură psihologică bolnăvicioasă". Incă odată să fie numai răutate? Oare un om ori cât de modest la minte poate să-și închipue determinismul în forma aceasta barocă, în care o nație plânge în brumă și râde la soare, cași când bucuria și tristețea n'ar fi atitudini eterne și universale? Dacă Anghel Demetriescu nu e de o răutate care nu știe unde să-și mai caute arme, atunci e de o prostie proverbială.

Nemulțumit a-și răzbi adversarul pe calea argumentelor literare cași în cazul lui Michăilescu, Demetriescu aleargă la denigrarea omului:

„Dar sub această structură anatomică solidă, și sub aceste aparențe strălucite se ascundea o nevroză înăscută, o dispoziție ereditară către boalele cerebrale, ale cărei victime au și căzut câțiva membri din familia lui. Deosebit de aceasta, el era plin de o trufie ce se învecina cu disprețul pentru tot ce nu este el și de o sfială, care în fața unora trecea de blândețe. Nimeni n'a judecat așa de sus pe contemporanii lui și n'a luat drept convingere rațională gusturile sau aversiunea sa pentru o persoană ori un lucru. etc.".

Bine înțeles pentru un grozav erudit ca Anghel Demetriescu, Eminescu e un ignorant, care nu știe latinește și grecește:

„...Citirea scriitorilor români vechi și a cronicarilor în mod fragmentar, a câtorva cărți de sensațiune sau a unor opere părăsite prin rafturile anticarilor, o cunoștință foarte superficială a limbii latinești și aproape nulă a celei grecești, cu tot aerul ce-și da de a poseda aceste două limbi și literaturi, iată la ce se mărginea această vastă cultură de care ne vorbesc unii din admiratorii lui și care făcea efect numai asupra unor diletanți ca dânsul".

După ce a insistat prea mult asupra operei de tinerețe ca să sporească volumul zonei negre, criticul trece la opera de maturitate pe care o laudă în parte fără pricepere și cu multe atenuări. *Sărmanul Dionis* e arătat cu sprijinul unui citat din Pope ca o scriere fără valoare, care „nu este nici o operă de artă, nici una filosofică, ci un amestec straniu și neizbutit de filosofie și artă; nu este nici intuițiune, nici reflexiune, nu manifestă, nici nu probează".

Scrisoarea a III-a, ca să aibă cât de cât o pată, e privită în lumina adevărului istoric. Cât despre articolele politice, admirabilele articole politice, Anghel Demetriescu nu mai contenește cu ocările:

„Printr'un procedeu logic ce i-a mai rămas, el simulează cugetarea ce-i lipsește, căutând să producă efect cu vorbe luate din hrisoave sau cu fraze împrumutate dela cronicari și crezând că face politică înaltă și e om de spirit când scrie insanități, etc.".

Incheierea? Ea e aceasta:

„...Muncit de o trufie enormă, pe care o nutreau succesul și admirația amicilor săi, indoctrinat de teorii incoherente, chinuit de neproporția dintre facultățile și aspirațiile sale, el năzui la toate celebritățile și la toate mărimile, fără să poată ajunge decât la reputația unui poet... filosof ignorant... prea mărginit ca să se înalțe până unde mândria lui îndemna, prea egoist ca să-și deschiză inima marilor simpatii, etc. etc.".

Criticul binevoește totuși a recunoaște că Eminescu e „deocamdată" pe aceiași linie cu cei mai mari din poeții „noștri", nu și universali, mari putând fi deci și Bolintineanu și Alexandrescu și Alecsandri.

Dacă această penibilă critică ar avea vreun merit formal ar mai fi pentru ea o circumstanță atenuantă. Insă ea este fără valoare. Este numai un trist document de mizerie intelectuală.

„Se va zice însă că Anghel Demetriescu nu stă tot aci și că mai are și alte scrieri. Să le vedem. Sunt câteva portrete de oratori (N. Fleva, I. C. Brătianu, Titu Maiorescu, Take Ionescu, etc.), pompoase, lucrate după toate regulele, academice, cu multe citațiuni de nume antice: Epicur, Cicero, Demosthene. Scriitorul nu are propriu zis nici un talent ci numai un fel de îndărătnicie de profesor (în care nu este și îndemânare) de a compune după tipic: cu portrete, antiteze, paralele, interogații și toată mașinăria retoricei. Totul e stângaciu și silnic, și în genere disgrațios, dar uneori cu oarecare răsuflet mai larg și cu o caracterizare care, documentar, poate fi de folos istoricului. Comparațiile sunt de soiul acesta: „D-l Fleva... tăcu ca un peşte degerat!" Tratarea este anevoioasă, fără folos umflată. Pedanteria este în toiu:

„Citind astăzi discursurile lui B. Katargiu — zice scriitorul bombastic — după un interval de 24 de ani și mai bine, nu mai simțim nimic din acei fiori ce cuprindean pe contemporanii lui. Acea ardoare militantă, acel suflet care le străbătea, acea viață extraordinară ce le comunica vocea și gestul lui, sunt moarte pentru noi. Ca o amforă, plină de o licoare divină, dar descoperită de incuria sau imprudența oamenilor, ele au pierdut acel parfum de ambrozie, care le făcea vrednice de masa zeilor... Uu Quintus Roscius, un Talma, un Kean erau sublimi pe scena ridicată pentru dânșii etc.".

Interogația solemnă și invenția sunt uneltele lui Demetriescu:

„Ce fel? Din atâtea comori neprețuite ce formau apanajul acestei naturi extraordinare, nu va rămânea nici o urmă, care să pună pe urmași pe cale a ghici măcar o parte dintr'o zestre atât de bogată?...

„Dar oare în cetatea asaltată erau trădătorii? Dumnezeu singur sau mai bine istoria va da odată răspunsul definitiv la această întrebare. Noi auzeam de o parte și de alta acuzații pasionate, de care răsuna văzduhul. Insă tu, o Românie, dulcea și augusta noastră mamă, vis etern al inimilor noastre, strânge-i pe toți la sânul tău, ca pe adevărații tăi fii... Nu-i blestema, dar, o patrie adorată, etc.".

Infățișând și de data aceasta oamenii în alb și în negru, Anghel Demetriescu procedează în modul cel mai greșit. Metoda este principial, și cu obiectivitate, legitimă fiindcă omul e o ființă complexă, bună și rea totdeodată. A arăta cu seninătate darurile și cusururile înseamnă a te apropia de viață. Insă Demetriescu insultă fără motiv și laudă fără argumentațiune și astfel portretele lui rămân fără miez. Caracterizările psihologice sunt generale: „minte pătrunzătoare", „gust rafinat", notele portretistice sunt convenționale. Trăsăturile feței lui Take Ionescu „sunt expresive și armonice; capul proporționat cu corpul, este plin de o desvoltare intelectuală ușoară de observat; fruntea-i fără a atinge dimensiuni exagerate, este frumoasă și plină de viață. Sub dânsa doi ochi pătrunzători și mobili chiar când mintea sa este în repaos, dar nedescriptibil de luminoși și plini de înțeles, când sunt excitați. Gura, adânc ciselată, mai mult subțire decât cărnoasă, este un aliat gata a manifesta ideile ce se agită în creerul său supraactiv, etc.".

Expresiv, armonic, frumos, plin de viață, mobil, ciselat, supraactiv, toate astea sunt adjective vagi care nu pictează. Anghel Demetriescu n'avea talent. Totuș, pe ici pe colo, câte o caracterizare este pasabilă și câte o comparație, foarte rar, potrivită. Astfel în articolul despre I. C. Brătianu, cel mai puțin neînsemnat, imaginea scoasă din *Infernul* lui Dante a metamorfozei omului în șarpe și șarpelui în om este destul de nimerită pentru a sugera schimbările succesive de atitudine ale liberalilor și conservatorilor la putere.

Toate acestea nu fac însă un scriitor care să merite a fi citit și studiat. Anghel Demetriescu nu este un scriitor „uitat", ci unul care n'a existat niciodată și nici va exista. Ediția operei sale este ca un sicriu plin cu țărână în care nu se vede nicio urmă de oseminte.

Asta nu înseamnă însă că dezaprobăm ediția oferită cu atâta generozitate de Editura Fundațiilor Regale. Ea ușurează cercetările istoricului și servește ca document și într'un fel și ca morală. D. Ovidiu Papadima, care a îngrijit-o, a lucrat cu băgare de seamă și cu pricepere, alcătuind o bună prefață și un bun indicator bibliografic.

G. CALINESCU

Pentru călătorii individuale și colective

in

ȚARĂ și STRĂINĂTATE

Cumpărați bilete de tren, vapor și avion

LA

BIROUL de VOIAJ

din palatul ziarelor ADEVERUL și DIMINEAȚA

Str. Const. Mille 7-9-11, Telefon 4.10.,04

„Știință popularizată"
„Sfaturi practice"
„Radioteleviziune"
„Cinema", etc.
publică în fiecare Sâmbătă revista

„RADIO ADEVERUL"

48 pagini ilustrate 5 lei.

Cronica cinematografică

Ideea de timp în cinematograf

Intr'un număr de acum vreo zece ani al revistei „Nouvelle Revue Française", regretatul critic şi filozof Albert Thibaudet, încercând să dea o definiţie genului roman, *observa la acesta o particularitate cu privire la factorul* timp. *O nuvelă, o sonată, un discurs, un poem, o piesă de teatru au, ca o trăsătură caracteristică:* limitarea lor în timp. *Dimensiunile unei nuvele sunt aproape fixe: ale unei drame sau comedii încă şi mai uniforme; cât despre genul oratoric, durata i-a fost chiar precizată prin faimoasa regulă a „orei academice".*

Dimpotrivă, romanul n'are graniţi de acest soiu. El poate fi „monotom" *sau* „polytom". *Dacă multe sunt într'un volum — asta este pentru nevoi oarecum practice comerciale. Tendinţa naturală a autorului de romane este însă de a scrie în mai multe volume. Romanele ruseşti celebre — care-s în acelaş timp şi modèle originare ale genului — sunt mai toate extrem de lungi — cu toată concentrarea conţinutului. In Franţa, la epoca apariţiei romanului, observăm iarăşi tendinţa naturală de dilatare cronologică. Dumas-père scrie faimoşii Muşchetari în trei — sau mai corect în paisprezece volume, dacă socotim „Douăzeci de ani mai târziu" şi „Vicontele de Bragelonne". Balzac, în „La Comédie humaine", compune cicluri din multe tomuri; deasemenea şi Zola în „Les Rougon Maquart".*

Aceste particularităţi materiale îşi au desigur cauzele în particularităţi spirituale proprii genului. Ele se pot rezuma astfel: o inversare de valori: interesul anecdotic al evenimentelor — până atunci preponderent — trece pe planul al doilea, în beneficiul interesului de psihologie. *Atâta vreme cât* intriga *faptelor era principala sursă de plăcere (psihologia personagiilor doar ajutând la complicarea faptelor „acţiunei"), era firesc să existe o căutare de structură* finită. *Evenimentele, concursul de întâmplări implică — însuş cuvântul con-curs o indică — o convergenţă spre un focar de acţiune şi o desfăşurare progresivă, cu început, culminaţie, desnodământ şi reintrare în calm. Idealul pentru cei ce gustă plăcerea faptelor şi înlănţuirilor istorice, este „criza", proces circumscris în timp.*

Dinpotrivă, acolo unde accentul se pune pe psihologie, orice unitate de timp e o îngrădire. Ca să cunoşti sufletul cuiva, o singură întâmplare — sau chiar mai multe — nu-s deajuns, oricât de interesante ar fi ele în sine. Trebue foarte multe — şi chiar, dacă se poate, toate. *De aci tendinţa în roman de a se zugrăvi „toată viaţa" unui erou (indiferent de calitatea spirituală a acestuia). De aci frequenţa romanelor unde titlul este o simplă etichetă de stare civilă, un nume propriu, cu botez şi familie, ca o cartă de identitate a principalului personaj.*

*

Ar fi interesant de cercetat cum se comportă genul film din acest punct de vedere al timpului. Pe vremea când Thibaudet făcea observaţia citată de noi, cinematograful era un fel de cenuşerească a muzelor, o „rudă săracă" neadmisă încă la masa celorlalţi. Dar dacă filmul ar fi avut atunci prestigiul estetic de astăzi, suntem siguri că Thibaudet n'ar fi ezitat să-l pună şi pe el, alături de nuvelă, dramă, sonet ori simfonie, pentru a îngroşa lista genurilor caracteristice prin limitarea lor în timp. Căci filmul — poate mai mult ca toate celelalte arte cu cronologie finită — pare a comporta graniţi temporale fixe. Astăzi „metrajul de 90 de minute" — cum destul de curios i se zice — constitue un fel de optimum dimensional.

Pe de altă parte, ca şi în nuvelă, ca şi în teatru, se dă, în cinematograf, o enormă atenţie acţiunii, intrigii, anecdotei, fabulei.

Decât —, judecând aşa riscăm să greşim. Marele caz ce se face, în studiouri, de ticluirea anecdotică a poveştii lăsându-se ceva mai în umbră zugrăvirea caracterelor ţine nu de vreo necesitate intrinsecă, de vre-o cerinţă naturală specifică genului, ci de întâmplătoarea împrejurare că arta ecranului e recentă, neexperimentată, săracă încă în unelte estetice, şi că deci caută, instinctiv, metode cât mai uşoare, procedee cât mai lesnicioase. Aceasta o împinge spre producţiuni unde coherenţa internă a faptelor poveştii să fie principala grije. Filmele zise poliţiste care — cu toată monotonia lor — abundă (filmele de Far-West au exact aceeaş structură) — exprimă această firească tendinţă de minim efort şi de ocolire a dificultăţii.

Dar această căutare şi găsire a facilităţii nu numai că nu exprimă, dar chiar maschează veritabila esenţă a cinematografului, care, prin natura lui, este o artă de fizionomie, deci de psihologie. De altfel, filmele de azi — şi chiar de totdeauna, în măsura în care sunt filme bune neglijează aspectul anecdotic şi se îngrijesc de amănuntele zugrăvitoare de caracter.

Afară de asta, faptul că un film e o producţie limitată în timp, — ceeace este în principiu un obstacol pentru aprofundările psihologice — operaţie care cere libertate şi răgazuri largi — acest fapt, dificultate în sine, poate fi înlăturat graţie diverselor mijloace proprii technicei ecranului. Cinematograful, prin putinţa lui de a varia la nesfârşit decorul; de a prezenta, în cinci minute, prin tablouri succedându-se rapid, o evoluţie care în realitate ar reclama zeci de ani — parvine a face să încapă, în cele 90 de minute de rulare reglementară, povestea unei vieţi întregi — ba chiar a trei generaţii — cum s'a întâmplat destul de des — şi asta destul de complect, fără a da spectacolului sentimentul că s'a mers „prea repede" cu expunerea. Căci (şi asta e o altă mare caracteristică a genului) — nu există niciodată „prea repede" în materie de cinematograf. Există doar bine şi prost. Viteza, ritmul iute este farmecul esenţial al istoriilor filmate.

Iată de ce, cu tot caracterul său material limitat, filmul se apropie, prin conţinut, mai degrabă de roman decât de nuvelă ori dramă.

D. I. SUCHIANU

A APARUT No. 366

Cinema

CU UN CUPRINS EXCEPŢIONAL

DE CE VEDETELE DE CINEMA N'AU BANI

Un reportaj extrem de interesant din viaţa intimă a stelelor americane

Creşte natalitatea la Hollywood

ULTIMILE NOUTĂŢI DIN CITADELA FILMULUI

PORTRET: KAY FRANCIS

Continuarea interesantului roman-foileton al vieţii MARLENEI DIETRICH

In 7 zile ■ Să stăm de vorbă

24 PAGINI 5 LEI

Gabriele D'Annunzio

Originalitatea lui d'Annunzio nu este în inspiraţie, în care se resimte influenţa temelor grupului de poeţi şi scriitori, din timpul său, acei care au făcut parte din a doua cruciadă a spiritelor în secolul al XIX-lea: simbolismul, ci în plasticitatea formei, în care simţim sonoritatea cuvintelor, bogăţia imaginilor şi acea duioşie care e numai a lui şi care a fost denumită „morbidezza" d'annunziană.

Activitatea sa literară începe cu versurile „Primo Vere" (1879) şi continuă cu „In Memoriam" (1880), „Cântec nou" (1882), „Intermezzo" (1884), „Chimera" (1890), „Elegii Romane" (1892), „Poeme Paradiziace" (1900), „Laude Cerului, Mării, Pământului, Eroilor" (1903—1913).

In bogata sa producţie, versurile sunt, fără îndoială, expresiunea cea mai desăvârşită a personalităţii sale bogate.

In străinătate însă a fost cunoscut mai mult ca romancier şi deşi se zice că romanele sale sunt învechite, totuşi unele dintre ele vor rămânea, pentru că sunt scrise cu acea violenţă exaltată a vieţii şi acea pornire voluptoasă a unei dragoste păgâne, care au făurit viziuni ce nu se pot şterge, conflicte şi ciocniri neaşteptate între fiinţele cele mai variate şi deosebite ca tip.

Defectul mare al scrisului este retorismul, „verbiajul său estetic", cum îl denumeşte Edmond Jaloux şi care e mai ales greu de îngăduit în piesele sale de teatru, în destul de simţit în „Oraşul Mort" şi devenit un procedeu de nesuferit în „Visul unei dimineţi de primăvară", sau în „Visul unei seri de toamnă".

„Fiica lui Jorio" este cea mai bună dramă a sa; inspirată din moravurile sălbatece ale Abruzzilor, ea e mai puţin artificială, mai expresivă şi mai directă decât toate.

Născut în 1863, războiul l-a prins în Franţa, unde fugise să scape de creditori, căci gustul său fără niciun frâu pentru lux şi oroarea de orice fel de socoteală l-au adus adeseori în mari încurcături băneşti. In războiu şi-a descoperit el adevărata sa vocaţie, acea a unui om de acţiune. Lipsa unei vieţi potrivite acestei porniri năvalnice a făcut din el şi din eroii săi din romanele: „Copilul Voluptăţii", „Triumful Morţii", „Focul", „Poate că da, poate că nu", acei dezgustaţi de viaţă după arşiţa unor porniri mistuitoare, acei bântuiţi de vise funebre, după frenezia unor aventuri nebune. Aventura care putea să-l satisfacă era numai războiul. El târăşte Italia în războiu, aţâţând-o cu vorba sa înflăcărată şi magică.

Iată-l aviator cutreerând cerul şi împrăştiind chemări asupra Vienei, apoi stăpân pe Fiume, cuceritor al unei provincii pentru Italia cu toată împotrivirea Europei. Rănit, îşi pierde un ochiu; el caută în zadar moartea, cu aceiaşi ardoare cu care şi-a exaltat viaţa. Sfârşitul şi-l va petrece în vila Vittoriale, care este tot o creaţie a visurilor sale. Aci e camera închinată mamei sale, în care se găseşte un altar pe care stă o cupă plină cu ţărâna tuturor locurilor pe unde s'a războit poetul. In camera închinată prietenilor morţi, este un reliquar de aur şi argint în care se odihnesc osemintele lor. In camera de muzică se găseşte pianul la care a cântat Liszt şi pretutindeni fiinţa celui care a fost mare poet, mare romancier şi mare om de acţiune, pretutindeni parfumul greu de tuberoză care evocă această ciudată personalitate, care a vrut să imite eroii din timpul Renaşterii şi, dacă nu i-a încarnat, a avut cel puţin viaţa cea mai aventuroasă, mai încărcată de glorie, mai saturată de dragoste, voluptate şi lux, ce se poate închipui.

Viaţa ca şi opera celui ce a încetat de a fi la 1 Martie, ora 20, 1938, au fost ca şi sufletul său o operă de artă cât se poate de desăvârşită. Omul subţirel, palid şi cu mânile moi a fost însetat de violenţele şi jarul războiului, Decadentul rafinat era un om voinic şi tare, plin de energie şi hotărîre, despre care Barrès spune că fiziceşte este un adevărat „fantassin des Abruzzes". Dulcegăria preţioasă era strâns legată în el de o solidă bărbăţie.

Generos ca un mare senior, el se scobora adesea la cea mai vulgară venalitate, vânzând, negociind totul din lipsă de monedă. In această natură complicată, aurul nobleţei scriitorului era profund amestecat în gangă, cu snobismul parvenitului meridional şi stricat la Roma, prin cultul familiilor princiare şi papale, prin adulterele sale în lumea zisă bună, după moravurile secolului.

„Când geniul întâlneşte aventura a zis un diplomat despre d'Annunzio, el o domină şi o exaltă".

O viaţă atât de extraordinară însă, atât de amestecată cu bine şi cu rău, nu poate fi judecată fără patimă, a doua zi după încheerea ei... Pentru aceasta trebue perspectivă.

I. S.

Deslegări *

A fost însemnat undeva să desghioc
Din piatră sau din smalţ întortochiat simboluri
Şi se desprind din vuetul nebun de scoc
Rotundul sâmbure învârtejit în goluri.

Privrile mele au scormonit, harnice,
Şi când mi s'a nălucit în cristalin universul,
Bucuriile mi s'au revărsat peste veacuri, darnice,
Şi a avut sincope inima mea, ca şi versul.

O versul!
Simplu câteodată şi fără pereche,
Mă poartă ca'ntr'o navă — corsar —
Pe apele mărilor din vreme străveche,
Când îl desluşesc sgâriat pe lut, de olar.

Lipesc urechea de un sarcofag: se tânguie,
Iar când luna catifelează aparenţele,
Mâinile mele regăsite mângâie
Ivorii pe care le-acopăr necroforii şi sdrenţele.

M. D. IOANID

*) Din volumul „Meandre", care va apărea în curând.

INSEMNARI ŞI POLEMICI

Poezie

Un poet scrie într'o revistă apărută în provincie:

Cerul s'a risipit în mine
Afară-i primăvară
Nu simţi în fiecare pocnet de floare
O chemare, iubito,
Nu simţi cum nechează pământul
Ca un armăsar înspumat?

Vai, d-le poet, se poate să scrii versuri de astea?

Se poate să nu ştii matale atâta lucru: pământul nu nechează, ci... muge...

Invăţătura

Mai departe, tot în cuprinsul cuvântului introductiv, scriitorul adaugă:

„Fiecare rând, fiecare slovă, e un ecou din viaţa mea, care s'a desfăşurat sub cerul celor mai crude experienţe.

Am învăţat să cunosc pe oameni, am învăţat sà cetesc pe feţe, pe chipuri şi aş fi preferat mai bine...

Ai învăţat multe, d-le autor, numai gramatică n'ai învăţat. Şi tare bine, ţi-ar fi prins!

Ai fi aflat atunci că nu se scrie „să cunosc pe oameni", ci „să cunosc oamenii" şi nici „aşi fi preferat mai bine", ci pur şi simplu „aşi fi preferat", aşa cum am prefera noi să nu mai scrii d-ta...

Donaţie

Un tânăr scriitor apărut de curând cu un soiu de roman autobiografic, îşi recomandă în felul acesta lucrarea:

„In aceste pagini se găseşte tot zbuciumul sufletului şi simţirii mele, pe care-l dăruesc neprecupeţit cetitorului anonim care formează marele public".

Foarte frumos din partea dumnealui şi foarte fericit cetitorul anonim care formează marele public.

S'a învârtit de un dar excepţional: Zbuciumul sufletului şi simţirii scriitorului.

Poate că lectorul ar fi preferat o donaţie mai puţin abstractă; dar, în sfârşit, calul de dar nu se caută la dinţi, chiar dacă este cu totul ştirb de... talent.

Teatru de marionete

Săptămâna trecută a avut loc la „Galleries Lafayette" o serie de spectacole cu teatru de marionete.

Experienţa s'a dovedit a fi cât se poate de instructivă, aceasta cu atât mai mult — cu cât pe lângă micii spectatori cărora le era destinat spectacolul — şi adulţii care îi însoţeau, au manifestat acelaş interes şi entuziasm.

S'a reprezentat „Păcălici", o piesă amuzantă, reuşit montată şi „interpretată" prin strădania d-şoarelor Ehrlich şi Şaraga.

Când copiii sunt lipsiţi cu totul de un teatru care să cuprindă un repertoriu consacrat exclusiv lor, credem că permanentizarea teatrului de marionete este mai mult decât necesară.

Experienţa de săptămâna trecută a dovedit cu prisosinţă aceasta şi nădăjduim că iniţiativa va fi reluată şi încurajată de oficialitate.

A apărut:

M. SEVASTOS

MONOGRAFIA ORAŞULUI PLOEŞTI

Comoara Eroilor

Această carte intitulată „Le Trésor des Héros" este datorită unui bun scriitor şi însemnat om de cugetare, J o s é G e r m a i n. Ca scriiitor şi-a exprimat o gingaşă duioşie pentru reacţiunile micii burghezii, timide, stângace şi fără nici un fel de amploare. In el însă este şi omul care a făcut războiul din 1914 în 1918 şi care l-a făcut pentru un ideal. După ce s'a terminat războiul, el a dorit cu ardoarea omului ce s'a sacrificat, clipă cu clipă patru ani conştient pentru un ideal, să continue a fi în slujba acestui ideal. Aceasta cu atât mai mult cu cât simţea că acest ideal e atacat prin inerţia unora şi perfidia ascunsă a altora. „Tresor des Héros", este opera cugetătorului care vrea să trezească omenirea din lâncezeala contimporană.

Este desfăşurarea unui drapel pe care stă scris numele câtorva mari figuri franceze, trecute deja în lumea fericiţilor. Lyautey, acest Prinţ al acţiunii, Mezergues, vulturul cerurilor din Maroc, marele Saharian, Lapenine, Henri de Bournazel, omul roşu, generalul Barbot, un adevărat Bayard al marelui războiu, Soldatul Necunoscut şi, în sfârşit, Eroul Anonim...

Cartea lui José Germain nu este însă o serie de portrete, cum s'ar putea crede. El se serveşte mai mult de aceste portrete pentru a apăra eroismul ca izvorul cel mai pur al faptelor care se răsfrâng în frumuseţea lor radiantă asupra omenirii inerte căutând să o trezească şi să-i dea vigoare.

Literatura germană

Patru nuvele, minunat traduse, în limba franceză din germană, ale lui Ernst Glaeser sub titlul ademenitor „Ce qui demeura". Glaeser însă oricât de bine ar fi tradus pierde mai mult decât alţi scriitori în traducere, poate tocmai fiindcă posedă desăvârşit toate tainele şi nuanţele limbii sale materne, fiind un desăvârşit artist al formei. Aceasta îi îngădue să trezească în sufletul cititorului sentimente care nu sunt direct exprimate în povestire, dar constitue oarecum miezul şi ceia ce e mai preţios în mesajul trimis cititorului prin acele povestiri.

Dar pe lângă povestire, există în nuvelele sale câte o temă care se întrupează într'un simbol. Astfel în fiecare din aceste nuvele este exaltat câte un aspect al dragostei.

In toate aceste patru povestiri este o sensibilitate pur germană, cu un accentuat caracter de sinceritate şi firesc. In tratare şi technică, însă, autorul e mult influenţat de spiritul francez: măsură, sobrietate şi o densitate strălucitoare prin puterea cu care se realizează. Aceste calităţi opuse se contopesc într'o desăvârşită armonie şi constituesc bogăţia arhitecturii riguroase cu care Glaeser îşi construeşte opera, precum şi amploarea rezonanţelor.

„Ceia ce rămâne", titlul măreţ al culegerii, înseamnă melancolia profundă care impregnează povestirea, sufletul adânc al fiinţelor şi al lucrurilor.

Noul Director la „Revue des Deux Mondes"

Sunt două feluri de reviste în lume: revistele care pot publica orice fel de încercări literare, cât de excentrice şi de aiuristice, neavând alte limite decât gustul dirctorului şi reviste ca „Revue des Deux Mondes", care prin tradiţie trebue să prezinte un tablou complect de valori deja confirmate şi care au oarecum asigurat şi viitorul. Cele dintâi au rolul de a pune în circulaţie tot ce e nou, cu riscul de a prezenta publicului cititor autori şi opere de o valoare contestabilă şi efemeră.

René Doumic, cu toate că s'a ţinut în mod sever de acest principiu, nu s'a putut totuşi opri de a întineri bătrâna revistă atât cât i-a îngăduit orizontul său cam îngust şi cadrul literar al revistei.

Actualul director este André Chaumeix, care a condus cinci ani „Revue de Paris", unde au scris mulţi din autorii debutanţi sau încă puţin cunoscuţi îndată după războiu şi care azi au devenit fie academiciani, alături de André Chaumeix, fie scriitori de notorietate mondială. René Doumic invidia atunci pe Chaumeix că poate să-i primească în revista sa: „Eu", zicea el, „nu-i voi putea primi la „Revue des Deux Mondes", decât peste zece ani. Nu-mi rămâne decât să doresc să mai aibă talent şi după ce va trece acest termen".

André Chaumeix, primind fotoliul directorial al marei reviste, va trebui să păstreze caracterul, adică să caute să răsfrângă cât se poate mai măgulitor diferitele aspecte ale Franţei literare, filosofice, ştiinţifice şi istorice.

Un lucru trebue constatat, anume că oricât ar fi de solemnă şi de tradiţională o revistă, ea trebue să aibă şi ceva din spiritul gazetăresc spre a fi bine primită de publicul de azi, dar în înţelesul gazetăriei de azi din Apus. Aceasta înseamnă o cultură întinsă şi destulă mlădiere de spirit pentru a face să treacă rezultatele eforturilor specialiştilor, la un public doritor de cultură şi cunoaştere, neavând însă timpul de a citi lucrările tuturor cărturarilor. Aceştia au ajuns la rezultate admirabile, dar însingurându-se în laboratoriile, bibliotecile şi birourile lor de lucru. Ziaristul, ca şi directorul de reviste trebue să fie acel ce împrăştie lumina în marele public; el e firul bun conducător de energie care face să circule făclia aprinsă la focul sacru al creatorilor şi al cercetătorilor.

Ceeace i-a lipsit lui René Doumic a fost tocmai permeabilitatea spiritului gazetăresc, flacăra vioae şi strălucitoare care să pună în contact marele public cu spiritul cultural. André Chaumeix înseamnă tocmai introducerea acestui spirit viu în răceala şi înţepeneala revistei condusă de René Doumic.

Chaumeix a fost gazetar. El n'a părăsit, nici o zi, ziarul la care a debutat acum treizeci şi şapte de ani: „Le Journal des Débats". Dimpreună cu Souday, el a fost cel dintâi care a scris despre Proust, în 1914 şi despre cursul lui Bergson la Collège de France la 1905...

„Noi, ziariştii", zice André Chaumeix, „avem o misiune nobilă şi mult mai grea decât şi-o închipuesc superficialii. Noi răspundem unor nevoi sociale pe care trebue să le satisfacem şi când avem de condus reviste ca „Revue des Deux Mondes", dacă vrem ca ele să rămână mereu vii şi să reîntinerească spre a răspunde reîntineririi veşnice a societăţii şi a generaţiilor.

Zile trăite

Sub acest titlu, în revista „România Medicală", *d. Dr. I. Bordea a început să publice o serie de amintiri, ca fost medic rural în vremurile care au precedat evenimentele din 1907. Paginile scrise cu multă simţire şi înţelegere a situaţiei grave de pe atunci prezintă nu numai interes documentar propriu zis. Dela ele se poate porni pentru stabilirea unei analogii a situaţiei ţărănimii de atunci şi de astăzi, cu toate că raporturile de exploatare s'au schimbat.*

„In vremurile acelea era jale multă în lumea satelor noastre, — *scrie autorul amintirilor.* — Intunerecul apăsa greu asupra poporului nostru şi exploatarea neomenească a latifundiarilor improvizaţi secătuia nu numai seva rodnică a binecuvântatului nostru pământ ci şi vlaga şi energia ţărănimii noastre răbdătoare şi muncitoare...

„In astfel de împrejurări era firesc ca mulţi medici rurali să facă apostolat din meseria lor şi să lupte fără preget, nu numai pentru alinarea suferinţelor isvorîte din boli, dar şi pentru desrobirea economică a ţăranilor şi pentru luminarea lor. *Dreptate pentru ţărani*, aceasta era lozinca noastră"....

Pentru a arăta lipsa de înţelegere pe care o întâlneau aceşti misionari în sferele înalte şi pentru caracterizarea atmosferei, d. Dr. Bordea citează câteva întâmplări demne de luat în seamă.

„Imi reamintesc, că atunci, când redactam o revistă de popularizarea higienii cu neuitatul neu prieten Dr. Lapteş, revistă care purta numele de „Hygiena satelor", am scris o serie de articole asupra apei potabile de la sate şi în esenţă îndemnam pe ţărani să pună mână de la mână şi să-şi facă şi ei fântâni în sat, după chipul şi asemănarea acelora pe care le făceau boerii pentru adăpatul vitelor lor. Nimic mai firesc decât interesul pe care trebue să-l poarte un medic rural apei potabile de la sate. La câteva zile după aceasta a şi apărut în ziarul „Epoca" un articol pe pagina I cu titlul *„Instigatorii"*. In acel articol eram atacat cu vehemenţă, pentrucă eu, ca încheere, adresându-mă ţăranilor, le spuneam: „Nu aşteptaţi ajutoare de la nimeni, căci timpul vostru nu a sosit. Ajutorarea voastră numai prin voi înşivă vă poate veni".

Şi d. Dr. Bordea comentează: „Şi astăzi aşi da masselor asuprite şi nedreptăţite aceleaşi sfaturi şi nu cred că s'ar găsi cineva să scrie că acestea sunt *elucubraţii periculoase şi să se ştie de toţi că timpul lor a trecut pentru totdeauna,* după cum scria „Epoca" atunci", *lucru de care noi ne îndoim, pentrucă mentalitatea care reesă din această întâmplare a supravieţuit...*

„Imi reamintesc, — *continuă autorul,* — că pe când satul Ciorteşti era bântuit de scarlatină, într'o consfătuire cu fruntaşii satului, le arătam cum se lăţeşte această molimă şi ce trebue să facem cu toţii ca să o stăvilim. Le mai spuneam că copilaşii aceştia, ocrotiţi şi îngrijiţi, pot fi sprijinul şi bucuria părinţilor lor la bătrâneţe.

„Simţeam că poveţele mele prind şi nădăjduiam că voi avea în ei un real sprijin. Deodată însă preotul mă întrerupe şi îmi spune că eu aş vrea ca să nu mai moară nici un copil, în sat, fără să mă gândesc că dacă lumea m'ar asculta, preotul n'ar mai avea cu ce să trăiască.

„Ia! D-le Doftor de la un om mort ceva, de la o cununie şi un botez iară ceva şi trăim şi noi cum putem".

Comentariile sunt inutile...

A APĂRUT

POEZII

DE

GEORGE LESNEA

EDITURA ATH. GHEORGHIU

IAŞI. — PREŢUL 50 LEI

Alături de Ştefan Constantinescu se plasează în ceiace priveşte concepţia Paul Miracovici. Mult orientat însă spre decorativ — un decorativ prea cristalin, caligrafiat poate prea rece. Paul Miracovici dispune de o înaintată ştiinţă a compunerii şi a utilizării intervalelor de culoare simplificată, cu suprafeţe vibrânde şi conturate elegant. Paul Miracovici a mânuit întotdeauna o claviatură cromatică caldă şi a gradat cu siguranţă şi pricepere modelajul. Căutând mereu forma, înscrierea în pagină, Dan Băjenaru iese cu fiecare an tot mai mult la lumină. Ceiace a fost din capul locului meritos la artistul acesta e că a ştiut să meargă pe drum propriu pornind aşa cum l'au ajutat puterile şi străduindu-se fără preget să-şi formeze meşteşugul.

Tot ce este astăzi Băjenaru, lui singur o datoreşte — şi o asemenea atitudine nu se întâlneşte prea des. Are o concepţie cam aspră, mergând în portrete şi nuduri până la un ascetism formal — totuşi cu asemenea mijloace, linii dure şi tonalităţi joase, izbuteşte să strecoare o lumină, un zâmbet în pânzele sale care e umanitate caldă, zgârcit poate dozată, dar nu mai puţin preţioasă. E caracteristica artei sale. Dealtfel, Dan Băjenaru e unul din expozanţii Grupului Nostru care progresează cu paşi mari.

Hrandt Avachian rămâne acelaş receptiv aplecat să descifreze misterul trainic şi viu al lucrurilor. Liniştite şi singuratice, priveliştile sale conţin notaţii directe cu nuanţe descoperite în structura lucrurilor ca şi-n ambianţa de lumină. Cu desenul prompt a reda caracterul de multe ori neprevăzut al unui spectacol, Hrandt Avachian mai are de întreprins căutări în ceia ce priveşte culoarea.

Mac Constantinescu, care în ultimul timp a expus puţin, semnează două statuete în care ritmul şi compoziţia mărturisesc aceiaşi subtilă intelectualitate şi graţie formală a artei sale. Mac Constantinescu este aproape singurul meşter dela noi preocupat de frumuseţea în sine a materialului sculptural.

Acest material e întotdeauna în funcţie ornamentală, cu rosturi urcând până la plasticitate de bijuterie şi nici de cum împins la desfăşurări monumentale. Inteligentă şi senzibilă, viziunea sa nu îngrădeşte precis o emoţie oarecare, ci e motiv de variaţie şi nobile impresiuni artistice.

Sculptura lui Constantin Baraschi e sprijinită exclusiv pe suporturi de existenţă spaţială. Şi pentruca ea să se realizeze pur, fără ajutorul suprafeţelor ci numai al volumului amplu, Baraschi şi-a apropiat în ultimul timp un modelaj studiat cu voluptate, care rotunjeşte forme grele şi dense, definitive şi nu întâmplătoare după călăuzirile momentane ale naturei.

Şt. Constantinescu

Borgo Prund

Sculptura lui Constantin Baraschi poate sta în spaţiu fragmentar, atât de perfect sunt stabilite planurile, precum poate sta în întreaga ei compunere. E văzută în amănunte hotărâtoare şi e văzută în generalitatea ei. Spre a ajunge aici, nu procedează prin exagerări ale muşchilor, evidenţiând anatomia, ci topeşte existenţa volumelor prin treceri domoale şi curbe armonioase, lăsând în acelaşi timp prezente şi cu partea lor de contribuţie, elementele corespunzătoare vieţii.

Nudul în picioare din expoziţia Grupului ilustrează această înaltă înţelegere sculpturală, dar Baraschi mai are în atelierul său o lucrare de mari dimensiuni unde dezlegarea problemelor de mai sus e dusă încă şi mai departe. E o bucată de rar prestigiu care atunci când va fi expusă va prilejui o adevărată desfătare publicului.

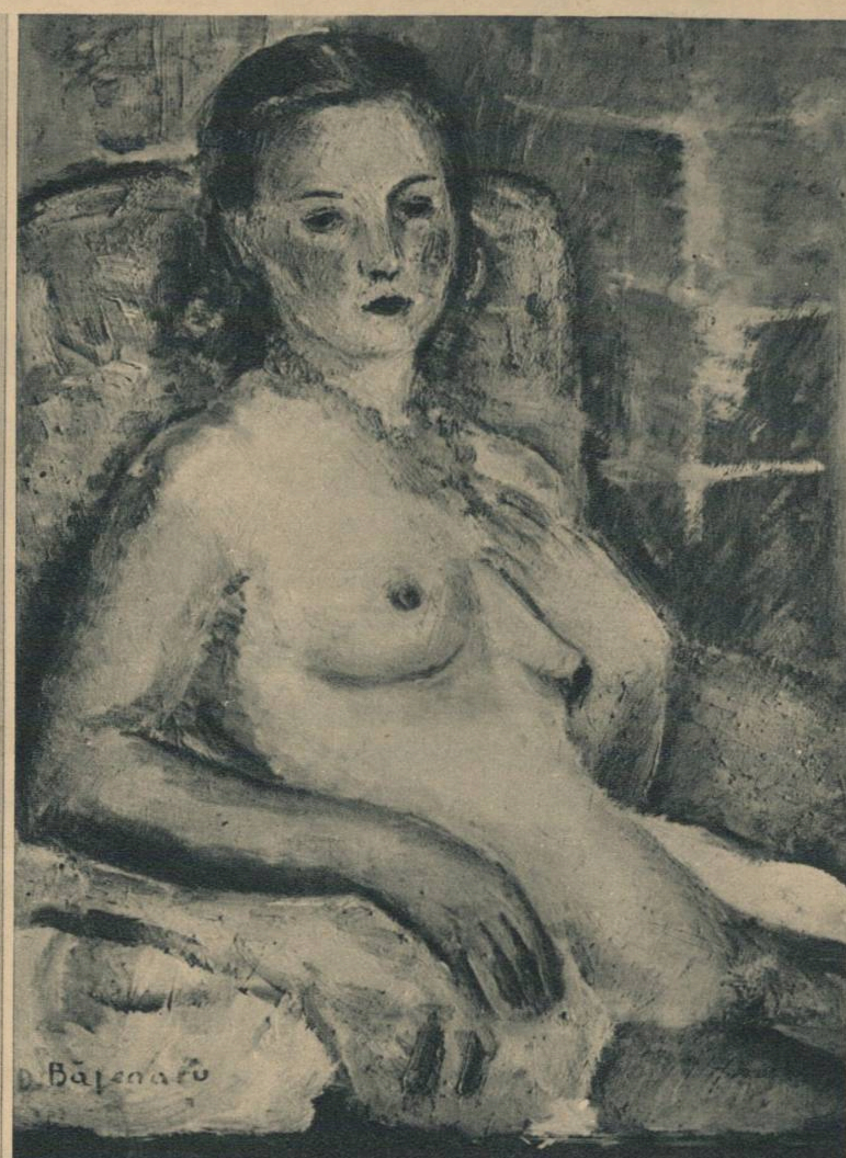
Despre George Nichita, care prezintă un peisaj bogat în tonuri, scăldat într'o lumină fină şi cu efecte rafinate, despre Ionescu-Sin, Alexandru Moscu şi Borgo Prund am vorbit cu ocazia recentelor expoziţii personale.

TACHE SOROCEANU

Paul Miracovici

P. Iorgulescu-Ior

P. Iorgulescu-Ior | Dan Băjenaru | Dan Băjenaru

← George Nichita | Hrandt Avakian ↑ | P. Iorgulescu-Ior ↓

TIPARUL ATELIERELE „ADEVĚRUL", S. A. BUCURESTI

Adevĕrul literar și artistic

902-1938
BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Anul XIX, Seria III-a, No. 902

TEATRU DE PĂPUŞI

TEATRUL de păpuşi a avut zilele lui de glorie. L-au preţuit popoare cu civilizaţie veche: Chinezii, Egiptenii şi Grecii. Astăzi, numai în Franţa, Italia şi Cehoslovacia au loc reprezentaţii permanente. Expoziţia Internaţională din Paris, în timpul cât a fost deschisă, i-a dat ocazia unor strălucite manifestări. Graţie lui Paul Valéry şi Henry Kistemacker, s'au organizat spectacole la care au participat trupe din toate colţurile lumii.

Diversitatea reprezentaţiilor a dovedit că fiecare ţară, fiecare trupă aproape, consideră posibilităţile marionetelor sub un unghiu diferit şi le aplică în felul ei. Mai întâi, păpuşile se potrivesc unor concepţii şi realizări variate în ceia ce priveşte chipul lor. Ele pot fi sculptate, reprezentând realitatea, ori stilizate după cum se tinde spre caricatură sau spre fantastic, pot fi mlădioase, supunându-se tuturor acrobaţiilor ori plate, cu corpul prelungit de îmbrăcăminte, ceia ce le dă o înfăţişare imaterială.

Se deosebesc apoi ca joc, după cum păpuşile sunt puse în mişcare prin sfori sau cu suportul. Fără a mai socoti procedeurile personale ale fiecărui sculptor şi ale fiecărui regisor. Cât priveşte repertoriul, posibilităţile păpuşilor sunt nelimitate — orice gen teatral poate fi interpretat. Dar mai cu seamă feeria şi comedia caricaturală.

Teatrul adevărat, după cum observă Claude Chamfray, n'a reuşit niciodată în feerie. Atâta vreme cât vedem pe scenă actori care se mişcă şi vorbesc, elementul omenesc domină şi iluzia e imposibilă. De asemenea când e vorba de scenele alegorice sau religioase. Oamenii de pe scenă seamănă prea mult cu noi pentruca apariţia lor, voit suprapământească, să ne tulbure şi să ne obsedeze. Cu păpuşile toate fanteziile sunt posibile. O clipă de întuneric ajunge ca fecioara cea mai fermecătoare să se transforme într'o broască perfectă, fără a fi nevoe ca în pielea ei să intre un om care cel mult poate provoca ridicolul.

Pe o scenă de păpuşi pot apare toate spiritele şi toată fantastica populaţie a basmelor. In afară de plasticitatea propriu zisă, liberă să se manifeste după fantezia cea mai bogată, atmosfera creiată e mai adevărată, şi lipsind jocul de fizionomie, spectatorul urmăreşte textul în voe, pătrunzându-se de întreaga lui valoare.

In afară de ireal şi abstracţie, păpuşile reuşesc tot atât de bine în caricatură, în special caricatura gesturilor şi purtărilor noastre, unde imitaţiile lor sunt spirituale fără vulgaritate. In jocul inofensiv al păpuşelor ne recunoaştem de multe ori pe noi înşine, aflăm cât suntem de ridicoli de îndată ce ne agităm şi vrem să fim mai expresivi. Păpuşile sunt deci pentru orice fel de public — ele desfată şi pe copil şi pe omul mare.

In România, Teatrul de păpuşi, organizat după reguli de artă şi cu caracter naţional, n'a fiinţat niciodată. Incercări s'au făcut, dar nu s'au bucurat de prea mari succese. Să sperăm că măcar acum, iniţiativa câtorva iubitori ai copiilor va fi încurajată şi susţinută. Reprezentaţiile au avut loc gratuit la magazinul Galeries Lafayette şi organizatorii s'au luptat cu destule greutăţi. Au făcut sacrificii pentru un gând frumos care nu ştiau dacă va fi înţeles. Rămâne de văzut mai târziu — pentru moment, răsplata au găsit-o în graba părinţilor de a-şi aduce copiii şi în entuziasmul micilor spectatori.

Pentrucă, în adevăr, aşteptările au fost întrecute. Se cunoaşte că nu s'a pornit dela o improvizaţie, că technica complicată a păpuşilor a fost studiată în amănunte, că d-ra Renée Şaraga, animatoarea teatrului, are gust, a muncit cu râvnă şi talent. A pus atâta dragoste, atâta ardoare în întreprinderea ei, încât chiar dacă s'ar fi prezentat mai slab, tot n'ar fi trebuit să i se precupeţească laudele. Dar reuşita spectacolelor datorite d-rei Renée Şaraga e evidentă. Chipurile păpuşilor, executate după schiţele sale, sunt stilizate în linii expresiv plastice şi conturând un humor inteligent, costumele, fără să fie încărcate, sunt bogate şi cu planuri bine stabilite în distribuţia culorilor, decorurile simple dar evocatoare, efectele de lumină fără greş, şi, în fine, jocul micilor personagii variat în mişcări şi în concordanţă cu textul şi restul contribuţiei scenice.

Marionete de Renee Şaraga

Desigur că mai sunt unele lucruri de pus la punct, putem însă spune că întreprinderea a încăput pe mâini deosebit de pricepute. Dar realizările şi mai frumoase de mâine nu sunt legate numai de ele — depinde ca entuziasmul publicului dela început să nu se transforme repede în indiferenţă.

TACHE SOROCEANU

(Marionette de Renee Şaraga)

Adevĕrul literar şi artistic

Editura „Adeverul" S. A., Bucureşti

Duminică 20 Martie 1938 No. 902

ANUL XVIII * SERIA III

Lei 5 Exemplarul în ţară
Lei 10 Exemplarul în străinătate

Preţul abonamentelor
Lei 200 pe an Lei 100 pe 6 luni
Lei 50 pe 3 luni în străinătate dublu

Basm

(„Si non o vero, e ben trovato", zise Italianul).

de Sofia Nădejde

Ninge, ninge mereu, acopere cu giulgiu neprihănit mormintele celor mari şi celor mici căzuţi pentru patrie, şi neam. Fulgi albi se aştern încet, domol, molcom. Privindu-i parcă auzi un ison tainic: *Dormiţi în pace! A voastră e linişteа; a voastră e slava pe veci, voi aţi făurit România Mare*".

Bietul moş Ştefan pierduse pe front singurul fecior. In asemenea zile jalea îi era mai mare. Când o mai vedea şi pe bătrână bocind, se mira cum i-ar mai alina durerea: „Nu supăra pe cel de sus, nevastă! Domnul a dat, Domnul a luat! Lasă plânsul! Ştii vorba taicăi: Morţii cu morţii şi viii cu viii. Mai bine frământă câteva azime. O fi spre pomenirea bietului Ilie, şi mai chiamă câţi-va oameni la clacă. Cu treabă, cu vorbe, mai alini jalea".

Nu 'nserase bine şi casa cea mare a lui moş Ştefan era plină de lume. Fete, feciori şi oameni în vârstă alergaseră bucuroşi. Bătrânul era om cu scaun la cap. Vorbele lui blânde şi înţelepte mergeau la inimă şi minte.

Râs, glume, împunsături — ca la clacă.

— Măi băeţi, măi, taceţi din gură şi mai daţi din mâni că zău, unde oi lua pe Sfântul Neculai din cuiu şi n'aleg unde dau, — făcu Ion Puşcaşul, glumind.

— Eşti bun de vătăjel, camarade, numai vezi: băţul are două capete.

— De băţ n'am frică, Vătăjel am fost şi-oi mai fi!

— Pune-ţi, camarade, pofta'n cui; le-a sărit cioroilor pernele, ca ţiganului când era mire. Om, şi om! Vreau? Muncesc! Nu? Şed!

— Tu să taci, cei ca tine v'aţi pierdut sărita. In lume lucrurile sunt orânduite cu socoteală. N'o să le schimbe unii ca voi!

— Adicătelea eu n'am drept ca ori care altul? Nu's şi eu făcut dintr'un tată şi-o mamă? Nimeni nu-i coborît cu hârzobul din cer!

— Vezi, zice Ion; este om şi om, minte şi minte, învăţătură şi învăţătură. Ce mai tura vura; să vă spun o întâmplare. Eram ordonanţă. Peste sală sta un colonel rus cu vistavoiul. Cam după Postul mare a dat, cum ştiţi, strechea în ruşi. Nu mai voiau să se bată, fugeau şi nu ascultau de ofiţeri. Credeau că ei şi gradele sunt tot o apă. Intr'o zi vine colonelul de la cancelarie, parcă-l văd, un om roşcovan, înalt, voinic ca un zmeu.

— Ivane, de ce-ai pus două tacâmuri? Avem oaspeţi? — întrebă pe vistavoiu.

— Eu nu mai sunt Ivan, eu tovarăş; un tacâm e pentru mine.

Colonelul n'a zis nimic.

După masă face:

— Tovarăşe Ivan, ia hârtiile de colo, du-te la cancelarie şi pune la fiecare rezoluţia. Pe urmă treci la consiliul de războiu, de lucrează, e şedinţă. Spune generalului că te-am trimes pe tine în locul meu. Eu am rămas să spăl vasele!

— Dar eu nu ştiu! zise Ivan.

— Cum nu ştii? Nu suntem doar tovarăşi? Toţi ca unul şi unul ca toţi!

— De, eu nu merg!

—Adică tovarăşi la masă, dar la lucru ba? Hai paşol, la bucătărie!

— Staţi băeţi, să vă mai spun şi eu o poveste din bătrâni, — zice moş Ştefan.

Era odată o împărăţie mare, cu sfetnici, cu boerime, preuţi, soldaţi şi negustori, cu meşteri iscusiţi şi muncitori; ţăranii erau şi ei la treaba lor, unii mai bogaţi, alţii mai sărăcuţi, după cum le era mintea şi norocul.

Că vedeţi, cinci degete are omul la o mână şi nu-s deopotrivă. Lucrurile mergeau strună ca 'ntr'un stup de albine fiecare la treaba lui. Cei mai învăţaţi făceau legi, slujbaşii priveghеau să meargă toate în regulă. Preoţii îmblânzeau sufletele oamenilor, îndemnându-i pe calea cea dreaptă. Gradele cu soldaţii erau straje neadormită; ţăranii lucrau câmpul, să fie belşug; când are toată lumea are. Voi işti tineri credeţi, „câte ciori sboară, toate să mănâncă!" şi luaţi ca bune ori ce auziţi.

Ascultaţi sfârşitul povestei.

Aghiuţă, când vede că unui om ori unui norod îi merge bine, îşi vâră numai de cât coada. A luat-o razna prin împărăţia de care v'am vorbit, ba sub chip de fierar, ba de croitor, de muncitor, până şi de ţăran. Fiecărui îi şoptea:

— Măi, da proşti mai sunteţi! Munciţi ca vitele la plug pentru alţii; ei să tolănesc în averi, în bunătăţi iar voi abia o duceţi de azi pe mâne. Mai vie şi ei în locul vostru, şi voi mai hodeniţi. Nu zic bine?

— Păi! Avea dreptate cornoratul! face Neculae.

— Intocmai ca Ivan, zice Puşcaşul, râzând.

„Ţăranii, tot mai cuminţi, nu se prea lăsau ademeniţi. Dar se zice, eu nu ştiu, că pe târgoveţi, îi ademeni.

De, oamenii sunt ca oile; sare una în gârlă, sar toate. La urmă, ţăranii; „hai şi noi", şi-au pus fiecare desaga la spinare şi s'au aşezat cu toţii pe un deal. A rămas împărăţia goală de norod.

— Aşa! au pus-o domnii de mămăligă, face Neculai.

— Ai răbdare s'auzi sfârşitul: Diavolul îşi freca ghiarele de bucurie, gândind: „Le-am făcut una şi bună! Acum, dau ghies celor mari să trimeată armata şi să mi-i toace. In vremea asta, mai şoptesc celor trei vecini şi să intre în ţară, să prade şi să mi-i robească". Are ce mă lăuda Scaraoschi; sameni ură între oameni şi nenorocirile vin numaidecât singure.

„Mai marii ţării trimet soli doar ar înduplеca norodul să vie fiecare la treaba lui cum au apucat din strămoşi. Mulţimea împinsă de diavol îi primea cu pietre. Dacă văd aşa sfetnicii, hotărăsc să trimeată armata. Un sfetnic mai bătrân zice:

— Rogu-vă înainte de a face acest pas grozav, daţi-mi voe să cer sfatul unui moş bătrân, poveţele lui adesea mi-au fost de folos.

Când a auzit bătrânul de isprava mulţimii, a zis:

— Daţi-mi repede toiagul. Nu-i vreme de pierdut! E plan diavolesc la mijloc!

— Te vor ucide cu pietre! zice nepotul.

— Ce-o vrea Dumnezeu! Mântuirea patriei înainte de toate! Doamne, luminează minţile întunecate de vraja diavolului.

Ajungând în faţa mulţimii işi face

(*Continuare în pag. 2*).

Note pe marginea cărţilor

Poeni

Romanul d-nei Georgeta Mircea Cancicov are o construcţie aparte. Nu-i vorba de-o intrigă principală dela începutul până la sfârşitul cărţii — intrigă plasată într'un anumit cadru social.

In „Poeni" eroul principal este satul, care îşi trăeşte viaţa lui.

Originalitatea facturii romanului stă în înlănţuirea unor schiţe din viaţa satului — prezentat însă unitar graţie legăturii indestructibile între diferitele forme ale traiului obştesc.

Autoarea redă o viaţă colectivă — fiecare amănunt caracteristic contribuind la complectarea tabloului general.

In deosebire de romanele de tip clasic, — „Poenii" se apropie mai mult de tehnica filmului, compus dintr'o serie de scene semnificative.

Chiar fără o acţiune unitară a personagiilor, colectivitatea te subjugă — cu aceiaşi putere — ca nişte eroi în carne şi oase.

Fără tendinţa de a înălţa sau de a scobori viaţa rurală, — d-na Cancicov o prezintă aşa cum este...

Cititorul nu poate parcurge în linişte această carte. Agitaţia ei este comunicativă. Simţi nevoia de a împărtăşi celor din jur scenele umoristice sau cuvintele de haz. Intâlneşti la fiecare pas situaţii, caşi forme nouă de expresie. Spiritul de observaţie al autoarei — ascuţit şi neastâmpărat — prinde cu iuţeală orice amănunt inedit de viaţă şi-l redă în chip original şi atractiv.

Numai paginile triste — nu le comunici nimănui. Ele rămân să tulbure pe fiecare citior în parte.

Eşti copleşit de brutalitatea oamenilor primitivi — integraţi elementelor naturale. Ici-colo însă, se remarcă unele gesturi dezinteresate şi generoase — ca ajutorul dat la plug de flăcăi văduvelor şi bătrânilor.

Viaţa aspră a satelor — traiul oamenilor fiind aproape nediferenţiat de traiul vitelor şi al paserilor — are nevoe de-o formă de expresie adecvată. Autoarea a găsit-o — cu toată culoarea dură naturală.

Parcă toată lumea satului gândeşte, simte şi lucrează pentruca — din mijlocul ei — să se ridice un suflet ales sau măcar un gest plin de duioşie. Umbli după inima care a zămislit delicata poezie poporană.

Iar jur împrejur se întinde natura, cu atâtea aspecte — veşnic altele. Autoarea ştie să le aleagă şi să ni le sugereze — proaspete, nouă, îmbietoare...

Inchizi cartea cu tristeţă, dar şi cu încântare.

„Poenii" apar cititorului, cu toată asprimea actuală a acţiunilor omeneşti, ca un refugiu sufletesc — pentru odihnă dpă zbuciumul oraşului, cu credinţa că acolo-i obârşia de energie a lumii viitoare.

Cyrano de Bergerac

A apărut o nouă traducere din Cyrano de Bergerac, făcută de d. C. Stelorian.

Această operă — în care forma primează — a atras pe mulţi traducători, ademeniţi de artisticile jocuri de artificii ale autorului.

A traduce pe Cyrano implică o mare dragoste de poezie. Căci numai o profundă pasiune de ordin artistic poate determina munca titanică de a transpune în versuri româneşti fastul liricii lui Edmond Rostand.

D. Stelorian a găsit în activitatea-i profesională — prozaică cum sint aproape toate ocupaţiile biurocratice — un mijloc de eliberare şi de elevaţiune.

Viaţa mărginită în cadrul de fier al unei profesiuni biurocratice, este înăbuşitoare.

In camerele uniforme de biurou, slujbaşul — chiar cel superior — capătă de cele mai multe ori o emprentă profesională. Adesea are loc chiar o deformare de caracter. Se scufundă în viaţa plată de biurou toţi cei ce n'au preocupări deosebite intelectuale. Reîmprospătarea intelectuală determină şi o prefacere sufletească — ceiace contribue la crearea unui spirit liber, care nu se lasă biruit de rutină, ci evoluiază după curentele de idei ale timpului.

Preocupările artistice fac din d. Stelorian un biurocrat aparte. D-sa a ajuns la un mare rafinament artistic, dacă a fost sedus de opera lui Rostand — care reprezintă o perfecţiune de formă.

După atâtea traduceri ale lui Cyrano, în alte limbi şi'n româneşte, — hotărirea d-lui Stelorian este un act de eroism.

D-na a făcut traducerea, desigur, pentru sine — pentru propria-i satisfacţie artistică.

Dar d. Stelorian a reuşit să dea traducerii un avânt nou, o formă originală şi o vervă susţinută — calităţi care fac pe cititor să urmărească opera, act după act, cu aceiaşi încântare.

Am găsit în traducerea d-sale un mare număr de expresii fericite, *trouvaille-uri*, care arată posibilităţile de artă ale limbii româneşti.

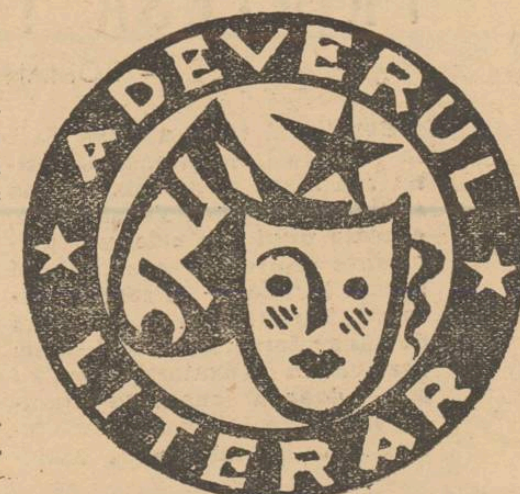
Prin traduceri se rafinează o limbă. Cyrano este cel mai bun mijloc de a da limbii noastre zveltеţă şi mlădiere.

Am dori, totuşi, să vedem atâta pricepere şi atâta devotament benedictin — închinate şi unor opere profunde: ca Faust, de pildă, care n'are până acum o reuşită traducere în versuri româneşti.

In etapa actuală a literaturii noastre, traducerile au un mare rol.

Iar cei ce îşi consacră timpul traducerilor — din pur spirit artistic — merită, ca d. Stelorian, recunoştinţa opiniei publice pentru opera-i dezinteresată... amestec de gust, energie şi muncă trudnică.

M. SEVASTOS

B a s m

cruce zicând: „Slavă părintelui ceresc, pace pe pământ, şi între oameni bună învoire!" Fiilor, slobozi sunteţi să faceţi cum vă zice mintea. Eu aflând de planul vostru, am venit numai să vă istorisesc o poveste din străbuni! Poate înţelegându-i tâlcul să vă fie de folos.

„Odată mânile şi picioarele s'au răsvrătit împotriva trupului întreg zicând:

„Noi alergăm, noi muncim din zori până'n noapte târziu, iar stomacul înghite toate bunătăţile muncite de noi! Creerul stă împărăteşte în cetatea de os, dă ordine şi primeşte lamura hranei; ochii se desfată privind frumuseţile lumii, urechile ascultă doinele şi cântările păsărilor. Inima, cucoană mare, stă în cetatea pieptului şi ticăe

Continuare din pagina 1-a

încet şi domol. Mă rog, dar până când? Toate trăesc, se lăfăesc din munca şi strădania noastră! Nu, s'a isprăvit, nu mai muncim!

„Şi aşa au şi făcut.

„Ştiţi ce s'a întâmplat?

„Stomacul a slăbit, creerul n'a mai putut face reguli, inima n'a mai bătut, toate simţurile s'au stins. Mânile şi picioarele au înţepenit înaintea tuturor!... Venind corbii au sfâşiat şi inimă, şi ochi şi creer şi tot, necruţând nici mâni nici picioare!

„Povestea bătrânului ca prin minune a trezit norodul din vraja diavolului, fiecare a plecat la treaba lui iar împărăţia a înflorit mai departe.

„Diavolul, de necaz, a sărit ca o flacără în sus, şi unde a căzut s'a făcut o baltă de catran".

— E poveste cu tâlc, moş Ştefan! zise Puşcaşu.

— Treaba voastră să înţelegeţi şi să folosiţi tâlcul! Eu încălecai pe-o şea şi-o spusei aşa! zise moş Ştefan.

— Da, da „la un car de oale destul a măciucă!" făcu Ion.

SOFIA NADEJDE

LA 15 MARTIE
APARE
COMPLET
REORGANIZAT
REBUS-
MAGAZIN
CONŢINE:
HUMOR
CURIOZITĂŢI
JOCURI DISTRACTIVE
NUVELE SENZAŢIONALE
ETC.
24 pagini mari — Preţul 10 lei

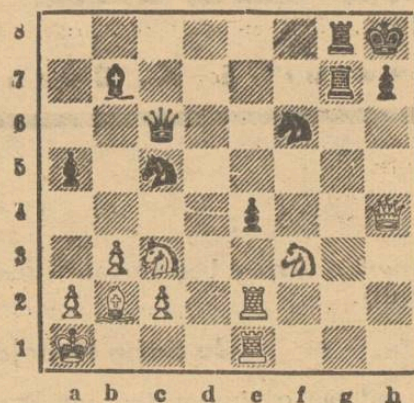
CELE MAI COMPLECTE
PROGRAME DE RADIO LA
TOATE POSTURILE EUROPENE
NOUTĂŢI DIN LUMEA RADIOFONICĂ
Montajii şi sfaturi practice
pentru amatori
Televiziune — Ştiinţă pentru toţi
găsiţi regulat în revista
RADIO - ADEVERUL
32 pagini, ilustrate în
heliogravură, 5 lei

În curând va apărea
PRINŢESA TARAKANOVA
— ROMAN ISTORIC —

Conflictul care a adus faţă în faţă pe împărăteasa Caterina cea Mare şi pe misterioasa ei rivală, prinţesa Tarakanova, e poate unul din cele mai palpitante episoade ale istoriei Rusiei ţariste. — A fost într'adevăr Tarakanova o prinţesă de sânge imperial, sau — cum pretindeau acuzatorii şi călăii ei — doar o frumoasă ţigancă, îndrăzneaţă aventurieră, unealtă în mâinile unor ambiţioşi fără scrupule? Sigur e în orice caz că personalitatea ei plină de farmec şi de gingăşie, extraordinara ei ascensiune şi dramatica ei prăbuşire dela treptele tronului apropiat până în camera torturilor din fortăreaţa Schlüsselburg—jertfă a unei iubiri curate şi fără de margini — fac din Tarakanova o figură vrednică de cel mai intens interes.

Cronica şahului

Negru: *H. May*

Alb: *V. Tietz*

In diagrama de mai sus prezentăm o frumoasă combinaţie de mat făcută de maestrul-mecena V. Tietz, decedat în Decembrie anul trecut.

Alb la mutare a jucat: 1. Cc3×e4!, Cc5×e4; 2. Te2×e4, Cf6×e4; 3. Te1×e4, Dc6×e4; 4. Cf3—g5!, De4—g6; 5. Dh4×h7+, Dg6×h7; 6. Cg5—f7 mat.

PARTIDE SCURTE

Dăm mai jos o culegere de partide scurte, jucate în turneuri internaţionale. Partidele acestea care au avut o viaţă scurtă la tabla de joc au intrat însă în istoria şahului din cauza gravelor greşeli făcute. Multe din ele se termină graţie unei greşeli elementare, făcută fie din distracţia jucătorului, fie din neatenţia lui.

In genere partidele scurte constitue pentru cititor un amuzament, pe lângă lecţia ce o poate lua, învăţând cum *să nu* piardă o partidă. Ele constitue şi o curiozitate, căci în adevăr, nu e curios ca maeştri cu multă experienţă să piardă o partidă în 10—13 mutări?

DESCHIDEREA VIENEZĂ

Turneul din Ostanda 1906

Alb: *Mieses* Negru: *Cigorin*

1. e4, e5; 2. Cc3, Cc6; 3. Nc4, Nc5; 4. Dg4, Df6; (Justa continuare e 4..., g6) 5. Cd5!, D×f2+; 6. Rd1, Rf8; 7. Ch3, Dd4; 8. d3, d6; 9. Dh4, N×h3; 10. D×h3, Ca5 (Mai bine era Df2) 11. Tf1; C×c4; 12. Dd7!, f6; 13. C×f6!. Cedează căci la 13..., g×f6 sau 13..., C×f6 urmează 14. T×f6+ apoi 15. Nh6+ şi 16. Dg7 mat.

APĂRAREA SICILIANĂ

Turneul din Ostanda 1907

Alb: *Perlis* Negru: *Tartakower*

1. e4, c5; 2. c3, d5; 3. e×d5, D×d5; 4. d4, c×d4; 5. c×d4, Cc6; 6. Cf3, Ng4; 7. Ne2, e6; (La 7..., N×f3; 8. N×f3, D×d4? 9. N×c6+ etc.) 8. Cc3, Da5; 9. 0—0, Cf6; 10. Ce5?, N×e2; 11. C×c6?, D×c3! Alb cedează căci pierde o piesă.

APĂRAREA CARO-KANN

Viena 1910

Alb: *Reti* Negru: *Tartakower*

1. e4, c6; 2. d4, d5; 3. Cc3, d×e4; 4. C×e4, Cf6; 5. Dd3, e5; 6. d×e5, Da5+; 7. Nd2, D×e5; 8. 0—0—0!, C×e4? (Alb anunţă mat în 3 mutări) 9. Dd8+, R×d8; 10. Ng5++, Rc7; 11. Nd8 mat. Sau 10. Re8 şi după aceia 10. Td8 mat.

JOCUL CELOR TREI CAI

Viena 1914

Alb: Reti Negru: *Dunkelblum*

1. e4, e5; 2. Cf3, Cc6; 3. Cc3, Nc5; (Mai bine e Cf6, după mutarea din text urmează un sacrificiu cunoscut care duce la un evident avantaj poziţional) 4. C×e5, C×e5; 5. d4, N×d4; (Relativ mai bine e Nd6) 6. D×d4, Df6; (Ameninţă 7..., Cf3+ cu câştig de Damă) 7. Cb5!, Rd8; Dc5! Negru cedează căci nu poate para tripla ameninţare 9. Df8 mat respectiv 9. D×c7+ şi 9. C×c7.

APĂRAREA SICILIANĂ

Turneul din Berlin 1920

Alb: *Mieses* Negru: *Tarrasch*

1. e4, c5; 2. d4, c×d4; 3. D×d4, Cc6; 4. De3, Cf6; 5. c4, e6; 6. g3, Ne7; 7. Cc3, d5!; 8. e×d5; 9. c×d5, C×d5; 10. Dd2, Ne6; 11. Nh3, 0—0; 12. N×e6, f×e6; 13. Rf1, Nc5; (Alb a tratat foarte rău deschiderea şi acum stă pe pierdere) 14. Ch3, Ce3+; 15. Rg1, Ce5! Cedează. Ameninţarea 16..., Cf3+ şi mat sau cel puţin câştig de Damă nu e de parat.

PARTIDA PIONULUI DAMEI

Turneul din Baden-Baden 1925

Alb: *Grünfeld* Negru: *Torre*

1. d4, e6; 2. Cf3, f5; 3. g3, Cf6; 4. Ng2, d5; 5. 0—0, Nd6; 6. c4, c6; 7. Dc2, 0—0; 8. b3, Ce4; 9. Nb2, Cd7; 10. Ce5, Df6; 11. f3? (Această mutare e bazată pe o combinaţie falsă) C×e5; 12. d×e5, (Relativ mai bine ar fi fost 12. f×e4) Nc5+; 13. Rh1, C×g3+ şi mat în două mutări: 14. h×g3, Dh6+ etc. Cu drept cuvânt se spunea despre Torre că era unul din cele mai mari genii în combinaţie.

APĂRAREA INDIANĂ

Turneul din Karlsbad 1929

Alb: *Euwe* Negru: *Colle*

1. Cf3, Cf6; 2. d4, e6; 3. c4, b6; 4. g3, Nb7; 5. Ng2, Nb4; 6. Nd2, N×d2+; 7. Cb×d2, d6; 8. 0—0, 0—0; 9. Te1, Cd7; 10. Dc2, e5?; (Costă un pion) 11. C×e5!; N×g2; 12. C×d7, N×h3? (Asta costă acum partida) 13. C×f8 şi Negru cedează.

GAMBITUL DAMEI

Turneul din Berna 1932

Alb: *Colin* Negru: *Alehin*

1. d4, Cf6; 2. Cf3, e6; 3. c4, d5; 4. Cc3, c5; 5. c×d5, C×d5; 6. C×d5, D×d5; 7. e3, Cc6; 8. Nb5, c×d4; 9. D×d4??, D×b5! şi Albele cedează.

APĂRAREA CARO-KANN

Turneul din Moscova 1935

Alb: *Botwinik* Negru: *Spielman*

1. c4, c6; 2. e4, d5; 3. e×d5, c×d5; 4. d4, Cf6; 5. Cc3, Cc6; 6. Ng5, Db6; 7. c×d5, (Asta e mai tare decât 7. c5, după care Negru cu D×b2 ajunge în avantaj) D×b2; (Negru se duce la aventură. Relativ mai bine era: 7..., C×d5; 8. C×d5, Da5+, după care urma 9. Cc3, D×g5; 10. Cf3 etc.) 8. Tc1, Cb4; (Această mutare duce la pierdere. Singurul mijloc de a mai salva partida era 8..., Cd8 după care urma totuşi 9. N×f6 şi apoi 10. Nb5+) 9. Ca4, D×a2 (La 9... Da3 urmează 10. Tc3) 10. Nc4, Ng4; (La 10... Da3; 11. Tc3) 11. Cf3, N×f3; 12. g×f3 şi Negru cedează căci la 12..., Da3; 13. Tc3 şi ca să salveze Dama, Negru pierde o figură.

GAMBITUL BEN-ONI

Brazilia 1937

Alb: *Nilo Pereisa* Negru: *Dr. Tasso Motta*

1. d2—d4, c7—c5; (Acest gambit duce la o luptă foarte vie şi în caz când Alb joacă d4, d5 se ajunge la o luptă sângeroasă de poziţie) 2. d4—d5, g7—g6; 3. c2—c4, (Aici se joacă foarte des g3) Nf8—g7; 4. e2—e4, d7—d6; 5. Nf1—d3, Cb8—d7; 6. Cg1—f3; Cg8—f6; 7. Cb1—c3, 0—0; 8. 0—0, Cf6—g4!; 9. Dd1—c2, Cd7—e5; 10. Cf3×e5, Ng7×e5; 11. f2—f4, (Această slăbiciune a aripei Regelui Alb ar fi trebuit s'o evite. Mai bine era 11. h3) Ne5—d4+; 12. Rg1—h1, e7—e5; 13. h2—h3? (Acuma toate câmpurile negre ale poziţiei Regelui Alb sunt slabe, ceiace va duce la o decizie rapidă. Mai bine era g3) Dd8—h4; 14. Cc3—d1? şi Negru anunţă mat în două mutări: 14..., Dh4—g3; 15. h3×g4, Dg3—h4 mat.

DIVERSE ŞTIRI

— Turneul naţional al Elveţiei din acest an va avea loc la Basel în luna Iulie. Cu această ocazie se va serba şi jubileul de 75 de ani al Clubului de şah din Basel.

— La Milano se va juca între 13—24 Aprilie 1938 un turneu internaţional la care vor participa 14 maeştri.

— La Margate va avea loc un turneu internaţional între 20—29 Aprilie 1938 cu participarea unui număr important de mari maeştri internaţionali.

— Campionatul organizat de Manhattan-Chess-Klub a fost câştigat de Kashdan (New-York).

— Sao Paulo. Marele turneu Sud-American la care au participat jucători din Argentina, Brazilia, Uruguay, Paruguay şi Chile s'a terminat cu victoria tânărului chilian Rodrigo Flores.

AUREL LERNOVICI

CĂRŢI:

G. Tutoveanu. Sonete. *Editura „Bucovina", Bucureşti 1938, 115 pag., 60 lei.*

Leopardi, *poezii traduse de Giuseppe Cifarelli Bucureşti, 75 pagini, 60 lei.*

Dr. Dan Berceanu, Condiţiunile defectuoase ale căsătoriei moderne şi degenerarea individului. *Tip. „Bucovina" I. E. Torouţiu — 1938, 13 pag., 30 lei.*

Medic Maior. Dr. Od. Apostol, asistent universitar, Problema medicosocială a jucăriilor copiilor noştri. *Tip. „Lumina" Cluj.*

O PARTIDĂ DE POKER*

— Ufff !

Marta Aldea așeză receptorul la loc, cu obidă mare că nu e un obiect pe care să-l calce în picioare sau să-l arunce pe fereastră, și oftă așa de lung și cu atâta desnădejde, că stârni servitoarei o poftă de râs cu gura plină.

Dar Lina își strânse fălcile și izbuti să se abțină.

— Sunt așa de amărâtă, Lino ! — se plânse doamna, cu glasul cel mai tânguios din lume, — că mi-e frică să nu mă îmbolnăvesc. Ai tu idee ce înseamnă să fii în situația mea?

Lina își privi stăpâna lung și cu mirare, dar tot nu râse. Cu toate că, după judecata ei, oricine ar fi avut motiv să facă haz. Chiar doamna însăși. Se citea pe fața și în ochii ei, de obicei calmi și atenți, atâta jale — că omul cel mai de rând se simțea obligat s'o compătimească.

— Da de ce, coniță, să fiți amărâtă? se prefăcu Lina că nu știe care-i pricina. Că domnu e sănătos, că d-voastră sunteți ca piatra, bani aveți, chirie nu plătiți, grija copiilor nu duceți. Un cățel și un motan — și aia sănătoși și fără belele pe cap. Am dreptate, coniță?

Ca să fiți supărată din moartea coanii mare, nu e prea de crezut. Când ajunge omul la nouăzeci de ani, nu se mai jelește nimeni c'o să moară. Ori dac'a murit. Cât lumea și pământu nu trăește nimeni. N'am eu dreptate, coniță ?

Doamna Aldea uită o clipă necazurile, și râse de gesturile caraghioase cu care însoțea jupâneasa întrebarea pe care o pune și micilor furnizori și cânelui și motanului — și ei însăși : „N'am eu dreptate ?" Apoi o privi cu ironie și clătină gânditoare din cap:

— Ce știi tu ?

— Ba știu foarte bine ! cuteză Lina, ridicându-și nasul mai sus decât îi îngăduia slujba. N'aveți cu cine juca poker... Asta e ! N'am eu dreptate, coniță ?

Stăpâna se dădu învinsă și râse ca o vinovată.

— Ce să-i faci, Lino ? Fiecare cu boala lui. Unul bea, altuia îi plac *foifele*, altul fură, altul iubește — și așa mai departe. Poți să pui mâna pe cruce că tu n'ai nici o boală?

Lina întoarse capul și râse ca prostul prins cu ocaua mică. Apoi făcu pe șireata și schimbă vorba.

— Și nu găsiți deloc cu cine ?

— Uite că nu găsesc, oftă stăpâna ca și când ar fi fost vorba de niscai lucrători să culeagă via amenințată de brumă, sau să întărească un zăgaz ce se clatină sub izbitura puhoiului. Am dat peste douăzeci de telefoane...

— Mai dați, coniță, că e Bucureștiu mare. Și molimă peste tot. Și nu vă costă nici un ban. Și nu v'așteaptă cu ceasu în mână la fabrică ori la birou... N'am eu dreptate, coniță ?

Doamna Aldea ridică din umeri și luă din nou receptorul în primire.

— Allo ! Tu ești Marița ? Doamna e acasă ? Unde ? La doamna Matescu ? A plecat de eri dela cinci ? Pfiiiuuu ! Da al dracului poker. Să-i spui c'am căutat-o. Vream să-i dau o veste bună.

Și iar oftă un kilometru.

— Allo ! Insfârșit ! Bine că dete Dumnezeu să aud și eu gurița unei prietene. Mira dragă, fă-mi plăcerea și vino să-i tragem un pokeraș. N'am mai jucat de șapte zile—și simt că-mi lasă gura apă. Se înapoiază soacră-ta din străinătate ? Lasă, dragă, nu mai face pe fățarnica. De i-ai eși înainte la graniță și tot n'ai s'o convingi c'o iubești. Dar mite în gara de Nord ! Da ? Bine, dragă, dacă ții atât de mult să faci plăcerea bărbatului, nu eu am să te opresc dela o astfel de faptă... creștinească. Jucăm până o mai rămâne timp să ajungi la gară, apoi te urci în mașină și te duci să-ți îmbrățișezi soacra iubită și atât de mult dorită. Bine. Atunci ne-am înțeles: la 9 fix ești la mine. In caz că nu mai găsesc doi tovarăși — te anunț c'o jumătate de oră înainte.

— Lino !

— Poftim, coniță !

— Am găsit una.

— Păi nu v'am spus eu ? Nu găsești pă unu care să-ți facă bine, dar ca să joace cărți — oricând poftești. Ia mai căutați.

— Allo ! Aș vrea să vorbesc cu d. locotenent. Da? In caz că nu se înapoiază mai de vreme, vă rog să-i spuneți că l-a chemat doamna din strada Paris. Știe dânsul.

— Păcat ! imită Lina oftatul și mutra stăpânei. Cu domnul locotinent Cezărică nu ți s'ar mai urî o săptămână... C'așa cântă și așa știe să veselească lumea ! Da de ! Când e omu locotinent — are multă căutare. Nu-l prinzi așa ușor...

Râseră amândouă. Pentru acelaș motiv, dar în stiluri deosebite.

— Ar putea să fie și colonel — și chiar general, numai să fie bărbat, își mărturisi stăpâna gândul. Dar numai pe jumătate. Vrea să spună că se simte mai bine în compania domnilor decât a cocoanelor. Că domnii sunt și rămân cavaleri — chiar și la masa de poker, dar cucoanele, oricare le-ar fi origina și educația când iau cărțile în mână — gata ! S'au și mutat la mahala. Insă nu găsi tocmai nimerit să-și bârfească suratele față de servitoare.

— Asta cam așa e ! aprobă jupâneasa c'o licărire nelămurită în ochi.

— Allo !... Allo !... Allo !...

După aproape un ceas de nervi puși la grea încercare și de reproșuri la adresa societății de telefoane și a tuturor celor chemați și negăsiți, se milostivi Dumnezeu și-i mai scoase o speranță în cale — în persoana d-rei Nela Eremia, fată emancipată, bogată, simpatică și foarte dorită în reuniunile de poker.

— Allo! Ah, Nela dragă, să nu mă lași. Dacă nu joc în seara asta — măcar un ceas, nu știu ce am să fac. In tot cazul o prostie. De-o săptămână n'am mai pus mâna pe cărți ! Colosal, nu ? Am lipsit câteva zile, din cauza tristului eveniment pe care nu ți-l mai amintesc, — da ce, dragă, puteam eu să nu mă duc la înmormântarea bunichii ? — și asta a fost deajuns să nu mai găsesc loc vacant în niciunul din cercurile pe care obicinuit le frequentam.

Câte telefoane n'am dat ! Nu crezi că te-am sunat și pe tine de vreo treizeci de ori? Câte bilețele n'am scris, dar în zadar. Cum zici ? Desigur ! Boala e generală și partidele se pun la cale cu săptămâni înainte. Iar dacă nu ești prezent la o invitație, se găsește îndată altul care să-ți ia locul. Să mă erte Dumnezeu, dar mă apucaseră eri niște nervi că am protestat cu vehemență împotriva morții. Nu se putea face o excepție cu bunica? Cum trăise nouăzeci de ani, ar fi putut să mai trăiască pe-atâta...

Ce vrei, dragă? Nu e boală? Mi-a promis Mira că vine; cu tine ne facem trei și mai găsim una.

Ce e? Nici nu vreau s'aud. Tocmai fiindcă e logodnic, să facă bine și să dea dovadă că te iubește. Și nu se poate altă dovadă mai bună, decât îngăduindu-ți să-l lași trei ceasuri în așteptare. Căci numai trei jucăm. Mira și-a dat cuvântul bărbatului că are să se ducă la gară să primească pe prea iubita-i soacră. Ah, ce aș da să le văd în momentul când se îmbrățișează !

Ți-am spus și îți repet: nu vreau să știu de nimic. Sunt nebună după un carré de popi, și te rog din suflet să nu mă refuzi. Ah, uitasem să-ți spun: am visat astănoapte că făcuseși quintă royală. Parole d'honneur!

Ei, bravo ! Știam eu că n'ai să mă refuzi. Și ca să nu mai dau o sută de telefoane, ia și pe tanti Smara. E bolnavă ? A pocnit-o iar lumbago-ul ? Las' că n'are nimic. Numai să-i pomenești de poker și să vezi cum o lasă junghiurile. La 9 fix începem. Nicio secundă întârziere.

Doamna Aldea oftă ca după cucerirea unei cetăți îndelung asediată.

— Linooo !

— Poftiiim !

— Ia pe Aneta și veniți repede încoace. Imediat.

Aneta e bucătăreasă și Lina fată în casă. Cea dintâi e transilvăneancă, de prin părțile Sibiului, iar Lina a văzut lumina într'un sătuc de prin munții Gorjului. Amândouă tinere, fără bărbați, harnice și statornice. Aneta e în serviciul Aldeștilor de aproape patru ani, iar Lina merge pe trei și două luni.

— Douăzeci de sandwișuri cu icre, douăzeci cu șuncă, masline, brânză, cașcaval, prăjituri, înghețată și cinci baterii la ghiață. Ați înțeles ?

Servitoarele se priviră cu ochi mari.

— Da ce, coniță, vă mai măritați odată ? îndrăzni Lina slobodă de gură cum e ea. Nu știți că la poker nu prea le arde oamenilor să mănânce și să bea ?

— Nu vreau să știu nimic, — tăe doamna discuția. Să faceți cum am zis. Iar pe dracul de Kuki să-l legați în bucătărie că n'am deloc poftă să mă deranjeze în timpul jocului. Și nici doamna Pârvu nu-l poate suferi.

Aneta oftă șugubăț și se scărpină după ureche.

— Apăi dacă e vorba că vine și baba cu junghiurile, nici eu nu m'arăt în sufragerie. Cică îi merge rău când dă cu ochii de negul meu. Parcă pentru așa lucru l-a așezat Dumnezeu lângă nas: să aducă pagubă doamnei Smara Munteanu ! Să mă ertați de îndrăzneală, coniță, da eu aș putea să jur că e mai multă lume trăznită la oraș decât la țară...

Doamna Aldea râse afirmativ, apoi își prinse rochia cu vârful degetelor, își împrumută o figură de călugăriță dubioasă, și încercă să execute mișcările unei gavote — reminiscență plăcută dintr'un film cu subiect scos din naftalină.

E fericită.

N'a câștigat lozul cel mare, nu s'a împăcat cu amantul, n'a plouat pe moșie, nu i-a dat doctorul atestat de sănătate deplină, nu i-a trecut băiatul sau fetița — pe care nu-i are, la bacalaureat dar joacă poker. Numai trei ceasuri, ce-i drept, și cu partenere nu prea pe plac, dar joacă. Ce altă fericire mai mare ar putea să existe ?

— Lino !

— Poftim !

— Mai e un sfert de ceas!

— O să treacă ș'ala.

Desigur c'o să treacă ! se revoltă Marta în sine. Auzi vorbă! Dar numai să vie mosafirii la timp. Pe Nela o poate opri logodnicul, pe Smara junghiurile, pe Mira — o subtilă dragoste de soacră...

— Hahaha !

Râse de netemeinicia acestor temeri, căci jucătorii de poker nu pot fi stânjeniți de soacre și de junghiuri; și luând cinci cărți la întâmplare, aruncă o privire triumfătoare partenerilor închipuiți, și lasă porunca să cadă ca un duș sau ca o ghilotină:

— De trei ori potul ! Hahaha ! Habar n'ai tu, Lino, ce mizerabil și ce dulce e pokerul ăsta ! E o nebunie, Lino !

— O fi, coniță ! se învoi servitoarea, privindu-și stăpâna așa cum privise cu cinci ani în urmă semnele de scrânteală ale unei vecine care se îmbolnăvise de pelagră...

Pe fața trasă și fină a Martei se așternuse însă o ușoară melancolie. Căci fericirea nu vine niciodată deplină. Dacă în locul babei cu junghiuri și al Mirei cu ironia ei răutăcioasă și purtarea în vârful limbei ar fi avut de parteneri pe Conu Iorgu Costache, profesorul de zoologie, și pe locotenentul Cezărică Apostolescu, partida ar fi fost într'adevăr delicioasă. Parcă-l vede pe Conu Iorgu, mare amator de carré de dame, cu ce tact caraghios își răsucește mustața din dreapta sau din stânga, după cum are de mistuit o supărare sau o bucurie și cum își trece degetele lungi și osoase prin părul imaginar din chelia-i ce s'a întins până aproape de hotare.

Iar simpaticul Cezărică, sveltul locotent de artilerie, prieten al Nelii și adorator al Mirei, posesorul unei admirabile voci de diseur, după ce își termină capitalul, lucru pentru care nu se ostenește prea mult, se reazimă de fereastră , face chitară din degete sau dintr'o mătură, și cântă mai mult pentru sine decât pentru alții. Bineînțeles atunci când nu găsește credit și când nu se află nici un chibiț în așteptarea unei vacanțe.

Apoi mai e domnul Ilie Marcovici, dentistul din apropiere, care pentru nimic în lume nu s'ar așeza la o masă de poker dacă n'are la el vestitu-i șal de lână, aducător de noroc și, în tot cazul, păzitor de cele rele. Iar Silvia Balaban, nu ia niciodată un rigă în mână fără să nu cânte *Veșnica Pomenire* și să nu-și aducă aminte de anecdote cu popi și cu țârcovnici. Atâta numai că nu prea are răgaz să le povestească .In vâltoarea unei partide de poker nu prea are lumea vreme să povestească sau să asculte și să guste anecdote.

E drept însă că profesorul are mai mult haz când joacă și Tanti Smara, iar locotenentul mai frumoasă voce când e și Mira și Nela de față. Ceiace nu se întâmplă tocmai așa de des. Căci și Cezărică și Nela și Mira, sunt foarte bine primiți în societatea amatorilor de poker.

Dar vorba ceea: când nu e tot, te mulțumești cu ce se poate. Căci decât nimic, mai bine puțin. Și apoi, în focul jocului te interesează în primul rând cartea și abea în al doilea partenerii. Intre un carré de ași sau de rigi, și exhibițiile unui diseur sau unui măscărici, nu e greu de ales. pentru jucătorul împătimit.

Silueta răsfățatului ofițer se conturase însă în colțul ferestrei, și nu vrea să cedeze locul Smarei Munteanu. Il vede în carne și oase cu ochii închiși, cu buzele strânse și cu toată ființa lui transfigurată de dulceața melodiei și de gravitatea cuvintelor, cântând ca din altă lume:

Ș'apăi până când, până când, până cââând,
Să aștept așa mereu oftââând ?...

Râse de plăcuta viziune — și ca să nu-și strice cheful, imită și ea întocmai gesturile și vocea locotenentului :

Ș'apăi până când, până când, până cââând,
Să aștept așa mereu oftââând — hi !

— Lino !

— Poftim, coniță !

— Mai sunt șapte minute...

— O să treacă ș'alea.

DAMIA STANOIU

* Fragment din romanul cu acest titlu, ce va apărea la începutul lui April, în editura „Cugetarea".

Aforisme

Bărbatul ia și dă înapoi; femeia dă și nu mai ia înapoi, sau ia rău înapoi, ceeace a dat odată.

*

Sunt unii care trăesc 30 de ani cu aceiași amantă. Ei numesc asta a fi independent.

*

Domnilor! să nu aveți încredere în căsătoriile cu bani: dota fuge, dar femeia rămâne.

Expoziția de pictură engleză la Paris

In sala în care sunt grupate pânzele cu portrete și peisagii ale marilor maeștri englezi, vizitatorul se simte ca vrăjit și răpit de frumusețea unui raiu, care-i ia mințile și nu-l mai lasă să-și facă rezervele analizei și ale judecății.

Numai staturi de oameni bine făcuți, rumeni sub perucile albe, și fața arsă de vântul sărat al Insulei, îmbrăcați militărește cu haina stacojie sau cu redingota omului de stat și toga „Scholarului".... Apoi atâtea figuri feminine cu ochii de peruzea sau de viorele, deschiși cu mirare asupra lumii sau plini de simțiri tainice, adeseori plecate cu mișcări pline de mângâeri asupra unor căpușoare de copii grăsuți și luminoși sau cu privirea pierdută în visuri nedeslușite.

Și câtă fantazie în mantiile ce le învăluesc ca petalele unor flori gigantice, câtă grație în rochiile, mai totdeauna albe, de o simplicitate care le fac să nu fie nici odată eșite din modă, căzând ca niște colonete subțirele în jurul trupului lung, pe care-l construesc cu grația și perfecțiunea unui templu din vremea antică; sau în freamătul unor frunzișuri bogate în volane și eșarfe zburătoare, printre care strălucesc luminile pietrelor scumpe și ale aurului; alte ori sunt ascunse în penumbre calde învăluind chipuri divine din care strălucesc lumina ochilor jucăuși, buze de purpură moi și umede, întredeschise ca florile abia dezbobocite; pe gâturi de lebădă strălucind șiruri de mărgăritare sau de mărgean...

Iar printre aceste apariții de vis, peisagii cu dumnezeiască irizare a luminii prin aerul greu de apă, în care se răsfrânge lirismul tainic al acestui popor care de obiceiu trăește numai pe pământ, în cotidianul cel mai material spre a ridica pe neașteptate la idealismul cel mai înalt și mai bogat în nuanțe și iluminări neașteptate.

Iar dacă aruncăm ochii în trecutul acestei opere, pe care o bună înțelegere, între directorii Muzeelor Naționale din Paris și Londra au pus-o la dispoziția publicului din Paris, ne dăm seamă cât de curioasă este istoria acestei arte engleze, atât de magice și de fermecătoare.

Către secolul al XIII-lea, ca mai toată societatea creștină din evul mediu, arta engleză pare a fi gata să-și ia zborul pe propriile sale aripi. Vine însă perioda de lungi turburări a războiului celor două Roze și luptele Reformei, după care își ia supremația elementul anglo-saxon mai puțin personal dar mai aspru în primitivitatea sa, mai puțin în acord cu originile celto-romane ale poporului. In această epocă arta portretului aproape nici nu exista. Anglia care-și văzuse murind arta religioasă nu-și avea portretiștii săi. Tudorii voiau însă să-și aibă pictorii lor ca Principii italieni și francezi. Atunci au adus artiști din Franța, Germania și Italia. Printre mulți alții a fost și Hans Holbein, cel tânăr, care s'a așezat la Londra. Inspirat din technicile flamande și florentine, el a creiat o formulă care a plăcut elitelor engleze și a creiat tipul portretului englez. Perfecționat de un elev al lui Rubens, Antoine More, al cărui Carol I este un juvaer al Louvrului și pretențiosul Kneller, mort în 1723, apare maestrul Josuah Reynolds, acel ce a creiat destinul strălucit și temeinic al portretului englez.

Deși printre antecesorii săi strălucea deja, cu renume răsunător, William Hogarth, autorul „Căsătoriei la Modă", „Viața unui destrăbălat", „Nenorocirile unei femei", „Alegeri", Reynolds își avea locul său predestinat în favoarea elitei engleze. In adevăr William Hogarth era privit ca un „cokney" al picturii engleze, ca „un outlaw" din cauză că era prea personal, prea excesiv în temperament și pe alocuri prea trivial pentru gustul „high clasei" engleze. Toți erau de acord că pictura lui Hogarth este prea utilitară, reprezentând comediene, persoane din familia sa și pe servitorii săi, în loc de a face portretele Regilor și ale nobililor cu frumoasele lor doamne dela curte. Nu se îngăduia picturii ceiace se îngăduia literaturii, admițându-se opere ca: „Lady Roxana" de Daniel Foe, „Sir Roger de Coverley" de Addison sau „Tristram Shandy" de Sterne.

Ca și Van Dyck, Reynolds era o inligență superioară, însuflețită de o largă și diversă cultură. Poseda apoi un gust nu numai sigur, dar atât de bine și solid format, încât nu putea fi intunecat de nici un fel de patimi. Patruzeci de ani a fost maestrul genului de portrete pe care l-a creiat.

Gainsborough, Romney, Lawrence, pot fi priviți ca egalii „președintelui Academiei Regale" și izbutind uneori a-l întrece. Dar când Reynolds a produs primele sale pânze între care se găsesc unele din cele mai frumoase portrete ale sale, ca Lawrence Sterne sau nemuritoarea sa „Nelly O'Brien", Hogarth fiind disprețuit, el nu avea nici un rival.

Ceiace e necontestat în opera lui Reynolds este darul său unic de a zugrăvi chipul omenesc, fețele și chipurile virile în prestanța lor bărbătească, precum și chipurile feminine cu gustul său personal și acea lumină sănătoasă care se resfrânge pe fața lui Nelly O'Brien, surâzătoare și liniștită în ovalul său desăvârșit. Aceasta nu înseamnă că nu se poate să fie unii privitori care să prefere grația neliniștită din Perdita lui Gainsborough și alte portrete, cu trăsăturile mai moi, puțin cam dulcege, deja prea rafinate și cu privirea chinuită de o surdă și dureroasă sentimentalitate. Romney de asemenea ne face să ne amintim de Swinburne, autorul poemelor „Laus Veneris" și „Anacloria", cu talentul său puțin cam nebunesc, deși încântător și bogat în calități. Sunt în portretele engleze pânze pentru toate gusturile ca acele ale puternicului Raeburn, prea puțin cunoscut sau ale prea dibaciului Lawrence.

Adunate la un loc aceste portrete sunt prea frumoase ca să îngădue o critică obiectivă sau făcută de reprezentanții cugetării și mentalității franceze, atât de puțin înțelegătoare a sufletului englez.

Admirația parizienilor este însă entuziastă, vie și neprecupețită, în jurul acelei mărețe expoziții a unor opere nemuritoare.

"DIMINEATA COPIILOR"

răspândita publicație pentru copii și tineret, organizează un interesant CONCURS DE SELECȚIE printre cititorii săi. Pe lângă nenumăratele premii pe cari le vor primi, participanții vor mai fi FOTOGRAFIAȚI GRATUIT iar portretele lor se vor publica săptămânal în paginile revistei.

Amănunte se găsesc în

"DIMINEATA COPIILOR"

Cronica fantezistă

Terapeutica răutății

Prietenul meu Alexandru s'a pomenit într'o dimineață cu falca umflată ca un burduf și cu o înebunitoare durere de măsele. Ați băgat de seamă, sunt dureri și dureri, firește, vorbim de cele fizice. Sunt dureri, dacă vreți, serioase, dureri de care nu numai că nu te jenezi, dar îți creiază chiar și o minusculă aureolă de martir... domestic.

De pildă, durerile de cap, migrenele, care fac pe cocoane să privească printre gene, să creadă teribil de interesante și să ofteze îndelung: „Vai, am o migrenă îngrozitoare". Desigur, când cocoanele se vaită de migrenă, nu este chiar obligatorie și durerea de cap...

In categoria aceasta de dureri serioase intră și cele de mâini, de picioare și de șale, care împrumută după împrejurări, pseudonime diferite: reumatisme, gută sau lumbago.

Acesta din urmă se bucură de succesul de care s'a bucurat cândva apendicita, așa cum ne povestește Axel Munthe, în a sa celebră „Carte dela San Michele" și este un serios concurent al migrenei, deși zona de „activitate" a lumbago-ului este antipodică celei a migrenei....

Vin apoi durerile mai puțin serioase, hai, să le zicem cu un termen generic, comice, deși n'au nimic comic în ele și sunt scormonitoare ca un sfredel. Dacă însă le numim comice, este datorită faptului că ele sunt oarecum jenante, nu ne putem împăuna cu ele, așa cum facem cu o durere de cap sau de șale de pildă, făcând pe martirizații, ați observat tendița omenirii de a deveni foarte lesne martiră?) ci dimpotrivă, la o întrebare indiscretă: „Ce ai?", începem să râdem sau să zâmbim, căutăm să schimbăm vorba și doar constrânși de o curiozitate nesățioasă mărturisim: Vai, am niște crampe grozave... Cu toate că latinul a afirmat că „Naturalia non turpia", adică în traducere: cele naturale nu sunt de rușine, convențiunile sociale au anulat valabilitatea acestei admirabile maxime și au decretat anumite dureri rușinoase. Noi le zicem comice și-am lămurit de ce.

Vine, în sfârșit, o a treia categorie de dureri: înebunitoare. Durerile înebunitoare sunt cele de măsele. Dacă de foarte multe ori lumea ia aspect de balamuc, credem că aceasta este datorită faptului că cei mai mulți dintre oameni suferă de dureri de măsele. Ca un corolar logic al acestei constatări, se impune următorul raționament: dacă lumea ar fi știrbă, ar fi cu mult mai bună. E de altfel explicabil: n'ar mai avea cu ce să se sfâșie... Dantura ne apropie de animalitate. Durerile de măsele nu pot fi asemuite cu nicio altă durere și probabil că Dante Alighieri avea o dantură impecabilă și n'a suferit de dureri de măsele, altcum în a sa „Divină Comedie", capitolul „Infern" ar fi adăogat pe lângă chinurile lui Tantal, pe lângă acele ale lui Sisif și înfioratoarele chinuri ale durerilor de măsele.

Totuși, pentru durerile de măsele, nu există decât un singur leac: sugestia, sau auto-sugestia mai bine spus. Metoda preconizată de Coué este admirabilă ca terapeutică în dureri de măsele, cu condiția să nu știi că o practici... Căci, așa precum v'am spus, prietenul meu Alexandru s'a trezit c'o teribilă durere de măsea. Firește, când un burghiu de foc îți sfredelește capul, cauți pricină la toată lumea. Așa și prietenul meu Alexandru. Ii venea să se certe cu toți câți îi eșeau în cale. In cele din urmă se hotărăște să meargă la dentist, să-și scoată vrăjmașul din gură. Repede, cât mai repede, cu putință. Chiar fără anestezie.

Se întinde pe fotoliu, cască o gură de balaur, iar dentistul începe să tragă. Dar, pe semne, luat repede, s'a zăpăcit și în loc să-i smulgă măseaua bolnavă, îi zmulge una de toată frumusețea și perfect sănătoasă. Partea curioasă însă abia acum începe: convins că i-a fost scoasă măseaua bolnavă, prietenului meu Alexandru i-au trecut pe dată durerile chinuitoare. A redevenit pașnic și mulțumit. A plătit omului și a plecat satisfăcut și cu... vrăjmașul în gură.

Ceeace era de demonstrat!

Vreți o omenire mai puțin rea? Trimeteți-o la dentist, să-și scoată măselele... sănătoase. Ca prietenul meu Alexandru...

STEFAN TITA

Cristal*

Gândul lunecat depe scripete
Suie, fulg, aripă, iluzie,
Pierind în solară infuzie
Fără umbră și fără țipete.

Incep acum dibuind prin auz
Goană'n pustiu și vuiet de sânge,
Să mă aflu ca'n poze nătânge
Personaj cu aură și burnuz.

Imi văd plutind năluca sub chipuri
De Cain, Iisus ori Pilat din Pont,
Cum răsar în oglinzi, la orizont,
Palmieri răsturnați în nisipuri.

Mă voiu întoarce în avatare...
Dar, oricum, putem să credem noi că
Sunt valuri aevea într'o scoică?
Cine știe?... S'aprind o țigare.

M. D. IOANID

* Din volumul „Meandre" care va apărea în curând.

EVELINE HUTCHINS

Cunoscutul scriitor american John Dos Passos a dat de curând la iveală o operă de o deosebită semnificaţie, un roman în două volume intitulat „1919". „Adevĕrul Literar" care s'a grăbit să semnaleze, cu prilejul apariţiei lor, importanţa operelor precedente ale romancierului american, oferă acum cetitorilor săi traducerea unuia din capitolele cele mai caracteristice ale noului roman. Pe de altă parte la pagina Cărţii străine cetitorii vor găsi un articol de analiză literară consacrat nouei opere a lui Dos Passos.

Eveline se mută împreună cu Eleanor într'un apartament de toată frumuseţea pe care aceasta din urmă îl găsise nu ştiu în ce chip pe Quai de la Tournelle. Apartamentul ocupa etajul în formă de mansardă al unei case cenuşii, cu faţada jupuită, construită pe vremea lui Richelieu şi reparată sub Ludovic al XV-lea. Eveline nu se mai sătura privind pe fereastră, — printre desenele delicate ale balconului de fer forjat, — apa Senei, dealungul căreia vapoare cât nişte jucării urcau împotriva curentului remorcând penişe proaspăt lustruite şi strălucitoare, cu perdele de dantelă şi borcane cu muşcate la ferestrele cabinelor de echipagiu văpsite în verde şi în roşu, — şi rămânea cu ochii duşi pe insula din faţă, unde curbele contraforţilor aerieni şi sprinteni lăsau să se vadă absida catedralei Notre Dame ivindu-se — ameţitoare — dintre copacii unui petec de grădină. Aproape în fiecare seară, întorcându-se acasă dela biuroul lor din strada Rivoli unde toată ziua lipiseră fotografii de ferme franţuzeşti dărâmate, de orfani şi de copii născuţi în timpul războiului murind de foame, în albume care erau trimise în America pentru ca Crucea Roşie să se slujească de ele în campaniile ei de propagandă, cele două prietene luau ceaiul în faţa ferestei, pe o masă de Boulle.* După ceaiu, Eveline se ducea la bucătărie s'o vadă gătind pe Yvonne. Mulţumită articolelor de băcănie şi zahărului pe care ele îl căpătau dela Crucea Roşie, Yvonne combina cu atâta chibzuială lucrurile încât hrana nu le costa mai nimic. La început Eveline încercă să o împiedece să facă economie, dar ea răspundea printr'un torent de argumente.

Eleanor spunea că suferinţele indurate de bătrâna femeie o făcuseră să-şi piardă puţin minţile, însă Jerry Burnham răspundea că, dimpotrivă, restul lumii se cam ţicnise.

Jerry Burnham era omuleţul acela cu faţa roşie care în seara sosirii la Paris a Evelinei o apărase împotriva unui colonel franţuz cam îndrăsneţ. De atunci ei râseseră de multe ori amintindu-şi de acest incident. Jerry lucra la „United Press" şi la trei sau patru zile, cu prilejul raitei pe care o dădea pe la Crucea Roşie spre a-i supraveghea activitatea, se înfiinţa regulat în biuroul tinerei femei. Cunoştea toate restaurantele din Paris şi o invita pe Eveline să ia masa de seară la Turnul de Argint sau să prânzească la Taverna lui Nicolas Flamel, şi pe urmă, după amiază, străbăteau împreună străzile vechi ale cartierului Marais şi nu se întorceau decât târziu fiecare la serviciul său. Seara, după ce se aşezau într'o cafenea, la o masă retrasă şi liniştită unde nu puteau fi auziţi (după el, toţi chelnerii erau spioni), Jerry bea o cantitate respectabilă de coniac cu apă de Seltz şi îşi expunea opiniile. Meseria lui — asigura dânsul — îl desgusta în chip îngrozitor deoarece un corespondent ajungea să nu mai vadă nimic, avea două sau trei cenzuri pe cap şi era silit să trimită la gazetă drept articole un asortiment de ghiveciuri, de zarzavaturi care nu erau, dela un capăt până la celălalt, decât o reţea de înspăimântătoare minciuni. Făcând o astfel de muncă timp de ani în şir, ajungeai să pierzi orice respect de tine însuţi — adăuga Jerry — şi dacă înainte de războiu un jurnalist nu preţuia cu mult mai mult decât un borfaş, în ziua de astăzi nu există termen suficient de înjositor cu care el să poată fi calificat. Eveline încerca să-i ridice moralul spunându-i că după sfârşitul războiului el ar face bine să scrie un roman ca *Focul***, în care să spună tot adevărul. — Dar războiul nu se va sfârşi niciodată...; ce dracu! doar aduce prea frumoase beneficii, nu înţelegi? Ai noştri câştigă, Englezii câştigă, şi chiar. Francezii înşişi... ; ia uită-te niţel, Bordeaux şi Toulouse şi Marsilia fac parale iar oamenii politici, ai dracului!, au toţi conturi în bancă la Amsterdam sau la Barcelona.

Către sfârşitul toamnei Eveline, întorcându-se într'o seară acasă după ce innotase prin noroiu şi prin ceaţă deasă, o găsi pe Eleanor luând ceaiul cu un soldat francez. Ea fu încântată să vadă un soldat, căci se plângea totdeauna de faptul că nu cunoaşte altfel de Franţuji decât pe funcţionarii „Comitetului de ajutor" şi cucoanele dela Crucea Roşie — îngrozitor de plicticoase. Deabea după un răstimp Eveline recunoscu în soldat pe Maurice Millet***.

In uniforma albastră acoperită de pete, el avea un aer atât de îmbătrânit, atât de palid şi o astfel de mină de „fată bătrână" încât ea se întrebă cum putuse, chiar ca fată tânără, să-l găsească pe placul ei. Dedesubtul ochilor săi mari cu gene lungi de fată, el avea mari cearcăne violete. Desigur Eleanor îl găsea tot atât de minunat, şi-i sorbea cuvintele mai ales când el pomenea de „avântul suprem al sacrificiului" şi de „armonia misterioasă a morţii".

Pictorul era brancardier într'un spital de bază dela Nancy, devenise foarte religios şi aproape uitase limba engleză. Când ele îi puseră întrebări asupra tablourilor sale, el înălţă din umeri fără să răspundă. La masa de seară mâncă foarte puţin şi bău numai apă. Rămase până târziu, vorbindu-le despre diferite conversiuni miraculoase ale unor oameni care nu credeau, despre sfânta împărtăşanie dată trupelor din linia de foc, despre o vedenie a Mântuitorului tânăr pe care el îl văzuse mergând printre răniţii unui post de prim-ajutor în timpul unui atac cu gaze. După războiu va intra — spunea dânsul — într'o mânăstire, la Trappe dacă va fi cu putinţă. După plecarea lui, Eleanor declară că seara aceasta fusese cea mai înălţătoare din câte le trăise; Eveline nu spuse nimic.

Maurice veni din nou într'o altă după amiază, înainte de sfârşitul permisiei sale, aducând cu el un tânăr scriitor, ataşat la Quai d'Orsay, un Franţuz cu obrajii trandafirii care aducea a student englez şi se numea Raoul Lemonnier. El părea că preferă să vorbească mai de grabă englezeşte decât franţuzeşte. Fusese doi ani pe front în Vânătorii alpini apoi fusese reformat, nici el nu ştia prea bine de ce...: din cauza plămânilor sau din cauza unchiului său, ministrul. Existenţa actuală i se părea grozav de plictisitoare, spunea dânsul. Totuşi găsea tenisul pasionant şi se ducea în fiecare după amiază la Saint-Cloud să vâslească. Ii plăceau Englezoaicele şi Americancele pentrucă iubesc sportul. Aici toate femeile cred că vrei, aşa, cât ai bate din palme, să petreci noaptea cu ele.—Dragostea e un lucru destul de plicticos, spuse el. Ei se găseau, Eveline şi cu dânsul, la fereastră şi, vorbind despre cocktailuri (Raoul adora băuturile americane), priveau cele din urmă zdrenţe de purpură ale crepusculului care pluteau deasupra catedralei Notre-Dame şi a Senei,—în timp ce Eleanor şi Maurice, aşezaţi în întuneric în fundul salonului, vorbeau de Sfântul Francisc d'Assise. Eveline invită pe tânăr să rămână pentru masa de seară.

A doua zi dimineaţă Eleanor o înştiinţă că se gândea să se convertească la catolicism. In drum spre biroul lor, ea o făcu pe Eveline să intre cu dânsa la Notre-Dame pentru a asculta Liturghia şi apoi amândouă aprinseră o făclie la o icoană din apropierea [illegible] celei mari, icoană înfăţişând pe Sf. Fecioară care, după Eveline, avea o expresie foarte plictisită. Cu toate acestea, murmurul preoţilor şi făcliile şi fumul de tămâie alcătuiau un tot impresionant. Ea nădăjduia din toată inima că bietul Maurice nu va fi ucis.

In seara aceea Eveline invită la masă pe Jerry Burnham, pe miss Felton care se întorcea dela Amiens şi pe majorul Appleton venit în acea zi la Paris, pentru o afacere referitoare la nişte tancuri. Masa fu minunată — raţă friptă cu portocale — şi totuşi Jerry, jignit de a o vedea pe Eveline vorbind tot timpul cu Lemonnier, se îmbătă, spuse o mulţime de vorbe necuviincioase, vorbi despre retragerea dela Coporetto şi declară că Aliaţii stăteau prost de tot. Majorul Appleton răspunse că n'ar trebui să spună asta chiar dacă ar fi un lucru adevărat, şi se înroşi ca racul. Eleanor era indignată şi-i spuse că ar merita să fie arestat pentru astfel de cuvinte, iar după ce toată lumea plecase ea avu o adevărată ceartă cu Eveline. — Ce-o să gândească despre noi Lemonnier? Tu eşti o fată drăguţă, Eveline dragă, dar ai ca prieteni nişte necioplіţi. Nu ştiu cum şi de unde i-ai adunat...; cât despre această domnişoară Felton, a băut patru cocktailuri, o jumătate de sticlă de Beaujolais şi patru păhăruţe de coniac... le-am numărat. Eveline începu să râdă şi prietena ei o imită îndată, spunând totuşi că ele ajungeau să ducă în chip exagerat viaţa de boem şi că nu era frumos deoarece trăiau în vreme de războiu iar situaţia era grav de proastă în Italia şi în Rusia şi bieţii băeţi în tranşee, etc., etc.

In iarna aceea Parisul se umplu încet-încet de Americani în uniformă, de trăsuri oficiale şi de mărfuri furnizate de depozitele de alimente ale Crucii Roşii. Majorul Moorehause, care era din întâmplare un vechiu prieten al Eleanorei, sosi drept dela Washington pentru a organiza propaganda Crucii-Roşii. Toată lumea vorbea de dânsul încă înainte ca el să fi sosit, deoarece

(Continuare în pag. 8)

* Mare ebenist francez din secolul al XVIII-lea.

** E vorba de celebra operă a lui H. Barbusse.

*** Un pictor de talent, veche cunoştinţă a celor două prietene.

M. Zoscenco

Rostov - minunat oraş

A propos de Rostov. Simpatic oraş. Toamna asta am fost acolo.

Un oraş plăcut, liniştit. Şi clima e destul de dulce. Afară de asta — lipsă deplină de huliganism. E chiar de mirare, întrucâtva.

O fată tinerică poate să treacă singură pe stradă, după ce s'a înoptat. Nu se atinge nimeni.

Fireşte, nu garantez dacă-i singură. Nu ştiu. Dar în doi sau în grup — e mai mult ca sigur că poate să se plimbe în libertate. N'o întâmpină nimeni cu vorbe de prisos. Poate chiar să meargă pe trotuar. Nu se împing degeaba.

Bine înţeles, înjurături se aud, ca înainte. Dar, nu la adresa trecătorilor.

Cred că fenomenul acesta, cu privire la absenţa totală de huliganism, se datoreşte culturii fizice. Sportul îndepărtează totdeauna pe cetăţeni de excese brutale. Şi în acest oraş de sud, cultura fizică e la înălţime. La fiecare pas — football, alergări, sărituri, înnot. In privinţa asta — minunat oraş.

Chiar eu am fost martorul unei atari întâmplări sportive.

Stau în grădina publică. Citesc un ziar. Par'că ar fi azi, aşa îmi aduc aminte. Nişte desbateri...

Iar în jurul meu — o vreme plăcută de toamnă. Soarele cerne pulbere de aur. Publicul şade pe bănci. Un tablou de toamnă liniştită, fără de cuvinte.

Pe alee se plimbă un băeţaş, cu o cutie. Pentru un gologan, face ghetele. S'a agăţat şi de mine. Şi începu să-mi ungă ghetele.

Văcsui o ghiată. Se apucă de cealaltă. Deodată, aud că se opinteşte cineva în dosul meu, peste umerii mei. Mă uit: un necunoscut, în pantaloni scurţi, a sărit peste mine.

Vroiam tocmai să-l înjur pe acest porc de câne, fiindcă sare peste persoane necunoscute, — când, deodată— hop! — mai sări unul.

In total, au sărit patru peste capul meu.

Iată, îmi zic, cea mai vădită dovadă de huliganism.

Observ însă, că nu-i huliganism. E pur şi simplu — cultură fizică. De-a capra. Se joacă tineretul de-a capra. E mare lucru: să sari, aşa, peste oamenii cari şed în grădină.

F. DIMA

Băeţaşul care îmi şterge ghetele zice:

— Nu te speria. Ei totdeauna se joacă aici de-a capra. Fac exerciţii. Mai stai niţel jos, să fac şi cealaltă gheată.

Fie şi aşa, mă gândesc, tot mai bine e de-a capra decât huliganism.

Totuşi, n'am mai aşteptat să-mi văcsuiască şi cealaltă gheată. I-am plătit băiatului şi m'am grăbit să plec deaici mai degrabă. Te pomeneşti că şi în mers le vine pofta să sară peste mine — şi mă trântesc. Scoală-te, după aceea.

Când am ajuns în stradă — iar linişte. Curat, ordine. Niciun fel de ţipete. Nimeni nu te îmbrânceşte.

Par'că n'ar fi oraş — ci acuarelă.

Traducere de F. DIMA

înainte de războiu el fusese unul din specialiştii cei mai cunoscuţi din New-York în materie de publicitate. Biurourile intrară într'o nemaipomenită frământare când veni vestea că el debarcase la Brest; toţi erau nervoşi, neliniştiţi: asupra cui avea să se abată trăsnetul?

In dimineaţa în care el sosi, cel dintâi lucru pe care îl băgă de seamă Eveline fu că Eleanor îşi ondulase părul. Apoi, cu puţin înainte de amiază, întreagă secţiune a publicităţii fu convocată în biuroul majorului Wood, pentru a întâlni acolo pe majorul Moorehouse. Acesta era un om destul de voinic, cu ochii albaştri şi cu părul de culoare atât de deschisă încât părea aproape alb. Uniforma îi mergea de minune şi centironul şi jambierele lui străluceau ca sticla. Eveline descoperi numaidecât în el ceva sincer şi atrăgător, care îi amintea puţin de tatăl ei şi care îi plăcu. El părea tânăr de altfel, cu toate că obrajii îi atârnau puţin, — şi vorbea cu un uşor accent sudic. Majorul făcu o scurtă alocuţiune asupra operei realizate de către Crucea-Roşie pentru a susţine moralul civililor şi al combatanţilor, explicând că propaganda aşezămintului lor trebuia să aibă două scopuri: să stimuleze ofrandele în America şi să aducă la cunoştinţa publicului progresele, rezultatele. In clipa de faţă nenorocirea era că nu se cunoştea în deajuns ce sforţare eficace făceau cei ce lucrau la Crucea-Roşie şi că lumea asculta prea bucuros criticile filogermanilor care manevrau sub masca pacifismului cât şi a spiritelor ostile şi defetiste, totdeauna gata să desaprobe şi să atace. Trebuia să se arate Americanilor cât şi ţărilor aliate, atât de încercate de războiu, ce măreaţă jertfă fac membrii Crucii-Roşii, — în genul ei tot atât de vrednică de admiraţie ca aceia a „scumpilor noştri tineri din tranşee".

— Chiar în această clipă, dragii mei, suntem în foc, gata să facem jertfa supremă pentru ca civilizaţia să nu dispară de pe pământul acesta.

Majorul Wood se aplecă îndărăt în fotoliul lui cu pivot al cărui scârţâit făcu pe toată lumea să ridice ochii dintr'odată, ba câţiva întoarseră chiar privirile spre fereastră, ca şi cum s'ar aşteptat să vadă un obuz de-al Berthei venind drept asupra lor. — Inţelegeţi, spuse majorul Moorehouse cu putere plecând ochii săi albaştri, iată ce trebue să facem pe oamenii să încerce, să simtă: un spasm al gâtlejului, un efort viguros pentru a-şi stăpâni nervii, hotărîrea de a rezista până la capăt.

Fără voia ei, Eveline era mişcată. Ea aruncă repede o privire piezişă spre Eleanor care părea tot atât de rece şi de lilială ca atunci când asculta pe Maurice vorbindu-i de tânărul Christ din ziua atacului cu gaze. „Nu ştii niciodată ce gândeşte femeia asta", îşi zise Eveline.

In după amiaza acelei zile, când J. W. — aşa îi spunea Eleanor majorului Moorehouse — veni să ia o ceaşcă de ceai cu ele, Eveline se simţi supravegheată de aproape şi îşi controlă toate mişcările, atât pe cât îi fu cu putinţă...: „E consilierul financiar..." gândi dânsa, râzând răutăcios în sine. Majorul părea puţin desorientat, nu vorbea mult şi tresări în chip vizibil când cele două fete îi descriseră raidurile aeriene din nop'ile cu lună şi îi povestiră cum preşedintele Poincaré se ducea în persoană în fiecare dimineaţă să vadă stricăciunile şi să exprime condoleanţele sale supravieţuitorilor. El nu stătu multă vreme şi plecă la o conferinţă cu cine ştie ce funcţionar important. Eveline avea impresia că J. W. părea enervat, se simţea prost şi că ar fi preferat să rămână cu ele. Eleanor ieşi cu dânsul pe coridor şi întârzie acolo câtva timp. Când se întoarse din nou în salon, ea avea aerul său obişnuit, calm, faţa ei fin modelată... Eveline avea o întrebare pe vârful limbii, majorul Moorehouse nu cumva era... în sfârşit, Eleanor şi cu dânsul... dar nu găsea cuvinte s'o formuleze.

Eleanor rămase o clipă tăcută, apoi clătinând din cap, exclamă: — Biata Gertruda! — Cine-i Gertruda? întrebă Eveline. Vocea Eleanorei se înăspri niţel. — Nevasta lui J. W... e într'un sanatoriu, suferindă... depresiune nervoasă, neurastenie, ce vrei? draga mea, războiul ăsta îngrozitor.

Majorul plecă numaidecât în Italia pentru a reorganiza publicitatea Crucii-Roşii şi după două săptămâni Eleanor primea dela Washington ordinul să se prezinte la filiala din Roma, aşa că Eveline rămase numai cu Yvonne în apartament.

Iarna fu friguroasă şi, pentru Eveline, plină de singurătate. Munca în comun cu cei dela Comitetul de ajutor era cât se poate de plicticoasă dar Eveline izbuti să-şi îndeplinească îndatoririle şi uneori chiar să se distreze seara cu Raoul, care o ducea într'un local de noapte oarecare deşi pretindea întotdeauna că mureai de urît acolo. El o duse la Noctambules, unde puteai din când în când să capeţi de băut şi după ora reglementară, sau în vreun mic restaurant din Montmartre unde, într'o seară rece de Ianuarie, adăpostiţi sub portalul bisericii Sacré-Coeur luminat de lună, văzură sosind Zeppelinele. Dinaintea lor Parisul se întindea mort şi îngeţat ca şi cum toate şirurile de acoperişuri şi toate cupolele ar fi fost sculptate în zăpadă, şrapnelele scânteiau tăios în aerul îngheţat, deasupra capetelor lor, iar luminile proectoarelor păreau nişte antene de insecte gigantice pipăind întunecimile lăptoase. Din când în când ajungeau până la ei scăpărările şi mormăitul ameninţător al bombelor incendiare. Intr'un rând zăriră două mici havane de argint care păreau că plutesc tocmai pe deasupra lunii.

Eveline simţi că braţul lui Raoul, care îi încingea mijlocul, devenise îndrăsneţ şi că el îşi pusese mâna pe sânul ei. — Ştii, e curată nebunie... ştii, e curată nebunie... repeta el în franţuzeşte cu o voce monotonă, părând să fi uitat engleza lui obişnuită. Din acea clipă vorbiră numai franţuzeşte şi Eveline îşi spuse că-l iubea neînchipuit de mult. Când semnalul de încetarea pericolului aerian răsună pe străzi ei se întoarseră pe jos prin mijlocul unui Paris întunecat şi tăcut. La un colţ de stradă un poliţist veni să-i ceară lui Lemonnier hârtiile de identitate. El se uită în ele cu mare greutate la lumina slabă a unui felinar în timp ce Eveline, abia trăgându-şi sufletul, îşi simţea inima bătându-i ca un clopot. Poliţistul înapoie hârtiile, salută scuzându-se cu insistenţă şi se depărtă. Ei nu spuseră nimic, nici unul, nici celălalt, dar Raoul părea să admită ca un lucru dinainte stabilit că avea să petreacă noaptea cu dânsa, în apartamentul ei. Mergeau cu paşi repezi pe străzile îngheţate şi posomorîte, şi picioarele lor făceau să răsune pietrele caldarâmului. Eveline atârna de braţul lui ca de o spânzurătoare şi chipul în care trupurile lor se atingeau din vreme în vreme semăna a vibraţie electrică dar şi a stânjeneală.

Locuinţa Evelinei era una dintre rarele case ale Parisului care nu aveau portar. Ea deschise uşa cu cheia ei şi amândoi urcară tremurând treptele de piatră. Ea îi şopti să nu facă sgomot din cauza servitoarei. — E plictisitor, murmură el, şi buzele lui calde atinseră în treacăt urechea tinerei femei... nădăjduesc că n'o să găseşti lucrul prea de tot neplăcut.

Pieptănându-se în faţa mesei de toaletă, respirând cu înghiţituri mici, — ca un cunoscător ce era — flacoanele cu parfumuri, privindu-se în oglindă fără grabă nici stânjeneală, Raoul spuse: — Incântătoare Eveline, ai voi să fii soţia mea? Lucrurile ar merge foarte uşor; unchiul meu, care e capul familiei, iubeşte mult Americanii. Desigur o să avem a face şi cu o sumă de mizerii, contractul de căsătorie şi celelalte. — Oh nu! asta nu mi-ar conveni deloc, murmură Eveline cu un râs înăbuşit şi înfiorată de frig, din fundul patului. Raoul îi aruncă o privire furioasă şi ofensată, îi spuse bună seară foarte ceremonios şi plecă.

Indată ce copacii începură să înmugurească sub ferestrele tinerei femei şi florăresele să vândă ghiocei şi narcişi, ideia că sosise primăvara făcu să i se pară mai lugubre ca niciodată lungile luni de singurătate la Paris. Jerry Burnham era în Palestina, iar Raoul Lemonnier nu mai venise deloc s'o vadă; majorul Appleton îi făcea ce-i drept vizite de fiecare dată când venea la Paris, copleşind-o de atenţiuni cam greoaie, — dar era un om cât se poate de enervant. Elisa Felton, care conducea o trăsură de ambulanţă a spitalului american din Avenue du Bois, venea s'o vadă în Duminicile în care nu era de serviciu şi o scotea din sărite pe Eveline plângându-se că nu găsea în ea pe păgâna eliberată de prejudecăţi drept care o luase la început. Nimeni nu o iubea — gemea dânsa — şi ea se ruga la bunul Dumnezeu ca Bertha să pună odată capăt vieţii sale nenorocite. Lucrul deveni atât de odios încât Eveline nu mai stătea acasă Duminicile şi-şi petrecea adesea după amiaza la biurou cetind pe Anatole France.

Unde mai pui că lubiile Yvonnei deveneau din ce în ce mai obositoare; cu o mutră spăsită, ea încerca să cârmuiască, prin comentariile ei nesfârşite, traiul stăpânii sale. Venirea lui Don Stevens * în permisie — în uniforma cenuşie de Quaker el avea o înfăţişare mai teribilă ca totdeauna — însemnă o adevărată mană cerească şi Eveline îşi spuse că la urma urmei era poate îndrăgostită de dânsul. Ea îi spuse Yvonnei că domnul era vărul ei, că fuseseră crescuţi împreună ca frate şi soră, şi îl instală în camera Eleanorei.

Don era într'o stare de nemaipomenită agitaţie din cauza izbânzilor Bolşevicilor din Rusia, mânca cât şapte, bea tot vinul din casă şi făcea fără încetare aluzii misterioase la forţele secrete cu care se afla în legătură. Toate armatele, afirma dânsul, se răsvrăteau; ceeace se întâmplase la Caporetto avea să se producă pe întregul front, soldaţii germani erau şi ei gata de răzmiriţă şi toate acestea aveau să ducă la revoluţia mondială. El îi vorbi despre tulburările dela Verdun, despre trenurile întregi de soldaţi pe care îi văzuse plecând la atac cu strigătul „Jos războiul" şi trăgând asupra jandarmilor.

Aplecându-se peste masă, Don îmbrăţişă pe Eveline tocmai în clipa când nasul ascuţit al Yvonnei, care aducea clătitele stropite cu rom arzând, îşi făcea apariţia în uşă. El făcu servitoarei un gest nedefinit cu mâna şi îi smulse aproape un surâs prin chipul în care pronunţă, stâlcind limba: Pe urmă, război sfârşit.

In primăvara şi în vara aceea, situaţia părea tulbure, fără îndoială, ca şi cum Don ar fi avut dreptate. Noaptea Eveline auzea, aidoma vuetului gigantic al unei mări deslănţuite, zgomotul tunurilor executând mereu tiruri de baraj pe un front care se rupea din toate încheieturile. La biurou, încotro te întorceai numai zvonuri nesăbuite: copleşită, cea de a cincea armată britanică ar fi luat-o la fugă; Canadienii răsvrătiţi ar fi pus mâna pe Amiens; spioni de-ai Puterilor Centrale ar fi sabotând toate avioanele americane; Austriacii ar fi intrat din nou în Italia. In trei rânduri biuroul Crucii-Roşii primi ordinul să împacheteze toate documentele şi să se ţină gata de a părăsi Parisul. Faţă de toate aceste svonuri sinistre, serviciul propagandei nu-şi putea păsira decât cu foarte mare greutate tonul de seninătate voit, necesar pentru comunicatele de presă. Şi totuş, lucru liniştitor, Parisul continua să se umple de feţe americane, de parlamentari americani, de centiroane Sam Browne şi de cutii de conserve, iar în Iulie, sosind din Statele Unite, majorul Moorehouse veni la biurou aducând ştiri dintre cele mai sigure primite dela Château-Thierry şi anunţă că războiul se va sfârşi până într'un an.

In aceeaşi seară el o invită pe Eveline să ia masa cu dânsul la Café de la Paix şi, pentru a răspunde invitaţiei, Eveline renunţă la întâlnirea hotărîtă cu Jerry Burnham, care tocmai se reîntorsese din Orient şi din peninsula balcanică, cu traista plină de poveşti şi de întâmplări despre holeră şi despre alte calamităţi. J. W. comandă un menu straşnic; Eleanor, spuse el, îi recomandase să vadă dacă Eveline nu avea nevoie să fie niţel încurajată. El vorbi despre minunata epocă de expansiune care va începe pentru America după război, Noul Continent a-

(Continuare în pag. 12-a)

* Ziarist american, cunoştinţă mai veche a Evelinei, cu care tânăra femee a avut o scurtă legătură în America.

A apărut
RECORDUL SUCCESELOR!

In ţara monştrilor de oţel! Profesorul Tarn'er şi frumoasa Maria Desroches — aruncaţi într'o sarabandă drăcească de aventuri, nenorociri şi mistere... Apoteoză de aur, ruguri sinistre şi iubire!

AVENTURA
ROMANE DE ACŢIUNE ŞI PASIUNE

PIERRE ADAM
spre POLUL X

In re sinucidere şi glorie...
Insula coroanei-curcubeu.
O fată în voiurile oceanului.
Pedeapsa fratricidului.
Descoperirea polului
metmic.
La chioşcari şi librari

Din zilele si gândurile mele

XII

30 Septembrie 855.

Mă 'ntreb şi caut să pătrund până în adâncul gândului şi al simţirii mele, ce mi-a fost, ce-mi este şi ce-mi va fi în viitor străinul care într'o noapte de cumpănă mi-a cerut adăpost; şi care, după cinci zile ce-au trecut în timp ca o clipă şi 'n sufletul meu au sămănat şi răsădit *Veşnicie*, ce-mi poate fi?

Eu nu-s la fel cu Smărăndiţa şi de Hess nu-i ca Wladimir şi nici ca alţii care, fără a se potrivi în vreun fel, nu se văd într'un moment din viaţă, decât unul pe altul, pentru ca mai târziu să se răzbune pe ei şi între ei de-o simţire străină poate, şi culeasă din vânt, ca petala ce s'aşează pe spini...

Cine's şi ce sunt pentru de Hess, ca el să facă legământul demn de însuşirile sale şi de amintirea şi dragostea vie ce-o păstrez părinţilor mei?

„Deocamdată mai de departe; şi, pe urmă, mai de aproape — o nădăjduesc din tot sufletul — voi fi protectorul *acela*, pe care părinţii voştri, în momente grele, l-au visat, poate, lăsându-vă singură în urma lor", — mi-a spus de Hess într'o zi şi emoţia ce-i dădea gândul mi-o comunică atât de puternic, încât mă strămută, într'o clipă, din viaţă 'n vis...

Poate că Dumnezău, după toate încercările la care m'a supus, fără să-mi clintesc credinţa, mi-a hărăzit protectorii care să-mi aibă grija vieţei, aşa cum agricultorul o are pe aceia a câmpului său....

Băluşeştii sânt buni şi li-s mai dragă decum m'aş fi putut aştepta; decum primeşte copacul, bătrân, seva nouă şi proaspătă a primăverii... De Hess, luminat de inteligenţa şi celelalte ale sale însuşiri îmi vede 'n suflet aşa cum mi-a arătat-o în portret şi'n toată purtarea sa. Ajută-i, Doamne, ca de departe sau de aproape, să mă călăuzească pe drumul cel bun şi drept şi 'n seceta sufletească în care se vede că mi-i scris să trăesc; să m'adape cu roua ce-ar isvorî din însuşi simţirile mele, sub cerul vieţii sufletului, cald şi senin.

Clopotul! Ce-o fi oare? Poate că-i vre-o veste dela de Hess, cu toate că, plecând, nu mi-a făgăduit-o. Tremur toată şi n'am puterea să mă scol dela biurou şi s'alerg la fereastră macar.

Lache mi-a adus o scrisoare, cu plic pecetluit în trei colţuri, o „confidenţială" dela Băluşeşti, scrisă de astă dată de Cucoana Aglaia şi pe a cărei filă din urmă bătrânul s'a iscălit.

Draga noastră Catincuţă,

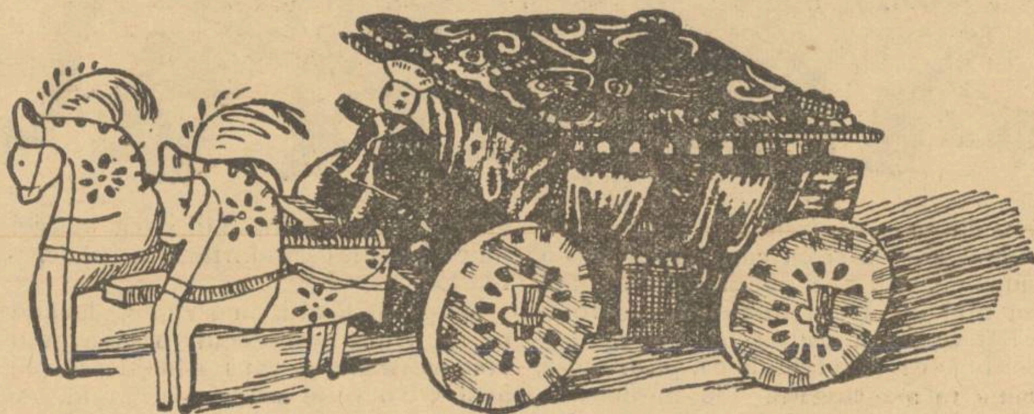
Dorim ca rândurile noastre să te găsească sănătoasă şi mai în voe bună, după cum ne-ai şi părut a fi, din răspunsul tău, care ne-a liniştit, bucurându-ne că Dumnezău ţi-a trimes — tocmai când prăpădul ne închisese pe noi la Tudora şi pe tine la Ştiubeeni — pe oamenii aceia, amabili şi de rang, care te-au mai abătut dela gândurile tale triste în singurătatea castelului din Stiubeeni.

Noi, Catincuţă dragă, hotărîsăm că săptămâna ce vine să te luăm la noi, la Tudora; şi de aici ne-am fi putut duce mai cu înlesnire la Cernăuţi, ca să-ţi alegi, după bună voia ta, dama de companie, pe care, ori şi cum, trebue s'o ai pe lângă tine, când, după cum ai spus, te-i întoarce la Stiubeeni.

Noi, Catincuţă, am fost bine sănătoşi, până alaltăeri, când s'o dus Mihalache călare ca să vadă de mai putem nădăjdui în recolta grâului, de pe deal. L'o sdruncinat călăria şi în sara aceia l'o prins iar vătămătura care-l mai păsuise un timp. Acu stă în pat de două zile; da, slavă Domnului, durerile cele tari au încetat.

Aş veni să te ieu, da nu-i chip să-l las pe Mihalache numai cu menajera şi cu ceilanţi servitori. Doctoru îi dus la Iaşi. De aceia, Mihalache şi cu mine te poftim la noi, ca să nu mai stai singură cuc la Ştiubeeni. Cred că nemţii, odată cu dresul drumului spre graniţă, or fi plecat în Austria, dacă nenorocirea ce mare, de care am auzit, eri, nu li s'o fi întâmplat chiar lor.

Am aflat că doi străini, dintre care unu cu nume leşăsc, pe care l'am uitat, s'ar fi înnecat în Prut".

Mânile mi se moaie, iatacul se 'nvârteşte cu mine şi nu mai pot ţine scrisoarea şi nici ceti rândurile din urmă. In mintea mea nu-i decât un gând: Să mă duc la graniţă mâne dimineaţă cu Iohann, cu Alecu şi Constantin. Banda clopotului mi se pare a fi grea ca odgonul cu care se trage la mal, barca de pe iaz. Sun şi fără putere mă las pe fotoliu, iau scrisoarea de pe masă şi deabia văd să cetesc rândurile din urmă:

„Inainte de a încheie epistola mea, îţi spun, Catincuţă, din partea lui Mihalache, că tot ce ai mai de preţ prinprejurul tău şi banii să-i pui în tainiţă de care ştie el că o are castelul tău. Paza să fie aceia de întotdeauna. Să nu spui slugilor, când porneşti, decât în ajunu zilei şi să nu ştie, ele, când te întorci. Nu-i grijă de slugile tale, Catincuţă, da di oamenii di pe delături, pe care nu-i ştii ce gânduri au.

Să ne vedem sănătoase; şi să deie Dumnezău ca, până vii, să se 'ndrepte Mihalache şi să-ţi putem ieşi, înainte, la isvoare.

Te îmbrăţoşăm cu dragoste părintească.

Aglaia şi Mihalache Băluşăscu.

Alecu s'arată în pragul sălii şi văzându-mă dusă pe gânduri, tace şi aşteaptă poronca.

— Alecule, mâne des de dimineaţă, când s'o crăpa de ziuă, plec cu dumneata, cu Iohann şi cu Constantin.

Spune-le că am poroncit ca Waska, Tătaru, Fulger şi Irima să fie nou potcoviţi, Constantin să pregătească armele şi Marghioala să dee de mâncare curierului şi pe urmă să-l aducă sus. Am să dau un răspuns boierilor dela Tudora. Scriu şi mulţămesc bătrânilor cum pot mai mult şi mai bine şi-mi hotărăsc plecarea pe săptămâna ce vine „pentrucă o sfântă piedică mă ţine încă patru cinci zile, la Ştiubeeni".

Gândul plecării la graniţă îmi dă, de odată, o putere pe care nu mi-aş fi putut-o bănui cu o clipă înainte şi aşteptând pe Marghioala, recetesc din scrisoare cele din urmă rânduri, o aprind dela candelă şi deschizând fereastra, o suflu în vânt.

— Marghioală, eu pornesc calare la drum mâne des de dimineaţă, cu Iohann, Alecu şi Constantin. Să pregăteşti merinde ca pentru două, trei zile.

— Da să ştiţi, Măria Voastră, că drumul s'o mai dres şi aţi putea merge, cu landou, de aici până la Tudora...

— Nu, nu! Vreau să mă duc călare, ca s'ajung mai iute. Am treabă. Nu stau acolo, mă 'ntorc.

— Cum vre Măria Voastră; da di aici pân'la Tudora îi cale, nu şagă...

— Chiamă curierul...

— Iaca 'ndată, stăpână.

— Vezi să fie tot pregătit la ceasul cinci dimineaţa.

— Bine, Măria Voastră, să trăiţi!

Marghioala, din obiceiu, se reazămă iar de uşă şi atunci mi-i un semn că mai are ceva de spus.

— Ce vrei să-mi mai spui, Marghioală?

— Cu voia Măriei Voastre, stăpână, am să vă spun că bobii....

— Ce-i cu bobii?

— S'o ales, şi arată....

— Ce'arată?

— Precum că 'n drum aveţi o bucurie şi supărări... cât păr în cap! Eu una, cu voia Măriei Voastre, aşi zice să nu mai porniţi la drum, că doar o boală vi s'o pus, curmeziş, în cale. Spune curieru di la Tudora, că boieru cam tânjeşte, da cucoana îi bine sănătoasă.

— Spune curierului să vie sus.

— Am înţăles, stăpână.

Mă gândesc ce-aş mai avea de făcut înaintea plecării şi-mi amintesc de sfatul înţelept al lui Băluşăscu; dar vestea rea dela graniţă îmi prinde tot gândul şi mă 'ncredinţez că nenorocirea se 'ntâmplase bietului Skardzinski; altfel cum s'ar fi aflat la Tudora de numele leşesc al călătorului şi s'ar fi ştiut şi de capătul drumului lor?

Acelaş curier ce adusese întâia scrisoare, îmi spuse că „drumu s'o mai bătătorit, apele s'o scurs şi vadu-i bun". Boieru cam tânjeşte de-o vreme, da cucoana îi bine sănătoasă".

Ii dau câţiva irmilici şi scrisoarea şi-i poroncesc Marghioalei să-i puie mâncare în traistă şi vin.

Aş vrea s'alung timpul; să adorm şi să mă trezesc la Prut. Gândul plecării înlănţue pe acel al lui Băluşăscu: Să 'ncuiu, când oi pleca la Tudora, tot ce-i mai de preţ în tainiţa de sub castel.

In tainiţă am fost numai odată, anu trecut, când în lipsa Maştihii dusă la Cernăuţi, mă plimbasem cu tata în parc şi ne 'ntorceam spre castel. Vorbindu-mi de viaţa boerilor de altădată; de nesiguranţa în care din pricina schimbărilor de Domni şi din aceia a nepăsării lor faţă de avutul ţării şi acel al boerilor moldoveni; aceştia trăiau în groază, de azi pe mâne, ascunzându-şi averea în tainiţele castelelor, care, după mai mult de un veac dela zidirea lor, numai Dumnezău şi stăpânul din zilele acelea ştiau taina, sfântă şi trecută, prin jurământ greu, din tată în fiu.

Vorbind, se opri lângă temelia castelului şi-mi spuse:

„Vezi, Catincuţă cât îi de gros zidul? In fundul temeliei s'ar putea aşeza pe el o masă rotundă cu scaune împrejur şi tot ar mai rămâne loc să treacă sluga fără s'atingă pe cineva. Castelul şi împrejmuirea curţii întregi, care cuprinde, pe vremuri, ograda şi parcu, mai mare de cum îi azi, o fost zidite de robi — cam o sută şi cincizăci di ani, or fi di atunci.

Tăcu, se uită împrejur şi-mi spuse şoptind: Catincuţă, tu eşti destul de mare şi înţăleaptă ca să-ţi pot spune, cu jurământ, că 'n castelu nostru avem o tainiţă, de care nu ştia, până acu, decât Băluşăscu şi un fecior bătrân, care crescuse la castel, ne era mâna dreaptă şi, pot zice, un frate mai mare, în credinţa şi dragostea lui. O murit când erai mică şi cu el o dus în groapă taina ascunzătoarei din zid. Băluşăscu, prietenul meu cel mai bun, fiind mai tânăr şi mai sănătos ca mine, de-ar fi fost să mor înaintea lui, comoara de lucruri vechi şi scumpe să nu rămâe acolo închisă de veci în tainiţa ce-i atât de bine ascunsă de ochi străini, că eu însu-mi, care-i ştiu din tinereţă locu, trebue să mă uit cu bagare de samă ca să găsesc uşa gârliciului ce 'nchide în lucruri rare un trecut. Acolo am închis şi ce-am mai putut aduna din munca mea, giuvaierurile mamei tale, documentele familiei şi arme turceşti. Haide, Catincuţă, să-ţi arăt locul şi să te 'nvăţ ce-ai ave di făcut, dacă, ferească Dumnezău, ai ave nevoe să păstrezi, de duşman ori de lăcomia celor de prinprejur, avutul tău şi mare parte din acel al străbunilor tăi.

Mi se părea că ascult o poveste „dintr'o mie şi una de nopţi" când tata mă 'ndreptă spre scara ce coboară în temelia şi 'n pivniţele castelului; şi luând dintr'o firidă lumânare şi amnar, merserăm printr'un coridor ce se despărţea la capăt în două cotloane. Tata se aplecă, se uită de a-

Continuare în pag. 10-a

Trecând pe câmp lumina...

Trecând pe câmp lumina din braţe-şi scapă paiele,
Se tupilează zarea pe streşini de zăvoi,
Albinele prin suflet îmi trec. Şi fluturi moi.
Şi gura la ureche mi-o pun, şoptind, pâraiele.

Mă binecuvântează fâneţele, răsurile,
Işi pune palma vântul pe soarta mea, trecând.
Cu steagurile strânse stau plopii aşteptând,
Din sân să scoată noaptea ca pe-o basma, pădurile.

Pe lumea ceialaltă mă simt mergând cu spicele,
Culeg cu pasul iarba şi'n inimă o sui.
Pe crengi de piersici luna a scos astnoapte pui,
Mişcând lopeţi albastre trec corbii cu caicele.

Incet pluteşte lacul lingând pe luci litania,
Ca'n cer înoată peştii topind în solzi cristal.
Copaci de somn atârnă cu capu'n jar subt mal,
Văzduhului un greer îi dă împărtăşania.

Tăcerea soarbe nuferi. Işi sună stuhul pletele.
Apusul întristează cu aur ochii mei.
Iar lebedele-ş albe şi tainice moschei,
Pe soarele din apă plimbându-şi minaretele.

GEORGE LESNEA

proape și împinse ușor în trei blocuri de piatră, suprapuse la fel cu toate celelalte, din acest labirint. Văzui atunci că acolo era o ușă, ca ori care alta, de stejar înnegrit și prinsă de zid în balamale de fier. Singură fața ușei era astfel întocmită, încât s'arăta a fi un bloc de piatră pe care un ochiu, cât de ager ar fi fost, nu-l putea distinge din acele ale temeliei întregului castel.

Tata închise iar ușa, ce părea a fi împinsă din 'năuntru și-mi arătă, cu lumânarea bine apropiată de zid că pentru asta trebuie ușor împins în blocul de sub acel ce era intrarea în tainiță. Mă puse să 'nchid și să deschid și-l văzui surâzând când îmi spuse:

„Tinerii, di acu, îs mai deștepți".

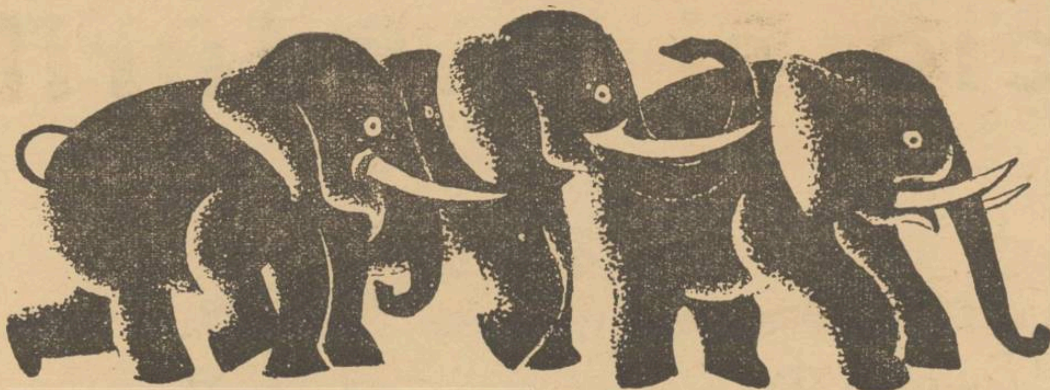
După ce ușa fu din nou deschisă de mine suirăm două trepte până la un fel de pod pe care era așezat un dulap mare de fier ruginit. Cu o chee pe care o luă tata din firida tainiței și care semăna cu aceia a bisericii, deschise dulapul și-mi arătă o comoară de lucruri vechi și scumpe, cum nu mai văzusem nici la Rosetti, nici la Mavrocordat.

Erau acolo filigrane de aur și de argint; brâie bătute în pietre scumpe; servicii de masă aurite; sfeșnice cu încrengături de argint și cu mânere de malostat, pene de aur; puști turcești și pistoale, al căror pat era cu gravură de aur; săbii și haine vechi, cum nu mai văzusem decât prin cărți și care erau atât de bine păstrate în cutii de lemn de piper, încât își păstrase matasa luciul ei nou. Intr'o cutie de nu știu ce metal, erau juvaerurile mamei și 'n alta, mai mare, o comoară de aur în bucăți și 'n fișicuri, peste care tata pusese monede vechi de aur și de argint și avusese grija să scrie și valoarea lor. In altă cutie de fier, erau documentele familiei și câteva cărți pe care le moștenise tata dela un străbun; un fel de evanghelii legate în foi de argint aurit și trei cruci mari de aur masiv. In partea de jos a dulapului, erau iatagane vechi, cu mânere de aur și cu pietre scumpe, alături de o cutie de fier în care nu-mi pot aminti câte icoane de argint și aur am văzut.

Credeam că încăperea aceia, cu dulapul și comoara ce conținea, era toată tainița; când tata mai deschise o ușă și-mi arătă o hrubă pietruită ca toată temelia care, spunea el că pornea de aici și are eșirea la capătul parcului, între cei doi stejari.

„Asta-i făcută de strămoși, ca atunci când stăpânii ar fi fost atacați de dușman ori de bandiți, să se poată ascunde ori fugi din calea lor".

Pătrunderea în tainiță și tot ce văzusem acolo mi se păru a fi fost un vis, din care, la lumina zilei, mă trezisem amețită și cu capul greu de un singur gând, ce parcă mi s'afunda tot mai adânc în minte. La ce folos va fi comoara aceia și cine se va putea bucura vreodată de ea, păstrând-o, așa cum se cuvenea, în întunericul zidurilor sau prefăcând-o, la lumina zilei, în veșnică ispită, ce-ar fi fost isvor de îngrijorare, chiar când paguba n'ar fi fost.

La schimbarea comoarei, cine dintre noi, s'ar fi putut gândi? Cine ar fi avut impietatea să înstrăineze — în lipsa nevoii — amintirile unui trecut ce înfățișa neamul nostru, în viața și obiceiurile lui. Tainița, cu tot ce conținea era pentru mine un suflet bogat, dar care-i sortit de Dumnezău să trăiască și să moară închis...

Cântă cucoșii! Oare când a trecut noaptea? De ce plec? Pentru că nu pot uita mărinimia lui de Hess; și, în nenorocirea lui, poate că i-aș fi de vreun folos. Mă duc acolo să mă rog lui Dumnezău pentru sufletul bietului Skardzinski și sanatatea lui de Hess.

Aud bătând pendula ceas cu ceas și ca oricând îmi pare că-i o ființă omenească cu care simți că niciodată nu te vei înțălege și care, totuși, greoae și nepăsătoare cum s'arată, stârnește interesul alcătuirii lăuntrice odată cu puterea ce are de a o păstra în fața atâtor nenorociri la care, indiferentă, a asistat.

Dacă pendula asta n'ar fi bătut ceasurile, cele puține și bune când părinții mei trăiau; mâne chiar, gândindu-mă la sufletul ei uscat, aș scobori-o jos în vestiar.

Vântul a trecut prin sală și Marghioala, ca întotdeauna, înțălegătoare și inimoasă, mi-a adus fără nici o întârziere costumul de călărie și pelerina cea mai bună de timp răcoros.

— Să trăiți, stăpână, și să vă fie ziua bună!

— Să trăiești, Marghioală.

— Am adus pelerina asta că, dă, nu să știe ce timp o mai fi...

— Ați pregătit tot?

— Caii îs la scară și Constantin așază pe Irma desagii cu merinde și schimburile Măriei Voastre.

— Cum îi timpul?

—Are să fie frumos, stăpână, că o cântat cucoșii cei tineri, odată cu cei bătrâni. Bate și o leacă di vânt dinspre Prut.

Mă 'nchin și urmată de Marghioala și de Lache, mă cobor la scară unde Iohann, Alecu și Constantin, gata să încalece, m'așteaptă pe lângă cai. Știu că un singur drum, pornind din Știubeeni, duce până la un loc, spre Tudora și spre Prut, dar însoțitorilor mei nu-mi vine să le spun încotro am să mă'ndrept. Un simțimânt ce nu mi-l pot deslușí decât într'un singur chip mă'ndeamnă să întârzii, dacă nu voi putea înlătura gândurile și neînțelegerea lor.

Mergeam tăcuți, în șir; eu, ducând pe un drum necunoscut tristeța unui nou mormânt și vaga nădejde să pot auzi vre-o veste asupra baronului de Hess; iar ei câte trei, supunându-se poruncii mele, care poate le stârnea o naturală și explicabilă curiozitate să afle ce anume mă hotărîse atât de grabnic la un drum lung și nelipsit de greutăți....

Eram cu gândul departe de loc și de timp, când la fântâna ce mărginea valea spre Tudora, le poruncesc să mă urmeze fără a coti...

— Drumul, înainte, e spre graniță, stăpână.

— La graniță merg.

Simțeam că 'n clipa aceia câte trei se întâlniseră, tăcut, în acelaș gând.

Trecuse de amiază când poposii la o fântână și, ca să nu-i stinghiresc în masa lor, mă depărtez rozând un pesmet, pe când Waska, cu căpăstrul pe coamă și cu desagul la bot, rodea ovăs...

De departe se zărește un punct negru la orizont. Iau ochianul și văd un landou al cărui vizitiu samănă cu cazacul lui de Hess.

Nu-mi amintesc să fi încălecat vreodată cu atâta repeziciune și să fi sburat ca atunci într'un galop nebun...

Cei trei cunosc năravul lui Waska și aleargă cât pot în urma mea. Opresc calul la câțiva pași de landoul ce stătea înaintea mea. Feciorul sare de pe capră și deschide ușa unui boer în vârstă, care văzându-mă aprinsă la fața, cu părul despletit și cu zăbala calului în spumă, se grăbi să mă salute și să mă 'ntrebe dacă, în spaima mea, n'aș primi să iau un calmant.

— Mulțămesc. Nu m'am spăriat, am îndemnat calul la galop pentru că landoul vostru seamănă mult cu acel al unei cunoștinți, pe care țin s'o întâlnesc în drum.

Bătrânul se prezintă: „Alecu Krupienski" și, la rândul meu, descalec, îmi scot mănușa și întinzându-i mâna îi spun: „Catinca Baltă".

— Catinca Baltă? Catincuța? Copila lui Costache, prietenul meu dela Știubeeni de care am aflat zilele trecute că s'a săvârșit din viață, Dumnezău să-l ierte! Nu te-am mai văzut, copilă dragă, decând erai de trei coți; da cu bietul Costache ni întâlneam des la Iași ori pe la Cernăuți.

Da un'te duci cu oamenii iștia?

— La graniță. Am auzit că un prieten al unui protector al meu s'o înnecat și mă duc să aflu vești.

— Cine-i înnecatul?

—Un nobil polonez, de Skardzinski, prietenul și dragomanul baronului de Hess.

— Care baron? Acel ce-a fost anul trecut guvernator la Iași?

— Nepotul lui.

— Vai de el, sărmanul! Sânt de sigur cei doi străini de care am auzit că au vrut să treacă Prutul; și cum era întuneric și ei mergeau pe jos, la marginea podului, polonezul o lunecat pe lângă parapetul rupt de apă și s'o înnecat sub ochii celuilalt. Cel rămas pe pod, un neamț, o fugit țipând pe câmp. Oamenii și podarii de abia l-au prins și el părea a fi sărit din minți. L-au dus însoțitorii lui încolo spre Lemberg, ori spre Viena, mi se pare, că bine n'am înțeles. Intoarce-te, copila moșului, că la graniță nu-i rămas decât poate trupul celui înnecat și acela asvârlit cine mai știe la ce departare de pod.

Cu cine stai la Știubeeni, Catincuța ?

— Cu... cu Dumnezău și cu... vă rog să mă iertați, nu mai pot vorbi.

Am simțit când bătrânul Krupienski m'a luat de braț și m'a dus până la scara landoului său, în care m'a suit, ajutat de fecior; apoi, stropi de apă rece am simțit pe obraz și m'am trezit pe o prispă, într'un sat, înconjurată de Krupienski, de feciorul lui și de însoțitori. Bătrânul mi-a dat să beau cafe rece și m'a suit iar în landou. Am adormit și când m'am trezit pe înserate eram aproape de Știubeeni.

Imi părea că vin de pe altă lume și totuș m'am simțit destul de tare ca să pot mulțămi bătrânului care-mi spuse:

— Aș mai sta, copila moșului, până mâne ori până poimâne, ca să te pot lăsa mai însdrăvenită; da nu-i chip. Mâne am a mă înfățoșa Domnului, la ceasul patru. Socotind că pe cellalt drum nu era încunjur și aș fi trecut ziua prin codrul dela „Valea hoților" n'am mai luat însoțitori și acu, noaptea, mi-i grijă.

— Au să vă însoțească doi vatavi, administratorul și vânătorul Constantin.

—Tare bine, tare bine, copila moșului! Și mâne dimineață, după ce i-oiu ospăta și și-or primi dreptul lor, îi trimet înapoi.

Mulțămesc și sărut mâna bătrânului care mă sărută 'n creștet și-mi spune:

— Am să viu, Catincuță, la Știubeeni.

— Vă poftesc, cu mulțămire. Să veniți după ce m'oiu întoarce dela Tudora, dela Bălușăști, epitropii mei.

— Bine, bine, cam după o lună? Te las sănătoasă și să dee Dumnezău să afli vești bune, dela epitropul tău cel străin.

CONSTANȚA MARINO-MOSCU
(urmează)

H. de BALZAC

Mizeriile mărunte ale vieții conjugale

Intr'un soț, nu e decât un bărbat, într'o femee măritată, e un bărbat, un tată, o mamă și o femee.

●

O femee măritată are sensibilitate pentru patru, și chiar pentru cinci, dacă observi bine.

●

Pudoarea este o virtute relativă: există aceea dela vârsta de 20 de ani, dela vârsta de 30 de ani, de la vârsta de 45 de ani.

●

Acelea care nu au gata o răzbunare, plâng mult.
Acelea care iubesc, iartă.

●

O îmbufnare înăbușită este o otravă mortală.

Trad. de dr. J. K.

FOTOGRAFII SENZAȚIONALE PRIMITE CU AVIONUL DIN AUSTRIA

Mărirea și decăderea aristocrației ruse

Sunt un bătrân duce dar un tânăr restaurator,— declară strănepotul împărătesei Josefina.

Viața și opera lui Gabrielle D'Annunzio, poetul soldat

Mari manifestații străjerești la Craiova, etc.

Toate în excelenta revistă

„REALITATEA ILUSTRATĂ"

„REALITATEA ILUSTRATĂ" CUPRINDE:
24 PAGINI MARI tipărite în heliogravură în culori și
24 PAGINI SUPLIMENTUL:
„DE TOATE PENTRU TOȚI".

De vânzare la toți chioșcarii din țară. 10 lei

APĂRUT Nr. 495

RADIO-Adeverul

Cu următorul sumar:

DIN TRECUTUL RADIODIFUZIUNEI ROMÂNE

— Ce ne spune d-na Marg. Marinescu, cea dintâi crainică a microfonului nostru —

DECOR RADIOFONIC INSUFLEȚIT

— Fragment dintr'un reportaj ceva mai intins —

POLIDEPANATORUL

— Aparat practic portativ pentru verificarea și înlăturarea tutulor panelor la radio —

REDIVIVUS 3+1

— Montaj la sectorul alternativ, cu pentode roșii, 2 circuite acordate pe 3 game —

Verificarea distorsiunilor

— O aplicație practică a oscilografului catodic —

STROBOSCOPUL

— Dispozitiv practic pentru controlul turației la gramofonul electric —

5 LEI — 32 PAGINI

ZILE DE PRIETENIE

I

Romanul adevărat al vieţii mele a fost prietenia. Am avut prieteni bărbaţi şi femei, bătrâni şi tineri, oameni nobili şi simpli lucrători manuali, burghezi mediocri şi oameni de înaltă cultură.

Eram foarte tânără când am fost prietenă cu Delavrancea, sufletul deschis tuturor vânturilor tari, din orice direcţie ar fi venit. Dar când avea nevoe de intimitate cu ai săi, eram şi eu printre ei.

Mă căuta tot Bucureştiul sub pretextul unei oale cu sarmale moldoveneşti. Şi ce lucruri rari şi unice am auzit în clipele acestea în care maestrul devenea simplu şi candid, ca Mary, nevasta lui cu ochii mari deschişi sub părul ei buclat şi toată înfăţişarea de copil rătăcit printre oameni prea mari şi greoi pentru statura ei.

Am fost prietenă şi cu Vlahuţă, omul cu multe feţe şi ascunzişuri, care arare ori deschidea ascunzişul cel mai dosit şi dădea drumul unui suflet din cele mai neprevăzute...

Am fost, mai ales, prietena lui Caragiale, care nu preţuia spiritul feminin. Işi bătea joc avan de cele care arătau pretenţii literare şi intelectuale.

Mie îmi îngăduia să am o scântee de inteligenţă, dar îmi zicea cu ciudă şi cu milă: „Ei şi ce, crezi că ţi-a dat soarta cine ştie ce noroc dându-ţi inteligenţă?!" Femee şi inteligentă... Mai bine te-ai fi născut o vietate în pădure!... Iată biata mea nevastă... Ii zic în plină zi cu soare: Ce beznă, frate! şi ea se grăbeşte să-mi răspundă cu supunere: Da, Iancule, ce beznă, cu adevărat!"...

Eram pentru ei „cremenea" de care „oţelul" gândului lor se lovea ca să-şi aprindă scânteia.

Erau scurte clipele acestea şi rare de aceia erau preţioase şi pentru ei şi pentru mine. Ştiam să-i ascult şi să le dau replica nu pentru ca să mă pun pe mine în evidenţă, ci ca să le dau prilej să-şi reaprindă flacăra vie şi scurtă din acele momente. Aveam darul firesc de a-i deslega de toate legăturile convenţionale, artificiale, perverse şi păcătoase ale vieţii, rămânând, unii în faţa altora numai ca oameni în deplinul lor omenesc. Adică aşa cum sunt oamenii cu ei înşişi în adâncul fiinţei lor lăuntrice, dându-şi drumul glasului interior ca şi când s'ar găsi în faţa unui „dublu" al insului lor, dar nu atât de aderent încât să nu poată fi „martorul" înţelegător şi atent care e „prietenul".

Prietenia se năştea dintr'un contact spiritual imediat între mine şi persoana care mi-o provoca. Viaţa putea să ne despartă pentru multă vreme, împrejurările în care trăiam puteau să se schimbe cu totul pentru unii şi pentru alţii, firul sufletesc se relua dela primul contact real şi adevărat între sufletele noastre.

Câte scântei nu s'au aprins astfel, câte gânduri nu au fulgerat în răstimpul acestor clipe de prietenie ce am avut prieljul să trăesc!

Am fost prietenă cu bătrânul Nicolae Beldiceanu, deşi el era un unchiaş pătimaş şi violent până la demenţă, iar eu fetiţă scundă şi subţirică în clasa a V-a de liceu şi deşi toată iubirea mea era pentru frumoasa şi trista sa soţie Aglaia.

Fiecare din aceşti oameni de cultură şi mentalitate superioară găseau în mine, cu toată extrema mea tinereţe, o intuiţie justă şi înţelegătoare a sufletului lor, care le îngăduia câteva clipe de completă armonie cu ei înşişi, cu mine şi cu viaţa...

O asemenea armonie însă, nu ar fi putut dura dacă clipele ar fi devenit luni sau ani... sau dacă acest bogat şi desăvârşit acord s'ar fi extins şi asupra altor feluri de legături omeneşti...

Am avut şi prieteni tineri, unii tot atât de tineri ca mine care se iluzionau şi credeau că pot transpune frumoasa şi strălucitoarea noastră prietenie în dragoste... Dintr'un profund simţ natural, eu însă eram convinsă că o asemenea transpunere era cu neputinţă. Instinctiv am căutat să mă strecor printre acele clipe turburătoare pentru a ocoli mărturisirea directă, care m'ar fi făcut să pierd comoara nepreţuită a prieteniei vreunuia din ei.

Nietzsche a definit întâia oară cele două mari curente din sufletul omului: excitaţia dioniziacă şi lumea apoliniană, lumea visului liniştit, care creiază imaginile universului ca simboluri ale unei frumuseţi superioare. Două lumi cu totul opuse şi două feluri de bucurii cu totul diferite. Nietzsche reaminteşte răspunsul lui Silene către regele Midas, care-l întreba ce ar trebui să prefere omul:

TONY BACALBAŞA

„Rasă efemeră şi mizerabilă, copil al întâmplării şi al durerii, de ce mă sileşti să-ţi descopăr ceeace ar fi mai bine pentru tine să nu ştii niciodată? Ceeace ar trebui să preferi mai presus de orice, ar fi să nu te fi născut niciodată, să nu fi existat, să fii neant. Dar dacă aceasta este cu neputinţă, atunci ceeace ar fi mai bine să doreşti, este să mori cât se va putea de curând".

Tinereţea noastră era impregnată de lectura lui Schopenhauer şi de poezia lui Eminescu.

Ne-am pierdut adesea în lumea de vis apolliniană, ţinându-ne departe de instinctul dioniziac, puterea care împinge la contopirea în „marele Tot". Aceasta poate pentru că am început cu apollinianul, spăimântate de elanul cu care fiinţa umană participă la vârtejul forţelor naturii sub stăpânirea dioniziacului; pe când în natură, dimpotrivă, lumea aparenţelor apoliniane plină de ponderaţie, de seninătate şi frumuseţă, trebue să se adaoge beţiei dioniziace, care exaltă şi duce individul la nimicire în uitarea de sine...

Apoi de moartea dragostei eram sigură. Iar uneori dragostea moare foarte uşor şi foarte prozaic. Ardoarea dioniziacă, care nu se istoveşte într'o singură dragoste, creiază ale mituri, alte aventuri se reîncep... Noi aveam intuiţia şi vederile noastre în dragoste. Ştiam că ea nu va fi o glumă pentru noi. Eram convinse de mai înainte că destinul nostru în dragoste ca femei va fi desăvârşita dăruire a fiinţei noastre, că ea va încheia destinul nostru uman. Femeia se dărueşte cu totul în dragoste, bărbatul se rezervă. Dela începutul aventurii de dragoste, bărbatul este adversarul care atacă. Femeia trebue să se apere şi să nu uite că atacul nu înseamnă dragoste ci este una din regulele jocului dragostei. El ar putea să însemne, pur şi simplu, pornirea unui depravat sau plăcerea unui uşuratec...

In inimile noastre era adânc săpată maxima lui Rochefoucauld: „dacă judecăm dragostea după cele mai multe din efectele sale, ea seamănă mai mult cu ura decât cu prietenia"...

Prietenia ne apărea, deci, ca singurul bun real al vieţii. Ea era ca o dragoste din care geniul cel bun îndepărtase tot ce ţinea de animalitate. In loc de a fi o ciocnire între elementele cele mai opuse, ea era o armonie între elementele ce se aseamănă, o afinitate care exaltă fără a duce la frenezia dioniziacă şi a răsturna minţile. Şi prietenia îşi are mitul său ca şi dragostea. Şi ea cristalizează în sânul persoanei alese aspiraţiile noastre către perfecţiune, dar nu ca să ne orbească prin delirul sălbatec al geniului speciei. Intelectul îşi păstrează puterea de control... Orice va fi fost în gândul nostru, ceeace e sigur este că prietenia a fost mitul generaţiilor din vremea dela sfârşitul veacului trecut şi nu numai la noi, Românii. Poate că a fost şi o urmare a eliberării noastre sufleteşti, un suflu egalitar, dorinţa apoliniană de a nu rupe firul legăturii dintre faptele şi concepţiile noastre, simţimântul răspunderii noastre faţă de trecut, prezent şi viitor, o atitudine luată de bună voe şi pe care trebuia să o menţinem ca un punct de onoare.

Una din prieteniile mele cele mai lungi şi mai intime, a fost cu Toni Bacalbaşa, deşi multă vreme m'am ţinut departe de el. Era în bohema sa revoluţionară ceva teatral care mă respingea. Tocmai ceeace-i atrăgea admiraţia fetelor din jurul său. L-am cunoscut la Gherea. Se sculase după o boală grea şi îşi făcea convalescenţa la omul fără de pereche şi fără comparaţie care a fost „Costică", în larga şi generoasa sa iubire de oameni.

Fany, fiica lui Gherea, pe atunci o copiliţă de 12—13 ani, frumoasă şi gingaşă ca o floare, îl îngrijea cu o solicitudine de mamă. Eu mă ţineam în rezervă, nu aveam încredere în „vagabondul revoluţionar" şi mă temeam pentru Fany, prea copilă pentru a-şi da seama de prestigiul şi farmecul primejdios ce se degaja din fiinţa lui Toni.

Era pe atunci asemenea unui adolescent, micuţ de statură, firav, cu faţa prelungă, surâsul sardonic al unei guri chinuite de simţiri contrarii, ochii mari arzând de un foc nestins, un foc interior de om exaltat, în veşnică febră. Crud şi duios în acelaş timp, lucid şi tăios la minte, clocotitor şi pătimaş în inimă, ironic şi sentimental, Toni era un complex de contraste şi de acolo venea de sigur puterea de vrajă a fiinţei şi cuvântului său, în convorbirile cu prietenii şi în cuvântările sale populare, pe care le-am ascultat ani dealungul. Apoi într'o seară, la o grădină unde era o petrecere muncitorească, ne-am simţit deodată prieteni, adânc prieteni şi aşa am rămas cu toate transformările prin care a trecut Toni şi împrejurările vieţii noastre.

In timpul când am legat prietenie, Toni era destul de sărăcăcios îmbrăcat, însă cu acea curăţenie scrupuloasă a omului care nu vrea să se lase, oricât ar fi de grele ceasurile prin care trece.

Ca fire, Toni era conspirator şi jacobin ireductibil. In frigurile luptei şi bătăliile jurnalismului şi-a ars cu prisos sângele şi sufletul, îndrăznind să spună multe şi să-şi înfigă acul veninos al unor riposte de o ironie violentă, în multe obraze subţiri. In intimitate însă se destindea şi îşi desvăluia sufletul veşnic îndurerat, într'un corp pe jumătate zdrobit, dar mereu ademenit de visurile unor iubiri imposibile...

Venea dela Ploeşti unde lucra la un ziar democrat cu Alexandru Radovici şi ne apuca adesea ziua, bând ceaiuri peste ceaiuri, la Hotel Dacia, ţinut de un prieten refugiat, Adamovici.

— Nu-ţi închipui ce frăgezime punea blana de lutru pe faţa ei smeadă şi mată. Zâmbea făcând gropiţe în obraz, iar ochii îi străluceau atât de misterios...

Dar cum o să se intereseze de mine altfel decât ca de un bufon glumeţ — Toni! micul jurnalist de provincie.

Ei, dacă aş avea răgaz să scriu o carte în care să revărs prea plinul de emoţie şi credinţă, sunt sigur că aş ajunge până la inima ei.

Romanul pe care aş vrea să-l scriu, ar fi o revanşă a umiliţilor şi răniţilor care alcătuesc mulţimea celor flămânzi, marea armată a poporului muncitor, cu micul său batalion de luptă, noi cei câţiva socialişti...

Dar aşa? mă înjosesc în fanfaronade, mă irosesc în pamflete...

Sub curajul său în faţa mizeriei se simţea lipsa grozavă a mijloacelor de trai, la care nu făcea totuşi nici o aluzie directă. O simplă oţerire îi trecea uneori pe faţă şi apoi încheia: „Tot mai am ceva: ştiu să râd şi să fac pe alţii să râdă. Cu aşa mijloace tot o scoate omul la capăt până la urmă"...

Şi astfel am trăit clipă cu clipă romanul prietenului Toni, până ce s'a topit mitul cristalizat de el în jurul unei fete drăgălaşe, cultă şi rafinată, din buna societate ploeşteană, care poate nici nu l-a bănuit...

IZABELA SADOVEANU

Nu mă mai mângâie decât vântul...

Nu mă mai mângâie decât vântul,
Peste fruntea arsă când îmi trece
Mâna lui sălbatecă şi rece, —
Că pe-a ta, mi-o fură-adânc pământul.

Nu se mai îndură decât luna,
Lunecând săracă peste vreme,
Din durerea aprigă să-mi cheme
Visul aiurit de totdeauna.

Mu mă mai cunosc decât copacii
Când se sbat în toamnă, morţi şi goi,
Gardurile putrede de ploi
Şi cocorii rătăciţi, — săracii...

OTILIA CAZIMIR

Notă. **Strecurându-se unele greşeli de tipar, republicăm poezia de faţă.**

LORENZINO DEI MEDICI

Deși unii au încercat să vadă în Lorenzino dei Medici un caz patologic, limpede în sine, ciudatul tiranicid rămâne totuși un exponent al Renașterii și un turburător simbol al frământării pentru glorie. După Harmodius și Aristogiton, ucigașii fiilor lui Pisistrat. (Hipparc și Hippius), ale căror gesturi justițiare ni le-a păstrat statuaria antică, după Timoleon, care din iubirea de libertate pune la cale uciderea fratelui său, bănuit de tiranie, după fanaticul Brutus, putem în sfârșit așeza figura mai cruntă a omorîtorului filozof din Cinquecento. Dacă actul crud nu poate fi motivat numai de un înalt simț civic, ci este mai curând efectul unei mari ambiții și dezorientări sufletești, fără îndoială în forma sa, el arată o mare admirație față de antichitate și dorința de a emula cu marii săi eroi. Fiind la Roma, decapitase multe statui de pe arcul lui Constantin, reprezentând regi și împărați, fapte pentru care Clement VII neținând seama de pilda antică a lui Alcibiad, îl izgonise din Urbe. Sunt caracteristice vorbele spuse, în pragul morții de Pietropaolo Boscoli, osândit pentru atentat împotriva Medicilor, în fața lui Luca della Robbia: „Oh! Luca, scoate-mi din cap pe Brutus, ca să fac acest pas cu totul creștinește". Umbra lui Brutus urmărea și gândurile negre ale obscurului Lorenzino, numit de popor și Lorenzaccio.

Benedetto Varchi ne înfățișează pe Lorenzino ca un suflet „neliniștit, nemulțumit, doritor de rele"... își bătea joc pe față de toate lucrurile divine și umane; și împrietenindu-se mai bucuros cu persoane josnice, care să-l respecte și să-i bată în strună, își făcea toate chefurile cu ei; iar în taină, deși arăta tuturor prefăcută favoare, îi disprețuia. Râvnea nemăsurat gloria; și nu scăpa nici un prilej de a vorbi sau face astfel încât să-și capete faima de om galant și spiritual.

Ar fi fost mic de statură, urît la față, melancolic, batjocoritor; de o veselie rânjitoare. Benozzo Gozzoli ne zugrăvește însă în Capela Palatului Ricciardi, un Lorenzino tânăr, trist, aproape frumos, cu o uitătură de sarcasm vag, aproape neumană, cu o somptuoasă coroană bătută cu pietre și mai ales un păr lung, ondulat, acel păr pe care, ucigașul său de mai târziu Francesco Biboni, îl zărise pe când și-l pieptăna la fereastra palatului său din Venezia.

O mare ură îl roade întâi împotriva vărului său Cosimo apoi a lui Alexandru, devenit Duce.

Intâmplătoare sau premeditate, momentele vieții sale se îmbină într'o figură literară de o mare complexitate. Era laș. Insinuându-se pe lângă Alexandru îi căpătă, făcându-i-se bufon și rufian, încrederea. Părea sau simula a fi incapabil de orice acțiune. Așa de bine se strecurase în intimitatea ducelui, încât ținând totuși legături cu surghiuniții dușmani ai Medicilor, părea că este numai un spion al ducelui printre ei. „Și fiindcă se arăta fără curaj, nevrând nu numai să poarte, dar nici s'audă de arme, ducele râdea numindu-l fricos; și nu atât fiindcă studia, ci fiindcă mergea deseori singur și se arăta a nu prețui nici averea nici onorurile, îl numeau filozoful".

Dar acest pazzo malinconico filosofo di Lorenzino *cum îl numește Benvenuto Cellini, căruia i se păruse suspect, medita o ispravă vrednică de antici. In repețite rânduri, ca și lui Caesar, se fac ducelui Alexandru prevestiri sinistre, primite însă cu zâmbet și totală neîncredere. Crima se întâmplă în noaptea Bobotezii la 1537. Alexandru, îndrăgostit de Caterina Ginori, apelase la ajutorul nepotului ei Lorenzino. Acesta, fără să întreprindă nimic, îi propune după lungi amânări o întâlnire în camera lui, unde mătușa, pentru o sumă de bani, l-ar fi așteptat. Lorenzino își găsise un ajutor în persoana unui sicar Scoronconcolo, pe care îl ațâțase cu viclenie la uciderea unei persoane oricât de sus puse. —Nu te uita că e prieten al ducelui — zise Lorenzino — lucrează bine cu mânile. — Așa am să fac de-ași ști că e chiar ducele — răspunse Scoronconcolo. Iar Lorenzo: — Ai ghicit. — In seara hotărîtă Alexandru se urcă în odaia lui Lorenzino, unde ardea focul. Ducele se descinse de spadă iar noul Brutus încurcă astfel centura de mâner încât să fie anevoioasă tragerea din teacă. Apoi i-o puse la căpătâi. Ducele se desbrăcă și se urcă în pat. Lorenzino ese apoi să caute pe Scoronconcolo. Intră după aceea, lăsând pe celălalt la ușă. Dormiți? — întreabă el pe duce și-l străpunge cu pumnalul. Ducele se ridică, se repede la ușă, unde Scoronconcolo îi izbește în față cu pumnalul. Lorenzino îl apucă din nou, îl trântește pe pat, în vreme ce Alexandru încearcă să-i rupă un deget cu dinții. Insfârșit, cu un cuțit străpunge gâtul ducelui.*

O plângere a ducelui Alexandru de' Medici (Lamento del duca Al. de' Medici) *pune pe victimă să povestească singură omorul, în terține:*

Trădătorul veni să mă îmbrățișeze:
Când mă văzu cuprins de somn
și mă făcu să gust merindele sale
amare și mă izbi cu un pumnal
străpungându-mi toată carnea.
Incepui să țip, deșteptat din somn.
Trădătorul spre marea mea ruină
îmi astupă gura cu mâna
și-mi dădu o lovitură în gâtlej.
O soartă crudă, atât de nedreaptă
cu mine!
Vrui să mă arunc repede din pat
și făcui un izvor din sângele meu.
Ii apucai un deget al mânii
zicând: Trădătorule, m'ai trădat!
și cu dinții voiam să i-l mușc.
Incercai să chem ajutor,
dar trădătorul care ținea pe doi inși
ascunși,
puse pe-amândoi să mă lovească.

Sala se umple de sânge. Ucigașii lovesc înainte cadavrul, apoi sunt cuprinși de o spaimă nebună. In aceeași noapte fug spre Venezia, unde Filip Strozzi primește pe Lorenzo numindu-l Brutus florentin. *Nimeni nu băgase de seamă în palat lupta, fiindcă — întâmplare sau premeditare — Lorenzino se închidea adesea în cameră cu tovarășii săi cu care se distra țipând și încăerându-se: Ține-l! Dă-i! Trădătorule! M'ai omorît!*

Mai curioasă decât crima este Apologia *în care cu o cruntă luciditate, Lorenzino se exaltă pe sine:*

„Dacă aș avea de îndreptățit acțiunile mele față de aceia care nu știu ce vrasăzică libertatea sau tirania, eu m'aș strădui să arăt și să dovedesc cu argumente, multe la număr, că oamenii nu trebue să dorească nimic mai de preț decât viața cetățenească, în consecință libertatea; fiind mai rară și mai puțin trainică prosperitatea în orice alt soiu de guvernământ afară de republică; și aș mai dovedi că fiind tirania cu totul potrivnică traiului cetățenesc, ei trebue s'o urască mai presus de orice; și că atât de puternică a fost odinioară această opinie, încât aceia care au liberat patria de tiranie, au fost socotiți vrednici de onoruri după întemeetorii ei...

Cu o desăvârșită liniște stilistică, într'adevăr clasică, Lorenzino expune motivele crimei sale și cauza fugii, ajungând la încheerea că tiranii oricum s'ar omorî, sunt bine omorîți. Crudă și ciudat de voluptoasă sub bătaia lunei, este dărâmarea învinovățirii de a nu fi arătat omorul mulțimii.

„Nu trebuia oare să mă gândesc, fiind singur în casa în care erau atâția servitori de-ai săi și fiind în acea noapte din întâmplare o lumină de lună neasemuită, că puteam fi prins și ucis înainte de a face trei pași dincolo de ușă? Și dacă i-aș fi tăiat capul, ce s'ar fi putut ascunde sub manta, la cine m'aș fi dus singur, necunoscând pe nimeni în Florența, care să mă creadă? căci un cap tăiat se schimbă astfel, încât adăogând teama pe care o au de obiceiu oamenii de a nu fi ispitiți sau înșelați și mai ales de mine, ce eram socotit cu minte deosebită de aceea pe care în realitate o aveam, putem să mă tem că voi găsi mai de grabă unul care să mă ucidă, decât unul care să creadă"... etc.

După ani de rătăcire prin toată Italia și chiar Constantinopol, Lorenzino se stabilește la Venezia, unde trăește retras și în intimitatea mai cu seamă a lui Giovanni della Casa. Aci Bebo da Volterra și Francesco Bibboni, îl ucid din ordinul Ducelui Cosimo la eșirea din biserica San Paolo. Omorul este povestit de însuși Bibboni cu brutalitate, cinism, servilitate și chiar cu o undă de misticism. Dar față de apologia lui Lorenzino, acest proces-verbal este de o odioasă și vulgară inconștiență și trezește nu mireasma de crin a Renașterii, ci un mucegaiu sărat de galeră.

Cine a văzut frumosul film Lorenzino dei Medici *interpretat de regretatul actor Moissi, își poate da acum seama cât adevăr și câtă derogare dela adevăr este în acel spectacol.*

Eveline Hutchins

— Continuare din pagina

vând prilejul și datoria să îngrijească, aidoma Samariteanului milostiv, rănile Europei mutilate. J. W. părea să facă o repetiție în vederea unui discurs și după ce isprăvi el privi pe Eveline cu un ciudat surâs rugător și spuse: — Și ceiace-i mai nostim e că-i adevărat. Drept răspuns Eveline începu să râdă și băgă dintr'odată de seamă că J. W. îi plăcea nespus de mult.

Ea avea o rochie nouă luată dela Paquin cu banii trimiși de tatăl ei pentru ziua ei de naștere, — și să porți rochie după luni de uniformă era o adevărată plăcere. Sfârșiseră masa înainte de a fi început să stea de vorbă ca lumea. Eveline voia să încerce să-l facă să vorbească fără să-l tragă ea mereu de limbă. După masă, se duseră la Maxim's, dar localul era plin de aviatori beți care urlau și vacarmul părea să-l enerveze pe J. W., așa că Eveline îi propuse să meargă să bea un pahar de vin acasă la dânsa. Ajunși în Quai de la Tournelle, chiar în clipa când scoborau din automobilul majorului ea zări pe Don Stevens trecând prin fața casei. Eveline nădăjdui o clipă că el n'o să-i vadă, dar Don întoarse capul și începu numaidecât să alerge către dânșii. El era întovărășit de un tânăr în uniformă de simplu soldat care se numea Johnson și toți patru urcară sus și luară loc, — posomorîți, — în salon. Eveline și J. W. păreau că nu puteau să vorbească despre altceva decât despre Eleanor, iar ceilalți doi stăteau pe scaunele lor, mohorîți și încurcați. In cele din urmă J. W. se ridică, își luă rămas bun și coborî să-și regăsească mașina.

— Doamne Sfinte, sări ca scăpat din praștie Don deși nici nu se închisese bine ușa în urma lui J. W., dacă există cineva pe lume pe care nu-l pot suferi, apoi acela e tocmai un major de la Crucea-Roșie.

— Să-ți spun drept, răspunse cu un ton de ghiață Eveline care se înfuriase, asta prețuește tot atât cât faptul de a fi un așa zis Quaker.

— Iertați indiscreția noastră, miss Hutchins, spuse Johnson care avea aerul unui sudez blond.

— Voiam să te luăm cu noi într'o cafenea sau într'un local asemănător, dar acum e prea târziu, făcu Don jignit. Prietenul său îl întrerupse. — Nădăjduesc, domnișoară Hutchins, că o să ne ertați... vreau să spun... că o sămi ertați indiscreția... îl rugasem pe Don să mă ia cu dânsul la d-voastră. Mi-a tot vorbit mereu atâta de dv.... și a trecut un an de când n'am mai văzut o Americancă cu adevărat încântătoare.

Tânărul se exprima cu un ton plin de deferență, cu un ușor accent din Minnesota care-i păru la început înspăimântător Evelinei; dar când el îi prezentă încă odată scuzele sale și-și luă rămas bun dela dânsa el îi și devenise simpatic și tânăra femee îi luă apărarea, când Don declară: — E băiat drăguț de tot dar puțin cam mărginit.

Ea nu-i îngădui să petreacă noaptea cu dânsa, cum nădăjduise el, și Don plecă foarte umilit.

In Octombrie Eleonor se reîntoarse din Italia aducând o mulțime de tablouri vechi pe care le cumpărase pe un preț de nimic. Biurourile Crucii-Roșii aveau acum mai mult personal decât era nevoe și Eveline împreună cu Eleonor și cu J. W. plecară cu un automobil dela Statul Major să facă inspecția cantinelor din Răsăritul Franței. Făcură o călătorie minunată, pe o vreme splendidă, aproape aceea a lunii Octombrie în America. Luau masa tot timpul la statul-major al regimentelor, al diviziilor sau al corpurilor de armată, toți ofițerii tineri erau încântători de amabili cu ei și J. W. era într'o dispoziție minunată, făcându-le să râdă fără întrerupere. Afară de asta, ele văzură o baterie de campanie trăgând, rămaseră înmărmurie în fața unui duel de avioane, admirară baloanele captive în formă de cârnat și auziră vuetul sosirii unui obuz. In timpul acestei excursii, Eveline observă pentru întâia oară în felul de se purta al Eleanorei cu dânsa o oarecare răceală care o jigni cu atât mai mult cu cât legăturile lor fuseseră foarte prietenoase în prima săptămână după întoarcerea Eleanorei.

Indată după întoarcerea lor, existența la Paris deveni foarte interesantă căci o mulțime de cunoștințe de-ale lor sosiră în Capitală: George, fratele Evelinei, interpret la M. C. G., și un oarecare d. Robbins, un prieten de-al lui J. W., care era mai întotdeauna „bine dispus" vorbea foarte nostim, după aceea Jerry Burnham și o mulțime de jurnaliști și în sfârșit majorul, acum colonel Appleton. Luau masa de seară împreună, făceau plimbări în comun, și trebuia multă bătae de cap pentru a reuni oameni care să se înțeleagă și pentru a ține seamă de grade și erarhie. Din fericire, prietenii lor erau cu toții ofițeri sau corespondenți de război cu grad de ofițer. Intr'o zi, însă, Don Stevens sosi chiar în clipa în care ele așteptau la masa de seară pe colonelul Appleton și pe brigadierul general Byng și Eveline, invitându-l să rămână, creiă o situație foarte stânjenitoare. Intr'adevăr, generalul considera Quaker-ii drept ambuscați de cea mai rea speță.

Lucrurile ar fi putut lua o întorsătură foarte neplăcută dacă colonelul Appleton, care înghițise un mare număr de cocktailuri, nu s'ar fi prăbușit la pământ sfărâmând micul scaun aurit pe care stătuse. Generalul găsi atunci un prilej de râs, și își bătu joc de colonel făcând un mediocru joc de cuvinte despre „greutate și echilibru", fapt care făcu pe toată lumea să uite discuția. Totuși Eleanor rămase foarte supărată pe Don și după plecarea invitaților o ceartă violentă avu loc între Eveline și dânsa. A doua zi dimineață, Eleanor refuză să-i vorbească, iar Eveline porni să-și caute o altă locuință.

Traducere de EMIL COLIU

Prin stepele tătarilor

Baronul Tott, trimis al Franței pe lângă Hanul din Bacceserai, în drum către Crimeia, trece prin Moldova, a cărei stare o zugrăvește ca un abil observator. (Vezi „Adevĕrul Literar" Nr. 893).

După o mică ședere în Câșla, reședința Sultanului Serascher care comanda în sudul actualei Basarabii, pleacă mai departe la Bacceserai, despre care află dela conducător, un Mirzà, nobil tătar, că nu este de cât o reședință de vară a vechilor Hani. Cu vremea, în jurul palatului regal s'a întemeiat un oraș frumos care a devenit capitală în locul orașului Crâm, rămas un sat urât și disprețuit. Numai cimitirul extrem de bogat al vechii capitale mai amintește despre o splendoare trecută.

Câmpia pe care merge călătorul este de o desperantă monotonie.

In seara primei zile, ei dau de un râu, trec un podeț primitiv, si se opresc în fața unui cort nou așezat între alte două mai vechi.

Călătorul, un bun cunoscător al limbilor orientale, dornic de a vorbi cu indigenii, se plânge de izolarea în care-l părăsesc tătarii.

Mirzà, conducătorul, se duce după provizii și vine repede cu doi berbeci tăiați și o oală. El agață oala sub o crăcană deasupra focului, pune în ea multe bucățele de carne și osebit mai face numeroase frigărui. Pâne-și luase mai multă dela Câșla, fiindcă Nohaii nu cunoșteau luxul acestui aliment.

Fiindcă Baronul dorește să guste și o mâncare localnică, Mirzà cheamă pe cel mai dibaciu bucătar din localitate. Acesta aduce o oală cu lapte de iapă, un săculeț cu făină de meiu și doi bulgări de brânză tari ca două pietre de var. El puse laptele într'o tingire, iar după fierbere, presără făina, mestecând mereu cu o lopățică, totdeauna în acelaș sens. Apoi sfărâmă și brânza, continuând mestecarea până ce totul se'ntări în mod vizibil. Atunci răsturnă pe palmă o pâne cilindrică despre care călătorul spune c'ar fi fost foarte gustoasă.

Intre timp, o ceată de tătari cerură voe să se apropie, rugând să li se fixeze și distanța până unde pot veni. Ei s'apropiară salutând europenește, prin scoaterea fesurilor de pe cap, apoi stură liniștiți și priviră la călătorul despre care auziseră c'ar fi o mare „Beizadé".

A doua zi, drumul trece peste o stepă cu numeroși tumuli, despre care călătorul e convins c'ar avea o origină dublă: semne de orientare în stepă, și morminte foarte vechi.

Către prânz opresc în a doua vale, lângă un grup de tătari strânși în jurul unui cal mort și jupuit doar cu puține clipe înainte. Un tânăr de 18 ani ținea pielea calului pe umeri, în vreme ce o femee tăia conturul gâtului, semicercul subțiorilor, mânecile și dinaintele. Apoi, cusute imediat cu sfoară groasă, în mai puțin de două ceasuri, tătarul avu o haină nouă pe care urma să o tăbăcească și s'o usuce pe propria lui piele.

Prinderea celor 80 de cai de trebuință drumului, dură foarte mult. Plecarea a fost târzie, iar la *„Orciacov"* n'au putut ajunge de cât în puterea nopții.

Orciacovul era o fortăreață situată pe o pantă de pe țărmul stâng al Boristenului, în apropiere de vărsarea acestui fluviu în Marea Neagră.

Niște evrei care țineau un han, i-au fost de neprețuit ajutor pentru procurarea alimentelor necesare zilelor următoare.

Ziua de-a treia este petrecută în parte cu vizitarea fortăreței, în parte cu trecerea bagajelor de partea cealaltă a fluviului.

In ziua următoare plecarea are loc de cu noapte, iar drumul merge, uneori, chiar pe țărmul Mării Negre.

Călătorul observă că imensele câmpii peste care trece, au fost odată păduri pe care tătarii le-au distrus, ei având o instinctivă teamă de ceiace le stăvilește privirea și le poate aduce surprize neplăcute.

Tătarilor le place foarte mult carnea, dar sunt sobri numai din avariție. Carnea o mănâncă numai atunci când le mor vitele. Pe celelalte care sunt sănătoase, le duc la *„Balta"* și le vând. Pentru ele, ca și pentru cereale, ei nu primesc de cât galbeni olandezi, ori venețieni. Odată acest aur intrat în mânile lor, este pierdut pentru totdeauna, căci nici nu-l mai scot vreodată în circulație.

In apropiere de orașul Orcapi, sunt întâmpinați de către un trimis al Hanului.

Seara o petrec într'o colibă de stuf, cu toții laolaltă, iar dimineața urmară un drum pe lângă țărmul mării până la „Orcapi", de unde văzură că țărmul de apus al Crimeiei este mult mai înalt de cât cel din partea opusă. Lucrări de pământ și zidărie închid peninsula, și'n ea nu se poate pătrunde de cât numai cu aprobare specială.

Comandantul cetății îl întâmpină pe călător cu o adevărată movilă de *„Orman-Kebap"*, adică berbec fript la jar.

Aici, Baronul Tott dă peste o ceată de germani arestați prin pustiurile tătărești. Erau 8 bărbați, 5 femei și 4 copii, care emigraseră din Palatinat în Rusia, dar neîmpăcându-se cu tocmelile sociale de-acolo, voiră să se'ntoarcă înapoi. Necunoscând drumul, se rătăciseră prin stepele tătărești unde fură prinși de Nohai. Acuma îi duceau în robie la Bacceserai.

Tott intervine în favoarea lor și le dă moviloiul de friptură cum și alte provizii. Foarte galant, comandantul îi dărui robii pe vecie călătorului, care-i îndrumă, deocamdată, spre Bacceserai.

Specialist în fortificație, Baronul Tott admiră linia de închidere a istmului, și consideră că: sau întăritura este făcută de un popor anterior tătarilor, sau ei au cunoscut în vechime cu mult mai bine acest fel de fortifi-ca...

De la Orcapi, călătorul merge pe un drum albit de sarea pe care tătarii o vând rușilor prin intermediul câtorva negustori armeni sau evrei, lor nepermițându-le legea să aibă relații cu oameni de altă credință. Lacomi, negustorii n'au vrut să facă nici un fel de magazie de adăpost, așa că la vreme de ploae, sarea se topește și se duce iarăși în lacurile din care-a fost extrasă.

Cu ajutorul semințelor ce și-a adus din patrie, și cu mâna de lucru a germanilor, Tott își întemeiază o mică fermă, apoi o brutărie, și pe urmă își ridică chiar un apartament, folosind moda localnică de construcție: *„Chirpicii"*.

Entuziasmat de acest sistem de construcție, el o recomandă nobililor din Franța, deoarece găsește casele din chirpici ca fiind perfecte din toate punctele de vedere.

Despre viața lui la curtea temutului Han, avem relatări foarte interesante.

MIHAIL PRICOPIE

Pentru copii și tineret apare în fiecare Miercuri, revista

„DIMINEAȚA COPIILOR"

Fotografiile tuturor vedetelor de cinema, apar minunat reproduse în excelenta revistă

„CINEMA"

24 pagini tipărite la heliogravură 5 lei.

Cronica mizantropului

Scrisoarea unui american călătorind în România

Dear Sir,

Vreau să vă trimit câteva impresii din această țară foarte originală, în care mă aflu de câteva zile. Deocamdată sunt în capitala ei numită București, ceeace înseamnă, așa mi se spune, orașul bucuriei. In orice caz acești locuitori au o noțiune foarte originală despre veselie.

Este de prisos a vă spune că orașul este mai mult un sat. Cea mai înaltă casă nu are, lucrul pare aproape de necrezut dar sper că sunt o persoană de încredere, decât 12 etaje. Am zis douăsprezece. Am vrut să locuesc într'o astfel de clădire dar mi s'a spus că e palatul (sic) telefoanelor. Bine înțeles ascensorul devine un obiect decorativ fără nicio utilitate. Dar ceeace mă surprinde și mai mult este că orașul e pustiu. La început am crezut că s'au petrecut niște evenimente grave, cutremur, molimă, dar ni s'au dat asigurări că întotdeauna lucrurile se petrec la fel. Pe străzile principale abia poți zări câteva mii de persoane. In tramvaie găsești oricând loc liber. Lumea pare a suferi de o turburare a voinței. Am văzut persoane care în loc să se sue într'un tramvai foarte puțin aglomerat și să dea brânci unor femei care se țineau de scară au așteptat să vină alt vagon.

Toate merg încet, foarte încet. Am văzut, vă dau cuvântul meu cel mai solemn de onoare, trăsuri cu cai. Să vă explic ce este aceasta. Sunt un fel de automobile fără motor pe care le trag caii. E un spectacol foarte istoric. Aproape niciun individ nu are mașină proprie. Numai câteva persoane mai bogate își permit acest lux. Propriu zis nu sărăcia împiedică pe cetățeni să cumpere automobile fiindcă toți mi s'au părut foarte prosperi, cât lipsa trebuinței de a se deplasa. Funcționarii acestui stat, pe câte am aflat, nu sunt obligați să se ducă la birourile lor. Eu cel puțin n'am putut găsi nicio instituție deschisă. Mi s'a explicat că Lunea e Luneiul, Marțea Macoveiul, etc. Pare a fi vorba de niște sărbători foarte importante. In acest stat ordinea este foarte mare și se cultivă ca o virtute gratuită. Am vrut să trec de pildă de pe un trotoar pe altul pe o stradă absolut pustie, dar gardianul m-a arătat niște cuie în asfalt și m'a oprit cu: Unde mergi, mă? *(Mă este o formulă de politețe înaltă, foarte frecventă). Ca să poți trece o stradă trebue să-ți cauți prin oraș un tovarăș ca să poți constitui o aglomerațiune.*

Deși orașul e de o tăcere mormântală s'a luat de curând măsura de a se stârpi sgomotele. Automobilele nu claxonează, vânzătorii nu scot strigăte. In centrul orașului este un mediu admirabil pentru liniștirea nervilor. Găsesc că ar fi foarte nimerit să cumpărați măcar centrul acestui oraș unde sunt clădiri oarecum tolerabile spre a înființa un sanatoriu pentru americani obosiți. (restul scrisorii lipsește).

ARISTARC

Creion ări

Papa Ventura...

Lucrul se observă mai de mult, cam de după război. La noi au dispărut „tipii", oameni originali, pitorești, dar nelipsiți de valoare, fie printr'o cultură vastă, câteodată enciclopedică, fie printr'o atitudine sufletească în afara oamenilor de rând. Aveau adică defecte, dar aveau și calități și astfel ciudățenia lor devenea interesantă. Unii din ei își făcuseră studiile peste hotar, erau tobă de carte, deși — și prin aceasta nu deveneau deloc antipatici — se arătau neputincioși să-și organizeze viața.

Desprindem din categoria „tipilor" de altădată pe Grigore Ventura. Ce interesantă figură servită de o cultură solidă, dar și ce om ciudat!

S'a născut bogat și când a intrat în viață stăpânea o stradă întreagă din Galați. Căsătorit, prima dată cu sora lui Lascăr Catargiu, a avut grijă să-și asigure băiatul pe care l-a trimes să 'nvețe în străinătate.

Nu i-a trebuit mult timp ca să facă praf averea și totuș acest om risipitor și fără nici o socoteală nu s'a atins de asigurarea băiatului. N'a avut însă noroc din partea aceasta, deoarece fiul, care fizicește îi semăna isbitor, și-a curmat viața, dintr'o pricină nelămurită.

Ajuns sărac, „Papa Ventura" s'a făcut gazetar. Scria cu o ușurință uimitoare nu numai în românește, dar și deadreptul în nemțește și franțuzește, deoarece, ca Maiorescu, Carp și alții, studiase în Franța și Germania.

Intr'un timp ajunsese de scria la două ziare opoziționiste, ducea polemici în el însuși, întocmai eroului din „Les deux canards" a lui Tristan Bernard.

Ca să scrie, nu-i trebuia să stea zăvorît, căci, îmi povestește un amic, în mijlocul unei gălăgii infernale se retrăgea într'un colț și-și redacta articolele.

Pianist virtuos, improviza la pian când prietenii îl rugau „să le cânte ceva", ba se deda la adevărate acrobații, mișcând clapele cu... nasul.

Compozitor de romanțe și de ceiace se numesc astăzi „arii naționale", ajunsese să fie cântat până în America. Tot el a compus și minunata muzică de scenă pentru „Fântâna Blanduziei" a lui V. Alecsandri.

Cu aceste daruri, ciudățeniile sale, viața-i risipită, neglijența-i vestimentară, îi întregeau fizionomia fizică și morală.

Până și moartea-i nu i-a fost normală ci i-a provenit dintr'o imprudență: bolnav de diabet și-a tăiat greșit o... bătătură, provocându-și o rană care i-a fost fatală.

Indurerat desigur de sinuciderea fiului, bucuria vieții lui Ventura i-a fost fructul celei de a doua căsătorii — cu actrița de talent Francheta Lea Vermont — marea Marioară Ventura.

Iată câteva creionări ale unui om interesant.

IOAN MASSOFF

CARTEA STRAINA

John Dos Passos: „1919"

Scriitorul american John Dos Passos s'a făcut cunoscut în Europa prin două romane, *Trei soldați* și *Etajul 42*, amândouă deopotrivă de favorabil primite de critica europeană care n'a stat la îndoială să considere pe primul dintre ele drept unul dintre cele mai bune romane de războiu din literatura universală.

Chiar numai din aceste două opere personalitatea noului scriitor se lasă lesne descifrată deoarece, prin predilecția lui pentru personagiile alese din clasa micii burghezimi și a muncitorimii cum și prin interesul pentru problemele de ordin social, Dos Passos se dovedea a fi un creiator de nuanță umanitaristă în genul lui Romain Rolland sau al lui Sinclair Lewis.

Această încheere este pe deplin confirmată de noul roman al lui Dos Passos, *„1919"* (2 volume, Edit. Soc. Intern., 1937), în care scriitorul american tratează un subiect de un interes pasionant: tragedia omului în conflict cu societatea contimporană căzută pradă desordinii și anarhiei provocate de războ.

Cea dintâi observație la care obligă analiza nouei cărți a lui Dos Passos, e că *„1919"* este un roman de o complexitate puțin obișnuită.

Mai întâi, după exemplul romanului-fluviu francez de tip *Les Thibault* sau *Les hommes de bonne volonté* cu care pare să aibă de altfel anumite afinități, romanul lui Dos Passos întrebuințează un cadru istoric și suprapune o experiență personală, aceea a eroilor cărții (Joe Williams, Eveline Hutchins, Richard Ellsworth Savage), unei experiențe generale și de caracter istoric a întregii omeniri: războiul mondial. Pe de altă parte, autorul e departe de a-și fi impus regula prea strâmtă a unității de loc și acțiunea se petrece la Paris, la Bordeaux, la Roma, la New-York și la Boston, cu alte cuvinte în două atmosfere total diferite: cea europeană și cea americană. In sfârșit, eroii cărții nefiind legați între ei nici prin legături de familie, nici prin comunitatea de clasă, nici prin afinități intelectuale, fiecare din ei intrăn în cadrul romanului ca reprezentantul unei lumi deosebite, fapt care obligă pe autor să creeze un șir întreg de tipuri și de studii de atmosferă, — aproape pentru fiecare personagiu principal câte unul.

Această complexitate, până la un punct oarecum desordonată, nu e desigur întâmplătoare și nu trebue interpretată ca o neîndemânare a unui autor neexperimentat care, neștiind încă să-și stăpânească și să-și disciplineze imaginația și debitul invențiunii, cade în păcatul prolixității punând într'o singură carte material pentru trei. Ea vădește, dimpotrivă, un scriitor de o luciditate și de o îndemânare excepțională. Intr'adevăr, cum ar fi izbutit autorul, întrebuințând un material mai puțin complex și mai puțin variat, să atingă scopul ce-și propusese și să ne dea o icoană completă și adevărată a stării de spirit a societății americane în cei din urmă ani ai războiului?

A doua observație de caracter general pe care analiza romanului *„1910"* o impune, este lipsa de intensitate a vieții interioare a personagiilor sale. Eroii lui Dos Passos simt și gândesc puțin și mediocru, se autoanalizează superficial și numai din întâmplare. In schimb, ei acționează intens și trăesc cu înfrigurare. Lucrul acesta nu se datorește exclusiv „stării civile" a personagiilor. Căci dacă Joe Williams bunăoară e un primar, și pe deasupra abrutizat de mizeriile vieții infernale pe care o duce, Eveline Hutchins sau Anne-Elisabeth Trent sunt ființe cultivate și dotate cu destulă sensibilitate, pentru care absența unei vieți interioare fie ea cât de primitivă, constitue o trăsătură curioasă și extrem de greu de justificat din punct de vedere psihologic.

Care să fie explicația acestei predilecții a autorului pentru eroii care nu posedă deprinderea contemplației, pentru personagiile exclusiv înclinate către dinamica acțiunii și către viața trăită cu intensitate? Evident, constrângerea care o exercită asupra lui cadrul istoric și atmosfera, mai ales atmosfera. care e adevăratul subiect al romanului. Să nu uităm că ne aflăm în 1917 și 1918, în plin războ, adică într'o vreme de totală anarhie, când valorile spirituale nu mai prețuesc nimic, când nici viața omenească nu mai reprezintă mare lucru, când omul, pierdut în masă și anihilat de colectivitate, este silit să renunțe la adevărata lui personalitate și e adus să adopte una de circumstanță. Frenezia de a trăi, goana după plăcere, exaltarea simțimântului religios, demonetizarea principiilor moralei curente, schimbarea raporturilor dintre bărbat și femee și orientarea lor către o mai mare libertate, iată câteva dintre cele mai de seamă caracteristice ale atmosferei oricărei vremi de războiu, dar specifice cu deosebire epocii pe care Des Passos o intitulează simbolic „1919".

Dacă, privite ca unități independente, personagiile romancierului american ni se înfățișează deci neverosimile și până la un oarecare punct chiar artificiale, așezate în cadrul istoric și în atmosferă ele ne apar ca perfect veridice și pe deplin justificate. Ele se mișcă și trăesc sub imperiul unei psihoze, psihoza războiului, a cărei greutate apasă totdeauna mai mult asupra celor din afara frontului, decât asupra celor din tranșee.

Frescă a unei stări de spirit, cartea lui Dos Passos este și un document. Intr'adevăr, deși au trecut mai bine de douăzeci de ani dela marea frământare și războiul a și început să aparțină istoriei, totuși circumstanțele intrării în conflict a Statelor Unite, nu sunt prea bine cunoscute în Europa.

Nu e vorba de circumstanțele politice și diplomatice, ci de felul în care spiritul public a primit hotărîrea oficială și a reacționat în fața ei.

De un curent popular în favoarea războiului n'a fost nici o clipă vorba în America. Intrarea în conflict odată hotărîtă de către președintele Wilson, care în fapt n'a fost decât o unealtă în mâna marilor proprietari ai industriilor de armament, în întreaga Americă a început să se desfășoare una din cele mai mari campanii de publicitate și propagandă pe care Noul Continent a cunoscut-o vreodată. Condusă cu abilitate și cu tact, această campanie și-a dat roadele creînd mai ales în sânul burgheziei mijlocii un curent destul de puternic în favoarea războiului.

Mica burghezie și muncitorimea au rămas în marea lor majoritate potrivnice războiului și înrolările din rândurile acestor clase s'au făcut în general fie din spirit de imitație, fie, în cele din urmă, în mod forțat, guvernul federal luând o serie de măsuri vexatorii sau chiar de constrângere împotriva celor care refuzau să se înoleze.

Inainte de a încheia aceste rânduri, trebue să spunem câteva cuvinte despre tehnica specială pe care o întrebuințează scriitorul nostru în romanele sale. Intr'adevăr, Dos Passos construește romanele sale după principiul filmelor de cinematograf, juxtapunând scene cu totul disparate și personagii care de multe ori n'au nimic a face unele cu altele, aducând pe acestea din urmă pe rând în primul plan, apoi făcându-le numai decât să dispară, însfârșit amestecându-le la întâmplare după exemplul vieții, care nu urmează nici o lege în felul cum unește sau separă pe oameni unii de alții.

Desigur tehnica aceasta nu face decât să sporească dinamismul acțiunii și să accentueze impresia de autenticitate care se desprinde din întreaga atmosferă a romanului.

De altfel, la accentuarea autenticității atmosferei și cadrului istoric contribue și acele „Actualități", cum le numește Dos Passos, care despart capitolele și care seamănă până la identitate cu „jurnalele filmate" ale cinematografului. Aceste „Actualități" cuprind titluri de articole de jurnal, comunicate de pe front, știri de toate felurile, scurte portrete de personalități politice sau descrierea sumară a unor evenimente contimporane (bunăoară execuția familiei imperiale rusești), — toate prezentate într'o dezordine care ni se pare înspăimântătoare dar care totuși era desordinea vremii aceleea.

Repetăm: tehnica este cât se poate de apropiată de aceea a filmului și în această privință opera lui Dos Passos are, pe lângă celelalte merite, și pe acela de a fi încercat pentru întâia oară o experiență îndrăzneață dar care nu mai putea fi amânată: adoptarea în literatură a unor procedee tehnice proprii unei arte care cucerește tot mai mult teren în cultura actuală: cinematograful.

EMIL COLIU

CRONICA LITERARA

Continuare din pag. 15-a

înțelege conștiința. Atât și nimic mai mult. Acești doi termeni conștient și inconștient sunt corelativi și absolut inseparabili. Nu poți avea o conștiință dacă n'ai un subconștient și nu poți lua cunoștință de inconștient decât prin conștiință. Ideea gradelor de perfecțiune (inconștient ancestral, conștient) e condusă după un obscur și învechit evoluționism, în virtutea căruia omul ar îngloba și perfecționa viața spețelor inferioare. Insă animalele au reflexe și reflexele nu se confundă de loc cu inconștientul căci ar însemna că animalul are o bogată viață inconștientă și una săracă lucidă. Dimpotrivă, animalul are viața inconștientă aproape nulă, de vreme ce el nu înmagazinează experiența. Inconștientul uman e o magazie dovedind bogăția activității cerebrale și cuprinde forme superioare de activitate. Inconștientul e un corelat având exact valoarea vieții conștiente. Un nobil înebunește nobil. Un om prost în viața activă e sărac în viața latentă. El nici nu simte nevoia să se odihnească, viața lui conștientă fiind o adevărată vegetare.

Prin urmare d. Ralea voește să ne vorbească de vegetare, de somnolență, dar nu poate fi vorba de regresiune de la conștient la inconștient. Ce ar trebui să facă un filosof „inconștient"? Să discute filosofie, ca Eminescu în ospiciu. Automatismele sunt adaptări inconștiente și reduse, egale aproape la toți indivizii. Când obosim cădem în automatisme, dar inconștientul depășește cu mult acest cerc. Nici despre un dement nu se poate spune, decât popular vorbind, că e un inconștient, fiindcă mecanismul inteligenței cere ca el să aibă conștient și inconștient atâta vreme cât nu e mort sau leșinat. Dementul are viață conștientă, însă alterată, care se alimentează mereu din inconștientul alterat și el. Nici măcar omul care visează nu e un inconștient. Și el are un ecran al conștienței cam întunecat pe care se proectează anume complexe pline de sens și care presupun îndărăt un inconștient. Prin urmare inconștientul fiind o funcție necesar corelativă conștiinței (o funcție dedusă, niciodată descoperită) nu poate să fie o nevroză. Slăbirea activității conștiente poate cel mult lăsa pe individ fără inițiativă intelectuală, dar atunci inconștientul nemai fiind solicitat se întunecă și el. Tot ce se poate admite este că omul se obosește să gândească mereu și aduce în conștiință vechile adaptări. Există un automatism al vieții conștiente și dacă asta se explică prin mecanica inconștientului, e totuș altceva. D. Ralea face din inconștient o funcție ancestrală și din conștiință un proces recent. Că la fundul inconștientului sunt și elemente care depășesc viața individului este adevărat. Dar ne întrebăm ce fel de inconștient ar avea un om dacă în partea obscură n'ar intra tot ce intră prin conștiință? Redus la mișcările ancestrale un căzut din oboseală în inconștient ar deveni un animal. Dimpotrivă un matematician, chiar automatic, calculează. Suntem deci împotriva ideii de regresiune. Conștient și inconștient fiind fețele aceleiaș planete luminate de soare numai pe o parte, nu poți să cazi dintr'o parte, în alta. Volumul întregului variază după structura individului și când se produce o alterare se produce pe amândouă fețele. Mai departe d. Ralea face observarea, cu care nu ne învoim, că *inconștientul e partea sufletească personală, individuală, din noi, pe când conștiința e o funcție socială prin care intrăm în relații cu alții.* Să nu uităm că d. Ralea insistă asupra rezidului ancestral, deci obiectiv, din inconștient. Peste tot apoi autorul observă, cum e și drept, că individualitatea e un produs al societăților înaintate, etc. Deci contradicția este evidentă. In realitate omul comun și omul primitiv sunt obiectivi, confundabili cu tribul, fără nicio experiență strict personală. Inconștientul e tocmai mașina care-i mișcă la fel. Numai omul de turmă e sociabil. Conștiința e aceea care introduce punctul de vedere personal, care disociază pe individ de grup. Omul inteligent este fundamental nesociabil dacă nu se confundă sociabilitatea cu politeța care e un mod de a te desface fără primejdie de semenii tăi. D. Ralea se bizue pe patologie: „Dementul și inconștientul sunt ființe antisociale. E de ajuns ca conștiința să piară ca urmare a unei nevroze, pentru ca recunoștința, simpatia, dragostea să dispară și ele". Incă odată. Speța „inconștientului" nu există. Demenții nu-și pierd conștiința ci numai, printr'o imagine, conștiința morală. Ei au mereu schimbul între conștiință și inconștient, pe gradul lor de perfecțiune intelectuală și numai alterat. Un nebun prin faptul că judecă rău după logica noastră nu e un căzut în inconștiență. El are logica lui, luciditatea lui. Apoi nu este adevărat că un dement pierde în chip necesar sentimentele sociabile. Dimpotrivă: cea mai grozavă boală a sistemului nervos, paralizia generală, cum și multe feluri de paranoia se caracterizează prin filantropie. Când un individ începe să iubească omenirea și să împartă milioane fictive, ferește-te. Probabil că este la mijloc o anume schimbare de termeni, de vreme ce d. Ralea încheie cu ciudata afirmație că „prima condiție a inconștientului e înlocuirea conștiinței, achiziție recentă", când adevărul este că achiziția recentă, a omului, este capacitatea de a depozita experiența, de a avea un inconștient, ființele inferioare neavând decât viață imediată. E desigur vorba de încetarea căpătării unei experiențe noui și de automatizare.

Un studiu frumos din toate punctele de vedere, serios și în acelaș timp remarcabil prin finețea demonstrației, scoasă dintr'un câmp de cultură de calitate superioară este *Formarea ideii de personalitate*. El poate fi dat ca pildă de stil psihologic suplu, eliberat prin cultura literară de pedanteria tehnică, fără a părăsi câtuș de puțin expresia de specialitate.

In *Pragmatism și psihologie*, d. Ralea face o limpede dare de seamă asupra behaviorismului și conduitismului.

In general, o carte strălucită, cu mult asupra a ceeace poate da un pur psiholog, cu mult prea serioasă ca să fie admirată numai pentru sclipirea inteligenței. Insă noi ca literați o admirăm deocamdată pe aceasta. Și fiindcă o admirăm ne îngăduim sfatul amical de a se extirpa impurități de expresie ca: *niţică acțiune, un stoc de forme, cazuri similare, capătă o isterie,* (de fapt isteria nici nu există ca boală determinată), *cel mai superior, cel mai inferior, cel mai principal.* Firește, unele distracții sunt amuzante. „Există unele mașini, care prin baterea îndelungată a laptelui separă din el grăunțele de unt". „Mașina" nu e oare putineiul?

G. CALINESCU

VIAȚA TEATRALĂ

„Madame Sans-Gene“ de Victorien Sardou și Emile Moreau, la Teatrul Național

„Madame Sans-Gêne” s'a jucat pentru prima dată la 27 Octombrie 1893 pe scena Teatrului Vaudeville din Paris. Au trecut de atunci mai bine de patruzeci de ani, și piesa, în ciuda timpului și-a păstrat aceeași frăgezime, deși autorii ei s'au demodat cu totul. Cine mai poate asculta azi, fără un surâs de ironie, „Fedora”, „Tosca”, „Patria” sau câte altele? Care să fie deci secretul unei rezistențe atât de lungi și mereu atât de vie? Cauzele trebuesc căutate în însuși fondul acestei comedii. Pe când, toată producțiunea lui Victorien Sardou a căzut pradă uitării, din cauza naturalismului de care era plină până la saturație, „Madame Sans-Gêne”, concepută pe un plan cu totul diferit, a răzbit până în zilele de azi și va răzbi probabil rezistența timpului și de aci înainte.

Victorien Sardou, în ritmul epocei sale de înflorire a naturalismului pe orice târâm de artă și-a clădit tot eșafodajul teatrului său pe veșnicele sentimente ale omului: iubirea, ura, cinstea, frivolitatea, etc. Din ciocnirea acestor sentimente a făurit un teatru dur, emfatic, convențional, dar care se încadra de minune în gustul publicului de atunci, și care, mai cu seamă, dădea putința unei Sarah Bernard sau Réjane, să stoarcă lacrimi de duioșie, prin debitarea tiradelor cu gesturi multe și vorbe goale. „Madame Sans-Gêne” nu este piesa unor sentimente, ci a unui episod. De aci tot abisul care separă comedia Mareșalei Lefebvre de restul producțiunii lui Sardou.

Personagiile din „Madame Sans-Gêne” sunt oameni care-și trăesc momentul ales de autor pentru a fi transpus pe scenă și atâta tot. Ele nu sunt păpuși cu graiul viu care-și destăinuesc în câteva clipe tot ceeace au simțit o viață întreagă. Ele sunt din contra, oameni simpli, care gândesc pe față, și care sunt angrenați într'un conflict dramatic ce are să se desvolte în câteva ceasuri. Iată tot secretul succesului unei comedii creată acum patruzeci de ani de doi autori care s'au învechit.

Nu trebuește, totuși crezut că teatrul lui Victorien Sardou este în afara artei dramatice propriu zise. Din contra, el își găsește un loc perfect valabil în teatrul de totdeauna și aceasta grație technicei perfecte pe care se bazează.

Desbărat de toate tiradele, de toate sentimentele și de tot ridicolul unor personagii care nu trăesc ci vorbesc, teatrul lui Victorien Sardou rămâne o schemă geometrică ce poate servi drept exemplu atât autorilor dramatici de azi, cât și celor de mâne. Marii oameni de teatru au cumulat întotdeauna funcțiunea de poet cu aceea de dramaturg. Shakespeare, Molière, Racine, au fost poeți. Victorien Sardou, rămâne un clasic prin excelență al schemei dramatice. N'a fost însă poet. Deaceea valabilitatea lui în timp rămâne limitată de actualitate.

„Madame Sans-Gêne” pare să contravină regulelor elementare ale teatrului, sau cel puțin trebue să fi părut în momentul creațiunei ei, deadreptul revoluționară. Dacă analizăm cu atențiune desfășurarea conflictului în spațiul dramatic, vom vedea că Victorien Sardou a contravenit obișnuitelor reguli tocmai pentru a întări valoarea teatrală a piesei. Intr'adevăr, pentru a desvolta scenic un conflict care se consumă în șase ceasuri, Victorien Sardou a avut nevoe să ne înfățișeze personagiile dramei, cu douăzeci de ani înainte.

Prologul care se petrece în 1792, era necesar pentru înțelegerea deplină a unui episod petrecut în curtea lui Napoleon, în anul 1811. Acest prolog ne arată viitoarele personagii într'un chip neașteptat. Napoleon, un biet locotenent, trăind din soldă și neavând cu ce să-și plătească datoriile; Fouché urmărit de poliție (ce crudă ironie), dar care-și pregătește în umbră cariera, așteptând momentul oportun. Lefebvre, sergent în armata populară care în acea zi cucerește Tuileriile; Neipperg, ofițer austriac, rănit și gata să fie prins de trupele republicane și însfârșit, Catherine, poreclită „Madame Sans-Gêne”, spălătoreasă și creditoare a lui Napoleon.

Trec douăzeci de ani și începe adevărata piesă de teatru, care va dura doar câteva ore. Personagiile s'au metamorfozat. Napoleon e împărat, Fouché, fost dar apropiat viitor ministru al polițiilor, Lefebvre, mareșal, căsătorit cu „Madame Sans-Gêne”.

Este deci, un dublu joc de contraste. Contrast între personalitatea personagiilor de acum douăzeci de ani și în momentul desfășurării episodului ce este pus în scenă, și contrast între transformarea acestor personagii și atitudinea neschimbată a Catherinei.

Jocul contrastelor este de cea mai pură esență dramatică. Iată de ce, prologul era necesar. Victorien Sardou își poate desvolta cu ușurință episodul teatral ce l-a împrumutat istoriei. Intr'adevăr toată piesa evoluiază într'un ritm viu, plin de dinamism scenic. Nici o vorbă de prisos. Nici un personaj inutil. Totul se angrenează de minune într'un mecanism perfect pus la punct.

D. Dem. Theodorescu a avut să se lupte cu un text plin de greutăți linguistice. Le-a biruit pe toate, dându-ne o traducere fără greșală, plină de colorit și de mișcare. Iată însfârșit o piesă care, încăpută pe mâini dibace, nu și-a pierdut în transpunerea ei românească nici o fărâmă din farmecul și coloritul ei original.

Excelent regisată de d. Soare Z. Soare, care se complace de minune într'un text ce-i oferă posibilitatea de a mânui personagii multe, „Madame San-Gêne” s'a bucurat la Teatrul Național de o interpretare fără cusur. In rolul titular a apărut d-na Marioara Zimniceanu. Marea noastră comediană a realizat o creațiune excepțională înfățișându-ne o Catherină veselă, sglobie și înainte de toate umană. Nuanțând rolul până în cele mai mici detalii, cu o înțelegere deplină, d-na Marioara Zimniceanu a adăugat lanțului său de biruinți artistice, o nouă victorie răsunătoare.

Este aproape imposibil să redai un Napoleon perfect. Toată lumea și-a făcut de acest erou devenit legendar, o imagine aparte. E foarte greu deci să mulțumești unanimitatea. Ținând seamă de această rezervă, creațiunea d-lui Gh. Calboreanu ni s'a părut excelentă, din toate punctele de vedere.

Trebue să mărturisim că apariținea d-lui I. Manolescu în Fouché, ne-a desamăgit oarecum, poate tocmai prin faptul că ne așteptam la ceva excepțional. D. I. Manolescu ni s'a părut cam tern, și fără nervul acela dramatic, indispensabil în orice creație teatrală, fie chiar atunci când trebuește redată o figură calmă și sobră, cum e aceea a lui Fouché.

Fără greșală interpretarea d-lui I. Ulmeni în rolul Mareșalului Lefebvre. Iată un actor care se remarcă din ce în ce mai mult. D. C. Mitru, insuficient în rolul lui Neipperg.

Restul ansamblului, extrem de numeros, cuprinde pe d-nii I. Anastasiad, N. Brancomir, C. Duțulescu, M. E. Balaban, S. Stoianovici, A. Marius și d-nele Marietta Anca, Nora Pejov, Fifi Mihailovici, Kitty Gheorghiu, Aglae Metaxa, etc.

„Răsbunarea lui Demostene“ de Ugo Falena, la Teatrul Regina Maria

Foarte mediocră, comedia lui Ugo Falena, pe care a reprezentat-o de curând Teatrul Regina Maria. Dar trebue să recunoaștem, spectacol foarte reușit, închegat și omogen, în ciuda unui text lipsit de grație și de fantezie.

Iată dar, încă odată făcută dovada, că în teatru se poate ajunge adeseori la lucruri bune, chiar în lipsa unui text cum se cade. Dacă interpreții joacă cu convingere, dacă regia se străduește să realizeze o omogenitate de ansamblu și dacă decorurile sunt lucrate cu gust și cu pricepere, spectacolul se poate prezenta în fața publicului cu toți sorții de izbândă intacți, chiar dacă textul lasă de dorit.

Așa s'a întâmplat Joia trecută la Teatrul Regina Maria și vă mărturisesc că toată lumea a fost mulțumită. Un râs sănătos stăpânea întreaga sală, cel puțin în primele două acte, deoarece al treilea, era atât de slab conceput de autor, atât de static, inutil și de copilăresc în acelaș timp, încât nici interpreții, nici regia, nici decoratorul, deși animați cu toții de cele mai bune intențiuni, nu au putut salva nimic.

Ceeace ne-a încântat îndeo bi la acest spectacol, au fost decoru le pictorului Siegfried. Remarcabile într'adevăr din toate punctele de vedere. Un colorit plăcut și mai întotdeauna șters, care nu atrage atenția, un relief surprinzător și mai cu seamă o încadrare perfectă în ambianța textului. Cel de-al doilea tablou, în special, este o capodoperă. D. Siegfried a reușit un lucru puțin comun, anume acela de a fi făcut să dispară cu totul, al treilea zid din scenă, — zidul din fund. — Acest fundal reprezentând un cer, pe înserate, într'o câmpie englezească, ne-a redat exact acea senzație de infinit, pe care doar natura este capabilă să ne-o evoce. O încântătoare viziune și o realizare demnă de toate laudele.

Ansamblul foarte omogen cuprindea pe d-nii Maximilian (la largul său într'un rol ce-i convenea de minune și pe care nu mai avusese ocazia de mult să-l interpreteze), Gr. Vasiliu Birlic (care a făcut dintr'un rol secundar, o creație dintre cele mai reușite), M. Enescu, Em. Botta (de data aceasta foarte bun), N. Cadet, G. Chamel, V. Bulandra, Jules Cazaban, J. Constantinescu, I. Iliescu și doamnele Tantzi Cocea (al cărui talent ce se arăta progresiv, pare de la un rând de vreme să fi rămas pe loc), Francesca Cristian, Maria Sandu, Sanda Vasilescu, Angela Mateescu și Ninetta Gusty.

Punerea în scenă iarăși datorită misteriosului regisor, care nu vrea cu niciun chip să-și dea numele în vileag, foarte bună.

Despre text, nefiind nimic altceva de remarcat decât că este foarte slab, lucru pe care l-am subliniat încă de la începutul acestei cronici, nu vom adăuga nimic.

Spectacolul însă, foarte reușit.

G. NENIȘIOR

Viața Basarabiei

Ultimul număr al *„Vieții Basarabiei”* (Ianuarie—Februarie 1938) aduce în paginile sale un material bogat și variat, din care semnalăm:

Câteva pagini de *Amintiri* semnate de d. Pan. Halippa, care — cu prilejul comemorării a douăzeci de ani dela Unirea Basarabiei — scoate la iveală câteva momente interesante din perioada de redeșteptare națională în Basarabia; *Copanca-California Românei* de T. Al. Știrbu, cuprinzând date din materialul cules de echipa monografică a Institutului Social Român din Basarabia cu ocazia cercetărilor monografice din satul Copanca; *Intre analfabetism* și *cultură* de Petre Ștefănucă; un articol despre Costache Negruzzi de Augustin Pop, cu ocazia trecerii a o sută de ani dela întâia tipăritură a lui Costache Negruzzi.

Poezia e reprezentată prin: B. Frunte *(Cântec hoinar)*, Sergiu Matei Nica *(Ispită grea)*, Gr. Russu *(cântec)*, Mihai Boboc *(Demonul)*.

Proză: Bogdan Istru *(Pe urmele copilăriei)*, N. Spătaru *(Una... cu adăpost*, fragment de roman), Al. Antohi *(Intr'o zi de vară)*.

Cronica faptelor și a ideilor, deși fără o idee unitară, bine susținută.

Cărți, reviste.

Citiți în fiecare Joi, excelenta revistă de popularizare medicală

„Medicul Nostru“

tinerețe — frumusețe — sănătate, educație sexuală.

16 pagini ilustrate în culori 5 lei.

A APĂRUT:

POENI

DIN VIAȚA SATULUI MEU

Așteptatul roman al doamnei

GEORGETA MIRCEA CANCICOV

O frescă a vieții reale de la țară — cu bucuriile, necazurile și freamătul lumei sătești — minunat descrisă de distinsa autoare, care dovedește un real talent și un deosebit spirit de observație.

Un volum de 400 pagini **Lei 80**

De vânzare la toate librăriile din țară

INSEMNARI ŞI POLEMICI

Stil

Un foarte doct domn autor scrie într'un foarte aprofundat sstudiu despre o valoroasă şi cunoscută lucrare literară:

„Calităţile bune şi calităţile rele ale acestei vaste fresce"....

Calităţile rele? Cum vine asta? De vreme ce este rea nu mai este calitate, iar atâta timp cât este calitate nu poate să mai fie rea. Nici măcar bună... Ci calitate, pur şi simplu! „Calitate bună" aduce cu „avansaţi înainte". Iar „calitate rea" cu... nuca'n perete...

Arsură

Tot în cuprinsul aceluiaşi studiu, găsim următoarea definiţie profundă ca o autentică... prăpastie:

Viaţa este o ţâşnire de lavă arzândă, Vai de acela care nu ştie să culeagă această lavă când ea s'a răcit. Işi arde degetele şi nu mai poate să scrie, nu mai poate să ţină condeiul în mână".

Citind această prăpăstioasă cugetare nu putem decât să regretăm că autorul nostru nu s'a gândit să culeagă lava arzândă a vieţii. Vorba dumnealui: şi-ar fi ars degetele şi n'ar mai fi putut să ţie condeiul în mână...

Onomatopee

Un tânăr poet publică următoarele versuri onomatopice, intitulate „Apocalips modern":

Bubue tunul:
Bum-Bum.
Cântă trompeta:
Tra-ra.
Şrapnelele vâjâie:
Vâj-vâj.
Se clatină pământul şi cerul şi omul!

Avioanele urue:
Sfâr-sfâr.
Bubue tunul:
Bum-Bum.
Cântă trompeta:
Tra-ra.

Şi noi suntem acuzaţi că nu pricepem cest fel de poezie nouă...

Rachitism

Intr'un roman recent apărut, cetim următoarele:

„Mihăiţă se ridică în grabă şi îşi aruncă mantila pe umerii săi largi, care începuse să fluture ca o aripă în bătaia vântului".

Iată o formă inedită de rachitism: rachitismul fluturant, umerii largi care flutură în bătaia vântului. O descoperire teribilă pentru medicină.

Desigur, cauza acestei noi maladii nu poate să fie decât... rachitismul talentului literar.

Obsesie

Vă amintiţi, desigur, delicioasele reproduceri din placheta de versuri „Obsesie". Azi vom reproduce încă una: „Obsesie citadină".

Ce mare e oraşul
Şi ce nesimţitor,
La ori şi ce durere
Avânt, pornire, dor...

Ce mare e oraşul
Din var, beton şi piatră
In care niciun suflet
Nu îşi găseşte-o vatră...

De pretutindeni iese
Un duh ucigător,
Ce mare e oraşul
Şi ce nesimţitor!

Probabil că şi poetul e citadin, născut şi crescut în oraşul de var, piatră şi beton care-i nesimţitor la orice pornire, dor şi durere, fiindcă, nu simţiţi, acelaş duh ucigător „iese" şi din poezia dumnealui...

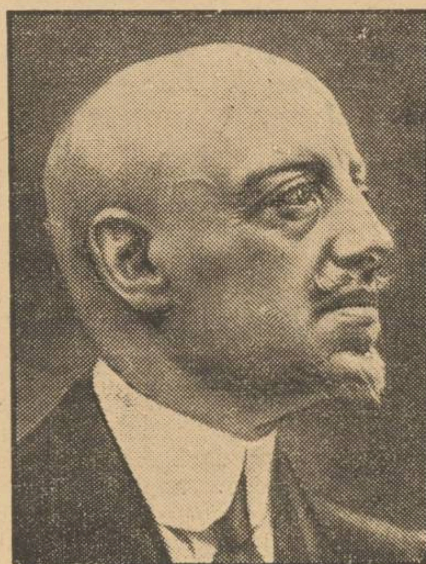
A apărut:

M. SEVASTOS

MONOGRAFIA ORAŞULUI PLOEŞTI

Geniul literar al lui D'Annunzio

O bună parte din opera lui d'Annunzio, care a fost unul din literaţii cei mai reprezentativi ai generaţiei dinainte de războiu, se resimte de trecerea vremii. Vor rămânea însă splendidele versuri din „Landi", poemul maturităţii, socotit în Italia ca opera sa cea mai desăvârşită, trei dintre cele mai frumoase romane ale sale: „L'Intrusă", „Thiompe dela Mort" şi Le Feu, două din cele mai frumoase piese ale sale, Gioconda şi Ville Morte.

D'ANNUNZIO

Opera care l-a făcut cunoscut lumii şi chiar Italiei, ca mare artist a fost romanul L'Innocente, tradus în limba franceză cu titlul l'Intrus. Apariţia acestui roman a fost o încântare pentru toată lumea intelectuală de pe acele vremuri, o încântare mai mult şi pentru frumuseţea grădinilor Italiei care au părut şi mai frumoase după citirea paginilor unice în care d'Annunzio evoca „lăcaşul cu liliaci" în care s'au reîntors cei doi soţi pentru împăcare. De altfel în toată această carte pluteşte o muzică în care revine, cu aceeaşi sfâşiere, dureroasa întrebare „de ce ai înşelat aşteptările mele, o viaţă?", întrebare ce pare a fi tema pe care d'Annunzio o reia sub diverse forme şi variaţii în toată opera sa.

In „Triomphe de la mort" este „Tristan şi Yseult" transpus într'un roman, din care exală lânceda voluptate a amorului rănit, exprimată în opera lui Wagner prin cromatismul continuu al muzicii sale. Diferitele faze din dragostea lui George şi a Hypolitei sunt adevărate părţi dintr'o simfonie, care se leagă între ele până la sinuciderea bărbatului şi precipitarea femeii în abis, prin acordul imperfect care nu-şi poate găsi încheerea decât în acest final. In ambele aceste romane d'Annunzio se dovedeşte nu numai un maestru neîntrecut al vorbei, ci şi un observator exact şi precis al sufletului omenesc în toate tainele şi cu toate nuanţele senzibilităţii sale.

Le Feu pare a fi cel mai caracteristic pentru felul de a scrie al lui d'Annunzio, dintre toate aceste trei romane de dragoste. In adevăr se resimte „focul" care arde şi usucă totul, în cartea aceasta de patimă şi ambiţie, de la evocarea splendidei nopţi veneţiene după care Foscarina (La Duse) devine iubita lui Stello Effreno, (Gabriele d'Annunzio) până la vizita în fabrica de sticlă de la Murrano, de unde Foscarina se întoarce cu vazul acela divin pe care-l poartă gol în mâna sa fără mănuşe şi care se sfarmă în mod simbolic. In partea romanului consacrată gloriei este poate un ton mai forţat, ceva artificial, o încântare de sine dusă până la megalomanie. Sunt acolo momente în care autorul preocupat de a preamări totul şi a creia frumosul, nu mai creiază adevărat, ci cade în artificial, un defect care cu vârsta a devenit din ce în ce mai pronunţat şi l-a făcut să înlocuiască viaţa cu meşteşugul şi artificiul.

Ceiace e însă în adevăr admirabil în romanul „Le Feu" este partea închinată aventuri de dragoste, acolo, pe lângă cadrul splendorilor în care se desfăşoară aventura, sunt scenele în care Effreno, uitându-se pe sine şi toate preocupările de glorie şi glorio lă, nu mai e decât un îndrăgostit de iubita lui, pe care totuşi va trebui să o părăsească. Foscarina nu mai e marea tragediană în genunchi în faţa „Amimatorului", ci o femee care nu mai e tânără şi care se frânge pe rugul suferinţelor. Nici odată d'Annunzio nu a mai putut scrie pagini mai desăvârşite decât acele în care descrie întâlnirea în grădina nocturnă şi eşirea lui Effreno în largul mării, după noaptea de dragoste. E în ele isbucnirea unei neînfrânte puteri de tinereţe, beţia fierbinte a bucuriei animalice şi a unui orgiu juvenil, în pagini în care străluceşte aurul zorilor vieţii, îmbrumat şi umed, ca răsăritul soarelui din mare.

Versurile din Isotteo, din Chimera şi din Landi, câteodată prea frumoase, de multe ori sublime, au cântat în sufletul generaţiei tinere de pe atunci şi Gabriele d'Annunzio a fost vrăjitorul care le-a înzecit puterea de simţire şi de viaţă.

Chiar dacă o parte din ceiace s scris el ar cădea în uitare, vor rămânea destule pagini frumoase, care vor sta, în amintirea lumii, alături de acele ale unui Carducci, Leopardi, Dante şi Petrarca.

IS. SD.

Un scriitor mexican

„Revolta spânzuraţilor" este titlul ciudat al unui roman, scris de un german aşezat de mult în Mexico, B. Traven, cunoscând foarte bine viaţa de acolo. Până la finele dictaturii lui Porfirio Diaz, albii îşi impuneau legea lor imensului popor indian. Aceştia, reduşi de fapt la sclavie, lucrau pentru toţi acei „fingueros", „ozfetales", proprietari de moşii şi negustorii de păduri, legaţi prin contracte sălbatice, feroce.

In romanul lui B. Traven, este povestea unui ţăran, care, pentru a-şi salva nevasta, împrumută bani să plătească medicul. Femeia moare şi datoria rămâne, iar ţăranul cade în mâna unui exploatator care furnizează butuci unei întreprinderi forestiere. Indianul părăseşte ferma şi se duce la munte cu cei doi copii micuţi ai lui şi cu sora sa.

Proprietarul infernului acesta în care pătrunde bietul om, nu are în vedere decât randamentul material al omului care lucrează. Cine nu produce în fiecare zi patru tone de butuci e pedepsit îngrozitor.

Traven descrie fără nici un înconjur şi cu un realism necruţător torturile la care sunt supuşi nenorociţii indieni, între care „spânzurarea în grupe" este cea mai des întrebuinţată. Pentru ca să scape de ea, oamenii lucrează peste puterile lor, în condiţii groaznice, în ploile care cad torenţial, mai toată vremea, peste ei.

Ar fi pierit poate cu toţii, dacă nu ar fi venit printre ei, într'o bună zi, trei condamnaţi politici, care au evadat din celula lor. Incorporaţi în turma nenorociţilor, ei le însufleţesc energia, le aţâţă spiritul de răzvrătire şi îi conduc la izbândă.

Dar Traven este un om care nu-şi face iluzii nici asupra răzvrătiţilor, căci dacă zugrăveşte pe exploatatori în culorile cele mai negre, îi arată şi pe negri în propria lor culoare. Ii arată dând foc şi distrugând de cele mai multe ori fără necesitate.

„Mâne se vor măcelări între ei, iar cel ce va fi în posesiunea unui revolver va fi stăpânul ranch-ului".

Nu scoate nici o concluzie însă şi ne arată turma răsculaţilor îndreptându-se spre oraş, nu ne spune nici cele ce se vor întâmpla când vor ajunge în faţa mitralierelor poliţiei şi ale armatei. Ştim totuşi că răscoala a triumfat, iar Porfirio Diaz nu mai e azi în Mexico decât o amintire odioasă.

Traducerea lui A. Lehman este excelentă. E cam supărătoare doar prea marea impestriţare a textului cu vorbe spaniole.

Noul roman al d-lui G. Călinescu

A apărut în editura Naţionala-Ciornei ENIGMA OTILIEI roman în două mari volume de d. G. Călinescu, Este cea mai masivă încercare epică de a face monografia unei familii bucureştene. Lectura acestui roman e de un interes pasionant.

G. CĂLINESCU

A APĂRUT

POEZII

DE

GEORGE LESNEA

EDITURA ATH. GHEORGHIU IAŞI. — PREŢUL 50 LEI

Aurelia Ghiață

EXPOZIȚII

D-l D. GHIAȚĂ e unul din puținii artiști dela noi care a avut din capul locului o concepție plastică precisă. Ce a urmat în activitatea d-sale, dela începuturi și până astăzi, n'a fost decât îmbunătățirea mijloacelor de exprimare, mersul apăsat spre stăpânirea meșteșugului.

D-l Ghiață nu s'a oprit la o emoție artificială pe care o întâlnim la alții în opere mai mult elegante decât profunde, n'a stăruit într'o cromatică inventată aplicată în contururi falș expresive care să nu fie decât o grimasă a vieții. Nimic teatral, nimic anume potrivit pentru efecte trecătoare în opera d-lui Ghiață. Această operă rămâne mereu bogată în toate posibilitățile, ca însăși natura. Ea se înșirue dealungul carierei sale, străbătută de un puternic sentiment al adevărului. De aici, toată variația, tot ineditul. Nu forțat, nu cerut cu orice preț materialului de pictură fără sprijinul unei emoții trăite.

Aflat în fața subiectelor sale, l-a interesat întregul spectacol așa cum el există înaintea ochilor lui, s'a pătruns de viață dar pe pânză a știut să se descurce, să înlăture tot ce era nefolositor picturii, lăsând numai esențialul care sugerează toată bogăția plastică. Mulți ajung la simplificare, mulți la alambicare, puțini se pot lăuda ca d-l Ghiață cu esența rămasă. Culorile sale păstrează frăgezimea găsirii lor spontane și o vibrație imperceptibilă. Avem de a face aici cu o pricepere înăscută pentru subtilele raporturi în existența picturii.

Lucia D. Bălăcescu

Lucia D. Bălăcescu

Arta d-lui Ghiață e mult mai rafinată decât pare multora — dar naturalețea nu-i niciodată stânjenită. E destul să privim felul cum d-sa tratează chipurile și compozițiile țărănești pentru a simți acest respect profund față de viață, emoția în fața motivului, neastâmpărul sincer care păstrează expresiei caracterul ei întreprinzător și inedit și care înlănțue suprafața mobilă în jocuri luminoase, sub care însă se descifrează forma cea mai plină și vânjoasă înfiptă în pământ.

Privind pictura d-lui Ghiață ne amintim de tot ce-i element serios și durabil în artă, fără să-i găsim înrudiri directe. E un merit rar.

Alături de d-sa, expune țesături și imagini pe sticlă acea pricepută și neobosită căutătoare a stilului românesc nou în acest domeniu, care este d-na AURELIA VASILIU-GHIAȚĂ. Plecând dela izvoare populare în ceiace privește numai subiectul, d-na Ghiață e singura noastră artistă decoratoare care întrebuințează o technică originală. Totul — linia, culoarea, prezentarea motivului (amestec de grav și naiv, de spiritual și dramatic) îi aparține.

Lucrările sale nu mai seamănă cu covoarele obișnuite — sunt adevărate opere decorative ce pot fi prinse pe perete ca un tablou ori ca un panou. Ceiace le caracterizează e că nu mai sunt simple raporturi geometrice, ci ilustrații de cel mai perfect gust a vieții țăranului român. „Calul lui Gheorghiță" și „Nunta" sunt două exemple unde ne putem da seama de știința desăvârșită cu care au fost rezolvate problemele grele puse de aceste transpuneri decorative.

Lângă țesături, cum și le sta bine, d-na Ghiață a plasat niște iconițe pictate pe sticlă după modelul celor din Transilvania. Sunt adevărate încântări și miraculoasa strălucire a culorilor lor te îndeamnă să le privești și să le mângâi cu o plăcere ce o încerci numai în fața bijuteriilor. Și covoarele și icoanele d-nei Ghiață sunt lucrări care nu se pot face ușor, dar am dori să vedem cât mai multe — ce plăcută ar fi viața din interioarele noastre!

In fața picturii d-nei LUCIA DEMETRIADE-BĂLĂCESCU descoperi o sumă de sentimente și atitudini: violență, personalitate, încăpățânare, bravare, șiretenie, desinteresare, erudiție, dragoste de natură, spirit nevinovat, șarjă, dușmănie pentru moale și dulce — și nu știm dacă lista e întreagă. Dar toate, defecte sau virtuți, cum vreți

Lucia D. Bălăcescu

să le luaţi, sunt eminamente artistice.

Din fiecare se naşte o operă sau câteva şi la un loc închiagă chipul acestei originale apariţii. Poate că ar fi fost mai bine să rezumăm: ceiace defineşte opera d-nei Bălăcescu e inteligenţa. O mare nelinişte îi stăpâneşte temperamentul, o pornire hotărâtă să dărâme idolii la care nu se poate închina, pentru a pune în locul lor domnia unei singure frumuseţi — indiferent cum ar arăta la faţă dar având o condiţie esenţială: să reprezinte felul său de a simţi.

Din atitudinea aceasta pleacă tot rostul îndrăznelilor sale — în fiecare e parcă o explozie de bucurie pentru gură-cască, o poznă care să scandalizeze pe pudici, pe cuminţi, pe tradiţionalişti. Precum în fiecare se găseşte o inventivitate, o claritate, o precizie, o vigoare chiar, care porneşte dintr'o rară mobilitate şi plinătate de viaţă. Lucia Demetriade Bălăcescu e o ilustratoare fină şi clară, are un humor care lasă urme adânci şi e un pictor cât se poate de serios. Dincolo de glume în legendă şi jocuri în meşteşug — toate fermecătoare — un lirism ce-i aparţine în întregime rămâne statornic. Ochii ei care ştiu să râdă şi să răsfrângă atâtea tumbe sufleteşti, devin neaşteptat de gravi şi de adânci. Ochii aceştia fac ca pânzele Luciei Bălăcescu să se pătrundă de valurile subtile ale unei simţiri arzătoare şi tinereşti. Şi poate că încă n'am spus nimic despre acest mare şi complex talent. Viaţa a lovit-o crunt, iar oamenii o lovesc şi ei — habar n'au de cine le stă în faţă. Răsplata îi va veni cu siguranţă într'o zi — am dori ca ziua aceia să nu fie prea îndepărtată, ca s'o vedem râzând şi bucurându-se, cum numai ea ştie.

D. Ghiaţă

Aurelia Ghiaţă

Dem. Iordache

D-l DEM. IORDACHE e un pictor foarte muncitor şi dornic de a-şi forma meşteşugul. In scurt timp, d-sa a ajuns la rezultate din cele mai merituoase. Dela lucrările modeste de acum câţiva ani, astăzi d-l Iordache prezintă pânze care dovedesc nu numai o creştere a mijloacelor technice dar şi curaj şi fermitate în exprimare.

Culorile sale sunt astăzi acide, vii, dense, clădind subiectul cu o siguranţă şi strălucire care surprinde în comparaţie cu lucrările mai vechi din expoziţie, amintind începuturile sale. E un sentiment al luminii în ele care adăogat unui lirism discret, va duce pe d-l Iordache la succese şi mai frumoase.

TACHE SOROCEANU

D. Ghiaţă

Aurelia Ghiaţă

Coperta romanului ENIGMA OTILIEI de G. Călinescu, apărut în Editura „Naţionala-Ciornei"

TIPARUL, ATELIERELE „ADEVĂRUL", S. A. BUCUREŞTI

Adevărul literar și artistic

N. N. Tonitza: Cap de fată

Anul XIX, Seria III-a, No. 903 — 27 Martie 1938 — 20 Pagini, Lei 5

EXPOZIȚII

N. N. Tonitza *e un sensibil — cum are foarte puțini nu numai arta românească. Și apoi, poate transmite această sensibilitate fără nici o greutate, fără nici un ocol, fără nici un înveliș pretențios, complicat, orgolios ori meschin. Tonitza ți se adresează direct, deschis, pe loc — cum ți s'ar pune în mână niște fructe cărnoase, coapte și gustoase. E un dar de artă pe cât de simplu pe atât de fermecător — știi întotdeauna despre ce-i vorba, la ce să te aștepți și te vei bucura deplin și spontan. Orice intermediari sunt excluși. Fructele înseamnă viață, voluptate, soare, D-zeu — pânzele lui Tonitza nu înseamnă altceva.*

Pictorul acesta a avut puterea să uite tot ce-a învățat în școală (îți face chiar impresia că n'a învățat decât singur) căci beția vizionară, infinita grație a melodiilor sale coloristice, ingenuitatea simbolurilor și frăgezimea simțirii sale n'au putut rezulta din litera rece și pedantă a legilor academice.

Toate prefacerile artei contimporane, bazate cele mai multe pe speculații technice, l-au lăsat rece. Tonitza și-a spus dela început că învățăturile lumii câte or fi, că potrivirile meșteșugale în orice domeniu, că descoperirile căznite și impuse de un cadru solemn și înalt artistic nu fac doi bani, dacă plecarea în spre înfăptuire n'a fost dată de singurul semnal valabil ori cum, în orice timp: simțirea.

Tonitza nu face opere pentru muzee pompoase și nici pentru a ilustra o teorie gravă și pretențioasă — lucrează așa după cum a spus el despre un pictor, probabil gândindu-se la dânsul: așa după cum cântă privighetoarea. Un tablou de al lui vine pentru un singur rost pe lume: să încălzească un suflet înghețat sau să împrăștie și mai multă lumină într'un suflet fericit. E sortit să fie agățat într'un interior intim unde trăesc oameni, nu prejudecăți, nu maniere, nu fantoșe.

Pictura lui nu urmărește efecte — nu umblă după un desen hiper-sensibil sau după tonuri rarisime de culoare — pictura lui pornește dela inimă, transmite senzațiile vieții. Și copiii, și florile și peisagiile lui sunt tot atâtea stări de suflet traduse în termeni de artă. In termenii celei mai minunate culori din pictura românească contimporană. O culoare calmă, însorită, francă — o culoare de miez mustos de fruct despre care nu-i nevoe să știi decât atât: că e delicios. Pictura lui Tonitza se savurează, nu se cercetează cu lupa științei critice. O primești așa cum e, sau o respingi.

Tonitza poate face ori ce vrea, ori ce pânză sau bucățică de hârtie relevă sensibilitatea lui. Sunt în expoziția actuală o sumă de tablouri aproape monocrome, scăldate într'o tonalitate însurdinată de violeturi și griuri care abea indică lucrurile, trezindu-le cu greu dintr'un vis al luminii. Par foarte simple și naive oarecum, dar și aceste noi drumuri coloristice ca și cele cunoscute sunt datorite aceluiaș rafinament. Un rafinament, dacă se poate spune astfel, ca al firului de iarbă. O delicatețǎ și un suflu tainic care e al vieții însuși.

Intre o operă perfectă, o operă ca o lecție de artă și una cu defecte, dar caldă și plină de umanitate, noi preferăm pe cea din urmă. Așa e și viața, amestec de lucruri bune și lucruri mai puțin bune, Dacă vreți, Tonitza are cusururi — adunați o listă cât de lungă, nu face nimic dacă vă e plăcut așa, dacă nu vă puteți niciodată bucura fără a găsi pete în soare — o singură calitate nu i-o poate nimeni nega: că opera lui trăește.

Șirato *e un temperament cu totul opus — e un cerebral. Gândește, chibzuește, organizează un tablou cu perfecta luciditate a meșteșugarului. El nu merge la întâmplare, nu se lasă furat de îndemnuri sentimentale, nu visează — știe că are un scop când se așează la lucru: să facă pictură. O pictură după cultura, înțelegerea și gustul lui rafinat. O pictură care crește după regulile oricărei construcții, cu rostul fiecărei piese, cu o legătură strânsă între elemente.*

O. Angheluță

N. N. Tonitza

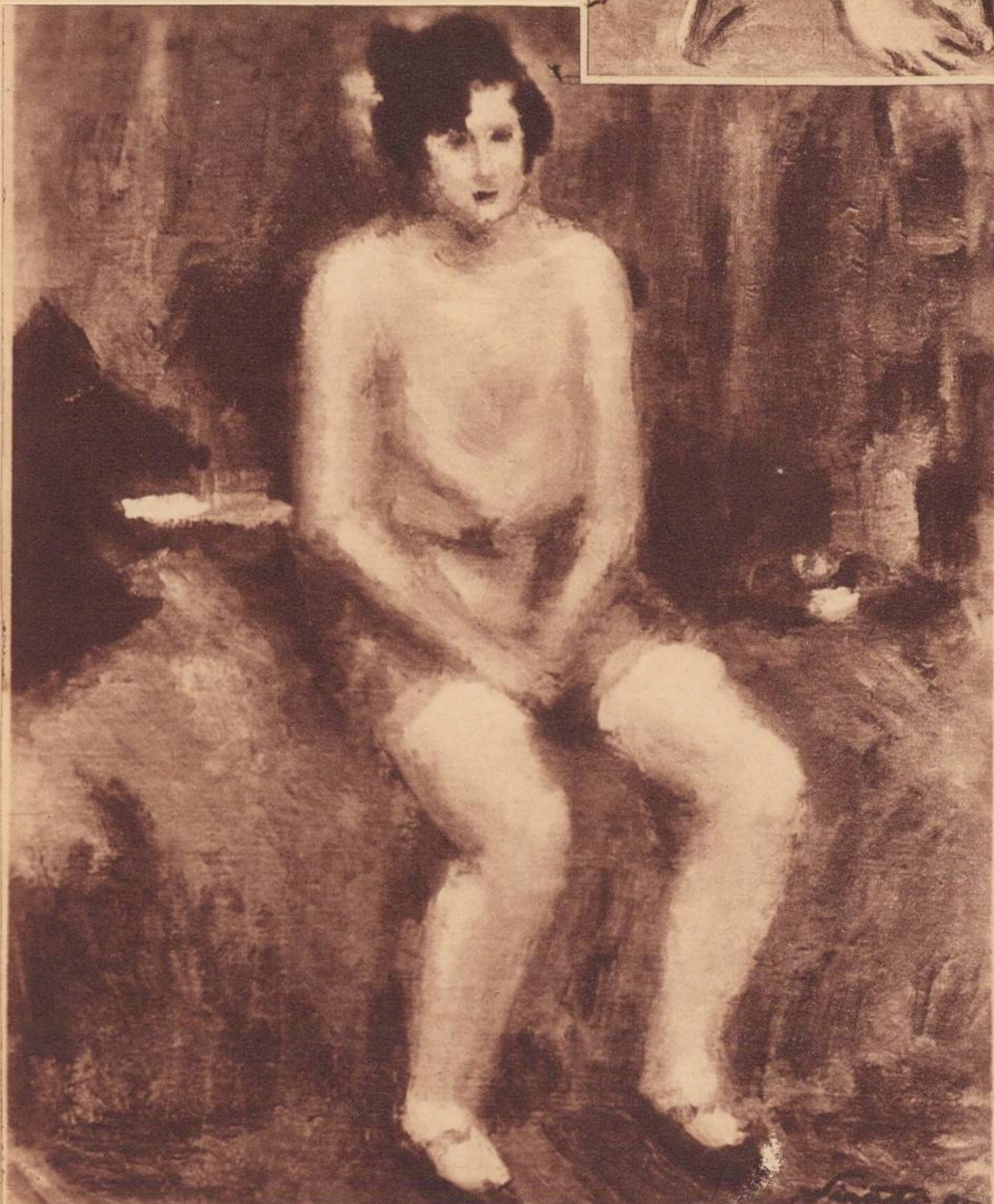
■

Tinde către simplu, către sinteză, plecând dela o temelie zidită cu știință la care a lucrat, măsurând, potrivind, descoperind, chinuindu-se o viață întreagă. A adunat sute de observații, mai mari sau mai mici, până în ziua când ele s'au unit dela sine și s'au legat, creiând astfel o formă rotundă, plină și strălucitoare. Cu fanatismul lucrătorului impecabil, a prelucrat ani de zile materialul de exprimare. Când i s'a părut că nu corespunde unei clarități, l-a topit din nou, i-a dat formă nouă, astfel că arta de astăzi a lui Șirato e rodul unei munci din cele mai grele și mai nobile.

Ii lipsea altă dată acel fluid care însuflețește materia, care-i dă strălucire, punând în valoare toate agonisirile meșteșugale. Și arta poate fi ca o mașină cu toate piesele puse la locul lor — o frumusețe mecanică în ceiace privește aspectul — dar lipsindu-i un fleac pe care-l refuză cu încăpăținare măruntaele de oțel: mișcarea. Pictura lui Șirato de astăzi s'a eliberat de cadrul laboratorului și poate pleca în lume

■

F. Șirato

■

F. Șirato

Adevěrul literar și artistic

Editura „Adeverul" S. A., București

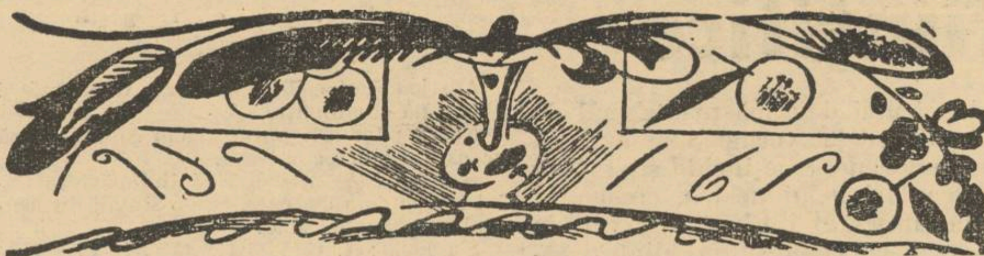
Duminică 27 Martie 1938 No. 903
ANUL XVIII * SERIA III

Lei 5 Exemplarul în țară
Lei 10 Exemplarul în străinătate

Prețul abonamentelor
Lei 200 pe an Lei 100 pe 6 luni
Lei 50 pe 3 luni în străinătate dublu

VALEA FRUMOASEI

de Izabela Sadoveanu

* Mihail Sadoveanu nu ia parte la viața lumii prezente și a așa zisei noastre civilizații, decât spre a se întoarce cu mai multă sete în sălbăticie: „la Frumoasa și la Sălane, în țara Ardealului" de data aceasta.

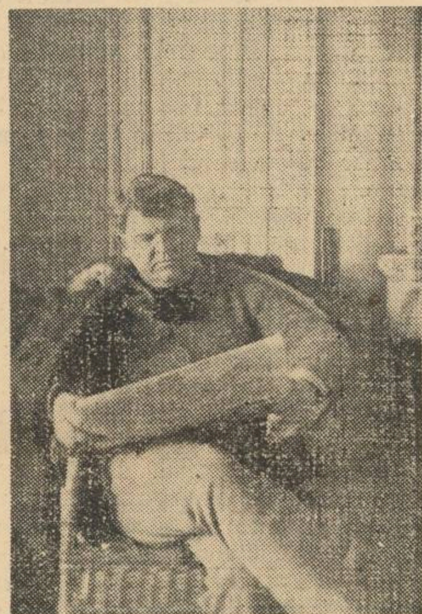
Cât este de meschină, de peticită și mai ales de falsă în alcătuirea ei fundamentală această civilizație, se vede lămurit din felul în care se practică la Vichy meșteșugul vechi al pescăriei, care devine acolo tot atât de pretențios, de fals și de ridicol ca și „păstoria" de la curtea regală din Versailles pe timpul Mariei Antoinette.

In adevăr, nu numai peisagiul lin, dulce și ondulat este redus la proporțiile unor oameni care se îmbracă cu cel mai formidabil aparat și se înarmează cu multe și perfecte ustensile, ca să pescuiască în lacuri „de o bătae de pușcă în lung, și de o zvârlitură de băț în larg", pe care le chiamă grațios „Lacul Lebedelor", sau „Iazul Zânelor", dar au orândueli administrative, hotărând nu numai numărul pieselor ce-i este îngăduit unui pescar să prindă, dar și orele în care are voe să se dedea la această plăcere nevinovată. Sunt tocmai acele în care peștișorii se odihnesc, pentru ca să-și poată apoi vedea de treburile lor fără nici o grijă, adică de agonisirea hranei, după ce s'au depărtat „onorații pescari" de pe mal, ascultând de ordonanța autorităților...

Cu câtă plăcere răsuflă cititorul aerul rece și umed al șesului înalt de 1200 de metri, în valea pârâului Șerpilor, cu „apele limpezi în care joacă păstrăvul și zglăvoaca", venind „din adâncimi de codri", în locul în care-i place autorului „să se pustiească". Cât de înviorător sună numele aspre și colțuroase, rămase în amintirea lui Moș Toma din bătrâni: „Gârla Lupului", „Curmătura Hoților" ori „Dealul Balaurului". Acolo apele „se tălăzuesc sălbatice, rup și dărâmă", acolo „mugește ursul și brăhnește capriorul" și va mai trebui să curgă multă apă prin această sălbăticie până să se ridice hoteluri și restaurante, ca în apropierea stațiilor termale din Apusul civilizat... Ințelegem prea bine că s'a putut plămădi acolo un neam, care, deși alcătuit din fel de fel de venetici, aduși de administrația maghiară la lucrul lemnului, a devenit, numai după trei generații, poporul de munteni și de păstori români de baștină și drept credincioși, deși și-au păstrat numele străine și „o parte din terminologia meșteșugului lor de lemnari, într'o limbă necunoscută". Și iată cum se aduce la lumină o față a încurcatei probleme de rasă și se lămurește ce importanță are, la urma urmei, puritatea sângelui, în făurirea și călirea unui neam trăind și muncind laolaltă, în această „împărăție a sălbăticiunilor cât țin munții și sihlele".

Toate acestea le învățăm temeinic numai urmând pasul vânătorilor și al pescarilor din Valea Frumoasei. Ni se pare că în tovărășia lor am pus degetul pe racila civilizației noastre, abstractă și falsificată pentru că s'a depărtat și s'a rupt de experiența milenară a omenirii ce și-a înfăptuit cuceririle dela început în această lume măreață, în care puterea vieții e tare și îmbată ca un vin vechiu, ascuțind mintea spre cunoaștere și deschizând inima către dumnezeire.

Mihail Sadoveanu are darul să scrie în opera sa frumusețile sălbatece din aceste locuri unice, fie în țara Ardealului, fie în țara Moldovei, cu pana cu care a scris Dumnezeu pe cer „linia Șurianului" sau „Ceahlăul" așa cum se înfățișează dela Petru Vodă. El știe să înfățișeze lucrurile așa cum le-a creiat vremea veșnică, aspectul muntelui cu „păduri după păduri și iarăși păduri nesfârșite", piscuri cu pete de omăt, munți, râpe, goluri... până sus, într'o poiană în sihăstrie, la căsuța de pază a lui Moș Toma Orășanul unde nu ajunge nici „țipătul strident al ferăstrăului, nici strigătele Lăzurenilor care lucrează la descâlcitul plaviilor de bușteni, mânând lemnele la vale în sforul apei.

M. SADOVEANU

Nici chemările muntenilor care trec tot mai la deal, mai la răcoare, cu turmele lor, căutând pășuni de văratec". In acest decor clădit de veșnicia timpului, se scrie cu acelaș condei al lui Dumnezeu, chipul și viața oamenilor și a vietăților de pe acele meleaguri, cu simplicitatea, frumusețea și puterea de adevăr, ale creației celei dintâi.

Simțim în nări, cu scriitorul „aerul rece cu mireasmă de iarnă" ce vine de pe vârfurile ninse de deasupra văei Frumoasa, pe când se ivește abia primăvara în „Bradul care se tălăzuia într'o neclintire neagră; în mugurii foioaselor încă în somn; abia ici și colo, crestând linioare roșcate"...

Dar toate câte le scrie Mihail Sadoveanu nu sunt puse acolo numai pentru minunea frumuseții lor și pentru bucuria celor ce cunosc și exercită meșteșugurile vechi ale vânătorii și ale pescuitului, ci mai ales pentru a ajunge până la viața spirituală și a reda „jocul vieții înoit prin moarte" care a pătruns în ființa în aparență fixată numai în preocuparea acestor ocupații simple ale scriitorului : zi cu zi și clipă cu clipă a pătruns în ființa sa insensibilă în aparență prin ochi, prin auz, prin miros, în forme înoite", acest joc „imens etajat și inextricabil amestecat în cicluri pentru care timpul omenesc e indiferent"... Și aci este valoarea simplelor povestiri vânătorești, ca și a poemului simfonic ce este ultima carte a lui Mihail Sadoveanu : „Valea Frumoasei". El ne redă toate cele frumoase nu numai prin veșnicia lor, ci și prin armonia care i-a fost revelată autorului, întâi turbure, apoi mai limpede, cu ani în urmă la Nada Florilor. E și în valea Frumoasei, ca și pe întinderea lacului Razelm „misterul" unor lumi în care „fojgăe viața și moartea, fără istov", în „timpul neclintit". Drama cu mii de acte a luptei pentru hrană, petrecută în mii de ani, perioadă fără număr în care nu a fost amestecată asistența omului. Dar a sosit și amestecul omului cu munca la bușteni... Și aci ca pretutindeni unde intră omul ca să se folosească de bogățiile pământului, nu se gospodăresc lucrurile așa ca să se lege rostul firii mărețe în sălbăticia sa, cu așa zisa civilizație, să fie și folosul dar și cruțarea valorilor eterne...

Cartea se termină cu splendida epopee a luptei păstrăvilor cu imposibilul, pentru a-și împlini chemarea speciei în izvoarele apelor reci, unde generațiile anterioare „s'au adunat la bătae să-și depună icrele și să-și amestece lapții"... Volumul se închee cu o poveste de dragoste omenească care ne apare de proporții foarte reduse, în mișcarea grandioasă a acestui poem al unei supra-naturi, căpătând sub pana măiastră a marelui nostru scriitor, trăsăturile unui chip însuflețit, ca chipul omenesc peste care se zugrăvește cugetarea...

* Mihail Sadoveanu: „Valea Frumoasei", ed. „Cartea Românească".

Când lângă tine...

Că ești prea singur nu te mai poți plânge,
Când lângă tine freamătă-un copac,
Turnându-ți vinul liniștei în sânge.

Auzi îndată toate câte tac,
Vezi fără ochi spăimântător de bine,
Incepi să știi ce veacurile fac.

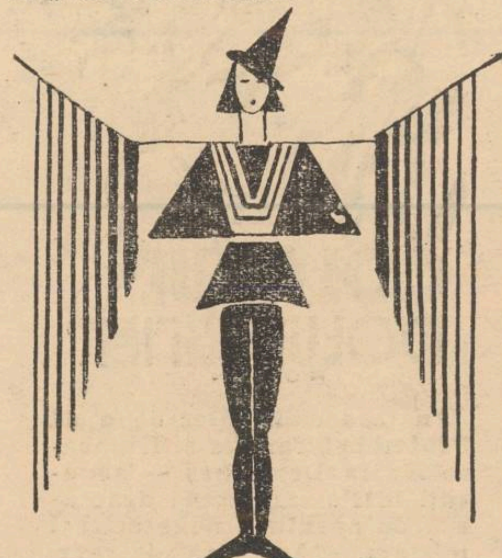
De tine mai aproape ești în tine,
Deretică 'n chilie-o micșunea,
Ferestrele lucesc de suflet pline.

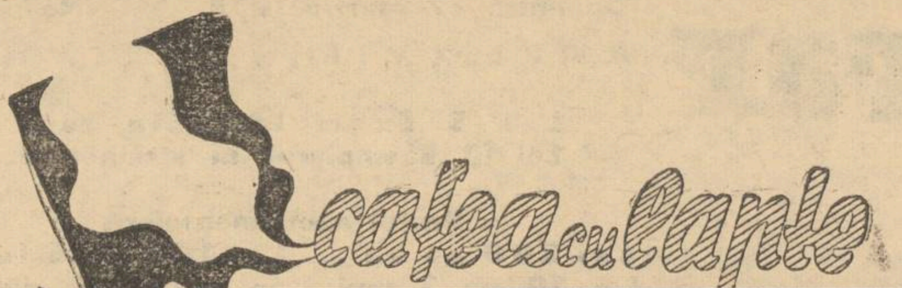
Iți ia în brațe soarta o vâlcea,
Iubirea ei pădurea ți-o răsfrânge...

Când peste tine înflorește-o stea,
Că ești prea singur nu te mai poți plânge.

GEORGE LESNEA

Actualități științifice

Mecanismul vocii

In laboratorul societății americane „Bell Telephone” s'au făcut de curând interesante încercări pentru analiza mecanismului intim, grație căruia putem vorbi sau cânta. S'a rezolvat astfel o problemă de anatomie și fiziologie, pe cât de veche, pe atât de interesantă

Specialiștii au recurs în acest scop la un procedeu nou și original. Intrucât vibrațiunile coardelor vocale se succed extrem de rapid, iar, pe de altă parte, aceste coarde sunt extrem de mici și greu de observat în mișcarea lor, s'a înregistrat mișcarea pe o peliculă cinematografică, folosind un dispozitiv adecvat de imprimare, capabil să înscrie 4000 de imagini pe secundă.

Instalația întrebuințată constă dintr'o sursă de lumină foarte intensă, ale cărei radiații sunt concentrate de o lentilă și îndreptate, printr'un sistem de oglinzi reflectoare, asupra coardelor vocale. Astfel luminate, cele două clapete — care prin vibrația lor, produc sunetele, — sunt fotografiate în toată succesiunea mișcărilor lor.

Din examenul atent al acestui film, savantul american, dr. Jack C. Cotton, din Ohio, a tras o serie de concluzii, care răstoarnă aproape în întregime părerile unanim admise până acum de specialiști.

Se credea, în general, că mecanismul vocii noastre se aseamănă cu acel al unui instrument de coarde, cu alte cuvinte așa zisele „coarde vocale” vibrează la trecerea aerului inspirat și expirat, ca o strună de vioară sub atingerea arcușului. Doctorul Cotton a arătat că această ipoteză este neîntemeiată. Vocea noastră este în realitate produsă, nu printr'un instrument cu coarde, ci mai degrabă printr'unul de suflat. Coardele vocale lucrează ca niște membrane, care închid și deschid cavitatea laringelui nostru, efectuând această mișcare într'un interval de timp, egal cu cinci sutimi dintr'o secundă. Sunetele rezultă deci dintr'o succesiune de suflări respiratorii.

O altă constatare interesantă, făcută cu acelaș prilej, este că amplificarea vocii nu se realizează — așa cum se credea, — prin fosele nazale, sau prin cerul gurii, considerat ca o cutie de rezonanță. In realitate, fosele nazale, în loc de a amplifica, filtrează și modulează sunetele, permițându-ne pronunțarea unor vorbe ce cuprind anumite consoane.

In ceeace privește timbrul vocii, el pare să depindă în primul rând de mușchii fragili ce controlează coardele vocale și partea din gâtlej, imediat deasupra lor.

In afară de aceste concluziuni extrem de interesante pentru știința anatomică fiziologică, cercetările mai sus pomenite au condus și la importante rezultate practice. Intr'adevăr, cunoscând mai deaproape mecanismul vocal, putem să ne dăm seama cu ușurință de toate elementele ce alterează dicțiunea sau creiază diferite imperfecțiuni ale cântului și ca atare, să recurgem la tratamentul științific adecvat.

In locul vechilor metode empirice, folosite de maeștrii de dicțiune și de canto, specialiștii americani utilizează actualmente o metodă pozitivă și sigură, constând dintr'un instrument denumit „autofonoscop” care, introdus în gura unui pacient, revelează imediat toate anomaliile mecanismului vocal, printr'o înregistrare grafică, analoagă cu radiografia.

Se afirmă că în felul acesta au fost recrutați și perfecționați numeroși interpreți ai microfonului și ecranului cinematografic.

Razele Roentgen contra reumatismului

In Anglia s'a experimentat cu succes terapeutica razelor Roentgen, în cazurile rebele de reumatism. Durerile reumatice sunt considerabil atenuate prin acest tratament și în multe cazuri înlăturate cu desăvârșire.

Cel mai mare far

In insula Quessant pe coasta occidentală a Britaniei se va instala, în locul actualului far „Creach”, unul nou care va fi cel mai mare din lume.

Noul far va avea o înălțime de 40 de metri, adică aproape cât aceea a Arcului de Triumf din Paris. Lanterna se va întinde pe 12 metri, având în fiecare din cele două etaje câte două grupe de lentile, care vor reflecta o intensitate luminoasă de vreo 500 de milioane de lumânări.

Pentru luminarea noului far vor fi folosite — pe vreme senină — lămpi cu incandescență, iar pe vreme de ceață, două fascicole luminoase, obținute din lămpi cu arc voltaic.

Ing. I. S.

A apărut
RECORDUL SUCCESELOR!

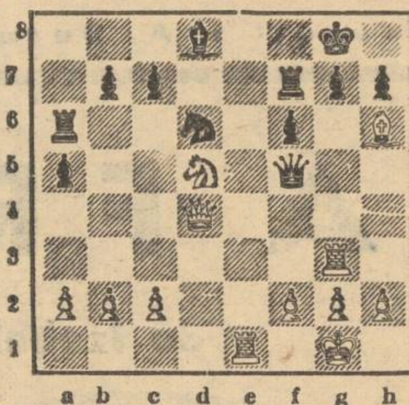

In țara monștrilor de oțel! Profesorul Tarnier și frumoasa Maria Desroches — aruncați într'o sarabandă drăcească de aventuri, nenorociri și mistere... Apoteoză de aur, ruguri sinistre și iubire!

Cronica șahului

Invață să combini
Turneul local din Kiev 1937

Negru: *Polliack*

Alb: *Korchmar*

Alb joacă și câștigă printr'o frumoasă și profundă combinație.

Negru pare a fi parat atacul Albului, însă aceasta nu e tocmai așa.

Mai întâi Albul caută să îndepărteze Calul Negru dela d6, care este o stavilă în drumul combinației sale.

S'a jucat: 1. Cd5—b4!, a5×b4; 2. Dd5×d6!!, Df5—d7; (Dama nu trebue luată căci după 2..., c×d6 sau T×d6 urmează: 3. Te8+, Tf8; 4. T×g7+ urmat de T×f8 mat); 3. Dd6—d5!, Rg8—f8; (Din cauza legării Tf7 Alb amenința 4. T×g7+. Dama nu trebuia luată din cauza lui Te8+; 3..., g6 ar fi insuficient din cauza lui 4. Tge3!); 4. Tg3×g7!, (Lovitura mortală. Turnul nu poate fi luat, căci după 4..., T×g7, Turnul se leagă și Alb poate juca D×d7) Dd7×d5; 5. Tg7—g8+! și Negru cedează, căci după 5...., R×g8 urmează 6. Te8+, Tf8; 7. T×f8 mat!

O PARTIDA INTERESANTA

Jucată la Turneul internațional dela Hastings în vacanța Crăciunului 1937. Cu notele ex-campionului lumii Dr. Max Euwe.

APĂRAREA INDIANA

Alb: *W. A. Fairhurst* Negru: *P. Keres*

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. Cg1—f3, Cf6—e4; (Această mutare e denumită de câtva timp, „Apărarea Dory” după numele unui jucător vienez. In anul trecut s'a jucat la Viena un turneu având ca temă această apărare. Dacă Alb nu joacă imediat c2—c4 atunci deschiderea poate lua o notă personală. In cazul nostru partida ajunge la o variantă a Apărării Indiane. în care mutarea din text se arată ca prematură) 3. c2—c4, e7—e6; 4. e2—e3, b7—b6; 5. Nf1—d3, Nf8—b4+; 6. Cb1—d2, Nc8—b7; 7. a2—a3, Nb4×d2+; 8. Cf3×d2!, (Aici se arată dezavantajul lui Ce4. In diferitele variante ale Apărării Indiene, se întâmplă de foarte multe ori ca Negru să schimbe Nebunul său de Rege contra Nebunului Alb al Damei, asta trebue însă să aibă ca scop cucerirea câmpului e4 și a ține deschisă diagonala Nebunului Damei. Aici acest scop nu este atins și Negru n'are nici o compensație pentru perechea de Nebuni ai adversarului) f7—f5; (Această încercare pentru a cuceri totuși câmpul e4, duce la foarte mari greutăți. Continuarea relativ cea mai bună era 8..., C×d2; 9. N×d2, d5, nu însă 9... N×g2 din cauză 10. Tg1 și figurile Albe ajung la o concentrare copleșitoare. Keres se bazează pe marele său talent de joc în poziții deschise. El are la urmă dreptate, însă ajunge într'o poziție pierdută) 9. Cd2×e4, (După 9. N×e4, f×e4; 10. Dg4, 0—0; 11. C×e4, h5; 12. Dg6, Dh4; 13. Cg3, N×g2; 14. Cf5, T×f5; 15. D×g2, Cc6 ar fi ajuns Negru la atac. După 9. N×e4, f×e4; 10. Dh5+, Rf8; 11. Dg4 ar fi urmat 11..., Df6; 12. C×e4, Df5; 13. D×f5, e×f5; 14. Cg3, N×g2; 15. Tg1, Nh3; 16. f3, g5 etc. Mutarea din text e mai tare decât 9. N×e4) f5×e4; 10. Dd1—h5+, Re8—f8; (Acuma mutarea aceasta e silită căci după 10..., g6; 11. De5, 0—0; 12. N×e4 ar fi fost incomodă mutarea 12..., Tf5. Din cauza aceasta Alb a luat la mutarea 9-a cu Calul) 11. Nd3—e2, d7—d6; 12. 0—0, (Aici vine la socoteală și 12. f3, căci Alb după 12..., e×f3; 13. 0—0 obține șanse foarte bune. Insă o continuare mai puternică ar fi fost cu 12. f4, care ar fi închis Nebunul Negru și ar fi deschis linia f cu f4—f5. Dar și mutarea din text e destul de tare) Cb8—d7; 13. f2—f3, Cd7—f6; 14. f3×e4, Nb7×e4; 15. Dh5—h4, (Acuma Nebunul Negru nu trebue să mute, căci după 16. e4 atacul Alb devine irezistibil) d6—d5; 16. Nc1—d2, Rf8—f7; 17. c4×d5, e6×d5; 18. Ta1—c1, Th8e8; 19. Ne2—h5+, (Preludiul unei frumoase combinațiuni, care însă va fi răsturnată, la sfârșit, printr'o combinație încă mai frumoasă. Alb trebuia să joace simplu 19. Df4 după care pionul Negru „c” nu mai poate fi salvat, căci 19..., Tc8 nu merge din cauză 20. Na6 sau 20. Ng4, iar 19..., Te7; 20. Nb4, Td7; 21. Ng4 sau 21. Nb5 et.) Ne4—g6; (Silit, căci la 19..., g6 urma simplu 20. Ne2 și slăbirea aripei Regelui este pentru Negru o înrăutățire a situației) 20. Nh5×g6, h7×g6; 21. Tf1×f6+, (Aceasta era scopul Albului. Se pare că Negru poate preda partida, căci după 21..., D×f6; 22. Tf1, obține două Turnuri contra Damă și Nebun. Iar luarea cu 21..., g×f6; 22. Dh7+, Re6; 23. Tc6+. Rf5; 24. Dh3+ urmat de mat sau 22..., Rf8; 23. T×c7, Te7; 24. T×e7, D×e7; 25. Nb4 etc. Negru însă descoperă o surprinzătoare și extrem de fină manevră care îl salvează) Rf7—g8!! (Acuma Turnul f6 este atacat și pierdut, căci singura mutare de salvare 22. Tf4 este împiedicată de 22..., g5!

Frumoasă mutare a 21-a Albului se arată acuma ca un sacrificiu, fără ca Albul să-l fi voit și ce e mai nostim e că acest scraficiu — după cum se va vedea — e încă și corect) 22. Tc1—c6 (Cu amenințarea 23. Dg3, g×f6; 24. D×g6+ etc. Negru trebue să ia) g7×f6; 23. Dh4—h6!, (Această mutare puternică face sacrificiul corect, căci Alb câștigă doi pioni. O greșală ar fi fost 23. T×f6? din cauză Te6!) Dd8—e7; 24. Dh6×g6+, De7—g7; 25. Dg6—f5? (Inceputul unor serii de mutări slabe. Alb vrea cu orice preț să evite schimbul de Dame, nu ia pionul f6 și se lasă mânat din ce în ce mai mult înapoi. După 25. T×f6 Alb ar fi avut în schimbul calității doi pioni legați și liberi, situația nu era însă prea gravă pentru Negru din cauză că pionul e3 e prea mult în urmă) Dg7—g5; 26. Df5—f3?, Ta8—c8; 27. Nd2—c1? Rg8—g7; 28. g2—g3? (Aceasta e cu totul de prisos. Alb trebuia să joace 28. e4, de ex. 28..., Dh4; 29. g3, d×e4; 30. Df1 și Negru nu poate apăra pionul f6. Deaceia trebuia să urmeze după 28. e4, d×e4; 29. N×g5, e×f3; 30. N×f6+, Rf7 și nu 31. g×f3? din cauza 31..., Tg8+! urmat de Tg6 cu câștig de figură, însă, 31. Ne5 cu mari șanse de remiză. Cu mutarea pasivă din text Alb și-a subscris soarta) Te8—e4; 29. Rg1—f2, Rg7—g6; 30. Rf2—e2; Dg5—f5; 31. Df3—g2, (Că Alb nu schimbă acum asta e de priceput. In tot cazul Negrul capătă acum un atac hotăritor) Tc8—e8; (Amemință T×d4) 32. Re2—d1, Df5—g4×; 33. Rd1—c2, Te4×d4!; 34. e3×d4, Te8—e2+; 35. Dg2×e2, Dg4×e2+; 36. Rc2—c3, De2—f3+; 37. Rc3—d2, Df3—h1; 38. Tc6×c7, Dh1×h2+; 39. Rd2—d1, Dh2×g3; 40. Tc7×a7, Dg3—d3+; 41. Nc1—d2, f6—f5 și Alb cedează.

DIVERSE

PARIS. — Dr. A. Alehin, campionul lumii, a vorbit despre planurile sale de viitor. El a comunicat corespondentului unui ziar că e gata să joace în anul viitor un match cu Capablanca, pentru titlu, dacă bine înțeles vor fi satisfăcute cerințele sale financiare.

El va pune deasemenea titlul său la dispoziția Federației Internaționale, bineînțeles în cazul când FIDE va îndeplini condițiunile financiare pentru un match. In ce privește un match cu Flohr, marele maestru cehoslovac, care a fost indicat ca primul concurent, de către FIDE la Congresul Olimpiadei dela Stockholm, nu poate fi încă vorba de așa ceva, deoarece campionul lumii nu împărtășește această alegere.

AMSTERDAM. — Se proectează în vara acestui an un senzațional turneu internațional cu participarea celor mai mari jucători ca: Alehin, Botwinik, Capablanca, Euwe, Fine, Flohr, Keres și Reschewsky.

LODZ. — La 20 crt. a început un turneu internațional cu ocazia jubileului de 35 de ani al Clubului local, sub patronajul ministrului de externe polonez Colonelul Beck. Participă: Eliskases (Austria), Stahlberg (Suedia), Petrow (Letonia), Foltys (Cehoslovacia), Pirc (Jugoslavia), Steiner (Ungaria), Thomas (Anglia), Dr. Tartakower (Polonia), Przepiorka, P. Frydman, Appel și Kolski.

OXFORD. — Tradiționalul match din acest an cu Universitatea din Cambridge s'a terminat la egalitate (6:6).

MONTEVIDEO. — Dr. A. Alehin, campionul lumii, a sosit aici, unde participă la un turneu internațional, la care iau parte cei mai tari maeștri sud-americani.

AUREL LERNOVICI

A APĂRUT 496

Radio-Adeverul

Cu următorul sumar:

RADIO-TEATRUL ROMANESC
— De vorbă cu d. Victor Bumbești, regisorul artistic al microfonului românesc —

PROGRAME... PROGRAME... PROGRAME...
— Nostimate din culisele radiodifuziunei —

Motorizarea acordului
— Automatizarea comenzilor la aparate de mare randament —

MONOLAMPĂ B. G.
— Montaj cu o lampă, bigrilă, în superreacție —

Victoria Omega 4 B.
— Montaj cu randament excepțional și muzicalitate maximă —

FRECVENȚA DE BAZĂ
— O realizare practică prin lămpile cu neon —

32 pagini 5 lei

Figuri nepieritoare

Marceline Desbordes-Valmore

Iată o imagine de femee, pe care n'a decolorat-o nici vremea, nici uitarea, nici moartea!

Generaţii întregi au murit, ca să cioplească în piatră piramidele, pentru nemurirea regilor egipteni, dar regii au murit!

Ce har divin trebue să aibă o fiinţă umilă, ca să se ridice deasupra timpului şi deasupra oamenilor şi să trăiască în eternitate?

Poate că numele ei n'are clopoţei sunători, pentru urechile mulţimii, dar durerea ei a fost aşa de mare şi de nesfârşită, că parcă a împărtăşit din ea. toate durerile de mai târziu.

Şi femeia aceasta, e poeta Marceline Desbordes-Valmore.

Cu emoţie profund omenească, urmăresc propria ei operă şi răsfoesc studiile, din care apare, ca o martiră a destinului, ca o iniţiată a suferinţii.

Dumnezeu, ca s'o facă aleasa lui, i-a dat de urcat un calvar ca din acest calvar, să scrie poezia nemuritoare a durerii.

Voi începe cu copilăria ei. Nu doar că în ierarhia vieţii, copilăria e primul episod interesant, dar fiindcă a ei poartă pecetia tragediei, încă din primii ani.

Marceline Desbordes-Valmore s'a născut prin 1786 la Donai, în Franţa. Mi-e teamă că data asta o să vă sperie! 144 de ani, de când s'a născut! Şi o să vă ziceţi poate, ce ne mai interesează pe noi o imagine aşa de bătrână?

Dar sunt imagini cari nu mor niciodată şi amintirea ei trebue prăznuită, ca a unei martire, fiindcă amintirea ei ne învaţă să înţelegem marele ordin al suferinţei cu care sunt stigmatizate unele destine!

A trăit şaptezeci de ani şi viaţa ei a fost un şir necurmat de dezastre sufleteşti.

Poate că epoca în care s'a născut şi a trăit, a fost ea însăşi o frământare continuă, o luptă pentru victorie, un decor străbătut de lumină, de moarte şi de scăpărări de fulger: epoca lui Napoleon Bonaparte.

Şi durerile epocei de război se răsfrâng în sufletele contemporanilor, cu repeziciunea cu care apele prind şi răstoarnă imaginea lucrurilor din apropierea lor.

Era la începutul secolului al XIX-lea! Prin urmare atunci când Anglia întreprindea pe ocean o vânătoare aprigă împotriva corăbiilor lui Napoleon!

Inchipuiţi-vă, deci pe un ocean străbătut de furtuni şi de corăbii de război, o fregată albă purtată de pânze întinse şi de un noroc problematic — spre Indiile Occidentale! Şi pe fregata asta, două femei sărmane, gonite de mizerie şi de sărăcie, merg 40 de zile şi 40 de nopţi, să găsească un unchiu cu parale, tocmai în Guadelupa. Marceline Desbordes avea atunci 14 ani şi împreună cu mama ei, pornise să-şi îmbunătăţească viaţa. traversând furia oceanului.

Cu chipul ei blond de Madonă bolnavă, cu o sănătate debilă, în braţele unei mame triste, Marceline îşi începe astfel primul urcuş. spre calvarul fatal al durerii.

Călătoria în sine poate, chiar pe vremea unei simple corăbii cu pânze, ar avea pentru mulţi noutatea neprevăzutului şi grandoarea primitivului; dar fregata scăpată din lupta furtunilor, intră într'un port de răsculaţi, bântuit de friguri galbene. Guadelupa nu mai e franceză. S'au răsculat negrii şi au secătuit-o de oameni şi de alimente. Unchiul Marcelinei Desbordes — proprietar bogat — a fost şi el ucis! Şi aşa se împlineşte primul popas de lacrimi, în calvarul Marcelinei Desbordes.

A plecat din Franţa, fiindcă tatăl ei nu mai avea ce lucra şi unde lucra: tatăl ei era pictor de blazoane şi armoarii. Dar Revoluţia dărîmase castelele gentilomilor, distrusese blazoanele cavalerilor şi desfiinţase insignele ordinelor, fără speranţă de reînoire. Astfel, artistul Desbordes, rămas fără mijloace de existenţă, îşi văzu soţia şi copila plecând în Guadelupa în căutarea unei pâni!

Marceline Desbordes, la doisprezece ani, cântând romanţe triste, a putut strânge o sumă cu care a pornit cu mama ei în căutarea fericirli. A cântat poate la colţurile străzii, umilită de cei răi, gonită de cei sceptici şi ajutată de cei umili. Şi câte n'or fi mai fost la fel ca ea? Dar dacă soarta ei sguduie şi îndurerează e că în afară de suferinţa epocei, răsfrântă în ea cu îndârjire, Dumnezeu i-a hărăzit un spirit de o sensibilitate nebănuită şi o inteligenţă creatoare, de calitate divină.

Durerea ei n'a murit odată cu evenimentele, ci s'a cristalizat în Elegii şi versuri, făcând din ea, cea mai mare poetă a Franţei şi cea mai mare poetă a umanităţii, după celebra Sapho!

Am lăsat-o pe Marceline cu mama ei în portul Guadelupei, dar o vedem întorcându-se singură, orfană. Mama ei a murit de friguri galbene. Copila se întoarce pe un vapor comercial, terorizată de brutalitatea oamenilor şi apărată de un singur ins mai ales. împotriva animalelor umane!

Intoarsă la Donai, găseşte un tată bolnav şi un frate soldat mercenar plecat în Spania, pentru Napoleon. Tristeţea îşi sapă mai departe drum, în sufletul ei încercat.

Cu vocea, cu senzibilitatea ei, Marceline se face actriţă. Şi ani de zile viaţa i se scurge între culise, amăgindu-şi foamea cu o bucată de pâne tristă! Din meşteşugul ei îşi întreţine familia. A simţit întotdeauna nevoia să se devoteze, prin dragoste şi prin sacrificiu, de aceia opera ei e străbătută numai de sentimente umane, şi niciodată de revolte sociale!

Ca actriţă, începând dela personificarea Ofeliei, Marceline joacă numai roluri care se potrivesc cu destinul ei. Niciodată n'a întrupat îndrăgostite sau pasionate, fatale temperamentului ei, ci s'a adaptat cu suferinţele eroinelor umile, cu fiinţele sacrificate, cu sufletele frământate, şi a fost mereu un personagiu îndurerat şi părăsit, ca cenuşereasa din poveste. Pe scenă plângea sincer, fără greutate; nu cu lacrimi factice, ci cu acel plâns spontan, cu care îşi stropea zilnic nenumăratele ei necazuri.

In afară de teatru, Marceline munceşte ca orice gospodară sărmană, cusând pentru surori, curăţind casa, văzând de treburile mărunte şi meschine — fără importanţă — mulţumită în eul ei, că poate să rămână mereu, pentru ai ei, pânea lor cea de toate zilele...

Opera Marcelinei este o oglindire netedă a acestor dureri. Sacrificiul şi devotamentul la care a îngenunchiat cu o voluptate mistică, sunt minunat cristalizate în poezia ei!

După ce am văzut-o în teatru şi acasă, cu îndeletnicirile ei cuminţi — să cercetăm pe Marceline, în intimitatea ei sufletească!

Are douăzeci şi unu de ani! Vârstă când inima unei fecioare e plină de iluzii, de nădejdi şi de bucurii! La 21 de ani, Marceline Desbordes începe să cunoască tainele inimii pasionate şi porneşte cu iluzii, în căutarea altei fericiri, aşa cum la 14 ani, se îmbarcase pe o fregată albă, dealungul oceanului, către Guadelupa!...

Dar plecarea asta ca şi cea dintâiu, o duce pe acelaşi drum străbătut de furtuni; şi Marceline acostează la fel în portul necunoscut al iubirii, în care nu găseşte decât mizerie şi friguri sufleteşti.

O prietenă o înşeală, făcând-o să creadă într'o iubire, care nu era altceva, decât farsa unui capricios, a unui don juan frumos şi fără suflet.

La 21 de ani, Marceline ajunge la cea mai grea răscruce a calvarului ei. Dragostea aceasta nenorocită, se abate asupra inimii şi a sensibilităţii ei rănite, ca un stigmat de foc! De aci înainte nimic nu mai poate îndulci dezastrul care rămâne în opera ei, viu şi arzător, ca un crater de vulcan, aprins în infinit.

Din durerea ei, se înalţă flăcările acestui crater omenesc şi se încheagă acele *Idile* şi *Elegii*, sincere şi pătrunse de suferinţă, că par mai curând rugăciuni umilite, decât cântece profane.

Iubirea Marcelinei are ceva divin fiindcă în ea se consumă jertfa unui sacrificiu interior şi umilinţa unei credinţe înşelate. Nimic păgân, nimic pământesc — chiar când materia nu se mai împotriveşte poruncii sufleteşti — ci o minunată chemare către viaţă curată, un devotament către o tovărăşie biblică — aşa cum s'a perpetuat omenirea; simplu şi cu religiozitate pură!...

Şi cu toate astea, Marceline e minţită, e înşelată, e părăsită.

In primele clipe ale bucuriei, Marceline scrie:

„Nu vreau s'adorm! Ce scumpă-i insomnia!
„Cum ar putea să doarmă bucuria?

Şi fermecată de iluzia fericirii, continuă:

„Nu ştiu cum se citeşte!
„Cuvintele topite laolaltă spun doar atât:
Soseşte!".

Pentru ea, cel care sosea, era trimisul lui Dumnezeu, era solul tinereţii! Şi în exaltarea acestei fericiri — nu mai poate ceti, nu mai poate dormi. Ea trăieşte miracolul unei învieri şi nu cere vieţei, de cât partea umilă a sufletului, acela ce ori ce muritor de rând, poate năzui şi trăi!

Dar Marceline, n'a trăit nici atâta!

Exaltarea ei se înalţă aşa de sus, străbătând toate straturile raţiunii, se implântă aşa de adânc în conştiinţa ei şi se revarsă atât de impetuos, rupând stăvilarele vieţei, că desnodământul nu poate fi decât înfricoşător, ca o moarte vie.

„N'ai să ştii niciodată, aşa cum pot ştii eu!
„Ce-adânc te port în suflet, ce sus, în gândul meu!...

Cu eroism mistic îşi spune durerea, fără ură şi fără răzbunare.

„Eu nu-l urăsc şi nici nu pot urî!

In tumultul acestei desnădejdi, Marceline e mamă şi e fericită. In noul sosit, regăseşte dragostea şi amintirea celui absent şi poate, pe veci pierdut. Zic poate, fiindcă Marceline mai încearcă să-l readucă, înpotriva mândriei ei înjosite:

„Mândrie iartă-mă, dacă-mi iubesc sărmana-mi inimă, mai mult decât pe tine"...

(Continuare în pag. 6)

Dimineaţă provincială

S'a deşteptat din somn deodată strada
Prelungului oraş provincial
Şi cârne vrăbii ciripindu-şi sfada
Işi dau în plopi concertul matinal.

Petale de-auroră şi cristal
Au nins oricărui locatar ograda —
Iar doi cocoşi cu pinteni de coral
Şi-au tras pentr'o găină'n stradă spada.

Spre brutărie trece-o babă şchioapă
De parc'ar da mereu în drum de-o groapă.
Copacii-şi spală de rugină faţa.

Străbat din baltă pocnete de aramă
Şi soarele voios de pe-o cazarmă
Şopteşte urbei: — bună dimineaţa!

CRISTIAN SARBU

Şi se pare că Marceline l-a mai văzut odată.

Dar inima ei însângerată, dragostea ei pălmuită, se înalţă cu o nouă flacăre, mai curată şi mai delicată: iubirea maternă.

Timp de cinci ani, mama îşi adoarme tristeţea în leagănul zălogului adorat şi ca într'un regat nou, ea domneşte cu lacrimi, cu regrete dar şi cu bucurii.

Cine n'a cunoscut bucuriile sărace şi curate ale unei mame, nu-şi poate închipui, ce mângâiere şi ce divină răscumpărare, e un copil!

De aceia, viaţa Marcelinei se frânge din nou, fiindcă după cinci ani de umilă bucurie, îşi pierde şi copilul, icoana adoraţiunii ei defuncte!

Şi aşa s'a stins şi ultima rază de lumină, în căminul întunecat al marei poete franceze.

Să subliniez litaniile ei triste de Mater Dolorosa, ar fi să îngreuiez textul cu prea multe citate şi lacrimi, de aceia trec peste doliul ei — în tăcere aşa cum se stă în biserică! — Incerc, să escaladez câţiva ani, pentru a o regăsi pe Marceline, pe pragul unei căsnicii noi, cu un om de ispravă, cu un suflet devotat: actorul Valmore!

Marceline, după ezitări îndelungate îşi încheie un nou cămin, în care vor ciripi alţi copii, cu alte suferinţe şi alte zâmbete noi.

„Nimic nu e mai sincer decât inima mea,
„Şi'n clipa când o dau, îmi dăruesc şi viaţa!

Cu promisiunea asta începe poeta, noua ei existenţă.

In adevăr, Marceline şi-a dăruit toate clipele, toată energia şi toată inspiraţia, soţului ei Valmore şi celor trei copii ai lor:

Hypolite, Ondine şi Inès.

Dar atât a fost nedreptăţită de soartă, în cât fericirea o sperie:

„Tremur de frica fericirii".

Când ai plâns, când ai fost înşelat, nu mai poţi crede în nimic, de aceia Marceline se apropie de fericire, cu spaimă:

„Am fost măiastră în arta suferinţii şi a durerii!".

Dar viaţa, cu toate micile licăriri de bucurie, îşi poartă mai departe mizeria de toate zilele, lipsa, boala şi moartea!

Revoluţia franceză, campaniile lui Napoleon, restricţiunile războiului, ca un blestem istoric, îşi profilează aripile de satan, în viaţa umilă a celor mulţi şi poezia sucombă sub pumnul foamei. Mizeria se întinde pretutindeni, şi moartea vizitează din nou căminul Marcelinei! Mama îşi îmbracă iar vălurile de doliu.

„O! stăpâne, ai milă de celelalte mame!
„Pentru dragostea Mariei şi pentru mila noastră!
„Botează-le copiii, în lacrimile mele,
„Şi pe ai mei ridică-i, stăpâne, pân'la stele".

Nu se poate o abnegaţie mai sfântă, un misticism mai convins, ca poezia Marcelinei Desbordes.

Deşi e lovită ca Niobe, deşi tragedia ei este fără margini, Marceline Desbordes Valmore înalţă lui Dumnezeu osanale şi în durerea ei, se roagă să fie cruţate celelalte mame. Se poate suferinţă mai nobilă, şi cu inimă mai generoasă, ca a acestei poete, care pare a fi fost creiată din aluatul îngerilor?

Când viaţa ei este sfârşită, când se simte aproape de moarte, singură şi fără mângâiere, ea comunică cu cerul, astfel:

„Copii, rugaţi-vă pentru mine! că m'am rugat atâta pentru voi!".

Şi înainte de a intra în nemurire, poeta îşi oferă ultimile bătăi ale inimii, dragostei lui Dumnezeu. Parcă o vedem aşteptând la porţile raiului ca să-şi întâlnească copiii.

„Lăsaţi-mă să trec: sunt mamă".

Ca un testament olograf, viaţa ei se încheie în patru rânduri de poezie:

„Eu plec, eu trec
„Cum trece un izvor, pe o câmpie;
„Ca prin eter, o pasăre subţire:
„Şi voi cânta în spaţiu, imensa mea iubire!".

Poate şi azi, spiritul Marcelinei Valmore mai cântă încă dragostea!

Inţelegeţi dece femeia aceasta a rămas cea mai mare poetă a Universului şi de ce numai antichitatea greacă işi poate măsura cu ea, puterile destinului?

Inţelegeţi dece critica a înălţat-o tot mai sus şi a numit-o „Maica Domnului din lacrimi"?

Dacă în secolul al XIX-lea, în care a trăit Marceline Desbordes-Valmore — ar fi fost cercetat de aproape martiriul vieţei ei, abnegaţia, altruismul şi umilinţa către Dumnezeu, cu care şi-a suferit destinul, e mai mult ca sigur că azi am regăsi-o nu numai în fruntea poeziei universale, dar şi în calendarul femeilor martire.

„Biserică, biserică, deschide-ţi uşile!.
„Şi-ţi prinde blând în jurul meu cătuşele!
Că inima-mi, îngenunchiată şi bolnavă,
Aşteaptă afară, în pronaos".

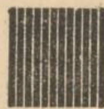
CLAUDIA MILLIAN

A APĂRUT:

POENI

DIN VIAŢA SATULUI MEU

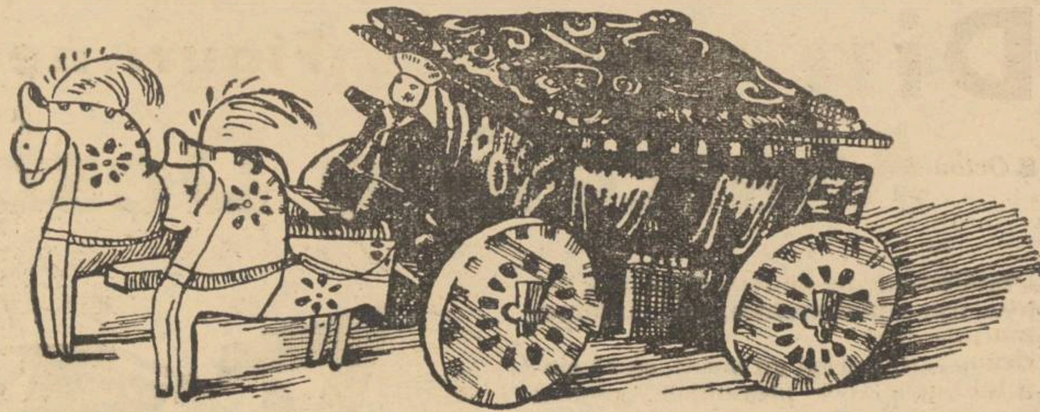
Aşteptatul roman al doamnei
GEORGETA MIRCEA CANCICOV

O frescă a vieţii reale de la ţară — cu bucuriile, necazurile şi freamătul lumei săteşti — minunat descrisă de distinsa autoare, care dovedeşte un real talent şi un deosebit spirit de observaţie.

Un volum de 400 pagini — Lei 80

De vânzare la toate librăriile din ţară

Cronica fantezistă

Amor sintetic

Acum câtăva vreme Paul Morand, subtilul literat francez a sugerat într'un articolaş de revistă amorul realizat pe cale de laborator. In definitiv, când ştiinţa modernă făcând salturi de cangur, izbândeşte să facă amor sintetic, vitriol sintetic, zahăr sistetic, dece n'ar fi cu putinţă şi amorul sintetic? Amorul sintetic sau nu, oare nu cuprinde în compoziţia lui aceste trei elemente: zahăr, vitriol, şi aur? Cam aceasta ar putea fi şi formula „chimică" a amorului „zahăr+vitriol+aur" sau „zahăr+aur+vitriol" după împrejurări. In orice caz, ceiace este cert, e că zahărul vine mai totdeauna la 'nceput... Rarisim e altfel.

Literatura universală furnizează câteva excepţii eclatante şi dacă e adevărat paradoxul lui Oscar Wilde că viaţa imită arta, n'ar fi exclus să găsim şi 'n viaţă câteva pilde în care zahărul să fie la urmă în compoziţia amorului.

Să revenim însă la cel sintetic. Incă pe vremea adolescenţei noastre, „Homunculus" în film şi „Alraune" în romanul lui Ewers, erau indivizi eşiţi din eprubete. Desigur, azi, eugenia, această ştiinţă proaspătă care îndrumă procreaţia pe calea selecţiei şi perfecţiunii cum şi teoriile rasiste moderne ar putea milita ca amorul sintetic să se desprindă din teritoriul vast şi eteric al închipuirii şi să aterizeze pe stâncile dure ale realităţii. Când cercetările dovedesc că fecundaţia nu este în fond decât un proces chimic ce să mai încurcăm lumea cu indivizi nereuşiţi? Alegem perfecţia fizică şi cea intelectuală şi le încrucişăm în laborator.

Să vedem însă cum ar arăta o lume sintetică! In primul rând ar dispare instinctele: matern, patern şi filial. In adevăr, cum te poţi ataşa de o... eprubetă? Oricât ar fi de reuşiţi oamenii sintetici, nu-i putem crede atât de simţitori. Sau tocmai de aceea. Când viaţa de toate zilele ne arată indivizi care îşi pun la murat părinţii autentici, cum am putea oare să ne închipuim oameni ataşaţi de o clocitoare automată în felul celeia de scos puii sau de copt fructele, de un reactiv sau de o fiolă? Fireşte, dispărând cloşca, familia ar deveni un fel de societate de ajutor reciproc. Plăteşti cotizaţia să poţi fi ajutat la nevoie: comprese, ventuze, cataplasme... Statul ar deveni lehuză şi doică. Ar „scoate" anual atâţia copii, de câţi ar avea nevoie pentru completarea locurilor rămase vacante prin deces. Teoria pauperismului a lui Malthus ar fi înfrântă. Un automatism desăvârşit ar asigura existenţa. Oamenii ar fi însă fericiţi? Ar fi ei măcar mulţumiţi? N'ar avea nostalgia unei lumi pe care nu le-a fost dat să o cunoască, dar pe care o simt pierdută undeva în adâncuri, întrezărită în străfulgerări de vis şi conştiinţă, într'o vagă aducere aminte, o lume în care amorul era un instinct atât de van ce s'abătea şi pe la păsări de vreo două ori pe an, cum spunea marele nostru Eminescu, sau era „contactul a două epiderme, cum spunea Chamfort? Iată o întrebare care ar putea să constitue o piedică serioasă în calea realizării amorului sintetic.

Şi apoi mai este încă una, la fel de serioasă care ne aminteşte următoarea anecdotă: Cică G. Bernard Shaw a fost „cerut" în căsătorie de una dintre cele mai seducătoare artiste de cinematograf. Motivul acestei originale cereri în căsătorie era formulat astfel de către fermecătoarea divă:

„Maestre, sunt preocupată exclusiv de viitorul umanităţii. Vreau ca din unirea noastră să iasă cel mai strălucit, cel mai perfect exemplar uman: să aibă frumuseţea mea şi scăpărătoarea d-tale inteligenţă". La care G. B. Shaw ar fi răspuns: „Sunt foarte măgulit de alegerea d-tale. Dar ce ne vom face dacă din unirea noastră va ieşi un copil care să aibă frumuseţea mea şi inteligenţa d-tale?"

In adevăr, iată o a doua piedică în calea amorului sintetic. Incrucişând Frumuseţea, întrupată printr'o ironie a naturii mai ales de către cei săraci cu duhul, cu Inţelepciunea care e oarecum compensaţia dată celor urâţi, cine ne garantează că în loc să realizăm postulatele eugeniei şi ale raselor superioare, nu vom ajunge la rezultatul scontat cu umor dar cu bun simţ de marele ironist irlandez?

ŞTEFAN TITA

Notele unui umil medic de provincie

De câte ori punem un diagnostic cu un pronostic grav, am dori ca acest pronostic să fie confirmat, asta numai pentru satisfacţia amorului nostru propriu profesional.

Suntem uneori foarte cruzi.

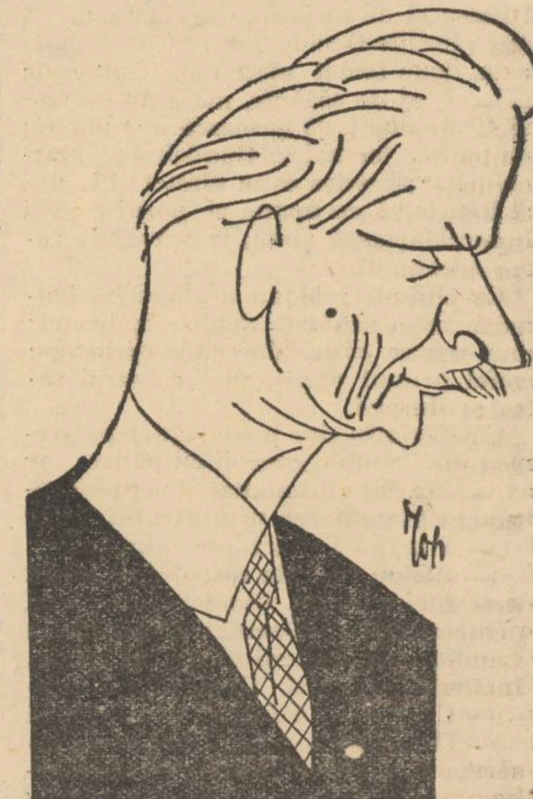
*

Medicul care place femeii este bine plătit.

*

Dacă medicul este schimbat, tot femeia a vroit-o.

Savanţi polonezi în Capitală

SIGISMUND ZAWIRSKI
profesor de filosofie la Univ. din Varşovia

Din zilele si gândurile mele

2 Octombrie 855

Insoţitorii mei armaţi, pregătiţi de drum lung şi grăbiţi să treacă cu bine pădurea dela „Valea rea", n'au mai avut decât să 'ntoarcă pe loc caii, să 'ncunjure landoul şi să pornească pe alt drum. Văd încă feţele Marghioalei şi a lui Lache, strâmbe de spaimă, venindu-mi în întâmpinare la portal şi neîndrăsnind să mă'ntrebe, se uită într'una la părul meu sburlit, la chipul ghemuit de durere şi la paşii ce-i fac cu greu. Surprind pe Marghioala, în urma mea, făcându-şi cruce, pe când Lache parcă se'mpleticeşte şi tace mut.

— N'aveţi grijă; drumul a fost bun şi calul n'o luat vânt; dar, mergând spre graniţă, am aflat dela boierul Krupienski, că bietul Skardzinski s'o înnecat în Prut şi baronul, sarmanul baron, de mare durere... Isbucnesc în plâns şi nu le mai pot spune ce-o fost.

— Boieru Krupienski? Aceala v'o spus Măriei Voastre? D'apui nu ştiu eu cine-i boieru Krupienski? N'o pornit odată la Ieşi cu giubeaua boerului nostru, Dumnezău să-l ierte, şi habar n'o avut, tăt drumu, că a lui era castanie şi a boierului băte în cenuşiu. Ş'o dat samă numa atunci când o simţit că-l strânge'n spate şi'n faţă, n'o poate aduna. I-o fi spus cineva, la graniţă că o trecut doi nemţi şi unu s'o înnecat. Da câţi nemţi or fi trecut, zilele estea, peste podu Prutului, n'am eu păr în cap. Dumnezeu ştie ce-a fi auzit şi ce o înţăles el.

— Că baronul alerga pe câmp, că de abia l-au prins oamenii şi că însoţitorii lui, nu se ştie unde l-au dus.

— Vai di mine şi di mine! De asta plânge Măria Voastră? Da cine nu fuge când să spărie di foc ori di apă? In spaimă i s'a fi părut că-l înghite Prutu şi iaca, — di asta a fi fugit. Da s'aduc Măriei Voastre, dulceţi di cereşe amare şi apă caldă, să vă mueţi braţăle mai în sus di cot şi Costache să vă facă iute o *sofle* cu caimac şi o friptură bună de muşchiu; un *şatobrian* cum îi place Măriei Voastre. Imi pare că n'aţi luat nimic în gură de azi dimineaţă până acu, la toacă...

— Un biscot.

— Vai di mine! Numa atâta? Se vede, că nici nu s'o dislegat sacu Măriei Voastre...

Lache, sprijinit de uşă, stă drept şi-şi tot mişcă buzele, surd.

— N'am să-ţi dau nici o poruncă, Lache.

— Să-mi îngădue, Măria Voastră, să-i spun că ar fi nemerit să întrebaţi acolo, unde s'o dus domnu baron, de-i bine şi sănătos, că... tare-i di jăle şi tare rău îmi pare că nu v'am spus atunci. Cine ştie, poate că...

— Spune, Lache, de ce-ţi pare rău?

— Poate că-l oprea Măria Voastră şi nu mai pleca la drum.

— Nu te'nţăleg, spune!

— Când o fost să pornească Măria Sa, domnu baron, eu ajutam feciorului neamţ să strângă, mai iute lucrurile, şi, di odată, l-am văzut pe Măria sa domnu baron cum o căzut aşa din picioare pe un fotoliu, şi-o proptit coatele în genunchi, palmele şi le-o pus pi faţă şi o stat aşa încremenit până am isprăvit noi de strâns.

Cealalant, nu ştiu ci-i tot spune pi nemţeşte, şi, când o ieşit Măria sa din odae mi-am luat îndrăsneala să'ntreb pe celalant boer di ci stă aşa domnu baron?

— Zice că nu-i vine să mai plece, că nu-şi dă samă ce-l ţine legat pi loc.

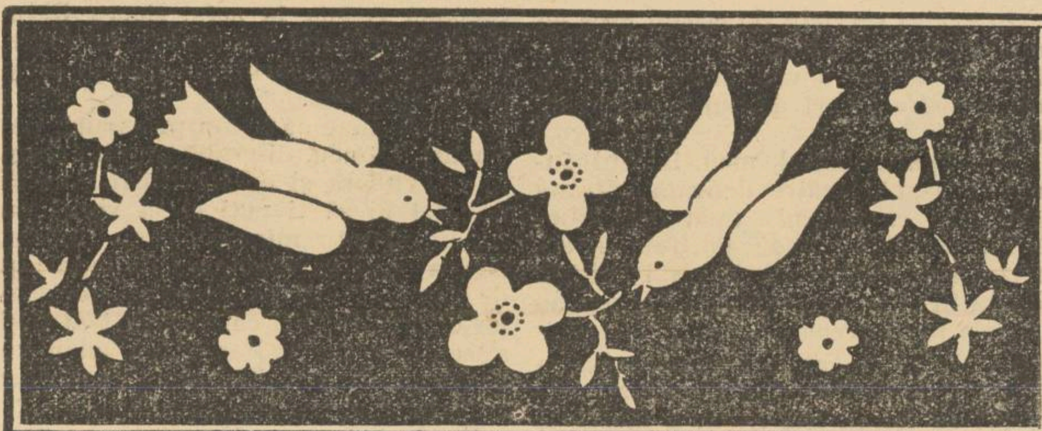
— Şi?

— Boieru Skardzinski i-o tot spus că nu-i bine să mai rămâe la Ştiubeeni, pentrucă era grabă mare s'ajungă la... Lemberg ori la Viena, că bine n'am înţăles.

— Doamne, ce nenorocire!

— Di ştiem, stăpână, di una ca asta, sărem noi cu toţii din ogradă şi dishamam; de-ar fi fost să se supere şi să ne bată boierii cu harapnicu cel mare chiar,

XIII

Lache, fricos parcă şi de umbra lui, calcă uşor şi dispare'n sală ca un trup neînsufleţit. Nu mă pot gândi decât la nenorocirea celor doi şi mă rog fierbinte pentru sufletul lui Skardzinski şi pentru sănătatea lui de Hess. In clipa aceia, cu o slabă nădejde, trimeasă mie de Dumnezău, în cele ce-mi spusese Marghioala asupra lui Krupienski, m'agăţ de gândul ei care în mintea mea ia altă formă şi se măreşte neînchipuit. Cu toate darurile ce le mai pot duce părinţilor mei, cu lumânări, untdelemn şi smirnă, mă duc la ţintirim şi acolo, pe morminte, îmi revărs în lacrimi toată durerea mea. La Castel intru întins în odaia tatei, în care de data asta, îl văd iar în pat, galbăn, cu ochii întredeschişi şi parcă pe faţă cu o altă expresie decât aceia ce-o avea când m'a lăsat şi s'a dus...

E, oare, imputarea sufletului său de a fi pus, între ei şi mine, umbra simţirei inspirată mie de baron? Aşa cum nădăjduesc în rugăciunile mele către cel de sus, cred că *El* le-o fi arătat-o spre liniştea şi mulţămirea lor.

Marghioala, caşi când ar fi ştiut cât mi-ar fi fost de mare jălea să mă văd în sofragerie între umbrele celor ce au fost şi'n singurătatea mea; îmi aduse masa în iatac şi rămase iar lipită de uşă, gata să mă servească sau să-mi spue ceva.

Ca s'o mulţămesc, gustam din bucate, pe când ea, tot boţându-şi falbalaua polcei şi uitându-se într'un punct din podea, mă întrebă:

— Imi îngădue, Măria Voastră, să întreb pe cine luaţi la Tudora? Pi mine mă luaţi, ori pi Lache?

— La Tudora mă duc peste o zi ori două şi cum tu eşti cea mai veche şi cea mai credincioasă dintre servitoarele mele, te las aici şi ieu pe Stanca, pentru serviciul meu.

— Pi Stanca o luaţi, stăpână? D'apui, ea, di când o răposat cucoana, nu mai ştie cum s'aduce boierilor un pahar cu apă!

— Şi cine să rămâie aici cu rostul casei, cu cheile şi cu celelante griji?

— Dacă binevoiţi, stăpână, a rămâne Lache şi domu Alecu şi neamţu di la Crâng; că, dă, mie nu-mi vine bine, să las pe Măria Voastră la drum fără di serviciu meu.

— Bine, Marghioală, m'oiu mai gândi... Acu îs tare ostenită... Mai adă-mi dulceţi.

3 Octombrie 855 (noaptea)

Incă n'am închis ochii şi nu m'am putut gândi decât la bietul de Hess. Ca s'alerge pe câmp şi oamenii să nu-l fi putut prinde, trebue să fi fost ieşit din minţi. O, Doamne! oare a cui păcat ispăşeşte acest om bun şi ales între toţi acei pe care i-am cunoscut la Iaşi sau la Stroeşti? Ce blăstăm l-o fi ajuns acu în floarea vârstei, când ar fi trebuit să se bucure de toate darurile cu care l-a înzăstrat Dumnezău.

Dar unde-i? Unde o fi ajuns şi ce face? După cum spune Marghioala, bătrânul Krupienski îi un uituc. Poate că de Hess a fi ţipat văzând nenorocirea şi a fi fugit să nu mai vadă locul unde se'nnecase Skardzinski. Mă'ntreb: care alt om, cu sensibilitatea lui de Hess, n'ar fi făcut la feliu. Caut să prind o presupunere, un gând, ca mâna ce vrea s'apuce din apă un corp organic ce-i scapă tocmai atunci când i se pare că l-a prins.

Am adormit către ziuă cu ochii la portretul ce-mi stă'n faţă şi a cărui tristeţă luminată de candelă, avea în noaptea asta un adânc înţăles...

Soarele era sus când, ca prin vis, am auzit clopotul dela portal şi cu toate că eram ameţită de somn, am alergat la fereastră. Un curier şi o scrisoare! Am văzut, bine, nu mi-am închipuit. Dă, Doamne, să fie dela de Hess! Sun să rup banda clopotului, în timp ce Lache îmi aduce o depeşă de la Băluşeşti

„Te aşteptam grabnic, cu bucurie şi nerăbdători. Băluşăscu".

Mi-s dragi bătrânii în amintirea părinţilor în bunătatea, cinstea şi toate dovezile de dragoste părintească pe care mi le dau, dar, tare mi-i greu să mă duc acu în zilele aestea la Tudora. S'ar putea ca'n lipsa mea să sosească vreun curier dela de Hess şi să fie nevoe de grabnic răspuns. S'ar mai putea ca însuş baronul să se întoarcă la Ştiubeeni. Cine poate şti ce aduce ziua de mâne? Conştiinţa mă'ndeamnă să plec, pe când nu ştiu ce, *altceva*, mă ţine parcă înlănţuită pe loc.

Luminează-mă, Doamne, Dumnezeule, cum ar fi mai nemerit şi mai bine!... Mai cetesc, odată, depeşa şi iar mă gândesc. Când bietul tata, închizând ochii, s'a gândit să mă lase în paza şi'n dragostea bătrânilor, era, Dumnezău să-l ierte, bine încredinţat că-s singurii oameni şi prieteni cari, în nenorocirea mea, ar fi demni să-mi înlocuiască părinţii.

Lui de Hess, un străin, i-am inspirat o atât de adâncă milă, încât el într'un moment se leagă faţă de sufletele părinţilor mei, să-mi fie „de departe sau de aproape, un protector sufletesc". In durerea mare de care-i încercat acest om ales, nu merită oare părerea mea de rău şi gândul să-l mângâi cât voi putea?

Plecarea mea la Tudora, în acest moment, — trebuie să mi-o mărturisesc şi aş mărturisi-o şi lui Dumnezeu — e mai puţin necesară decât putinţa să fac un bine omului care atât de bine şi adânc m'a înţăles în toată bâjbâirea, în care atât de greu mă găsăsc.

Băluşeştii sânt acei ce sânt ei, acei ce vor rămâne în inima mea, şi de Hess mi s'arată, când mă gândesc bine, ca *ceva* şi *cineva* sublim, dar nepământesc, în a cărui viaţă o clipă ar putea fi Eternitate şi Veşnicia, numai un moment.

Fără s'o sun, Marghioala vine să mă cerceteze; şi, deşteaptă cum e bătrâna, mă'ntreabă:

— Să v'aducă Lache cafeaua?

— Nu, Marghioală, mai dă-mi dulceţi.

— Apui să nu să supere şi să mă

(Continuare în pag. 8)

H. de BALZAC

Mizeriile mărunte ale vieţii conjugale

In tinereţe, femeile vor să fie tratate ca zeităţi, le place idealul: nu suferă gândul că trebue să fie ce vrea natura să fie.

După ce a trecut tinereţea lor, femeile vor să fie tratate ca muritoare, le place positivul: nu suferă gândul că nu mai pot fi ceeace natura a vroit ca să fie.

●

E o deosebire între femeia din provincie şi aceea din Capitală. In provincie, eşti mereu faţă 'n faţă cu soţia ta şi din cauza plictiselii care se ţine scaiu de tine, te arunci cu totul în fericire. E o mare greşală: fericirea este un abuz din care nu te mai întorci dacă ai ajuns până la fund.

●

Fericirea conjugală este bazată ca şi aceea a popoarelor pe ignoranţă. E o mare fericire plină de condiţiuni negative.

●

Când o femee cucernică îşi aşteaptă soţul după o lipsă de acasă de aproape patru luni, ea procedează la toalete mult mai minuţioase decât ale unei fete care îşi aşteaptă primul logodnic.

●

Nici o femee nu e părăsită fără motiv. Această axiomă este înscrisă în fundul inimii tuturor femeilor şi de aici vine furia femeii părăsite.

●

Pentru gloria femeilor, ele tot mai ţin la bărbaţii lor, când bărbaţii lor nu mai ţin la ele, nu numai pentrucă există, vorbind socialmente, mai multe legături între o femee măritată şi un bărbat, decât între acest bărbat şi o femee; dar, pentrucă femeia are mai multă delicateţă şi onoare decât bărbatul, punând la o parte chestiunea conjugală, bine înţeles.

●

In toate menajele, soţii şi soţiile aud cum sună ora fatală. E un adevărat sunet de clopote, moartea geloziei. singurul simptom adevărat al dragostei. Când o femee nu mai e geloasă pe soţul ei, totul s'a isprăvit, nu-l mai iubeşte! Astfel, amorul conjugal se stinge cu ultima ceartă pe care o face femeia.

●

Unele femei sunt fericite că o iau înainte şi se ceartă ca un mod de justificare.

Femeile nervoase izbucnesc şi se dedau la violenţe.

Femeile blânde iau un ton hotărît care face să tremure pe cei mai îndrăzneţi soţi.

●

Femeile şi mai ales femeile măritate îşi bagă niste idei în dura-mater absolut caşi cum ar înfige nişte ace în palton; şi dracul, auziţi ?, dracul singur nu ar putea să le mai scoată; ele singure îşi rezervă dreptul să le înfigă, să le scoată şi iar să le înfigă.

●

Femeile posedă o mimică de pudoare, o ştiinţă de nestatornicie, secrete de porumbiţă speriată, şi un registru particular de a cânta. Ca întotdeauna Diavolul sucombă. E veşnica poveste, e marele mister al şarpelui omorît, al femeii liberate care devine marea forţă socială. In aceasta consistă mai ales diferenţa între sclava din Orient şi soţia din Occident.

Trad. de dr. J. K.

erte Măria Voastră, că am să spun tăt ce-mi stă curmeziș în gușă așa cum îi spunem și mamei voastre, care mi-o crescut pi brațe: adică numa cu gându la bieții nemți și cu dulceți di cireșe aveți să trăiți di acu înainte? Hei, nu să știe, mare stăpână, ci aduce ceasu...

— Ce să mai aducă?

— Dă, știu eu? Poate că ceia ce așteaptă măria voastră.

— Să mai aștept? Doar ziua de mâne, când trebue să mergem la Tudora.

— Și drumu ista și poate altă veste bună.

— Mâne dimineață, până'n ziuă, pornim. Mergi cu mine și acu du-te de-mi adă dulceți și pregătește tot ce-mi trebue pe câteva zile.

— Ce rochii luați, stăpână?

— Afară de schimburi și camizoale, trebue să ieu patru rochii: una de drum, una de casă și două de masă.

Astrahanu și paltonu englezesc; căciula și pălăria de drum.

Sună să vie Alecu. Și nu uita să-mi aduci dulceți.

— Vai di mine! Așa să vă uite rălile, Stăpână. De bucurie mare că mă luați cu Măria Voastră, am uitat poronca.

— Alecule, mâne, la ceasu șăse dimineața, pornesc pe câteva zile la Tudora și dacă'n lipsa mea a sosi vre-o depeșă ori o scrisoare din străinătate, s'o aduci fără nici o întârziere la Tudora. Ai înțăles?

— Inţăles. Am înțăles, Stăpână.

Astăzi, fără să pot face vre-un lucru de samă, am stat toată ziua la fereastră, așteptând vre-o veste, ori... Ce nebunie!? pe bietul de Hess chiar.

Spre sară m'am coborît ca să-mi ieu rămas bun dela ai mei și apoi, după sfatul lui Bălușășcu, am spus slugilor că nu stau mai mult de trei zile la prietenii mei.

Am poroncit ca'n lipsa mea să nu se miște nimene de la Castel.

Tot ca să nu mă văd singură în sofragerie, Marghioala a spus lui Lache să-mi servească masa în sofa.

Mi se strânge inima când văd cum, fără dorința și chiar voia mea, împrejurările schimbă încet încet obiceiul; și mă'ntreb de voiu trăi, ce va mai fi de acu într'o lună, într'un an... Voi mai fi oare aici, la Știubeeni, la Tudora, la Lemberg, ori... la Viena?

Sânt, de netăgăduit, o ființă urmărită de nenoroc: Tot ce-am dorit, de când îmi amintesc (să stau aproape de părinți și să cânt la piano) nu s'a putut înfăptui niciodată și nădejdea mea din urmă s'a spulberat în vânt!

4 Octombrie 855

Din drumul spre Tudora pot să-mi spun și cine mai știe când să-mi amintesc, că am pornit cu landoul cel mic și că tot timpul Marghioala, ca să nu „vi să urască" n'a încetat să-mi spue povești sau lucrûri întâmplate la Curtea bunicăi și la Castel.

Pe geamul landoului, mă uitam altădată — sînt vre-o șapte ani de-atunci — și acum, în locul câmpului plin de flori ori a lanurilor vârstate pe care le vedeam atunci ca un covor; nu mai văd decât pământ, gropi și apa Prutului furioasă, o văd fără să-mi treacă pe sub ochi.

Bălușeștii, cărora le depeșasem, mi-au eșit în cale la o răscruce de drum într'o pădurice de anini desfrunziți. Intâlnirea a fost aceia a unor părinți, cu copilul lor întors după timp îndelungat din alt continent.

Imbrățișări, sărutări și mirare spusă de amândoi, asupra slăbiciunii și „schimbării tale, în tot". Casa mare boerească, cu balconul deasupra unei pivniți cu zăbrele de lemn, tăiate și așezate ca niște bucăți de baclava, mi-a plăcut în deosebi și pridvoru larg, pe care acum zece ani mă jucam cu fata morarului în desperarea fraulein-ei Selma, care țipa într'una înlăturându-ne când pe una, când pe alta de lângă balustrada de zid masiv mai înaltă cu un cot deasupra capetelor noastre.

In casa scăldată 'n fum de aromate, aceiași mobilă de mătasă, roșie, împrejmuită cu lemn de mahon. care părea că de atâta vreme nu fusese clintită dela locul ei. Chiar și vazonul de Sèvres, cu movila de bilete, sta încremenit pe aceiași floare a feței de masă, între o scrumieră de argint filigranat și un potir de lemn de trandafir, întotdeauna plin cu tutun, recoltat la Tudora și tăet cu măiestrie de bătrâni, întotdeauna mândri de îndămânarea lor.

In acelaș serviciu de cristal gros cu medalioane de matostat pictat cu subiecte Watteau aduse feciorul îndată după sosire șerbet de nufăr și rod de trandafir.

Din apartamentul meu, iatacul fusese așăzat de către delicata bătrână întocmai ca iatacul meu dela Stiubeeni. Nu lipsea decât portretul și sufletul acelei încăperi. Văzând lădițele aduse în clipa aceia de fecior, cucoana Aglaia mă întrebă:

— Da numa atâta ți-ai luat Catincuță? Are să-ți ajungă pe o lună măcar?! In timpu ista avem a merge la Cernăuți și la Iași ca să te mai plimbăm și să-ți alegi dama di companie care ți-o plăce. Eu aș zice să ici o nemțoaică pentru că neamu li-i mai serios.

— Am adus, cucoană Aglae tot ce-mi trebue.

— Și rochii di vizită ai adus? Ar trebui să mergem pi la prietenii bietului Costache, Dumnezău să-l ierte! să mergem la Mavrocordati, la Ghiculești și la Rosetti-Roznovanu.

— In doliu mare nu pot face vizite cucoană Aglae.

— La străini nu s'ar potrivi, da la prietenii lui tatu-tău...

— Să mergem altă dată; acum aș vre să stau numai cu prietenii tatei cei mai buni.

Cucoana Aglaia își șterse lacrămile cu o batistă subțire și parfumată cu lavande.

— Bine, bine, draga mea. să faci așa cum îți place și cum îi moda di astăzi, că a noastră s'o trecut...

Noi, Catincuță, numa la distracția ta ni gândim di când ne-o lăsat bietu Costache în samă tot ce-i era lui mai scump.

De abia mă spălasem și-mi schimbasem rochia de drum și Marghioala îmi așaza lucrurile aduse în credență și'n dulap, când cucoana Aglaia intră în iatac.

— Catincuță, hai, vin 'n sofa, că di abia ti așteptăm să ne mai spui ce-i pi la Stiubeeni. Da, mai întâi, să guști ceva; că de azi dimineață și până acu....

— Mulțămesc, am dejunat în drum.

— Ori cum, să ei o gustare ușoară, mai nimic. Am poroncit să fii servită în sofa, că 'n sofragerie nu-l las pe Mihalache să coboare; știi, el tot cu vătămătura lui...

Da acu, slavă Domnului, nu mai are dureri.

Las pe Marghioala în iatac și trec cu cucoana Aglaia în sofa. Boeru Bălușășcu se plimbă cu mânile la spate, se oprește, mă sărută ca tata în creștet și pe obraz.

— Hei, bine că te-am prins aici, Catincuță. Di acu, di grabă nu mai scapi tu de Tudora și de Bălușăști. Aici la noi, tot ai să ti mai ei în vorbă cu Aglaia și cu mine și, mai încolo, ne-om duce la vânătoare de iepuri și de vulpi... Pe urmă, la iarnă, mergem pe o lună, la Iași ca să vezi teatru și s'asculți opera italiană. Am auzit că Frosa Sarandy și Vlădicescu au să deie mai multe reprezentații la Iași.

Da ia spune-ne, Catincuță, ce mai este pe la Stiubeeni și pe la Crâng și ce-ai făcut în timpu potopului?

— Am stat în odaia mea, am cetit și am scris.

— Ce-ai cetit și ce-ai scris, Catincuță?

— Am cetit teatru de Victor Hugo și am scris... tot ce este, tot ce văd și ce-mi trece prin minte.

— Bravo, bravo! Bine faci să cetești și să scrii. Asta-i frumoasă și folositoare distracție la vârsta ta. Da gospodăria cum merge?

— Tot așa cum merge și când trăia tata.

— Di musafirii tăi ne-ai scris; da îi stiut, că'n vorbă poți spune mai mult.

— Musafirii... mei.

Amuțesc și cum feciorul adusese gustarea, prind momentul să tac plimbând dintr'o parte într'alta a gurei și neputând înghiți un pâté de raci, o plăcintă cu cremă și o ceașcă de ceaiu pe care-l luăm împreună.

Boerul Bălușescu uită ce mă 'ntrebase și se interesează dacă pe la moșii a mai rămas recoltă cât de cât.

— Mi-au spus Alecu și Schnabl că nu-i un cot de pământ nemîlit.

— Eh, ce să facem? „Domnu a dat, Domnu a luat".

Cucoana Aglaia, care între timp lipsise câteva clipe din sofa, se 'ntoarce să-și ia ceaiul și dela ușă, înainte de a se așăza, pe față cu o vădită curiozitate, mă 'ntreabă la rândul ei:

— Da cine era, Catincuță, musafirii nemți di care ne-ai scris.

— Un curier care pleca în Austria și oprit de ape de abia a ajuns la Stiubeeni.

— Erau oameni di rang, ori călători de toată mâna?

— De rang erau amândoi. Unul era baronul de Hess și cellant un nobil polonez.

— Și ce făceu nemții toată ziua?

— Vorbeu, ceteu și unul dintre ei era pictor de mare talent. Mi-a făcut un portret.

— Da bine, bine că n'ai stat singură în Castel, atunci când turna cu cofa și când, pe drum, nu mai era țipenie de om.

— Când o plecat nemții? mă 'ntreabă Balușășcu.

— Indată după cel întâi curier care o trecut podu peste Prut.

— Aglae, oare n'or fi cei doi străini, dintre care unu s'o înnecat și celălant, de spaimă și de durere, o înnebunit?

Nu-mi mai pot reține lacrămile și-l rog să-mi îngădue hodina de câteva momente...

— Mai e vorbă?

Nu știu cât am dormit, în somnul acela căruia francezii îi zic „le sommeil des malheureux".

Tudora, 5 Octombrie 855.

Și astăzi, cași eri, am fost necontenit obiectul atenției și acel al fel de feliu de dovezi înduioșătoare ale bătrânilor față de mine.

Bălușășcu, la cafe, mi-a spus tare emoționat:

— Catincuță, eu și Aglaia ne-am gândit să-ți pretindem ceva la ce de mai de mult ne gândim:

Știm bine că pe părinții buni nimene pe lume nu-i poate înlocui; dar, ne-am gândit, Catincuță, că devotamentu și dragostea ce simțim pentru tine și dacă inima ta, în amintirea părinților tăi, te-ar îndemna, să ne considerì de aici înainte ca pe un moș și o mătușă ai tăi cari fără preget să vor gândi la binele și la norocirea ta.

Innecată de lacrămi, fără a putea răspunde pe loc, mă ridic și le sărut mânile pe când ei mă 'mbrățoșează lăcrămând.

Eri și astăzi n'a fost chip să mai scriu; de dimineață și până sara târziu sînt necontenit cu Moșu și cu Mătușica; el tare dornic să pue moșiile „pe roate", să facă sămănături întinse, care să 'mplinească, macar în parte, pierderea întregii recolte pe când ea se gândește să se ocupe „tare serios" de zestrea mea.

Ca să n'o jignesc în dorința ei, i-am spus gândul meu ca un an sau doi să mă mai cultiv la Lemberg ori la Viena; s'ascult muzică, să văd teatru, să ascult cursuri și afară de averea mea să-mi îmbogățesc mintea mai mult.

— Așa-i, Aglae, are dreptate Catincuța. Tinerii de astăzi nu se mulțămesc numai cu frumuseța, cu grația și cu averea unei fete.

Ei mai așteaptă și plăcerea culturii ei care pe vremea când eram noi tineri, nu se pre căta.

Vorbeam, când feciorul deschise ușa grăbit și-mi aduse pe tăbliță o scrisoare cu plic mare și cu en tête:

Allgemeinen Krankenhaus
Nerven Abteilung des
Profesor's Kraft Ebbing
Wien
Alserstrasse

CONSTANȚA MARINO-MOSCU

(Urmează).

ASIGURAȚI-VĂ EXISTENȚA ! ! ! TIMPUL ESTE BANI! Numai în patru săptămâni, absolut orice persoană — INDIFERENT DE ETATE, SEX și CULTURĂ — poate învăța DACTILOGRAFIA. CORESPONDENȚA COMERCIALĂ— STENOGRAFIA și lucrările de biron obținând diploma de absolvire. Reușita absolut sigura. Inscrieri zilnic „ȘCOALA CENTRALĂ" strada Academiei 28. Cereți prospectul gratuit. Luna Martie cursuri noui.

VOIAJE DE STUDII ORT
IN ANUL 1938
spre
STATELE UNITE, CANADA, AMERICA CENTRALĂ
CUBA și MEXICO
INDIILE și AUSTRALIA
Ceylon — Sumatra — Bali — Java
IN JURUL AFRICEI
Cele mai frumoase voiaje săptămânale de Primăvară
spre: COASTA DE AZUR și MAROC
cu circuite forfaitare
VOIAJE de AGREMENT spre:
SPITZBERG, CAPUL NORD
TARILE NORDICE U. S. S. R.
INSULELE ATLANTICE
cu vaporul de lux „STELLA POLARIS"
Recomandăm de acum rezervarea cabinei ...vs. la
Repr. Gen. Societăților de navigațiune olandeze și norvegiene
ORGANIZAȚIA ROMÂNĂ DE TURISM S. A. R. București
CALEA VICTORIEI, 70 (Pasagiul Generala) etaj I
Timișoara Strada Venezia, 2 | Iași, Str. Lăpușneanu, 1...
Cernăuți, Str. Regele Ferdinand, 27 | Oradea, Strada Alexandr...

Sylvia Thompson

CENUŞEREASA

Lily Bird a fost totdeauna strălucitoare. Invăţătorul de la şcoală sfătuise pe mamă-sa să o trimită să-şi urmeze studiile la cursul seral de Politechnică, pentru a învăţa stenodactilografia şi ţinerea registrelor. Abia împlinise optsprezece ani, când a şi căpătat un post la Marx, Denham şi Klein, biroul cel mai important din Mincing Lane. L-a păstrat şi într'o zi însuşi d. Denham a felicitat-o pentru felul cum îşi face datoria, iar nu pentru că era drăguţă.

D. Klein băga de seamă când avea un fular sau un colier nou, sau când îşi aşeza părul într'un fel sau într'altul. Dar ea admira numai pe d. Denham: Hainele ca şi felul său de a vorbi, mânile sale atât de îngrijite cu unghiile tăiate drept ca ale unui adevărat gentleman. In familie vorbea mereu de d. Denham şi de hainele sale, care erau de la Leslie şi Roberts, croitorii din Hanover Street. Apoi ce cărţi franceze avea în rafturi şi nu de specialitate sau privitoare la afaceri. Iar pe perete o pictură de un pictor francez pe care-l chiamă Chardin!...

Ii mai plăcea d. Denham pentru că nu se uita la ea ca la o fată frumuşică. Se purta cu ea aşa cum trebuia să se poarte un gentleman ca el. O văzuse odată şi pe doamna Denham şi era plină de admiraţie pentru ea. Era tocmai femeia care i se potrivea. Era la ultima modă şi fascinantă, aşa că te simţeai în faţa unei adevărate „doamne". Era îmbrăcată în negru şi purta o singură brăţară de diamante strânsă peste mâneca neagră a rochiei.

Lily se îmbrăca iarna numai în negru. Işi cumpărase o brăţară de simili la Siegfried, care se potrivea foarte bine peste mâneca neagră şi lungă a rochiei sale.

Când eşea cu Ed. acesta o întreba:

— De ce porţi rochii de aceste care te fac să pari în doliu?

Ed. era un camarad destul de drăguţ dar nu avea „ochiu" pentru stil şi nu citea nimic de cât ziare. De aceia nu şi-a făcut sânge rău când el s'a căsătorit cu Grace. S'a dus la nunta lui. A observat numai de cât cât de stupid şi ţeapăn era în haina lui de mire de mahala şi Grace purta o rochie de „Crêpe de Chine" fumurie care nu-i cădea de loc bine. S'au dus apoi după nuntă la Southend, unde o dusese Ed. odată şi pe Lily, când nu voise să mănânce covrigi, nici să meargă cu el să vadă „Omul uriaş", iar el îi spuse că e pretenţioasă.

La întoarcere, nu şi-au vorbit în tren. Ploaia şurluia pe geamurile negre, lumea cealaltă făcea gălăgie şi cânta. Când au ajuns în strada în care era casa ei şi au fost să se despartă, ea i-a spus liniştit că simte că nu sunt potriviţi câtuşi de puţin unul cu altul. Insă când el s'a depărtat în ploae, cu gulerul ridicat, fără a mai spune o vorbă, ea s'a simţit îndurerată şi singură şi ar fi dorit ca el să se întoarcă şi să o ia de mijloc. Dimineaţa, când s'a sculat, se gândi că e mai bine aşa. In familie erau toţi plini de mândrie pentru tot ce făcea ea. Tatăl era comis-voiajor la Benson's, prăvălia cea mai mare din High-Street, lângă District Station. Era acolo de aproape douăzeci şi şase de ani. Un om svelt, cu mustaţă căruntă şi „pince-nez", care bea prea mult ceai tare, şi-i plăcea să lucreze în mica lor grădină de dindos la „week-end". O privea mereu pe Lily şi o admira. Dar nu zicea alt nimic de cât: „Nu îţi stă rău de loc" sau „Nu-ti stă rău în rochia aceasta". Mamă-sa era o femee mătăhăloasă şi plină de vitalitate, care slujise într'o măcelărie peste pod, înainte de a se mărita. Avea un creer sensibil, care prindea repede şi prezenţa ei era caldă şi confortabilă ca o sobă pe frig. Mirosea a jambon afumat şi a „toast" cu unt. Lily avea ochii ei negri şi strălucitori şi părul creţ şi castaniu, dar era sveltă ca tatăl său.

Lil lua mereu vorba despre domnul Denham şi cum merge el cu nevasta la Saint Moritz, iarna sau la Biaritz, vara. „Călătoria e ceva minunat", — zicea tatăl ei, iar mama împletind la o vestă albastră, zicea: „Te cred! Dar nu e loc mai plăcut pe lume de cât în casa omului".

Lil se uita mereu prin ziare la concursuri şi premii. Ii plăceau foarte mult enigmele şi problemele de cuvinte încrucişate. Insă îşi zicea: „nu face să-ţi pierzi timpul şi să nădăjdueşti zadarnic să capeţi premiul".

In acelaş timp încerca a găsi răspunsuri la enigmele şi cuvintele încrucişate din Samedy News, unde se ofereau ca premii o maşină, un radio gramofon sau un serviciu de ceai în argint solid.

Intr'o zi însă d. Klein îi dădu la birou un „Daily Bulletin" ca să aibă un prilej să-i adreseze vorba. El îi spuse:

— Ştiu că te interesează dezlegarea cuvintelor încrucişate. Incearcă pe acele de aci. Nu va fi greu să le deslegi, iscusită cum eşti. Lil a mulţumit şi a început să le cerceteze cu coatele pe masă, la dejunul de la amiază, în restaurantul A. B. C. de la colţ. In tren a şi găsit vre-o cinci deslegări, acasă a mai ajutat-o şi mama şi astfel a trimis deslegarea tuturor cuvintelor încrucişate la Buletin...

In dimineaţa aceia, în care a primit scrisoarea de la Daily Buletin, s'a dus ceva mai târziu la birou.

D. Denham, deşi o aştepta pentru o scrisoare observă ceva neobişnuit la ea·

— „Pari foarte încântată, miss Bird" îi zise el.

— In adevăr, răspunse ea zâmbind, am câştigat premiul la o competiţie domnule.

Veni şi d. Klein în momentul acela şi Lil nu se putu reţine de a spune:

— Un bilet de clasa I dus şi întors la New-York şi încă pe Atalanta, opt zile pe uscat.

— Foarte bine, răspunse Klein, o să ai şi d-ta o mică plăcere. Dă-mi voe să te felicit. Ea mulţumi zâmbind şi se gândi în sine că d. Klein nu e om rău în fond, dar e cu totul din altă clasă de cât d. Denham. De obiceiu o umplea de dezgust privirea ochilor lui bulbucaţi când îi făcea vreun compliment, dar în ziua aceia era cuprinsă de încântare şi nu lua nimic în seamă

Se gândea cum să se îmbrace şi se vedea pe bord, dansând cu tineri arşi de soare, cu faţa gravă, îmbrăcaţi în haine de flanelă albă, în lumina lunii, aşa cum văzuse pe reclamă... Trebuia să meargă negreşit să cumpere mulaje la „Ladies Pictorial" eşind de la birou... o rochie pentru dans de pânză înflorată... una sau două rochii de pichet pentru baia de soare şi... poate o eşarfă roşie cu monogramă...

●

La „Cunard Offices" Alain Farringden n'a mai găsit de cât două cabine libere. A ales una dublă sus, a reţinut-o dând un cec.

— Retur? a întrebat funcţionarul.

— Nu, simplu. Apoi îl vesti că „Atalanta" pleacă Vineri la nouă.

— La nouă, repetă el, cu gândul aiurea.

Ce căldură! Şi când ajungem la New-York?

— Luni dimineaţă.

— Luni dimineaţă — repetă Alain prosteşte. Poţi să-mi dai puţină cerneală pentru tocul meu? Vrea să zică Luni? Asta înseamnă două zile, nu-i aşa?

— Noi socotim patru zile, — răspunse tânărul cu satisfacţie. Acum vă rog să complectaţi foaia aceasta. (O să răspundă oare? Să presupun că nu o acolo? Ii place atât să fie la înghesuială cu oameni pe care abia îi cunoaşte... La Conecticut... dacă-ţi dă în minte?... şi nimic alta de cât „Banca mea să-ţi trimită toate cărţile ilustrate...). Tânărul îşi vorbea astfel în gând pe când umplea foaia.

Alain, pe când era copil, dormise vre-o patru ani singur în cameră şi în fiecare noapte a fost torturat de spaime grozave. Dar n'a spus nici odată nimic părinţilor. Aceiaşi spaimă a copilului şi acelaş orgoliu de a nu o da pe faţă, stăpâneau şi pe tânărul de treizeci de ani care se plimba în sus şi în jos prin biroul oficiului Cunard Line, din Piccadilly. Se vedea pe chipul său că e un om care şi-a pierdut stăpânirea pe imaginaţia şi dorinţele sale şi s'a lăsat pradă nervilor. Sclipirea ochilor arăta nehotărîre şi focul lăuntric. Oasele feţei erau viguroase, dar pielea arsă de soare era întinsă şi lipită de ele, nasul îi era fin, gura senzuală dar buzele îi erau contractate şi strâns lipite una de alta. Mişcările îi erau pripite şi în seara aceia când mergea pe străzile Londrei, în căldura lunii lui Cuptor, graba aceasta avea o nuanţă de panică.

Poate că era conştient de aceasta. Ajunse la casa lui, Shepherd Street 24. Obloanele lăsate făceau besnă în toată casa. Servitorul său îi spuse:

— Este un cablu pentru d-voastră.

Era pe şemineu, albastră deschis lângă o vază cu roze galbene. O luă şi se apropie de fereastră să o citească în lumina palidă ce se strecura printre obloane.

„Absurd să te ţii acum după mine Bună seara, Sonia".

Se întoarse îndărăt în odaie şi se îndreptă spre masa de scris. Scrise numele şi adresa băncii sale şi dedesupt: „mă îmbarc pe Atalanta Vineri". O trimise apoi prin omul său de serviciu la poştă în Queen Street.

Când rămase singur mai citi odată cablograma:

— Să te ţii după mine, — iată una din expresiile ei preferate. Işi aminti multe din vorbele ei „Nu mai face complicaţii" şi altele. Cu cât se gândea mai mult la vorbele ei cu atât simţea cum se umple casa cu chipul şi personalitatea ei.

Nu era oare lângă şemineu cu braţele încrucişate pe bustul ei rotund? Nu era oare la bibliotecă cu spatele în spre el, cu capul ei micuţ pe umerii laţi şi forma ei sveltă, luând una câte una cărţile de pe rafturi şi punându-le la loc fără a le ceti? Poate era pe balcon îmbrăcată în culoare închisă, cu coatele rezemate pe balustrada balconului de fier pe jumătate glumind şi inventând romane întregi pe socoteala trecătorilor de pe stradă.

Se îndreptă apoi spre masa de scris unde erau fotografiile ei şi le întoarse cu faţa în spre perete. Toate aceste fotografii erau femei pe care el nu le cunoaşterea; nici una nu era Sonia cu adevărat. I se părea că nici în memoria lui nu era o imagine statornică a ei nu-şi amintea de cât unele expresii, unele gesturi, unele intonaţii uşoare şi repezi ale glasului ei în clipele rari de înfiorare şi emoţii, când zicea, Oh! dragule... Alan, îmi placi...

Işi amintea de despărţirea lor, de clipele finale cu gesturile naturii sale de origină, încete şi sclipirea ochilor cu privirea jucăuşă între râs şi ură, buzele roşii în paloarea feţei şi luxoasa eleganţă a micii sale pălării.

Işi amintea şi propriile lui cuvinte dela finele dialogului lor familiar.

— Am crezut că vom fi în stare să ne respectăm libertatea unul altuia.

— Dar nu o respectăm, nu putem să o respectăm... Vedem acum cât e de zădarnic „să mai încercăm".

●

Lilly ajunse pe bord în rochie albastră ca haina marinarilor, pălărie de panama şi pantofi albi. Toate erau prea strălucitoare şi zgomotoase ca în vis. Un singur lucru îi părea real: despărţirea de tata şi mama în staţia Waterloo, iar acum se simţea şi intimidată dar şi uşurată că n'au venit cu ea la vapor.

A sosit, deci, singură pe bord, trecând pe punte şi intrând în navă ca şi când toată viaţa n'ar fi făcut de cât călătorii pe mare. Iar când unul din oamenii aceia în alb o întrebă „Ce cabină, Miss?" îşi auzi propria-i voce rostind încet: „B. 51".

In cabină era apă curentă rece şi caldă, un pat cu alămuri, covor tuns albastru, draperii înflorate ca într'un hotel de primul rang. Tot bagajul ei era acolo: Valiza pentru haine în imitaţie de crocodil şi cutia americană de pălării pe care o primise în dar la Crăciunul trecut de la Ed. şi care era încă atât de frumoasă!

Şi deodată cutia aceasta de la Ed. lângă patul cu alămuri îi dădu senzaţia că a plecat în adevăr în călătorie. Intorcându-se spre oglindă îşi văzu de odată chipul pe care îl văzuse şi dimineaţa în oglinda de acasă (i se părea un veac de atunci).

Urmă o huruială grozavă şi prelungă, pe care o simţi prin toţi nervii, un glas rupse tăcerea ce se făcu după o clipă.... „Am plecat"...

●

Alan se plecă peste balustradă, privind spre Cherburg, care se topea pe linia coastei în ceaţa tremurătoare a căldurii.

Nu găsise nici un cablu pentru el acolo şi nici nu era de aşteptat să găsească, aşa cum nădăjduise totuşi nebuneşte de la Southampton. De unde putea ea şti unde este vaporul lui în fiecare clipă?

Incepu să se vânture dealungul acoperişului galben, urând-o din tot sufletul. Ura se ivise în sufletul lui închipuindu-şi cum trebue să fi vorbit ea iute şi cu indiferenţă şi, imaginaţia începând să-i lucreze mâna i se ridică fără cuvinte ca... într'o nebunie spre gâtul ei (atât de plin şi cald), degetele i se înfipseră...

Se apucă de balustradă, făcu o săritură şi... se găsi în mijlocul unei echipe de jucători de tenis. Multe dintre fete erau în costum de bae, două în short....

Se opri şi începu a privi jocul fără însă a vedea ceva. Lumea din jurul său era turma obişnuită de oameni de afaceri şi plăceri anglo-americană, preocupată cu multă grijă să-şi facă exerciţiile zilnice şi să-şi organizeze veselia şi petrecerea nopţii.

In mulţimea de pe covertă, Alan observă o fată în alb cu cordon roşu. Era singura a cărei anatomie nu se putea citi ca o carte deschisă. Purta o pălărie mare de pae aşa că el nu-i putea vedea faţa. După o clipă, se întoarse în aşa fel în cât să primească vântul din faţă şi chipul ei se încadră în marginea largă a pălăriei. O figură plină

Continuare în pag. 10-a

de viaţă, gândi el şi cu adevărat drăgălaşă. La cina de seară frumosul tânăr, cu expresie melancolică, era numai cu două mese mai departe de Lilly şi ea simţi cum îşi aruncase privirea spre ea odată. Voia şi ea să se uite la el, dar aştepta ocazia când ar putea să-l privească fără ca el să bage de seamă. Profită deci când se apropie chelnerul (sau poate i se zice pe vapor „steward"?!) să-i servească „Bombe glacé".

Purta o jachetă ca pentru masa de seară, o cămaşe moale şi pe când vorbea cu chelnerul, care-i servea din belşug vin într'un pahar enorm, felul său de a fi îi aminti lui Lilly pe domnul Denham.

Lilly se întreba dacă ar trebui sau nu să fumeze. Multe din femeile de pe la mese fumau, dar una sau două dintre ele, mai distinse nu fumau. Ea avu ca un fel de presimţire că bărbaţilor nu trebue să le placă femeile care fumează în public, după cum nu poate să le placă nici acele cu unghiile prea colorate. Ale sale erau abia roz foarte deschis. (Maisie Dean de la bucătărie le avea roşii aprins ca una din doamnele de la masa de lângă ea).

La nouă ore va începe dansul, văzuse anunţat pe afişul dela birou. Se hotărî însă să se retragă cu o carte pe un „chaise longue" afară. Tocmai terminase de băut cafeaua şi se ridicase de la masă.

Alan Farringden, îşi dădu seama când ea trecu pe lângă masa lui, că tânăra aceasta în rochie înflorată era aceiaşi pe care o văzuse în costum sport şi pălărie mare, pe covertă. Chipul ei smead, ochii negri, faţa rumănă şi curba buzei de jos a gurii mici, îi aminti portretul Lady-i Hamilton ca „bacantă".

După ce înghiţi al doilea brandy trecu în salonul cu radio şi trimise o radiogramă Sonyei: *„Voi trece probabil in China"*.

Făcu un tur pe covertă, îşi reaprinse ţigara. De ce dracu s'o fi dus la Conecticut? De ce-i place să hoinărească din loc în loc, să treacă din prieten în prieten, de la un interes la altul? De ce să nu trăiască şi ea ca oricare femee normală?

Trecu apoi repede în sala iluminata. Banda cânta „O noapte de Iubire". Aceasta îi aminti Veneţia cu Sonya, acum un an. Voi să se ducă în salonul de dans. Lilly şedea într'un colţ şi îşi ridică privirea de pe carte tocmai când intră el, apoi o plecă iar. El se îndreptă spre dânsa:

— Scuzaţi, dar nu doriţi să dansaţi?

Ea stătu la îndoială şi roşi. Sprincenele ei arcuite şi brune se ridicară nedumerite, strângea în neştire în mâni cartea închisă, apoi zise cu un glas tare dar muzical.

— Nu ştiu dacă se cuvine.

Puse cartea pe masa de lângă ea şi se ridică.

Intrară în plina strălucire a salonului de dans şi în ceata perechilor de dănţuitori. Dansa bine, dar îşi ţinea capul cam ţeapăn. El înţelese că din timiditate. Se întrebă cine să fie. Probabil din suburbiile Londrei. Dar din care suburbie? Manechin? nu, căci nu era artificializată, cu atât mai puţin din teatru; nu avea acea îndemânare şi ştiinţă de a se prezenta a celor ce practică scena. Ea îl privi în faţă o secundă, dar fără cochetărie.

— Mergeţi să staţi în America? — o întrebă el.

— O! nu, merg în excursie, dus şi întors.

El nu mai asculta ce spunea ea. Patru zile până la New-York!.. Va răspunde Sonya? O fi primit radiograma? Apoi îl tăie bănuiala că Sonya ar putea fi undeva la ţară, cu vre-unul din tinerii din banda ei şi se simţi împins să se răzbune flirtând şi el cât mai repede.

Muzica se opri, el conduse fata, în colţul său, la „chaise longue". Ea se aşeză, trăgând bine de o parte şi de alta rochia înflorată.

— Ce luaţi? — o întrebă.

— O oranjadă, vă rog.

— Nu ceva mai tare? Wisky? Brandy?

— Nu, mulţumesc, nu mă ating nici odată de asemenea lucruri.

Porunci şi pentru sine un Brandy. Apoi îi spuse că se numeşte Alan Farringden şi o întrebă care e numele ei.

— Miss Lilly Bird? repetă el. — Ce nume drăgălaş! — Ea nu se gândise nici odată la semnificaţia numelui ei (Bird, pasăre în limba engleză).

Luă în mână cartea in care citea când a venit el. Era „Forsyte Saga". El o întrebă dacă îi plac romanele lui Galsworthy. Ea îi spuse că e prima carte de el pe care o citea şi că personagiile îi par foarte naturale şi reale ca în viaţă. L-a întrebat şi pe el care-i e autorul favorit şi îi spuse că e un autor francez, Anatole France.

— E foarte explicabil că e francez, dacă îl cheamă France, răspunse ea cu râsul ei drăgălaş. Apoi îl întrebă dacă îi place şi pictura franceză.

— Foarte mult.

— Ai văzut vreo pictură a unui artist francez care se numeşte Chardin?

— De sigur, răspunse el surprins.

Ea zâmbi cu un zâmbet şăgalnic şi la întrebarea lui de ce zâmbeşte, scutură din cap:

— O coincidenţă şi alta nimic. Apoi nu mai vorbi despre pictura franceză, ci, pare că simţindu-se mai în largul ei, începu să-i pună o sumedenie de întrebări şi să dea şi ea răspuns la întrebările lui. Erau lucruri banale şi totuşi din când în când observaţii originale şi personale. Luându-şi seara bună, Lilly însă fu gravă şi prietenoasă.

Ceiace dorea ea era să-i arate că nu este o fată dintre acelea care leagă prietenie cu ori cine. De aceia a doua zi n'a mers pe covertă decât aproape de douăsprezece, s'a dus drept la scaunul ei şi a început să citească. Când însă i-a auzit glasul nu s'a putut opri de a roşi şi nu a putut nici să-şi împiedice inima să bată repede şi tare.

El a luat un scaun şi s'a aşezat lângă ea.

— Sper că ai dormit bine? — o întrebă el.

— Da, mulţumesc.

— Te-am căutat pretutindeni, nu ai făcut înot azi dimineaţă?

— Nu.

— Ai lenevit puţin?

— Da, — apoi după puţină ezitare, — nu am obiceiul să mă culc după douăsprezece. — El îşi aminti atunci aforismul pervers al Sonyei că acel care-şi poate fixa ora culcării, îşi dă pe faţă cincizeci la sută din caracterul său. Gândind astfel se întoarse spre Lilly. Aceasta uitase hotărîrea de a fi gravă şi distantă.

Incepuse a zâmbi şi faţa ei întreagă-i radie acum.

— Pentru că mi-am pierdut toată dimineaţa aşteptând, o să te rog acum să stai la dejun cu mine, — zise Alan.

— Mulţumesc.

— Bine, mă duc atunci să opresc o masă.

Ea îl privea cum se strecura prin mulţime, mişcându-se cu graţie. Hainele sale de flanelă erau perfect tăiate şi nimeni nu a mai avut până acum cinstea unei mese oprite de el, onorabilul Alan Farringden, cum era trecut în lista pasagerilor. Cu timpul aflase multe despre el: aflase că nu e însurat, ghicise că a avut oarecare deziluzii în dragoste, se gândea că bea cam mult vin şi brandy la masă. Dar începând să se gândească la el, gândurile se preschimbau în simţiri. In a doua seară, când s'a regăsit singură în cabina ei, după ce au stat unul lângă altul pe covertă, la lumina lunii, s'a simţit cuprinsă de caldă, nestăpânită şi dulce nelinişte. In a treia noapte, a visat că şedeau amândoi de vorbă, când deodată el a prins-o în braţe şi a sărutat-o. Când s'a deşteptat, se gândi ce ciudat e să fii sărutată de un „onorabil", e tot atât ca şi când ai fi sărutată de un conte, căci într'o zi Messire Farringden va fi de sigur conte. Dar după ce s'a îmbrăcat în rochie albă cu eşarfa roşie, uitându-se în oglindă îşi aminti de visul ei, se rumeni la faţă şi se depărtă.

(Urmează)

R e v i s t e

INSEMNĂRI IEŞENE, revistă lunară an. III vol. V — No. 3 (1 Martie 1938). Sumar: *Ionel Teodoreanu* (Miracolul mielului), *George Lesnea* (Versuri), *I. I. Mironescu* (Catiheţii de la Humuleşti), *Alexandru Pogonat* (Versuri), *M. Ştefănescu-Galaţi* (Preocupări), *Enric Furtună* (Versuri), *T. Hotnog* (Poveste de sărbători), *Magda Isanos* (Versuri). *N. I. Popa* (Estetica şi etica „rezistenţelor" franceze), *Eusebius Camilar* (Versuri). *N. P. Smochină* (Din Republica Moldovenească). *Al. Piru* (Versuri), *Andrei Oţetea* (O enigmă şi un miracol istoric: poporul român), *Gr. T. Popa* („Tipul" revistelor), *N. N. Tonitza* („Specific"?), *N. Grigoraş* (Ctitorii Mânăstirii Hlincea), etc.

NOTE. — CĂRŢI. — REVISTE. — Preţul unui număr 25 lei.

*

AFIRMAREA, anul III No. 12 (Ianuarie-Februarie 1938). Editată de „Astra" despărţământul Satu-Mare.

*

GAZETA MUNCII ROMÂNEŞTI an. II No. 7 (15-28 Febr. 1938), organ oficial al Frontului funcţionarilor particulari. Director: Gheorghe Cristescu.

*

Cerul nostru, *3 Martie 1938 (Organul de propagandă aviatică al Asociaţiei A. R. P. A.).*

*

Poetul *Nr. 3 (Martie 1938).*

Notariatul Public *Nr. 2 (15 Februarie 1938).*

*

Luceafărul — *revista regională bănăţeană a „Astrei" Nr. 1—2 (Ianuarie-Februarie 1938).*

Căminul şcolii *Nr. 5—6 (Ianuarie— Februarie 1938).*

*

Buletinul Municipiului Timişoara *Nr. 4 (1 Martie 1938).*

*

Transilvania *Nr. 1 (Ianuarie-Februarie 1938).*

*

Gânduri şi rânduri *Nr. 4 (Februarie 1938).*

Intre sinucidere şi glorie...
Insula coroanei - curcubeu.
O fată în valurile oceanului.
Pedeapsa fratricidului.
Descoperirea polului metalic.
La chioşcari şi librari

Pentru călătorii individuale şi colective în

ŢARĂ şi STRĂINĂTATE

Cumpăraţi bilete de tren, vapor şi avion LA

BIROUL de VOIAJ

din palatul ziarelor ADEVERUL şi DIMINEAŢA
Str. Const. Mille 7-9-11, Telefon 4.10..04

O experienţă pedagogică

D. Stanciu Stoian, profesor şi unul din reprezentanţii de frunte ai mişcării pedagogice din ţara noastră, a publicat de curând o carte * care cuprinde rodul unei munci impresionante depuse pe tărâmul educaţiei şi al ridicării sub toate raporturile a nivelului de trai al masselor populare. Este vorba de experienţa pedagogică dată de organizarea şi funcţionarea Şcolii Superioare Ţărăneşti din Tg. Fierbinţi-Ilfov.

Pornind dela defectuozitatea sistemului nostru de învăţământ, care nu poate reuşi să ridice massele ţărăneşti din punctul de vedere al formării unui cetăţean luminat şi întreg şi pe baza experienţelor trase din ceiace se înfăptueşte în alte ţări, întâi timid, a început să pătrundă şi la noi ideia că trebue deschisă o altă cale, care să corespundă structurii sociale a ţării noastre, în care intră, ca majoritate sdrobitoare, o ţărănime care nu se poate bucura de valorile culturale accesibile altor categorii sociale.

„Răspândirea culturii" în popor este insuficientă, sau — mai bine zis — porneşte dela o idee greşită, că poporului de jos îi este dat să se bucure numai de „fărămiturile" unei culturi, pe care unii intelectuali consimt să o poarte în popor, coborîndu-se la nivelul masselor. In realitate însă trebue să fie vorba de ridicarea masselor la acel nivel superior de cultură. După ceiace s'a înfăptuit în alte ţări şi la noi chiar, acest lucru e posibil pe calea şcolilor superioare populare.

Dintre experienţele căpătate în acest domeniu, demnă de reţinut e activitatea şcolii superioare ţărăneşti din Tg. Fierbinţi-Ilfov, sufletul căreia, ca organizator şi conducător, a fost d. prof. Stanciu Stoian. In mare parte, cartea d-sale despre aceasta se ocupă.

Evident, lucrarea d-lui Stanciu Stoian nu e o simplă dare de seamă. Inainte de toate ea se ocupă pe larg de mişcarea pedagogică similară din străinătate şi de înfăptuirile din alte ţări, apoi discută pe larg principial locul pe care îl ocupă o atare şcoală în cadrul învăţământului general şi programul detailat pe baza căruia a funcţionat şcoala. Despre toate acestea ne vom ocupa cu altă ocazie. Aici avem doar să ne oprim asupra uneia din experienţele căpătate, care ni se pare interesantă, — mai cu seamă în clipa când se neagă posibilităţile creatoare ale unui anumit sistem de conducere în stat.

In programul şcolii, educaţia cetăţenească a elevilor figurează la loc de frunte. *„Ţăranul trebue să cunoască şi el ţara sa şi istoria ei, legile care o conduc şi cum trebue să-şi crească odraslele, pentru a-l depăşi pe el"*, — spune d. Stanciu Stoian.

Şi „cea dintâi lumină pe care trebue s'o aibă el, este aceia de a şti ce forţă reprezintă categoria socială din care face parte şi ce rosturi importante are şi mai ales trebue să aibă ea în societate şi în conducerea statului. Când va avea făurită această conştiinţă cetăţenească, el nu va mai suferi să i se facă nedreptăţile de care a avut până acum parte, va lupta pentru înlăturarea lor; va şti însă şi că are o misiune de împlinit, într'o ţară de plugari ca a noastră, şi-şi va întări în el simţul răspunderii".

Un auxiliar preţios al şcolii pentru educaţia cetăţenească a fost comitetul de conducere autonomă. Puterile de conducere ale şcolii au fost distribuite:

a) Puterea legislativă au format-o direcţia şcolii şi colectivitatea elevilor.
b) Puterea executivă o formează un comitet de conducere, alcătuit din atâţia supraveghetori de câţi este nevoe.
c) Puterea judecătorească e formată din trei judecători, numiţi de direcţie după o listă de cinci elevi, propuşi de adunarea generală.

„După cum se vede şcoala este o mică cetate, în care profesori şi elevi au un rol cetăţenesc bine fixat. Bine aplicat, sistemul interesează, pasionează chiar şi pe unii şi pe alţii cultivând sentimentul responsabilităţii fiecărui individ faţă de grupul din care face parte. Este o admirabilă educaţie cetăţenească, de care avem atâta nevoe pentru aşezarea unei adevărate vieţi democratice".

Asupra felului în care aceşti cetăţeni au ştiut să se achite de drepturile şi datoriile lor, ne vom permite un citat mai lung din lucrarea d-lui Stanciu Stoian, pentrucă este extrem de concludent:

„Ca cetăţeni au ştiut să-şi aleagă întotdeauna comitetul de conducere pe cei mai destoinici dintre ei şi să aprobe în adunări generale numai măsuri chibzuite şi de interes obştesc, pe care apoi le-au respectat... şi ceiace e încă mai caracteristic este că ei au ţinut să păstreze în sânul comunităţii lor un aer curat ţărănesc. La început, crezând că şi aci se va aplica cultul spiritului burghez şi al surtucarului, adunarea generală a ales ca preşedinte pe unul dintre elevi care purta haină orăşenească şi se ţinea mai la distanţă de ceilalţi. Cu oarecare sfiiciune, amestecată cu ciudă, ei recunoşteau în elevul Ivan Marin un „domn". Era „domnul Ivan". Când au văzut ei că altul e rostul unei şcoale superioare ţărăneşti, la prima adunare generală care a urmat, au trântit în alegeri pe „domnul Ivan". Acesta şi-a mai pus şi după aceea candidatura, dar a căzut regulat. Până la urmă şi-a lăsat însă şi el morga, s'a înfrăţit cu ceilalţi; şi astfel „Ivan", pur şi simplu (fără „domnu") a isbutit să fie ales cu mare majoritate în consiliul cooperativei..."

Iată câteva rânduri şi despre puterea judecătorească:

„In general elevii judecători se dovedesc mult mai aspri cu colegii care greşesc, decât s'ar arăta direcţia şcolii. Este nevoe de multeori ca directorul să intervină pentru micşorarea pedepsei".

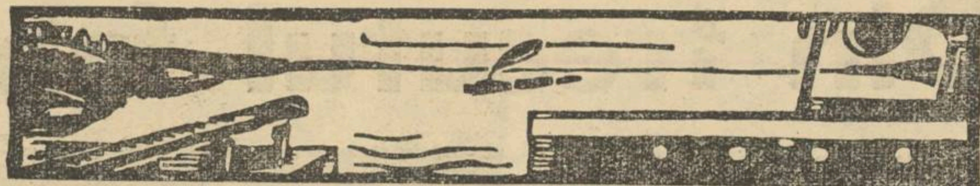
D. Stanciu Stoian dă următorul exemplu:

„Intr'o dimineaţă se constată lipsa unui prosop. Directorul este foarte încurcat şi contrariat în buna lui părere despre elevi. Făptaşul e bănuit şi sunt chiar indicii serioase împotriva lui. Sancţiunea la care se gândea toată lumea era eliminarea lui imediată din şcoală pentru a fi un exemplu. Făcută de direcţie, ea ar fi intimidat de sigur, dar elevii ar fi simţit şi pentru ei această pedeapsă venită din afara corpului lor. Directorul însă s'a stăpânit şi s'a procedat la judecată. Acuzatul era îndârjit şi gata să înfrunte sfidător orice pedeapsă negând până şi evidenţa şi insultând pe judecători. Judecata însă s'a pronunţat drastic: eliminarea. A urmat un moment de tăcere, înainte de a se trece la faptă. Atunci, cu mult tact, cu teamă parcă, dar şi cu emoţie, a intervenit directorul, cerând pentru vinovat iertarea complectă. Toată lumea a fost mişcată, iar vinovatul a început să plângă. A fost o lecţie rară din punct de vedere educativ".

In legătură cu aceiaşi desvoltare normală şi sănătoasă a elevilor, e bine să menţionăm că la baza întregii organizări şi funcţionări a şcolii a stat o concepţie luminoasă şi sub raportul metodei de lucru. Aceasta s'a bazat pe următoarele principii: *al localismului*, împărţirea programei pe unităţi de viaţă; *al libertăţii*, având două feţe: unul referindu-se la aptitudinile fiecărui tânăr, celălalt la libertatea morală; *al activismului* şi al *comunităţilor de muncă.*

AL. ANTOHI

* Stanciu Stoian, *Şcoala Superioară Ţărănească,* Editura „Cultura Românească" 1938.

Cronica mizantropului

Iaşul de altădată

Iasul se întinde în albia făcută de câteva dealuri rotunde, dar mai ales între povârnişul Copoului şi valea bătută a şerpuitului Bahlui. Dacă dealurile sunt lutoase, râul alunecă gălbui şi murdar printre gloduri. Mlaştini mari, încărcate de trestii se strâng în valea exterioară şi odată cetatea domnească era înconjurată feudal de un smârc. Dealurile mai joase sunt presărate cu vii, dar mai în sus se strânge negriciunea unor adevărate păduri. Intrat deodată între aceste dealuri sau ridicat pe un dâmb, călătorul se află în faţa unei privelişti mărețe. In jurul celor patru turle ale Mitropoliei, ce par colosale, un oraş feeric se lungeşte în patru labe. Din cauza râpilor, zidul cel mai scund pare fortăreaţă, turla unei bisericuţe, turn medieval. Mânăstiri cu clopotniţe ţuguiate înconjurate de forturi albesc pe dealurile înconjurătoare. Când te cobori în oraş năluca se spulberă. Versurile lui Bolintineanu:

Asupra cetăţii se'nalţ tristătoare
Vechi turnuri cu formă înspăimântătoare
Ca geniuri triste cetatea domnesc

nu mai sunt adevărate şi călătorul rămâne într'un mare sat cu biserici vechi şi cu un târg în care vestigiile unei architecturi mai nobile sunt prada ruinei. Totuşi în vremea domniei lui Mihai Sturza şi celor două domnii ale lui Grigore Alexandru Ghica, Iaşul ajunsese la înfăţişarea lui cea mai caracteristică şi la apogeul dela care apoi se prăbuşi repede.

Pe margini era un adevărat sat cu drum bătut, nepetruit şi podeţe înaintea porţilor, cu locuinţe mergând dela bordeiul căzut pe o rână, până la casa gospodărească cu ograda înconjurată de uluci bune, acoperită cu olane şi înfrumuseţată în faţă de un fronton rezemat pe două coloane ionice văruite. Pe drum trec ca la ţară vaci, câni, orătănii şi Duminica pe un maidan un dulap se învârteşte la ţârlitura unei bande de ţigani lăutari îmbrăcaţi în largi vesminte orientale. Portul sătesc se amesteca cu şalvarii, iia cu scurteica îmblănită şi o caretă, îndărătul căreia sta mândru un arnăut găitănat arăta că pe aici sunt boieri mari. Mai spre inimă, ogrăzile se împuţinează şi dughenele încep să se îndese unele în altele. Târgul e mai îndesat, mai oraş, dar marele număr de străini în caftane negre îl ţin într'o murdărie orientală. Intre poalele Copoului şi palatul domnesc aşezat în marginea văii dinspre Bahlui, din strada Lăpuşneanu în Strada Mare şi puţin în braţul Străzii de Sus aspectele de târg oriental se împerechiază deodată cu viziuni de lux cosmopolit. Casele nu sunt mărețe cum par, dar sunt nu rareori de o eleganţă remarcabilă, adevărate hoteluri aristocratice presărate prin maidane şi uneori îngrădite cu ziduri ca să se izoleze de prostime. Oraşul tot în valea aceasta râpoasă are aerul unei tabere asiatice în care printre corturi murdare de zdrenţe se ridică corturile de mătase ale căpeteniilor.

ARISTARC.

Bibliografia...

D. Constantin Noica imputa cu drept cuvânt autorilor „Istoriei Filosofiei Moderne", prima carte de acest fel în româneşte, lipsa unei bibliografii privitoare la subiectul tratat. Se va fi părut multora aproape o pedanterie această imputare. Bibliografia reprezintă pentru aceştia o clasificare exactă dar uscată, neapărat necesară dar fără viaţă. Iată însă că în „Buletin du Bibliophile", apar de nouă ani de zile lucrările lui Jean Bonnerot asupra lui Sainte-Beuve : „Correspondance générale" şi „Bibliographie de l'oeuvre de Sainte Beuve". Din aceasta din urmă n'a apărut decât primul volum, el însă a fost o revelaţie şi o revoluţie în domeniul acestui gen. Bibliografia se manifestă aci plăcută şi vie, nerespectuoasă, indiscretă şi anecdotică până la bârfeală... devine povestire, roman şi nuvelă. Bibliografia deci nu mai este simplă nomenclatură şi informaţie asupra paginaţiei, greşelilor tipografice, editură. Ea creiază patria spirituală a operei, geneza sa, împrejurările în care a fost concepută, explicarea succesului sau nesuccesului, variantele impuse de editor dela ediţie la ediţie. Se poate închipui ce proporţii ia această operă când e vorba de un Sainte-Beuve, maestrul criticii literare timp de o jumătate de veac. Se'nţelege că e vorba aci de o lucrare uriaşă care cere o migală, o conştiinţă, o putere de muncă de necrezut, dar şi talent pentru a creia viu şi interesant.

Jean Bonnerot, rupând deci cu rutina şi înlăturând multe erori în investigaţia ştiinţifică, este creatorul metodei aplicate în Bibliografia operei lui Sainte-Beuve şi mulţumită căreia a dus la bun sfârşit cercetările asupra operelor: *„Critique et Portraits Littéraires, La Rochefoucauld et La Bruyère, Portraits Litteraires et Portraits de femmes"*.

Volumul care va urma va fi asupra lucrărilor de Istorie literară ale lui Sainte Beuve, apoi în planul acestui harnic scotocitor sunt şi alte volume asupra poeziei, romanului, prefeţelor şi opusculelor acestui mare făuritor tot atât de fecund ca şi istoricianul său.

Ca să realizeze o asemenea operă, Jean Bonnerot a consultat colecţiile publice şi private căutând volumele citite şi adnotate de însăşi mâna maestrului, miile de ciorne ale marelui critic adunate în colecţia Lovenjoul, imensa corespondenţă a maestrului cu prietenii săi, din care a copiat cu grijă toate pasagiile relative la opera sa, mai mult frazele, cuvintele în legătură cu cele pe care era în curs de a le scrie. El a căutat urma cea mai ascunsă şi a dat-o la lumină. Reconstituind astfel efortul de creaţie al maestrului dela zi, Jean Bonnerot ajunge nu numai la reconstituirea exerciţiului zilnic al spiritului lui Sainte-Beuve, dar şi la reconstituirea vieţii marelui critic, aşa încât să ne redea un Sainte-Beuve pe care să-l cunoaştem în toate amănuntele vieţii şi sufletului său, în munca şi în sufletul său, îngrijorările, căinţele, prieteniile şi urile lui pasionate.

„Asociaţia Criticii" şi-a arătat recunoştinţa sa faţă de această muncă enormă şi dezinteresată atribuind lui Jean Bonnerot mica recompensă anuală de care dispune, pentru a atrage mai mult atenţia publicului asupra acestui eminent investigator şi a-şi exprima omagiile pentru autorul cercetat de el, marele critic Saint-Beuve.

Din trecutul fabricilor de hârtie

Desvoltarea tiparului a atras după sine şi înfiinţarea şi desvoltarea fabricaţiei hârtiei.

La noi, în vremea de demult, fabrica de hârtie se chema „moară de hârtie" iar pe slavoneşte, căci aceasta era limba oficială până în veacul al XVII-lea, se numea *„harturghie"*.

Şi pentru că toată economia ţării în trecut era pe seama Domnitorului, Domnitorii noştri au purtat grija mare ca să ne înfiinţeze şi să funcţioneze pe lângă altele şi fabrici de hârtie.

Interesantă este concepţia Domnitorului Moruzzi, care a domnit între 1793-1796 în Ţara Românească, în privinţa progreselor unei ţări şi a îndatoririi conducătorilor.

El spune: *„este cunoscut folosul în îndestularea, podoaba şi cinstea unei ţări, ce ar putea isvodi dintr'însa felurimi de meşteşuguri, câte iar fi cu putinţă, a nu lăsa să aibă trebuinţă ţara aceia de lucruri de vin din ţări străine ci încă să câştige cu vremea trimeţând şi la alte ţări aceia ce ar putea pune la stare şi să pricinuiască şi în lăuntrul ei eftinătatea norodului.*

Idei şi cuvinte frumoase care se potrivească să fie spuse de conducătorii ţărilor la tot pasul şi momentul pentru încurajarea popoarelor în sporirea activităţii industriale.

Călăuzit de ideile de mai sus, *Moruzi Voevod* caută să înfiinţeze în Ianuarie 1796 o fabrică de hârtie, căreia, prin hrisovul de intemeere îi dă normele după care să se conducă întru sporirea lucrului de folos obştesc.

Din hrisovul domnesc pe care-l publicăm mai jos, aflăm că fabrica de hârtie a lui Moruzi avea să ia fiinţă pe apa *Sabarului* în judeţul Ilfov şi i se dă prileiul ca să aducă lucrători străini cu ştiinţa meşteşugului întru fabricarea hârtiei.

Din ţară îi dă folosirea a 40 de familii lucrătoare scutite de orice dare către stat şi când se va întâmpla ca vreunul dintre aceştia să moară sau să nu mai lucreze pentru fabrică atunci să se dea un altul, numărul de 40 netrebuind să scadă niciodată.

Ii mai „aferoseşte" apoi 4 sălaşe de ţigani fierari, deasemenea scutiţi de dări.

O obligă apoi ca hârtia trebuincioasă ţării să se vândă de fabrică cu preţ mai scăzut încă decât cea care vine din alte ţări.

Ne găsim, prin urmare, în faţa unui monopol în favoarea ţării nu a fabricii.

Deasemenea îi acordă scutiri de vamă pentru hârtia exportată, lucru de un deosebit interes pentru vremurile acelea.

Conducător al treburilor în chestiune de administraţie este numit însuşi Mitropolitul ţării, care pe atunci era *Dositeiu*, pentrucă *„Mitropolitul ţării, ca un bisericesc păstor, atât norodului ţării acesteia, este îndatorat spre cele ce sunt de folosul şi de binele patriei de obşte a se sili, a griji împreună şi a se osândi"*.

Iată cum glăsueşte acest domnesc hrisov dat pentru folosul şi prosperitatea industriei în ţara noastră.

Io Alexandru Constantin Moruzi Voevod...

Fiindcă este cunoscut folosul în îndestularea, podoaba şi cinstea unei ţări ce ar putea isvodi dintrânsa felurimi de meşteşuguri câte i-ar fi în putinţă a nu lăsa să aibă trebuinţă ţara aceia de lucruri ce vin din ţări străine ci încă să câştige cu vremea trimeţând şi la alte ţări acelea ce ar putea pune la stare şi să pricinuiască şi înlăuntrul ei eftinătate norodului de obşte, asemenea împotrivă fiind cunoscută şi defăimarea ce pricinueşte ţării aceea pentru un lucru folositor obştei ce i-ar fi în putinţă, când va fi silită desăvârşit, a se lucra întrânsa să nu-l aibă.

Pentru aceia dar de când pronia Dumnezeiască ne-au făcut oblăduitor ţării acesteia a Valahiei, nu am lipsit cu osârdie a chibzui unele ca acestea trebuincioase şi folositoare obştii a izvodi într'această ţară şi a le pune în faptă ca să se lucreze întrânsa şi să o facem îndestulată şi împodobită pentru care şi în altă poruncă am avut de la prea puternicul şi milostivul nostru Impărat, care voeşte a vedea clenul împărăţiei sale împodobit şi îndestulat de toate şi pe lângă fabrica de postav care am isvodit-o, ca din nou, şi am pus-o în faptă aducând-o la starea de lucru a felurilor de postavuri, cum se vede. Sârguitune-am de altă parte a izvodi din nefiinţă şi din început şi o fabrică de hârtie care asemenea este mult trebuincioasă *şi de folos la toată obştea şi înşi-ne făcând inceperea ei şi pe a noastră cheltuială ridicând zidurile ei cu toate cele trebuincioase acareturi şi iergalile ei cum se vede, pe apa Sabarului în judeţul Ilfov aducând şi meşteri străini cu ştiinţa meşteşugului de hârtie şi săvârşind-o la întreagă stare de lucru am cumpărat apoi pentru folosul obştii cu bani dela Domnia Mea şi moşie alăturea care prin bună învoire şi cu aşezământ de mulţumire s'au dat schimb pentru moşia pe care stă fabrica domnească, toate împrejurimile ei şi a rămas şi moşia slobodă a fabricei.*

Care moşie cu boerii dela Divanul Domniei mele veliţi vornici şi logofeţi şi cu portar după obiceiul ţării s'au şi hotărnicit. Am chibzuit apoi după săvârşirea a tuturor acestora cele trebuincioase, atât pentru bună chiverniseala ei de peste toată vremea spre a fi în stare şi a merge lucrul înainte cât şi pentru privilegiul şi ajutorul domnesc ce se cade a avea acest lucru folositor obştii făr' de care nu poate fi vrednică de a avea starea şi urmarea ei şi iată hotărîm aceste ponturi mai jos numite, care pentru ca să se păzească şi să se urmeze în toată vremea ca la un lucru de folos şi de cinstea patriei le întărim Domnia Mea, prin Domnescul nostru hrisov, adică:

A. Patruzeci de lude scutiţi de dări cu pecetluituri domneşti care să fie deapururea nelipsiţi şi nestrămutaţi dela lucrul fabricei şi pentru slujba lor să fie nedajnici de bir şi pururea ocrotiţi şi slobozi nesupăraţi în toată vremea de orice angarii ale ţării. Iar când vreunul dintrânşii nu va urma slujba lui sau va lipsi sau va muri, să se dea în locul aceluia altul cu pecetluiri domneşti; care aceşti scutelnici să se dea de prin satele cele după împrejur mai aproape de fabrică ca să poată cu înlesnire a urma slujba şi datoria lor.

B. Patru sălaşe de ţigani meşteri de hier îi aferosim Domnia Mea făbricei a cărora nume osebit se vor arăta cu care să nu aibă armăşia a face întru nimic ci să fie dea pururea la lucrul fabricei fără plată şi nedajnici de bir dându-li-se numai herul cel trebuincios de lucru precum şi câte o chilă de bucate la tot sălaşul pe an pentru hrana lor când vor lucra; iar când nu vor face trebuinţă de lucru la fabrică îşi vor face singuri ei munca şi hrana lor.

C. Câtă hârtie va fi trebuincioasă a să cheltui la logofeţia divanului şi la Visteria Domniei Melei la departamentele judecătoriilori la divanul Craiovei şi la toate ispravnicaturile ţării Domniei Mele să aibă epistatul fabricii a da dintr'această fabrică, ca din hârtia fabricei să se cheltuiască la toate acestea clenuri care s'o vândă însă epistatul cu mai jos preţ decât hârtia ce vine din alte părţi străine.

D. Oamenii fabricei care vor fi rânduiţi pentru strânsul pânzeturilor de trebuinţă lucrului fabricei, să se ajute în treaba aceasta de către dregători şi zapciii ţării Domniei Mele la cuviincioasele trebuinţe ce vor avea.

E. Pentru câtă hârtie a fabricei va scoate din ţară pentru a se vinde aiurea, să aibă privilegiu a nu plăti nici o vamă în soroc de 5 ani, iar după 5 ani să plătească vama după catalog.

F. Nu numai vreo stricăciune sau pagubă ţării nepricinuind fabrica aceasta ci încă de mult folos şi binele patriei fiind; datori sunt dar şi toţi Dumnealor dregătorii, ispravnici şi zapciii Domniei Mele, care iubesc patria lor, ca un lucru de folos obştii nu numai a nu se împotrivi la câte prin Domnescu Nostru hrisov, întocmim şi orânduim ci încă să îndeletnicească şi să înlesnească fieşcarele în parte lucrarea şi urmarea ponturilor pentru buna întemeerea şi nescăderea ei făr de a se da pricină de discolie şi de lipsă la vreunele din pronomiile ei.

G. Fiindcă după cum am zis mai sus izvodirea în tara aceasta a numitei fabrici de hârtie este pentru însuşi folosul şi binele patriei de obşte şi fiindcă Sf. şi dumnezeeasca Mitropolie a Ungrovlahiei ca o maică ce este cum alesul de Dumnezeu Sf. Sa Mitropolitul ţării ca un bisericesc păstor atât norodului ţării acesteia este îndatorat spre cele ce sunt de folos şi de binele patriei de obşte a se sili, a griji împreună şi a osârdi. Pentru aceea dar am găsit Domnia Mea cu cale a da numitei fabrici de hârtie asupra Prea Sf. Sale Păr. Mitropolitului Ungrovlahiei, chir Dositeiu, fiindcă are Sf. Mitropolie şi tipografia care lucrează şi tipăreşte cărţile trebuincioase obştii ca dimpreună să aibă Mitropolia şi fabrica facerei de hârtie asupră şi să dea Prea Sf. Sa la cămara Domniei Mele banii cu care s'au cumpărat moşia ce s'au dat schimb pentru moşia pe care stă fabrica, cum şi din cheltuelile ce s'au făcut la isvodirea şi întreţinerea fabricei să dea Prea Sf. Sa pă jumătate banii la cămara Domniei Mele. Şi aşa am hotărît şi am dat Domnia Mea numita fabrică cu toate ale ei asupra Prea Sf. Sale Mitropolitului ţării cu aceste şarturi adică:

Ca să fie Prea Sf. Sa dator a orândui ipochimen ales, om de nădejde practicos carele să epistasească numita fabrică cu toată silinţa de a lucra pururea în toată vremea făr de amelie, orânduindu-se Prea Sf. Sa în tot chipul de a merge înainte şi de a scoate hârtie cât de bună spre îndestularea obştii. Ştiind mai vârtos că aceasta este izvodită şi cerută din înaltă poruncă împărătească aici în oblastia împărăţii sale unde cu atât mai mult trebue Prea Sf. Sa, a pune silinţă şi osârdie de a se întemeia şi de a merge înainte după cum cu această nădejde adecă de mai multă silinţă şi de mai bună chiverniseală şi pentru acest sfârşit numai s'au dat asupra Prea Sfinţii Sale dând voe Prea Sf. Sale ca să arate la Domnia Mea prin anaforalele Prea Sf. Sale pricinile cele cuviincioase pentru trebuinţele-i spre a avea ajutorul acela ce va fi cu cale ca să sporească şi să crească, rodul fabricei prin osârdia şi silinţa Prea Sf. Sale. Iar când împotrivă, să va face vre'o amelie şi urmare de nesilinţă spre scăderea acestui lucru folositor obştii ce s'au făcut din poruncă împărătească pentru folosul patriei, la care Domnia au trudit cu multe osteneli de le-au întregit şi n'au primit a păgubit şi atâţea oameni pentru folosul ţării, se va da multă scârbă Domnii Mele, care aceasta niciodată nu o nădăjduim de la Prea Sf. Sa Părintele Mitropolit ştiind buna râvnă şi firbinţeala ce are Prea Sfinţia Sa spre cele de folosul patrii.

Deci măcar că şi Domnia Lor, fraţii noştri cari în urmă vor domni şi vor oblădui ţara aceasta socotind cu înţelepciunea Domniilor Sale bunătatea, folosul şi podoaba ce pricinueşte şi va pricinui ţării, ţinerea şi întemeerea acestei fabrici, care din poruncă împărătească, în oblaştia Impărăţii Sale o am izvodit Domnia Mea cu trudă şi cu osteneală, nu nădăjduim nici odată a o scădea şi a o strica din starea şi din rânduiala ei ca nişte iubitori şi râvnitori de cele de folosul ţării. Dar cu toate acestea rugăm pe frăţia lor cu drag să binevoiască a îndatori pe Sfinţia lor părinţii Mitropoliţi ce vor fi după vremi pururea la îngrijirea şi nepregetata silinţă a acestui lucru şi a întări acest privilegiu al fabricei de a se păzi porunca Milei ca să poată spori lucrul ei înainte şi ca Domniilor Sale isprăvi şi osteneli să fie în urmă de alţi fraţi păzită şi ţinută.

Şi am adeverit hrisovul acesta cu însuşi iscălitura şi pecetea Domniei Mele şi cu credinţa prea iubiţilor Domniei Mele fii. Şi ispravnic hrisovului acestuia Ştefan Văcărescul vel logofăt de ţara de jos.

1796 Ghenarie 16

Iată cum cugeta Domnitorul Moruzi să ajute la prosperitatea ţării noastre prin fabricarea hârtiei şi încurajarea scrisului.

MIH. POPESCU

In curând va apărea

PRINŢESA TARAKANOVA

— ROMAN ISTORIC —

Conflictul care a adus faţă în faţă pe împărăteasa Caterina cea Mare şi pe misterioasa ei rivală, prinţesa Tarakanova, e poate unul din cele mai palpitante episoade ale istoriei Rusiei ţariste. — A fost într'adevăr Tarakanova o prinţesă de sânge imperial, sau — cum pretindeau acuzatorii şi călăii ei — doar o frumoasă ţigancă, îndrăzneaţă aventurieră, unealtă în mâinile unor ambiţioşi fără scrupule? Sigur e în orice caz că personalitatea ei plină de farmec şi de gingăşie, extraordinara ei ascensiune şi dramatica ei prăbuşire dela treptele tronului apropiat până în camera torturilor din fortăreaţa Schlüsselburg—jertfă a unei iubiri curate şi fără de margini — fac din Tarakanova o figură vrednică de cel mai intens interes.

Autorul lui Rocambole călător prin Balcani

Intr'o carieră literară de nici măcar un sfert de veac, Ponson du Terrail a scris romane şi melodrame ce alcătuesc nu mai puţin de 300 de cărţi. Ar fi, deci, o cifră de 12 volume pe an. Dar nu. Au fost ani — anul 1859 — când a aruncat pe piaţa literară 32 de volume: zece din romanul *Doamna cu mănuşa neagră* şi douăzeci şi două din *Isprăvile lui Rocambole.*

S'a arătat ca un nesleit născocitor de peripeţii. Ştia, în calea eroilor celor buni, să ridice obstacole supra-omeneşti. Intrigăriilor abil legate — dar pe alocurea cu nişte noduri ca de odgoane — li afla câte un deznodământ prin întâmplări de obicei improbabile, dar cari schimbau cu desăvârşire faţa morocănoasă a lucrurilor.

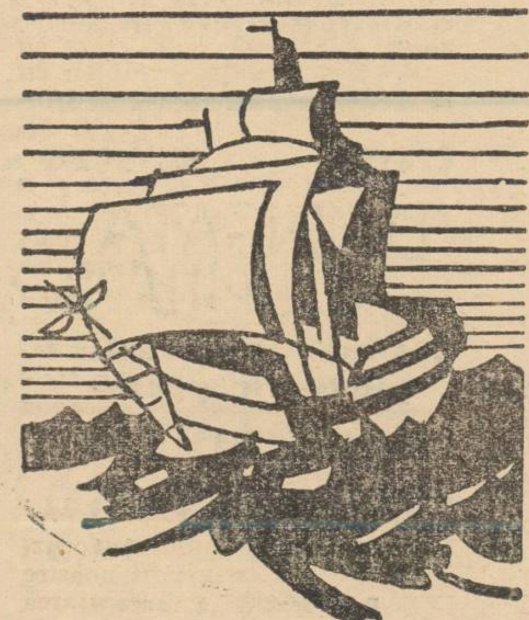
Din dedalurile pline de întunerec şi de scrâşnet, el făcea ca bravura — înfrângând uneltirile — nu numai să iasă la lumină, strecurându-se prin întâmplări catastrofale, dar (în aceeaş clipă!) să şi salveze vreo angelică fiinţă umană pe care o pândea cursa întinsă de nişte suflete diforme, infectate de duhoarea crimei, injectate de sânge! Infamiile trebuiau, în cele din urmă, expiate: defăimarea descoperită era supusă pedepsei indignării publice când n'o trăsnea mânia cerească; lipsa de conştiinţă, încurcată în mreji mizerabil ţesute de ea însăşi, se rostogolea în propriu-i abis.

Pe când alături, fericirea şi hymenul răsplăteau Amorul fidel şi de nedoborît!

Ca o reticenţă îndelung punctată ori ca un armistiţiu greu de amenin'ări, inima cetitorului e ţinută în suspensie prin aceste aventuri, zile după zile, nopţi după nopţi, luni de-a rândul şi — uneori — ani întregi. Cât un purece se face zisa inemă când, în roman, „fereastra zboară în ţăndări, iar o lumină repede, sinistră, precedează o puternică detunătură" şi când (în „Moştenirea misterioasă") „sir Williams zvârle în mare din înălţimea prăpastiei cal şi călăreţ". Lectricea strigă: „ajutoor!" odată cu femeca cu părul despletit din *Clubul valetilor de cupă.* Şi ameţeala îl prinde pe răsfoitorul fascicolei în care inocenta „pierzându-şi echilibrul cade în gol". Dar el aprobă cu satisfac'ie, şi ce n'ar da să poată rosti şi dânsul cuvinte de felul acesta: *„Nu vreau averea unchiului meu cu preţul onoarei unei femei!"* sau: *„Pe un fiu de viconte ca tine îl aşteaptă închisoarea mi-ze-ra-bi-le!".*

*

Câteva din titlurile romanelor acestui extraordinar iscoditor de năprasnice nenorociri şi blesteme şi'n acelaş timp de întreceri în jertfiri de sine pe care le aşteaptă o generoasă răsplată: *Amaury războinicul!, Baroneasa decedată, Jurământul celor patru servitori, Testamentul lui Bob-de-Sare, Hoţii din lumea mare, Funia spânzuratului, Frumoasa Provensală*

sau Moştenirea regelui René, Cavalerii nopţii albe, Castelul diavolului, Pactul de sânge, Viziunea lui Satan, Măştile roşii, Dama cu salbă roşie, dar mai ales „Rocambole"! Când, cu al 22-lea tom al lui Rocambole, s'a anunţat sfârşitul aventurilor acestuia, a fost realmente dezolare în lumea a mii, a zeci de mii de cititori. Iar Ponson du Terrail a trebuit să reia firul romanului cu „Invierea lui Rocambole" (5 volume), apoi cu „Cel din urmă cuvânt al lui Rocambole" (alte cinci volume) şi — în sfârşit — cu „Adevărul asupra lui Rocambole".

*

Cu „Dramele Parisului", cu „Regele şi Regina Ţiganilor" şi cu „Evreica cea frumoasă" se poate spune că, şi la noi, Ponson du Terrail a avut cititori. Dar, oricât de fervenţi, nu *aceştia* sânt lectorii care interesează capitolul din istoria literară ce se ocupă de evoluţia gustului public şi de aceea a limbii în epoca de tranziţie.

Iată motivul pentru care noi aici vorbim de una din lucrările lui Ponson du Terrail pe care au cunoscut-o moldovenii culţi din primul an al celui dintâi deceniu dintr'a 2-a jumătate a veacului trecut.

E vorba de o carte, apărută în tipografia „Buciumul Român", în 330 pagini îndesate, cu titlul:

De la Paris la Atena
pelerinagiu de lainici
de
Ponson du Terrail
tradusă
de
Dimitrie Gusti
Iassi — *1851*

Traducătorul scria la „Albina Românească" a lui Gh. Asachi şi la „Foaie pentru minte, inimă şi literatură" a lui Gh. Bariţiu. Singur şi în tovărăşie cu V. Fabian, alcătuise cărţi de şcoală, printre care şi „Geografie veche pentru clasele colegiale".

S'a încercat şi în versuri.

Chiar şi în traducerea din Ponson du Terrail el ne dă următoarea tălmăcire rimată (pe alocuri numai asonantă), pe care o transcriem cu felul de pronun'are moldovenesc al autorului: *ni* în loc de *ne* chiar la acuzativ; *sătea, genunchet.* (Cuvântul *catărare!* cu care se 'nchee versul al noulea, este vocativul dela „catărar", călăuză călare pe un catâr):

Căldura ni arde, sătea ni omoară
Să stăm sub olivul ist îmbătrânit
— „Ba nu", ni răspunse, „hai
necontenit".
— Atena departe-i? Mai avem vreo
oară?

— „Iat-o!" ni respunse plin de bucurie.
„Vedeţi murii iştii ce s'au genunchet
„Sub povara vârstei, vedeţi colo drept
„Nişte mici căsuţe încă'n sărăcie?"

— Dumnezeu mă erte! Eu cred,
catărare,
Că vinul corintic te-au scos din rezon
Beţivule aide! căci în orizon
Văd numai ruine pe-a stâncei spinare.
— Astă stâncă..."
— Ş'apoi...
— Este Partenon!

Spiritul dăscălesc al lui Dimitrie Gusti apare şi în faptul că neologismelor sau cuvintelor mai rar întrebuinţate, le dă o explicaţiune în parenteză care e o încercare de definiţie sau un sinonim, termen moldovenesc ori deosebire.

De pildă:

lazaroni (pierde-vară)
gibernă (taşcă)
coloare (boele)
un con (ca o căpăţână de zahar).
gigantice (urieşe)
relicvii (moaşte)
a se băia (a se feredui)
brăcinarile (iţarii)
porţiunea (tainul)
transparentă (prevăzie)
persienele (zaluzelele)
suplicitatea (mlădioşia)
orizontal (de-a curmezişul)
marţial (rezbelitoriu)
abgiurare (lepădare de lege)
sigilate (pecetluite)
murii (zidurile)
òblice (piezişe)

Uneori ne oferă câte un adjectiv de fabricaţiune pumnistică: *mămesc,* ca sinonim la maternel, dar mai ales *pucesoase* ca explicaţiune pentru: sulfuroase! Alteori, dimpotrivă, ne lămureşte cuvântul românesc printr'un neologism: *monastirea,* bunăoară, o explică prin: claustru.

Alfăm şi termenul „a petrucide" cu lămurirea: „a ucide cu petre"; şi „sutani" *(brazi rari, goli şi sutani)* cu explicaţia: de sute de ani.

Interesantă e o notă de polemică a traducătorului, referitoare la un pasagiu în care Ponson du Terrail, descriind ţările balcanice, îşi bate joc de sultan. Dimitrie Gusti ia, însă, apărarea acestuia împotriva romancierului, şi spune că „turc'smele" politico-soc'ale de care este vorba în amintitul *pelerinagiu de lainici* ar fi de domeniul trecutului îndepărtat.

BARBU LAZAREANU

Un nou roman de aventuri

O carte scrisă de un autor american necunoscut eri, Hervey Allen şi care azi, după ce s'a vândut opera sa în lumea anglo-saxonă într'un milion de exemplare e pe cale a fi cunoscut şi în lumea întreagă prin traduceri în alte limbi, începând cu cea franceză. Romanul se intitulează: *„Anthony Adverse"*, are peste şapte sute de pagini şi e tradus vioi şi însufleţ't de d-ra Desbrest (edit. Nouvelle Revue Française). Cu „Anthony Adverse", eroul acestui roman, cititorul se perindă prin lumea întreagă, Auvergne, Livorno, Cuba, pe Rio Pongo, la Paris, Londra, Madrid, în Luiziania si în Mexic. Fie că ne aflăm cu el în Europa, în America sau în Africa, pretutindeni avem senza'ia că trăim în viaţa de fiece clipă a bancherilor, misionarilor, a „negrierilor" sau a Indienilor. E extraordinar cu câtă putere ne este evocată viaţa de aventură a sfârşitului veacului al XVIII-lea şi începutul celui al XIX-lea. Să citeşti şapte sute de pagini şi să regreţi că feeria s'a terminat atât de iute, este fără îndoială un record care explică succesul cărţ'i vândută, numai în limba engleză, într'un milion de exemplare! Cunoaştem personal şi trăim dimpreună, cu autorul, în chipul cel mai fam'liar, atât cu personagiile create de el, cu neînduratul Don Luiz, părintescul Debrülle sau senzuala Faik Paléologue, cât şi cu cele luate din Istorie: Napoleon, M-elle George, Talleyrand. Scenele tragice ca şi cele comice sunt tratate cu o extraordinară îndemânare, întrunind fantazia şi darul povestirii cu calitatea de a păstra „omenescul" în tot decursul torentului de personagii care curge fără încetare în cele şapte sute (!) de pagini. Fraza lui sir Thomas Browne pe care autorul a luat-o ca motto, este absolut adevărată pentru acest roman amer'can. Simţim, cu adevărat, că „este ceva în noi care e independent de noi şi care va trăi după noi, cu toate că nu ştim „ce" a fost acest „ceva" înainte de noi, nici nu putem preciza „cum" a pătruns în noi. Această „unitate" esenţială domină dragostele lui Anthony pentru Angela, Florence şi Dolorès, căre'a îi dă ca simbol o statuetă a madonei. Aceasta încarnează eternul romantic, care rezultă dintr'o curajoasă încercare de a porni lupta împotriva destinului cu „ceiace e mai bun în sufletul omului".

Cronica muzicală

Concertele Filarmonicei din Berlin

Orchestra de cameră a Filarmonicei din Berlin, condusă de d. Hans V. Benda, a dat două concerte la București.

Această formațiune orchestrală de 27 de membri printre care și câțiva soliști ai filarmonicei berlineze ne-a oferit prilejul de-a admira perfecțiunea și precizia germană, în muzică.

Filarmonica din Berlin are în frunte ei pe singurul muzician mare care a rămas fidel regimului, pe Furtwängler; și acesta este un dirijor de geniu.

Numai astfel se explică modul extrem de pur de a fraza al acestei orchestre și tot astfel se explică acordul perfect care există între instrumentiști.

S'ar crede că fiecare cunoaște rolul partiturii sale în arhitectura bucății cântate. Din această cunoaștere a rolului pe care instrumentul îl are în ansamblu, țâșnește acea omogenitate de mișcare, acea splendidă confraternitate sonoră, din care perfecțiunea se deduce ca o concluzie.

La punctul unde se întâlnește înțelegerea matematică a muzicii cu precizia interpretării se află și senzul obiectiv pe care compozitorul l-a închis în pagini.

Din această colaborare a înțelegerii și a tehnicei, rezultă redarea obiectivă a stilului, a gândirii compozitorului.

Nu este un paradox, ci un adevăr elementar acesta: pentruca un interpret să fie personal, original, interpretarea sa trebue să fie impersonală.

Căci pe cât este de impersonală, obiectivă, interpretarea raportată la interpret tot pe atât este ea de subiectivă, de autentică, de personală ca stil raportată la operă și la compozitorul ei.

Simplitatea este calitatea dominantă a marilor interpreți.

E atât de greu să înțelegi spiritul intim al unei compoziții, încât cea mai mare dovadă despre meritul unui interpret este comprehensiunea stilului respectiv.

D. Hans von Benda este un dirijor foarte bun. D-sa se concentrează cu exclusivitate asupra gândirii compozitorului.

De aceea bagheta sa urmărește nuanțele, descoperă respirațiile, accentuiază cadențele, indică pianissime și fortissime, crescendo-uri și descrescendo-uri și toate acestea nu sunt descoperiri personale ci numai revelațiile sacre ale manuscrisului.

In primul concert simfonic am ascultat un „Concert pentru suflători și orchestră" de Haendel, lucrare în care grupul de suflători are rolul unui „concertino" într'un „concerto grosso".

Delicata simfonie „La chasse" de Haydn, scrisă în stilul obișnuit al muzicei sale laice, cu un elan fermecător și frivol, aduce abia în ultima parte justificarea caracterului ei cinegetic, exprimat în titlu.

Abia în partea a IV-a a simfoniei, într'un allegro final sclipitor, se aude tradiționala fanfară de corni, cu care debutau aventurile cinegetice din veacul al XVIII-lea.

Fanfara este luată din uvertura unei opere de Haydn.

„La fedelta premiata".

Serenada pentru orchestră de Dworak, emană o melancolie slavă, o tristețe carpatică, o poezie descriptivă, în care se reflectă peisagii natale.

La sfârșitul ei găsim două teme apropiat înrudite cu dansurile românești.

Simfonia în sol minor de Mozart a încheiat prima seară de încântare.

Al doilea concert simfonic a început cu o Suită pentru orchestră de coarde, de Corelli.

Lipsa suflătorilor creează caracterul de voluptoasă visare, al acestei bucăți.

Arcangello Corelli (1653-1713) este părintele genului „concerto grosso" a cărui invențiune a fost atribuită lui Haendel.

D. Erich Roehn, solistul orchestrei, a interpretat concertul în re major de Mozart, cu o technică virtuoasă, cu un sunet curat și plăcut, dar cu un joc cam rece, steril de simțire. Seninătatea și lumina mozartiană nu emană de la un soare polar.

Mozart e mediteranian, e austriac, e vienez. Și d. Roehn este probabil prusian. Multe frumuseți ne-au desvăluit „Dansurile antice prelucrate după o muzică veche pentru lăută", de O. Respighi.

Compozitorul italian este și în această lucrare a sa, acelaș îndrăgostit de poezia romantică, a ruinelor, a vestigiilor, ca și în Pini di Roma, sau Fontane di Roma.

Concertul s'a încheiat cu Simfonia în si bemol major, a 5-a din cele opt simfonii lăsate de Schubert.

Compusă din trei mișcări (andante con motto; Menuetto; și allegro vivace) această simfonie este foarte apropiată de structura muzicii lui Mozart și de primele simfonii ale lui Beethoven.

Menuetul este scris par'că pentru un bal al elfelor. Gingășia, grația și proporția delicată intră ca elemente în această muzică vacantă de melancolie sau de tragism.

V. CRISTIAN

A APĂRUT

MAGAZINUL

NUMĂR SPECIAL DE PRIMĂVARĂ
PE LUNA APRILIE 1938
cu următorul bogat și variat cuprins:

- IN LUNA FLORILOR
- Din farsele lui 1 Aprilie
- Căsniciile cosmopolite ale Hollywoodului
- KILOMETRUL ZERO
- TARGUL SCLAVELOR
- ARUNCAȚI MONEDELE FALSE!
- Myrna Loy, Odalisca din Culver City
- Soțiile marilor bărbați de stat
- Doamnă, face să cheltuim cu D-voastră
- Inelul, (istorie, legendă, superstiții)
- ZECE SCRISORI DE DRAGOSTE
- Pasiunea sportivă în antichitate
- FEMINITAȚI
- ZEII MODERNI
- Sistema lui Vasiluță

ABSENȚE NEMOTIVATE
COMEDIE IN 3 ACTE
de Stephan Beck și Stella Adorjan prelucrată de Tudor Mușatescu și Sică Alexandrescu

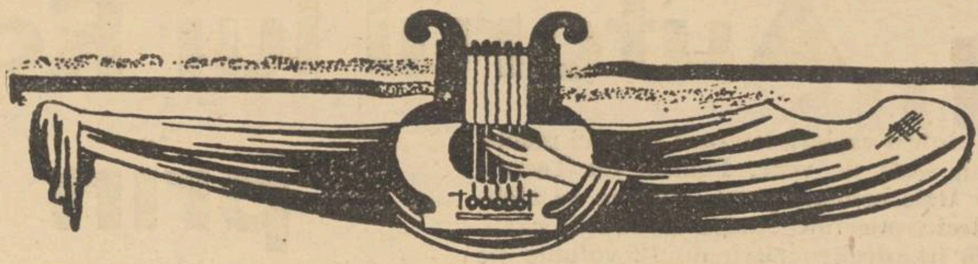
140 pagini, tipărite în Heliogravură, cu sute de fotografii și ilustrațiuni.

PREȚUL LEI 25

Artiștii noștrii

D-na Lucia Demetriade Bălăgescu

Cinematograful

Relieful în cinematograf

In cronica trecută am discutat cele două principale probleme privitoare la colaborarea (eventual rivalitatea) dintre technic și estetic în arta ecranului. Acele două probleme erau: cuvântul și culoarea, cinematograful vorbitor și cinematograful polycrom.

Dar mai este și o a treia problemă de acest fel. Anume aceea a reliefului. Este relieful — presupunând că ar fi, materialmente, impecabil pus la punct — este el un spor de frumusețe sau invers un minus estetic?

Dacă cinematograful — cum o indică și numele — este o artă de imagini în mișcare; dacă imaginea vizuală și kinestezică (adică de mișcare) e aci principalul —, atunci relieful, care întărește importanța imaginei, urmează să fie admis fără rezerve, ca un progres nu numai technic, ci și estetic.

In ciuda aparențelor, constatăm că relieful trebue, din contra respins de plano, chiar dacă techniceşte ar deveni perfect (ceea ce e departe să fie cazul azi). Vorbirea și culoarea pot aduce un supliment pozitiv de frumusețe dacă-s întrebuințate cum se cuvine. Relieful nu poate decât să strice. Căci relieful e tot ce poate exista mai contrariu cinematografului și legilor lui.

Ce este, psihologicește vorbind, relieful? Este percepția adâncimii, distanței, diferențelor de poziție. Cum se obține? Foarte simplu: prin viziunea binoculară. Fiecare ochiu în parte privește altfel, obiectul. Dacă ochii ar fi foarte depărtați, am putea vedea deodată ambele profiluri ale unui lucru. Relieful face, stând pe loc, ceea ce am obține deplasându-ne și dând târcoale obiectului. Este succedanatul prin imobilitate al mișcării. Putem deja bănui cum relieful e dușmanul mișcării, al mișcării noastre față de obiecte sau a obiectelor față de noi (ceea ce în fizica newtoniană e unul și acelaș lucru). Relieful e prieten bun al stării pe loc, și-i străin de celălalt procedeu, procedeul cinematografic unde senzația de adâncime și distanță se obține dinamic, prin deplasare, prin mutație de dimensiuni. Pe ecran imaginile își schimbă talia în fiece moment. Relieful se obține indirect, prin mișcare de linii, nu prin înmulțire statică a razelor vizuale.

Există deci două soiuri de relief: relief prin mișcare sau relieful indirect, și relieful direct, prin juxtapunere, în spațiu, a două imagini simultane. Cinematograful, prin natura lui, e mai aproape de relieful dinamic decât de cel static. Mai întâi pentru că provine din mișcare, al doilea pentru că e un relief mai bogat, mai fluid, mai elastic. Obiectele capătă și pierd consistență după legi mai mlădioase și, prin asta, imaginile capătă acel ceva, inaripat pe care îl au imaginile visului și ale gândului — cu care filmul tinde să se asemene.

Pentru toate aceste motive relieful direct este ca un venetic introdus prin fraudă în fața feeriei cinematografice. Nu poate să aducă aci decât o impresie de brutalitate, o impresie de țapăn și de stare pe loc.

Insfârșit chiar în viața practică, relieful este un obstacol pentru viziunile vaste, pentru ochirile de ansamblu. Procedeu care depinde de distanța dintre ochi, el devine neputincios dacă cerem acestei distanțe să se dilate cât nu poate cuprinde.

Incă un cuvânt. Zilele trecute s'a reprezentat un film în culori, care a plăcut destul de mult. Am auzit însă mereu această plângere: „Coloarea era prea tare; obiectele, din cauza aceasta se decupau prea net, păreau groase, îmbâcsite, prea consistente, de parcă ne cădeau pe cap".

Este o foarte nostimă problemă: cum profuzia de culoare poate da efecte de relief. Explicația fenomenului nu importă. Reținem doar faptul: Suplimentul de relief a fost perceput de public ca ceva supărător.

Singura formă frumoasă de relief este aceea mult mai flexibilă, mai mișcătoare, pe care o dă arta ecranului, artă ce constă în a varia neîncetat dimensiunile obiectelor. Desenele animate, care nu întrebuințează machete în relief, ci figuri pe hârtie, chipuri materialmente plane, reușesc totuși, grație procedeului inflațiunii și deflațiunii obiectelor, să dea impresii puternice de relief.

Cât despre relieful cel direct, dacă ar fi introdus în film cum s'a încercat de vre-o câteva ori, nu poate, în cel mai bun caz să dea decât un efect amuzant de panoramă, emoția hazlie provocată de impresia că obiectele de pe ecran țâșnesc afară din pânză pentru a ne cădea pe cap.

Despre frumusețe, artă, efecte estetice, nu poate însă fi vorba de așa ceva.

D. I. SUCHIANU

REVISTE:

A apărut *„Revista de studii sociologice și muncitorești"*, No. 17 Febr. 1938, Director *N. N. Matheescu*, cu următorul interesant sumar:

Prof. N. Ghiulea Organizarea timpului liber al muncitorimii"; *Prof. Gr. L. Trancu-Iași* „Cuvântul românesc la congresul de politică socială din Paris"; *Prof. Gh. Strat* „Controlul creditului de interes social; *Vintilă F. Pantazopol* „Codul Muncii"; *N. N. Matheescu*, „Culturalizarea muncitorimii"; *Roman Moldovan*, „Problema întreprinderii mici"; Practica Socială. Recenzii, Cărți și reviste.

Un exemplar de 40 pagini, 10 lei, se găsește spre vânzare la librării. — Redacția și Ad-ția: București Calea Victoriei No. 128 A. etaj. III.

Citiți în fiecare Miercuri excelenta revistă

„Realitatea Ilustrată"

Cea mai mare și mai răspândită publicație de actualități ilustrate în culori.

CITIȚI REVISTA

DIMINEAȚA COPIILOR

Cea mai răspândită publicație pentru

COPII și TINERET

Un exemplar colorat în 16 pagini lei 5

De vânzare la toate chioșcurile de ziare

Insemnările unui „neocupat"

Un proverb spune că timpul e bani, deci trebue economisit. Eu nu ştiu dacă în adevăr, banii trebuesc economisiţi, dacă menirea lor nu e tocmai să fie cât mai repede cheltuiţi! Nu ştiu— pentrucă niciodată nu am bani. In schimb, timp am destul şi nu-l economisesc deloc. Dimpotrivă, cu adevărată voluptate mă las dusă de fantezie, cheltuindu-l în cel mai inutil mod.

Când afară e vreme rea, plouă sau ninge — deşi o doctoră a esteticei feminine recomandă plimbările prin ploae, pentru întreţinerea tenului (îmbrăcămintea nu contează pentru esteta noastră) — reţetă pe care aş sfătui-o s'o întrebuinţeze mai întâi pentru sine —atunci rămân în casă şi... visez. Dacă o lege ar interzice reveria, eu cred că m'aş sinucide, deoarece nu mi-ar mai rămâne nimic frumos în viaţă. Ce bun vehicul e fantezia ! De trei ori nefericiţi cei care nu-i cunosc farmecul. Motive de călătorie, cu ajutorul ei, se găsesc destule. Citesc azi în ziar că s'a tras loteria statului. N'am cumpărat nici un număr pentru că sântem de mult certaţi — eu şi norocul ! Dar ce are aface ? Mă aşez pe divan, închid ochii şi, fără nici o greutate lozul câştigător e al meu. Ce să fac cu milionul ? A — visul meu de totdeauna: călătoriile. Sar grăbită din pat (ca omul ce pleacă la drum), răstorn totul în juru-mi, până dau de atlazul geografic. Il întind în faţa mea şi pornesc pe aripile visului. Iată-mă într'un elegant compartiment de orient-expres, care străbate gâfâind peisaje alpine. Atrag atenţia tuturor prin înfăţişarea mea originală şi elegantă. Ce îmbulzeală în gările acestea occidentale; ce zgomot în hall-urile hotelurilor cosmopolite! Primul popas: Parisul drag. Nu — Italia n'o vizitez ; are prea multe ruine strălucitoare şi eu vreau viaţă nouă. Prefer feeria reclamelor luminoase într'o noapte newyorkeză; sau liniştea impresionantă a pustiului saharian sub lumina lunii ; sau exotismul Japoniei. Inchid speriată atlazul ; am avut impresia că aud bubuit de tun şi ciocănit de mitraliere...

Alte ori îmi închipui că mi-a sosit din America o moştenire fabuloasă. (Eu nu am nici o rudă în lumea dolarilor, dar ce are aface ?). Câte lucruri nu pot face cu ploaia aceasta de milioane. Uite, de exemplu, ce vis păstrez de mult, în mintea mea de bogătaşă imaginară: la fiecare colţ de stradă am să înfiinţez câte o cantină, în care să se poată ospăta gratuit, la orice oră, — fără nici o formalitate — sutele de vagabonzi, în a căror mână tremurândă nu pot lăsa nici măcar doi lei, în dimineţile când trec spre birou. Aş veni să asist — necunoscută de nimeni — la ospăţul acestor oameni mereu flămânzi, cărora — anonim — le-aş împărţi tot ceeace au dorit, fără să aibă vreodată — scutindu-i de umilitoarea manifestare a recunoştinţii. Şi tot astfel aş adăposti pisicile vagabonde şi cânii nimănui, ai căror ochi încărcaţi de suferinţă mută, mă întâmpină zilnic pe stradă...

Dar ce nu sânt eu, în câteva ceasuri, cu ajutorul fanteziei: artist celebru, adorat de public ; savant vestit, salvator al omenirii — ba uneori chiar bandit îndrăzneţ, curagios şi ingenios — ca într'un film american.

Când aerul e senin, surâsul strălucitor al soarelui mă îndeamnă la pribegie. Ce plăcut e să porneşti fără ţintă şi fără grabă, pe străzile bucureştene, mereu pline de oameni „foarte ocupaţi". Mi-e atât de drag oraşul acesta şi, de fiecare dată traversând străduţele lui înguste sau largile-i bulevarde, cu pretenţios aer occidental — îmi spun că trebue să-l imortalizez într'o odă, în care să se întâlnească geniul unui Dante Aligheri, Villon sau Goethe. (Păcat însă că pentru creiarea unei asemenea capodopere, nu e deajuns entuziasmul — singurul element de care dispun).

Sânt străzi pe care mă feresc să trec: ele îmi amintesc clipe dureroase, a căror impresie s'a imprimat parcă în decorul lor. In schimb altele îmi aduc bucurie, dor de viaţă. Perspectiva bulevardului Brătianu — privit dela facultate spre Aro — noaptea, are cava modern, tineresc — iar tramvaele — cu ochii lor coloraţi fantezist — aţi observat ce ştrengăreşte se urmăresc unele pe altele ? Păcat că a tăcut muzica claxoanelor sutelor de maşini ; melodia lor se potrivea de minune decorului. Dar îmi sânt dragi şi străzile acelea înguste, nehotărîte, care pornesc când la dreapta, când la stânga, apoi se opresc brusc sufocate de propria lor îndrăzneală. Imi place să merg pe asemenea străduţe — ce-mi amintesc provincia părăsită — fără să le cunosc numele. Privesc clădirile bătrâneşti ce le mărginesc, de unde uneori porneşte ecoul unei romanţe demodate, cântate la pian şi mi se pare că trăesc cu o sută de ani în urmă, vremea romantismului atât de ridiculizat azi... Insă unele din aceste străduţe încep să mă trădeze. Cuprinse subit de mania modernizării, şi-au schimbat veştmântul şi acum îmi apar gătuite, între două şiruri de blokhausuri uniforme — ca nişte cucoane grase şi scunde, ce şi-au atârnat în jurule podoabe şi dantele fără rost. Pe una din aceste străduţe, în faţa unui elegant blok am privit o scenă din care Maurice Dekobra ar fi făcut încă un roman de „aventuri sentimentale". Prin eleganta poartă de cristal a eşit un bărbat încă tânăr şi foarte îngrijit îmbrăcat. El se îndreptă spre maşina, ce-l aştepta în faţa casei, dar mai înainte de a se urca la volan, tânărul a aruncat o privire dornică spre fereastra deschisă dela parter. Ca chemată de ochii lui, o mână fină a dat în lături perdelele şi în cadrul lor apăru o femee. Ea a zâmbit tandru bărbatului, care — după un salut plin de afecţie — sări în maşină şi plecă. Femeia a mai rămas la fereastră, dar privirea ei pierdută în urma bărbatului plecat, era acum alta: figura aceasta, adineauri drăguţă şi blândă, devenise hidoasă, deformată de ură şi furie. Ochii femeii străluceau ca ochii pisicilor, noaptea. Am plecat grăbită din faţa acestei figuri, pe când în minte îmi răsări titlul unui roman de aventuri: „Ochii care ucid"!

Deseori — pe stradă, la spectacole — privesc cu atenţie în jurul meu, căutând să întâlnesc o fiinţă — bărbat sau femee — cu adevărat frumoasă. Puţini sânt la număr oamenii frumoşi! Nu vorbesc de frumuseţea banală, ce rezidă din simetria trăsăturilor, ci de acea frumuseţe care se desprinde din armonia întregii personalităţi, din spiritualitatea privirilor, din fineţea expresiei. E atâta animalitate în înfăţişarea unor oameni, atâta lipsă de gust în îmbrăcămintea ce o poartă — ori cât de scumpă ar fi ea — şi atâta imbecilitate în privirile lor !... Montherlant a spus că femeile sânt proaste şi miros urît; cred că amabilul scriitor ar fi fost mai sincer, dacă spunea şi despre bărbaţi acest lucru !...

In schimb, câtă elegantă simetrie, câtă fineţe în înfăţişarea unor animale, cum e cânele şi pisica (deşi în general toate animalele sânt frumoase). Câtă inteligenţă în privirea unei pisici şi ce înţelegere sentimentală în ochii unui câne, care-şi culcă tandru capul pe mâna ta! Dacă la creaţia mea, Divinitatea mi-ar fi cerut părerea, aş fi preferat să am forma unuia dintre aceste inteligente şi frumoase animale, între care sânt sigură că m'aş fi simţit mai bine, decât între semenii mei cu două picioare!..

Când obosesc pribegind pe stradă, sar în vreunul din tramvaele ce se învârtesc neobosite pe străzile bucureştene. Nu mă interesează direcţia; e atât de plăcut să mergi fără ţintă. Spectacolul străzilor necunoscute e mereu interesant, iar lumea din juru-mi nu mă plictiseşte întotdeauna; uneori mă amuză. Iată pe duduia din faţa mea: şi-a ales, la plecarea de acasă, în faţa oglinzii, un zâmbet, o atitudine şi acum stă ţeapănă, atentă, să nu le piardă — cum te chinueşti să-ţi aperi contra furiei vântului, pălăria. Liceenul din colţ priveşte cu insistenţă tandră două eleve de vis-à-vis — care chicotesc măgulite — spre scandalizarea doamnei de alături, care — uitând că acum vreo 40 de ani a trăit şi ea asemenea clipe (dacă nu în tramvaiul electric, în cel cu cai) — e revoltată şi protestează contra lipsei de moralitate a tineretului de azi. (Oare dece oamenii morali sânt atât de urâţi şi bătrâni ? Poate că chiar morala însăşi e o bătrână slută, de aceia tineretul n'o iubeşte de loc ?)

In faţa mea, în picioare, o altă cucoană grăsulie abea îşi mai poate ţine echilibrul, sprijinindu-se de bănci. Studentul de alături se face că nu vede chinul cucoanei, dar sare imediat să-şi ofere locul unei fetişcane sprinţare, care abea s'a suit în tramvai, pe când voluminoasa doamnă menţinându-se cu greu în poziţia verticală, îl priveşte plină de dispreţuitoare revoltă. Biata femee! Dacă printr'o minune ar deveni cu vreo treizeci de ani mai puţin bătrână, ea ar sta acum comod în locul oferit de studentul galant, iar părerile-i despre buna cuviinţă modernă, i-ar fi de altă natură...

Doamne — elastice mai sânt teoriile despre morală, educaţie, bun simţ, cinste, etc... Fericit e acel care le admite, fără să le analizeze. Dece blestematul acesta de obicei al despicării firului în patru ? El te sileşte să te îndoeşti de tot, să râzi de tot — chiar de propria ta persoană !...

LUCREŢIA DASCALESCU

Texte stabilite şi traduse în limba franceză*

Acum douăzeci şi şase de veacuri, insula Lesbos era o lume aparte, o patrie ideală a femeilor, care trăiau acolo libere şi fericite, iar poeţii îşi trimiteau unii altora, în dialectele ţării, versuri încântătoare cu ritmuri variate şi pline de viaţă şi tinereţe.

Grămătici vechi au mai păstrat câte ceva din aceste poeme, citându-le.

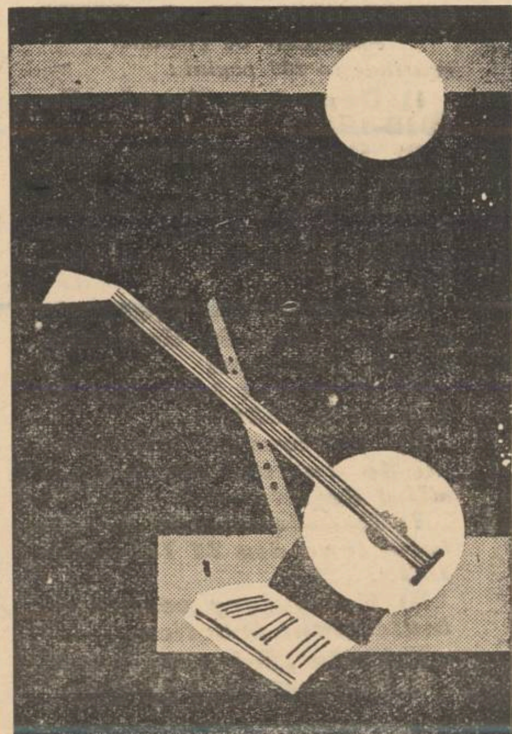
Dar aceste citaţii se mărgineau doar la două sau trei poeme, ale poetesei Sapho. Cât despre Alcée se ştie şi mai puţin pentrucă cele ce ne-au rămas de la el au fost culese de Théodore Reinach din papyrussurile de la Oxyrhynque, rămăşiţe şi fragmente din Eyptul helenizat în care se mai citeau încă liricii de la Lesbos. După moartea lui Théodore Reinach, Aimé Puech a continuat cercetările începute de el. Volumul scos la lumină este însă mai mult un instrument de cercetare de cât o operă de citit, deşi puţinele versuri, traduse când a fost cu putinţă, sunt adevărate scântei de aur ale poeziei.

Alcée aţâţă curiozitatea şi dorinţa de a-l pătrunde mai bine tocmai pentru calitatea puţinelor rămase dela el. El zice Dioscurilor: „Voi mântuiţi oamenii de îngheţul morţii, săltând pe vârful bărcilor, de unde străluciţi în depărtare printre frânghiile catargurilor; în spăimântătorul întuneric, tăiaţi cale de lumină pentru nava neagră". In altă parte, într'un limbagiu ciudat ce seamănă cu argo-ul din căciume el aruncă invective în potriva inamicilor politici şi împotriva acelui amant gata în orice clipă la chef, dar dând bir cu fugiţii de îndată ce e vorba de primejdie şi de greu.

Procedeul său plin de vigoare e mai mult sugestie de cât descriere. Iar unele versuri aşa izolate cum ne-au fost păstrate şi poate tocmai din pricina acestei izolări, seamănă cu strofele hai caî sau imitaţiile lor.

Sapho în schimb a lăsat destule urme spre a ne apărea ca un mare poet. Ea atinge dintr'o dată fondul tragic al alegerii persoanei iubite: „Te aleg, numai tu mai exişti pentru mine, toţi cei-lalţi nu ar cântări cătuşi de puţin în balanţa sufletului, dacă n'ai fi tu. In grija durereoasă din faţa acestei fatalităţi a alegerii, glasul ei se înfioară : „Eros mi-a scuturat sufletul ca vântul de munte abătut asupra stejarului". „Ai venit... bine ai făcut. Ardeam după tine căci ai aprins în sufletul meu dorul care-l mistue". Dragostea-şi găseşte forma cea mai tare, deşi cea mai simplă şi mai rustică : „Măicuţă, nu mai am puteri să-mi ţes pânza, căci mor de dragostea unui flăcău şi numai din pricina duioasei Aphrodita.

Aci, însă, nădejdea bucuriei se iveşte ca un zîmbet printre lacrimi. Alte ori însă în noaptea absentei fiinţei iubite, arde focul unei patimi, care restrânge marginile lumii, concentrând-o toată într'o singură făptură, acea a fiinţei iubite. După ce nimeni afară de Euripid şi Theocrit sau maestrul Virgiliu din poezia latină, nu va mai regăsi accente atât de sfâşietoare şi puternice.

* Alcée, Sapho de Théodore Reinach şi Aimé Puech.

VIAȚA TEATRALĂ

„Hamlet" de Shakespeare, la Teatrul Ligii Culturale

Din cele patru piese pe care le-a reprezentat Teatrul Ligii Culturale de la începutul stagiunii și până azi, trei fac parte din literatura dramatică clasică, iar a patra, datorită d-lui prof. Nicolae Iorga, se așează prin preocupările și ținuta ei, în literatura clasică românească.

Se poate constata ușor dintr'o singură privire, covârșitorul rol pe care-l joacă în viața noastră spirituală, această instituție culturală, condusă cu atâta sârguință și cu atâta pricepere de d. profesor Nicolae Iorga.

Teatrul Ligii Culturale se poate așeza, prin îngrijirea repertoriului său, cât și mai cu seamă prin întocmirea acestui repertoriu, alături de Teatrul nostru Național.

Educarea maselor spectatoare, prin reprezentarea unor piese consacrate, de o înaltă valoare literară cât și morală, iată principala țintă a Teatrului Ligii Culturale, țintă care, trebue s'o recunoaștem cu bucurie, a fost atinsă cu prisosință în stagiunea de față.

Holberg, Schiller, Nicolae Iorga și Shakespeare, iată patru nume de autori dramatici, ale căror piese, oricare ar fi ele, sunt o chezășie pentru publicul spectator.

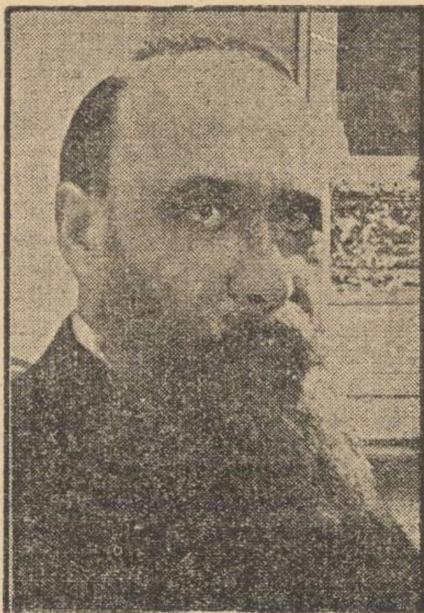
Deaceea, activitatea artistică a Ligii Culturale, pe tărâmul dramatic, trebue subliniată și lăudată cu toată sinceritatea și bucuria noastră.

*

Din repertoriul shakespearian, Teatrul Ligii Culturale a ales piesa cea mai reprezentativă, „Hamlet".

In decursul veacurilor, melancolica figură a nefericitului Prinț al Danemarcei, a avut asupra publicului un deosebit răsunet. Din toate piesele marelui Shakespeare, „Hamlet" este aceea care s'a reprezentat de cele mai multe ori, în cele patru colțuri ale lumii. Și totuși, nu „Hamlet" poate fi socotită ca cea mai desăvârșită creațiune a lui Shakespeare, bineînțeles dacă ne încercăm pe tărâmul comparațiilor într'un domeniu de artă, care trece dincolo de obișnuita scară de valoare a creațiunilor artistice.

„Hamlet", ca toate tragediile lui Shakespeare, depășește înălțimile din literatură, îndreptându-se spre acele puncte culminante, accesibile unui supra-om. Numai în mijlocul acestor sfere atât de îndepărtate de noțiunea terestră, o comparație poate să fie valabilă. Astfel privită și așezată la locul de cinste ce i se cuvine, „Hamlet" nu are nici forța unui „Lear", nici conciziunea și sobrietatea unui „Macbeth", nici lirismul și frăgezimea unui „Romeo și Julietta", nici tehnica geometrică a unui „Othello".

N. IORGA

Și totuși „Hamlet" a fost ascultat cu sfințenie de zeci de generații, și mai cu seamă a dat naștere printre critici, la o serie nesfârșită de controverse, de presupuneri și de teorii. Dacă am vrea să cunoaștem tot ceeace s'a scris despre „Hamlet", din vremea lui Shakespeare și până azi, ar trebui să consacrăm o viață întreagă acestor cercetări, spre a avea timpul de a le aprofunda.

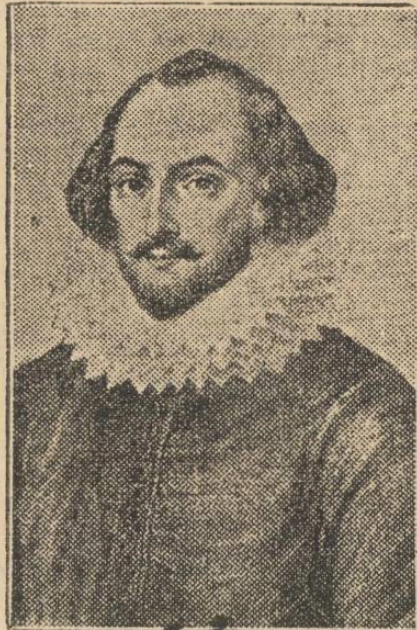
S'au scris multe despre „Hamlet", și, dacă ne gândim bine, lucrul are o netăgăduită logică. E atâta material în această tragedie, material omenesc, dramatic, literar, sunt atât de multe lucruri esențiale, înșirate în decursul scenelor, în câte două sau trei versuri, încât oricine poate să încerce o presupunere și s'o susțină cu toate șansele de succes.

Piesele au o durată limitată în timp, și Shakespeare își manifestă genialitatea la fiecare vers. Deaceea materialul spiritual, atât de bogat și de variat, a trebuit să fie comprimat în puterea de exprimare a câtorva cuvinte. De aci, fraze ce par neînțelese, și care, atent studiate și desbătute, oferă multiple posibilități de interpretare. E atât de mare și de vastă opera shakespeariană, încât oricine poate să susțină un punct de vedere, cu argumente imprumutate de însuși autorul. Deaceea nu trebue să ne mire, cantitatea materialului critic ce a eșit la iveală din disecarea operei shakespeariene.

In căutarea „adevărului-hamletian", cercetătorii s'au lovit de un surplus neașteptat de materie primă, deoarece sunt diferite versiuni ale tragediei „Hamlet" și anume: quarto 1 (1603), quarto 2 (1604), quarto 3 (1611), folio 1 (1623). Acest folio întocmit de John Hemings și Henry Condell, — primii care editează opera complectă a lui Shakespeare — nu este altceva decât cel de al doilea quarto, puțin comprimat. Insfârșit în 1733, Lewis Theobald, amestecând cel de al doilea quarto cu primul folio, dă la iveală așa zisul „marele Hamlet" (adică cel mai complect) de 3900 versuri. Aceasta este versiunea obișnuită pe care o reprezintă teatrele noastre.

Intre toate aceste versiuni, și mai cu seamă între primul quarto și celelalte, diferențele sunt enorme, dacă n'ar fi decât numărul de versuri. 2143 al primului quarto, față de 3815, atribuite celui de al doilea, 3682 primul folio și în sfârșit 3900, al „marelui Hamlet", întocmit de Lewis Theobald, și de care am pomenit mai sus.

Fața de texte atât de diferite era normal ca cercetătorii să se contrazică. Și într'adevăr, începând cu cel de al doilea quarto, figura prințului Hamlet apare plină de subînțelesuri ce se pot interpreta în diferite moduri. Pentru unii el este mânat de o fatalitate implacabilă, demn urmaș al lui Oreste, cu care păstrează, netăgăduit în toate versiunile, o afinitate precisă. Pentru alții Hamlet este un om care se caută pe el însuși. Insfârșit pentru alții, este un biet om, chinuit și fără de curaj. Toți au dreptate, întrucât „Hamlet" este pe rând, unul câte unul, toți eroii pe care i-am înșirat mai sus. Singurul „Hamlet" care are o ținută unitară în desfășurarea dramei, ni se pare a fi eroul primei versiuni. Din păcate, nimeni nu a reprezentat vreo dată acest prim quarto, afară de Gaston Baty. Studioul Teatrului nostru Național ar putea încerca această experiență, foarte folositoare și care ar arunca o lumină nouă asupra legendarei figuri a lui Hamlet.

SHAKESPEARE

Nu avem spațiul necesar pentru a arăta motivele ce ne determină să acordăm o precădere primului quarto, față de toate celelalte versiuni. Celor ce s'ar interesa de această problemă, le recomandăm traducerea franțuzească a primului „Hamlet", de Theodore Lascaris apărută în „Masques" (Cahiers d'art dramatique, Editions Contan Lambert, Paris), și evident textul englezesc ce se poate găsi în colecțiunea „New variorum Shakespeare", fondată de Horace Howard Furness.

Din cele ce am arătat mai sus, se poate deduce ușor cât material dramatic oferă Hamlet pentru un actor, care poate întruchipa figura nefericitului Prinț al Danemarcei, așa cum crede sau cum îl înțelege el, fără a depăși cu toate acestea textul.

In România, Hamlet a fost interpretat de Grigore Manolescu, Constantin Nottara, Aristid Demetriad, G. Calboreanu și însfârșit de către d. Ion Manolescu, Miercurea trecută la Teatrul Ligii Culturale.

Toți acești actori mari, ne-au înfățișat pe Hamlet, în chipuri cu totul deosebite. Creațiunea d-lui I. Manolescu ni s'a părut plămădită pe aceleași concepțiuni și pe aceeași înțelegere a personajului, ca aceea a răposatului Aristid Demetriad, cu deosebire că interpretarea lui Demetriad era mai unitară, pe câtă vreme aceea a d-lui Ion Manolescu, mai frântă, mai inegală. D-sa înfățișându-ne un Hamlet, care trece prin mai multe stări de spirit, fără a se opri la una din ele, și ezitând în fața momentelor succesive care se perindă între Hamletul bănuitor, Hamletul care știe adevărul și Hamletul care se răzbună.

D. Ion Manolescu a fost înconjurat de un ansamblu tânăr, bine pus la punct, din care desprindem numele d-lor D. Sireteanu, G. Damian, T. Dimitriu, T. Vedea, I. Tomescu, C. Theodoru, I. Dordea, V. Brezeanu și a d-nelor Ecaterina Maican, Carmen Tăutu și Iliada Munteanu.

Decorurile d-lui Victor Feodoroff, precum și punerea în scenă, au contribuit la omogenitatea spectacolului.

GH. NENIȘIOR

A apărut în broșură

REVIZUIREA CETĂȚENIEI ROMÂNE

de

CONSTANTIN GR. C. ZOTTA

Președinte de Tribunal

cuprinde în 100 pagini:

1) Decretele legi din 1918-1920;
2) Constituțiunea din 1923 (art. 133);
3) Legea pentru dobândirea și pierderea naționalității române (art. 56—70);
4) Extrase din Tratatele de pace din: St. Germain, Paris, Trianon;
5) Decretul lege din 21 Ianuarie 1938;
6) Referatul Ministrului de Justiție către Consiliul de Miniștri;
7) Regulamentul decretului lege din 21 Ianuarie 1938;
8) Formulare uzuale cu indicațiuni practice.

Editura „Adevărul" S.A.

PREȚUL: 30 LEI

Străjerul din cuibul doi

A apărut în ediția II-a într'o formă nouă, romanul d-lui Eugen Ispir, *„Străjerul din cuibul doi"*.

Scrise într'un stil atrăgător și într'o frumoasă limbă moldovenească, întâmplările lui Ioan Dumbravă, care a plecat în lume să-și caute părintele, dau impuls de viață nouă tineretului nostru.

Cartea e prefațată de d. prof. Dr. St. Șoimescu și e bogat ilustrată de autor.

ULTIMA ZI POLITICĂ A CANCELARULUI SCHUSCHNIGG. PRIMA ZI A AUSTRIEI GERMANE

Fotografii senzaționale și inedite.

HOLLYWOOD FĂRĂ MASCĂ

Viața secretă și misterioasă a celui mai secret și misterios oraș din lume.

NARCOTICELE VOR JUCA UN ROL FORMIDABIL IN VIITORUL RĂZBOI

Matchurile „Rapid-Chinezul", „Venus-Vulturii" și „Ripensia-Universitatea" în fotografii.

TOATE IN EXCELENTA REVISTA

„Realitatea Ilustrată"

„REALITATEA ILUSTRATĂ", CUPRINDE:

24 PAGINI MARI TIPĂRITE LA HELIOGRAVURA IN CULORI și
24 PAGINI SUPLIMENTUL: „DE TOATE PENTRU TOȚI"

48 pagini **10 lei**

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Cronica literară

G. Banea: Zile de lazaret; G. Cifarelli: Traduceri din Leopardi

Dela un autor cu nume până acum necunoscut, ne vine o carte foarte interesantă. Nu este decât un „jurnal de captivitate" în Bulgaria, un document cu alte cuvinte, dar un document superior, mai bun decât o literatură de imaginație fără miez. Un adevăr izbeşte pe cel care urmăreşte literatura noastră. Intelectualii ceva mai maturi dintre cei care au făcut liceul și universitatea înainte de război, scriu mult mai bine decât autorii tineri eșiți de obiceiu din gazetăria măruntă. Și cultura lor se dovedește mai solidă, mai fină. Sunt printre oamenii care nu scriu persoane mai subțiri intelectualicește decât acelea care scriu. Intr'un cuvânt și în linii generale lumea scriitorilor nu este și o lume de intelectuali. Bineînțeles cu câteva excepții onorabile.

Amintiri din captivitatea bulgară ne-a lăsat şi G. Topîrceanu, însă mai mult în forma unor impresii fugitive. Cartea d-lui Banea este un tablou întins, de un realism înfricoșător, și ca document nu foloseşte numai istoriei ci și psihologiei. Eroul amintirilor cade pe frontul dobrogean lovit de un șrapnel în cap și rămâne după îndelungi suferințe cu paraplegie de origine traumatică. Observația exterioară se încrucișează cu introspecția și rezultatul este un jurnal de mare interes, precum se va vedea. Zăcând de pildă greu rănit în spital eroul, printr'o autosugestie bine cunoscută psihiatrilor, răsuflă repede, fiindcă văzuse că așa fac muribunzii:

„...Fusese însă împuns de prea multe baionete bulgărești și, după ce răsuflase repede, repede, murise în spre ziuă. Această răsuflare pripită, ca semn al morții, îmi rămăsese în minte și, mai în urmă, ca să scap de atâtea chinuri, începeam și eu să răsuflu repede, repede. Când eram copil mic, tot așa îmi închipuiam că este de ajuns să-mi încrucișez mânile pe piept ca morții, spre a muri. Și când mă culcam seara mai supărat câteodată, mai amărît, cu gânduri de sinucidere, îmi puneam sub plapomă mânile încrucişate la piept, ca să mor".

Iată o altă observație de un interes psihologic extraordinar, ca să nu mai vorbim de grozăvia faptului în sine, care pare acum de domeniul ficțiunii:

„Dar gemetele mele atrăgeau toate patrulele. Bulgarii dintr'una înciudați că nu le dădeam lămuriri asupra trupelor noastre, au început să tragă în mine. Dar nu mă nimereau, căci era noapte, fără lună. Și atunci unul mai cu cap, s'a aplecat jos, mi-a ridicat capul, pe când celălalt a pus pușca în piept și a tras cu țeava lipită de mine ca să fie mai sigur că nimereşte. Cel dintâi însă, care-mi sprijinea capul, — hotărît lucru, acesta era un bulgar deștept — și-o fi făcut socoteala că glonțul tras de tovarășul lui, după ce-mi va fi trecut prin piept va nimeri și'n el. Și judecând așa, mi-a dat drumul chiar în clipa când se descărca arma. Atunci glonțul, în loc să meargă în jos, să-mi spargă pieptul, cum lunecasem eu, mi-a apucat numai umărul, pe care mi l-a străpuns, strecurându-se printre oase. *Toate acestea parcă nici nu mă priveau pe mine, parcă era vorba de altul*".

Este aici toată acea dezinteresare a spiritului, când emoțiunea a depășit marginile a ceeace se poate înregistra.

In genere, narațiunea este astfel condusă încât faptele capătă semnificație și oamenii personalitate. O însușire de romancier dă viață jurnalului. Iată bunăoară pe colonelul plin de inițiativă inoportună:

„...un aeroplan sbură deodată pe deasupra noastră, aproape de pământ. Colonelul regimentului se aşeză pe spate și începu să tragă cu o pușcă în el. Noroc că nu era bun ochitor, căci aeroplanul era românesc".

Memorialistul are humor. Contrastul între războiul „academic" și cel adevărat, este scos cu ironie în evidență:

Era o dimineață caldă de sfârșit de vară... Am coborît de pe coastă în vale, apoi am trecut în alta, am dat de o clădire albă, cu o mare cruce roșie pe ea, — spitalul, — și în urmă am luat-o repejor pe un drum între dealuri. La o cotitură am dat de o ambulanță care fugea în goană bătută de artileria vrăjmașă. Ambulanță urmărită de artilerie? Mi se părea cam ciudat. Nu se potrivea cu cele învățate la carte".

Sau :

„Multă vreme în urmă, am tot auzit huruitul șrapnelelor şi vuetul greu al obuzelor. Pe acestea, un sergent al meu mai poznaş, le tot saluta la început cu numirile pitorești, învățate în cetirile de şcoală din Alecsandri, despre patriarhalul războiu dela 1877, dar mai pe urmă, când s'a întețit focul şi s'a îngroșat gluma, a tăcut mâlc".

Patriotismul unui sublocotenent se desvăluie în aceste vorbe simple, miticeşti:

— „Mă băeți, mă, nu fugiți, mă, că ne prăpădim cu toții, mă, și pierdem şi țara, măă !"

Iată apoi curiozități de beligerant:

„Au venit apoi bulgarii... Aceștia s'au repezit numaidecât să-mi scotocească buzunarele, mi-au luat ceasul mai întâi și banii din buzunarele de afară. Ceasornicul l-au dus repede la ureche să audă cum bate și au fost mulțumiți că țăcănea tare. Mi-au mai dat una cu cisma în coaste și m'au lăsat".

Sunt o mulțime de scene de acestea de o nemaipomenită brutalitate, pe care nu le mai amintim dintr'un sentiment de împăciuire.

Tipul românului care cere stabilirea răspunderilor este bine reprezentat prin Avram Rachieru:

— „Ba eu nu mă las. Am să mă țin de bulgari, să-l pedepsească, de ce m'a înjurat. Ce? Se trezește tot sub români? *Nu mai este România acuma!*".

Mărgineanu, egoist și avar, e un tip de roman:

„Mărgineanu se opuse din răsputeri primirii mele în cameră, spunând că inima lui s'ar rupe mereu, văzându-mi chinurile mele care, deşi mai tânăr ca el, eram *în așa hal.*

„Ceilalți din camera lui și de prin alte camere, căci se adunaseră toți ca la urs, pufniră, când auziră că inima lui Mărgineanu *s'ar rupe la vederea unei suferințe omenești.*

„La vreo câteva săptămâni după asta, urcam scara sus.

„Această scară era din două părți: mai întâi 3-4 trepte fără rampă, dar cu un perete în stânga, apoi făcea un cot și partea cea mai lungă până sus avea rampă.

„Eu urcam greu pe lângă peretele părții dintâi a scării, grăbindu-mă să trec la partea a doua, ca să apuc strâns rampa. Mărgineanu venea de sus grăbit. Nu m'a așteptat să sfârșesc partea întâi a scării. N'a luat-o nici pe marginea din afară, ci ținea el peretele, așa că am fost răsturnat depe scară. Nu zic că m'a îmbrâncit, deși unii băeți îl credeau în stare de orice.

„Am căzut și m'am lovit la coaste. Mărgineanu şi-a văzut senin de drum — nu m'a ajutat să mă ridic, — căci era totdeauna grăbit.

„Așa era el totdeauna grăbit, econom și cu vremea. Econom în toate, nu numai cu căldura inimii, mai târziu, în lagărul de sus, dela marginea orașului, după ce-și făcea *ochiuri* dintr'un singur ou, târguit cu mare cheltuială de vorbe de pe la turci — știa și turceşte — dar ochiuri *fără grăsime*, apa în care se închegase oul și se făcuse ochiul, n'o asvârlea *ca să nu se piardă caloriile*, ci-și făcea din ele *cafea*, așa cum era, cu firimituri de albuș".

Valoarea cărții nu se poate dovedi însă prin citate și nici prin analize. Cartea trebue citită, interesul ei stând în semnificația faptelor povestite și în tehnica înlănțuirii lor. Putem afirma însă cu deplină convingere că dintre amintirile de războiu, ale d-lui G. Banea sunt cele mai dramatice și mai inteligent redactate. Editura Fundațiilor a descoperit un admirabil memorialist.

D. Giuseppe Cifarelli, traducător merituos din Carducci, ne oferă azi interpretări din cele mai de seamă poeme ale lui Leopardi. Traducerea lui Leopardi n'ar părea grea în româneşte, din cauză că cele mai multe poeme sunt scrise în vers *sciolto*, adică eliberat de obligația egalității de picioare și de rimă. Totuș cine cunoaște bine și limba română și limba italiană își dă numaidecât seamă că este în versificația lui Leopardi o moliciune fastuoasă și solemnă mai grea decât orice alte dificultăți prozodice. Este lăudabil că d. Cifarelli cunoaște foarte bine limba română, încât nicio vină nu i se poate remarca din acest punct de vedere. Iată celebra *A Silvia:*

Silvia, rimembri ancora
Quel tempo della tua vita mortale,
Quando beltà splendea
Negli occhi tuoi ridenti e fuggitivi,
E tu, lieta e pensosa, il limitare
Di gioventu salivi?

Versuri dificile, fiindcă deși *sciolti* au aproape o formă fixă, prin cadența interioară, d. Cifarelli s'a adaptat bine:

Silvio, îți mai aduci aminte
De timpul vieții tale muritoare,
De timpul frumuseții
Ce-ți strălucea în ochii vii, fugarnici,
Iar tu treceai voioasă, gânditoare,
De pragul tinereții?

Și *Canto notturno di un pastore errante dell'Asia* a fost surprins în cadența lui internă:

Che fai tu, luna, in ciel? dimmi, che fai,
Silenziosa luna?
Sorgi la sera, e vai
Contemplando i deserti: indi ti posi.

Ce faci tu lună'n cer? Ce faci tu? Spune-mi,
Misterioasă lună!
Răsari și mergi într'una
Privind pustietățile ș'apui...

Totuş este o oarecare uscăciune în traducerile d-lui Cifarelli. De pildă *Il Sabato del villaggio* trăeşte numai din liniștea contemplativă a versului, din elementul metafizic, ca să zicem așa, care informează partea oarecum anecdotică. D. Cifarelli a tradus bine dar cu sforțări de culoare externă *fetișcană, vioare* (de fapt *viorele* fiindcă *vioare* înseamnă... *violini) dughenită, opaiț*. Poezia capătă astfel un aer semănătorist, cu totul, dar cu totul străin de eteralitatea originalului.

Totuș traducerea în totalul ei este foarte onorabilă și e binevenită.

G. CALINESCU

Al. Bilciurescu și G. Amza Vampirul, roman

Romanul polițist este un gen literar care, deși nu se bucură de un deosebit prestigiu, este totuși foarte mult gustat. Lipsa de prestigiu este mai ales datorită faptului că nu sunt prea numerosi autorii care au ilustrat acest gen. Aceasta însă nu este o regulă și sunt totuși unii care vădesc o adevărată virtuositate în a înoda o intrigă extrem de complicată, pentru a cărei deslegare se cere o fantezie luxuriantă. Aceste romane devin astfel adevărate exerciții de gimnastică mintală. Edgar Wallace, Agatha Cristie, Georges Simenon sunt autori care au reuşit să ridice genul romanului polițist. La noi, acest gen este aproape cu desăvârşire necultivat.

D. Alexandru Bilciurescu, cunoscut din alte multe și prețuite lucrări „serioase", împreună cu d. George Amza, ne dau într'un scurt interval de timp dela apariția primului roman polițist „Cine-a ucis ?" un al doilea roman „Vampirul". Este, desigur, anevoe a înfățișa subiectul unei astfel de lucrări. Ceeace putem afirma despre această carte este că acțiunea e foare iscusit şi gradat condusă, ceeace constitue cea mai de preț calitate a genului. Dela primele pagini cetitorul este permanent interesat de aventurile lui George Cociu, eroul romanului, la Castelul Kolovrazilor. Scrisă literar și cursiv, cartea d-lor Bilciurescu și Amza este o lectură pasionantă și agreabilă

CITIȚI IN FIECARE JOI

excelenta revistă
de popularizare

„MEDICUL NOSTRU"

TINEREȚE
SĂNĂTATE
FRUMUSEȚE
EDUCAȚIE SEXUALĂ

16 pagini ilustrate în culori 5 LEI

FOTOGRAFIILE

TUTUROR VEDETELOR
DE CINEMA
APAR MINUNAT
REPRODUSE IN
EXCELENTA REVISTĂ

Cinema

24 pagini tipărite la heliogravură 5 LEI

INSEMNARI ŞI POLEMICI

Comori

Deşi poezia este în general o îndeletnicire nu tocmai bănoasă, iată un „poet” care se laudă:

„Sunt mai bogat decât
Cei mai bogaţi rajahi,
Duc în mine cele mai de preţ
Şi mai adevărate
Nestimate,
Comori neştiute de nimeni:
Simţirea şi Inspiraţia!

Un om, cum s'ar zice, norocos. Numai că, dacă ar fi să-şi valorifice „nestimatele”, suntem convinşi că şi-ar pierde vremea zădarnic. S'ar lămuri şi dumnealui atunci că nu sunt autentice, că sunt imitaţiuni fără valoare. Noi ne-am lămurit după mostra pe care ne-o înfăţişează aici. Ca să nu fie decepţionat, este prudent să-şi ţină ascunse. Cum zice singur:

Comori neştiute de nimeni;
Simţirea şi Inspiraţia.

O— Mai ales Inspiraţia...

Noapte bună şi brună

Un alt poet scrie:

Se 'ntinde noaptea peste văi
Şi-apare trista lună
Frunzişul freamătă încet
Şi-mi spune: Noapte bună.

Zbor libelulele graţios
Şi pier în noaptea brună,
Un greer ţârâe prelung
Şi-mi spune: Noapte bună.

De departe din spre crâng
Un fluer trist răsună,
Natura-adoarme 'ncet, încet
Şi-mi spune: Noapte bună.

Nu numai natura, greerul şi frunzişul îţi doresc: noapte bună, dar şi noi. Ba chiar mai mult: adăogăm şi vise plăcute, cu singura condiţie să nu mai scrii versuri cu noaptea care se 'ntinde peste văi şi care este... brună. Ai văzut mata până acum vreo noapte şatenă sau blondă oxigenată?

Inţelegere

In sfârşit, un al treilea poet scrie:

Mă rostogolesc meteoric
Spre neantul Adevărului,
Când voiu ştii tot,
Voiu înţelege şi zădărnicia.

Ho! Ia-o mai încet cu rostogolirea... meteorică. Pentru a înţelege zădărnicia nu trebue să te cufunzi în neant, cu care ai putea să confunzi. Citeşte-ţi versurile şi vei înţelege zădărnicia... „eforturilor” poetice în cazul lipsei de talent.

Critică

Un domn critic constată în cuprinsul unui vast studiu:

„Critica este un vehicul de lux, un fel de Rolls-Royce, pe care nu-i este dat fiecărui să-l poată conduce. Trebuie să cunoşti toate tainele „ambriajului şi demarajului” ca să poţi fi cu adevărat critic literar”.

Aşi! Nu este suficient numai atât. Trebue să ştii să umbli şi la acumulatori şi la nevoie să schimbi şi un cauciuc desumflat ca să poţi fi critic literar...

A apărut:
M. SEVASTOS
MONOGRAFIA ORAŞULUI PLOEŞTI

Haplea la stăpân

se numeşte cartea proaspăt apărută a d-lui Marin Iorda, scoasă de Fundaţia culturală regală „Principele Carol”, în colecţia „Cartea satului”.

„Haplea la stăpân” este o întâmplare de haz într'un act, destinată teatrului sătesc.

Originalitatea şi meritul lucrării teatrale constă în aceia că autorul ei, pornind dela constatarea că în mediul sătesc se găsesc prea puţine elemente pregătite să joace teatru sau să monteze o piesă, prin scris, la sfârşitul cărţii a făcut un adevărat regisorat, prin explicarea decorului, cu schiţe şi desene sugestive, descrierea personagiilor, a caracterelor şi a comportării în fiecare scenă, cu fiecare gest şi replică.

Pentru conducătorii căminelor culturale săteşti, cartea d-lui Marin Iorda nu numai că le furnizează o piesă de teatru, dar le dă şi un îndreptar în munca de culturalizare pe care o au de dus pe calea teatrului popular.

Belgia văzută de pictorii săi

Ambasadorul Belgiei la Paris a deschis un „centru de difuziune literară şi artistică” într'un cadru încântător deşi mărginit şi intim. Şedinţa de deschidere prezidată de contele de Kerkove de Derleghem, ambasadorul însuşi, a prezintat Parizienilor o serie de aspecte ale Belgiei aşa cum au zugrăvit-o pictorii săi, care au trăit acolo şi au contribuit la bunul ei renume.

Dacă nu se găsesc aci pânze de ale lui Pierre Breughel, cel bătrân, care a zugrăvit Belgia cu măreţie şi ascuţime, se găseşte însă un peisagiu al lui Jean al II-lea Breughel de Velours, care reprezintă celebra dinastie, precum şi peisagiile vii şi însufleţite, din câmpia Anvers-ului, atât de sincer desenate şi colorate.

Rubens are în această mică expoziţie o bucată „fulgurantă”, „La Chasse d'Atalante”. Bărbaţi şi femei cu vitele lor, pierduţi în vegetaţia stufoasă şi vie care precumpăneşte peisagiul şi il zdrobeşte aproape sub bogăţia sa, sunt totuşi atât de minunaţi ca mişcare, încât minusculele lor fiinţe se impun şi se prezintă ca prim plan.

Sunt apoi gingaşii şi graţioşii imitatori ai lui Rubens, Lucas Van Uden, Denis, Van Alsloot şi alţii, cu totul deosebiţi de imitatorii marelui maestru care au fost cunoscuţi foarte bine în dealungul secolului al XVII-lea.

Caracteristice secolului XIX, sunt talentele de mâna a doua ale pictorilor Duboin, Verwée şi Alfred de Kuyf precum şi Braekler care adaogă un accent nou puternicei şi precisei arte a maeştrilor flamanzi.

Din această unică expoziţie se poate afla ce pictură densă şi variată a avut peisagiul Belgiei, în arta pictorilor săi, dela Van Eyck şi până azi.

Raul Ponchon şi Marionetele

S'a vorbit cu prilejul morţii sale de boema aparentă a vieţii acestui poet din Paradisul Poeţilor în care a trăit la finele vieţii sale, de abundenţa risipitoare a producţiei sale spirituale, împrăştiată pretutindeni, de inima lui cea bună pe care o ascundea sub o scoarţă destul de aspră... dar nimeni nu a pomenit de colaborarea sa credincioasă la o „întreprindere de marionete” care şi-a avut ceasul său de celebritate.

Un oarecare literat a făcut planul de a pune în scenă cu marionetele piesele cele mai bune din literatura lumii şi a început cu „Paserele” lui Aristofan, acum vreo cincizeci de ani. Henri Signoret, care nu avea destui bani să monteze un teatru, a recurs la oamenii de talent din jurul său şi i-a convins să-l ajute confecţionând marionete ce erau adevărate capo d'opere, cărora poeţii le dădeau glas din culise. Astfel s'a născut „Le Petit Théatre”, care a grupat, între 1888 şi 1893, o falangă de sculptori, pictori, compozitori şi comedieni cu renume: Coquelin Cadet, Paul Gavault, Jean Richepin, George Rochegrosse, statuarul Aristide Maillol, decoratorul Gaudissard şi printre alţii... Raul Ponchon.

Au fost montate piesele „Tempete” de Shakespeare, „La Jalousie de Barbouille” de Molière, „Le Gardien Vigilant” de Cervantes şi alte multe piese mistice anume pentru marionete, scrise de Bouchor. In aceasta din urmă s'au introdus scene comice, după modelul celor din evul mediu. Raul Ponchon făcea deliciile publicului, dar cu o condiţie: să se sfârşească înainte de actul ultim, adică să nu întârzie de ora când Ponchon îşi făcea o datorie să se găsească la berărie, în faţa unui teanc de farfurioare, care însemna numărul halbelor consumate până atunci.

In „Tobie”, de pildă, Bouchor a trebuit să-şi sacrifice personagiul principal, făcându-l să moară sufocat de un peşte în actul al II-lea, pentru a elibera pe Ponchon.

In 1893, „Le Petit Théatre” s'a închis şi în locul său s'a deschis un magazin de postăvărie. Unde vor fi însă splendidele marionete în prezent!?.

Despre d'Annunzio

Un poet mare, zice Maurice Rostand, aparţine tuturor acelora care, fără a se preocupa de politică, se vor cutremura de ritmul operei sale şi vor fi turburaţi de strigătele sale. Nimeni nu trebue şi nici nu poate să încerce a ne face în numele unui program, să dispreţuim proza lui Barrès sau versurile lui Gabriele d'Annunzio. Ne rămâne numai să plângem pe acei care se vor lipsi de lumina unui Tolstoi sau de flacăra lui Barbusse, pentru a nu-şi supăra electorii. De aceia ecoul morţii lui d'Annunzio stărue să se repete sub diferite forme şi înfăţişări în amintirea oamenilor. Astfel se vorbeşte că volumul „D'Annunzio necunoscut”, ce trebue să fi apărut de curând la Paris şi care se datorează secretarului său particular timp de zece ani, Tom Antongini, a fost depus la editură acum cinci ani. El cuprinde şapte sute de pagini şi a fost imediat primit de editori (Delamain et Boutelleau) pentru că a fost socotit ca o operă de o deosebită însemnătate. Dar după ce au eşit primele probe şi au fost trimise autorului, acesta a cerut ca volumul să nu apară încă:

— Vă voi înştiinţa când va veni momentul, le spusese Tom Antongini.

Compoziţia a fost pusă la rezervă şi ani au trecut de atunci. Dar deodată, pe neaşteptate, editorii au primit telegrafic „bun de imprimat” pe la finele lui Februarie, iar când d'Annunzio s'a stins, cartea începuse a se imprima.

Tot cu prilejul morţii sale, Parizienii îşi amintesc şi alte multe mici lucruri care-l readuc amintirii noastre viu şi uman. Intre altele, simpatia dintre romanticul şi clocotitorul d'Annunzio şi discretul, delicatul Marcel Proust. Ceia ce i-a legat a fost probabil grija de eleganţă şi curtoazia rafinată ce îi caracteriza pe amândoi. Şi unul şi altul se serveau de un limbaj înflorit şi plin de formule ceremonioase, ambii fiind plini de atenţii faţă de femei.

In adevăr D'Annunzio vorbeşte de Marcel Proust ca „de cel mai desăvârşit gentilom francez”, nepomenind nimic despre autor. S'au cunoscut tocmai pe când Proust publica primul tom din „La recherche du temps perdu”, în indiferenţa generală a unei lumi în ajun de război. De aceia d'Annunzio n'a văzut în el de cât „gentilomul francez desăvârşit” şi nu s'a gândit la locul pe care-l va ocupa odată acesta în literatură.

Aproape în acelaş timp cu d'Annunzio a murit, înainte de vreme, editorul Champion, care a făcut războiul şi a continuat să se ocupe şi în tranşee de opera sa de editură. Intr'un batalion de vânători în care şi-a luat gradele de sublocotenent, locotenent şi căpitan şi care a fost de multe ori decimat în rarele ore de răgaz îşi scotea manuscrisele din cantină şi desena machetele, pagina, făcea corectură tocmai ca în biroul său de pe Quai Malaquais. Internat la spital timp de trei luni, a studiat chiar pe patul său de suferinţă publicarea unei mari colecţii literare, a cărei primă operă, dată la lumină, trebuia să fie „Douce France” a lui D'Annunzio.

Totuşi au apărut în colecţie „Sur la Voie glorieuse” de Anatole France, „Pendant l'Orage” de Remy de Gourmont, „L'Etange de Berre” de Charles Maurras, „Autour de Jeanne d'Arc” de Maurice Barrès, doar opera lui D'Annunzio nu se putea edita, pentru că toate eforturile lui Eduard Champion de a căpăta „Bun de imprimat” de la Gabriele d'Annunzio au fost zadarnice: ilustrul scriitor era şi el pe câmpul de bătălie şi probabil nu ajungeau până la el corecturile editurii. Astfel că azi numai editura lui Ed. Champion păstrează unicul exemplar al acestei cărţi în probele care mai aşteaptă încă bonul care să-i dea drumul la tipar.

Nu strică deci ca pe lângă: „Cu privire la...” x. y. din colecţia lui Barbu Lăzăreanu, să mai aflăm „câte ceva” şi cu privire la câte un mare scriitor mondial, măcar cu prilejul morţii sale...

A APĂRUT

ENIGMA OTILIEI
ROMAN DE
G. CĂLINESCU
2 volume mari, Lei 135
Editura „NAŢIONALA-CIORNEI”

F. Şirato

O. Angheluţă

prin ea însăşi, fără sprijinul nici` unui prospect. Cu fiecare an pânzele lui cresc în intensitate, răsfrângând o inedită intimitate a lucrurilor şi fiinţelor. Sunt puse în pagină cu importanţă de eveniment, aşa după cum arta a tins întotdeauna să scoată din motive cât mai normale, cât mai obişnuite, un spectacol intens. O lumină învăluitoare, o ţesătură fină a tonurilor, un lirism discret ni le face accesibile, prieteneşti, pământeşti.

Şirato şi-a cultivat fără îndoială darul înnăscut — s'a văzut asta mulţi ani — n'a vrut însă ca prin acest dar să exprime tot ce avea mai treaz şi mai vibrant în sufletul lui, ci calm, să evoce farmecul cotidian al lucrurilor. Subiectelor sale le-a impus un caracter de artă nu înfrumuseţându-le ci considerându-le în profunzimea lor plastică. Frazele lui picturale scoase din nenumărate observaţii şi gândite pentru fiecare contur, pentru fiecare legătură înainte de a stabili printr'un joc de umbre şi reflecţii efectele luminii, sunt curgătoare, clare, simple. Imaginile lui dispun de o armătură prezentă, cu toate că e invizibilă. Dincolo de limpezimea liniilor se ascunde munca înverşunată a unui maestru al răbdării.

Cu câteva tonuri calde ce notează spontan jocurile culorilor, cu o compunere firească, inspirată în mare parte de expresia liberă a modelelor, d-l Octav Angheluţă *şi-a definit un fel propriu de a lucra.*

In afară de unele portrete unde amănuntul cerut de asemănare complică impresia, d-sa tratează înscrierea picturală cu supleţă, vervă şi pasiune. Spune repede şi nervos ce are de spus, lăsând liberă de multe ori contribuţia neaşteptatului, ştiind în acelaş timp să aducă în pânzele sale un echilibru şi o reflecţie de meşteşugar serios.Contururile sunt desenate elegant, iar ritmul cromatic când strâns când topit într'o bae de lumină şi, într'un caz şi-n celălalt, străbătut de o tinerească reverie.

D-l Octav Angheluţă mai are o calitate — nu fuge niciodată de greutăţi: atacă cu curaj teme dificil de compus şi întrebuinţează culori luminoase sau pânde. E o viziune în pictura sa care caută să ne încânte prin emoţia avută de artist, precum ne satisface prin ordinea şi buna credinţă în lucru.

D-na Elena Angheluţă *alcătueşte îngrijit mici statuete, văzute în planuri largi, dar modelează cu oarecare teamă. Pare că nu-i este îndeajuns deprinsă mâna.*

In schimb, d-na Mariana Creţu-Medeleni *a muncit mult, călăuzită de maeştri cu renume. Poate că e prea evidentă amintirea păstrată acestor maeştri. Dar e un merit şi în a şti să-ţi alegi profesorii, e un merit să ajungi a lucra aproape ca ei.*

D-na Creţu concepe decorativ şi static, izbutind să aşeze în spaţiu o formă plină şi să imprime un ritm grav, de ţinută iconografică sau unul fugos, cu multe curbe ce se împletesc elegant în basso-reliefuri. D-sa poate apoi să tae în linii rezumative şi planuri sigure un portret, unde materia e realizată prin propria ei putere.

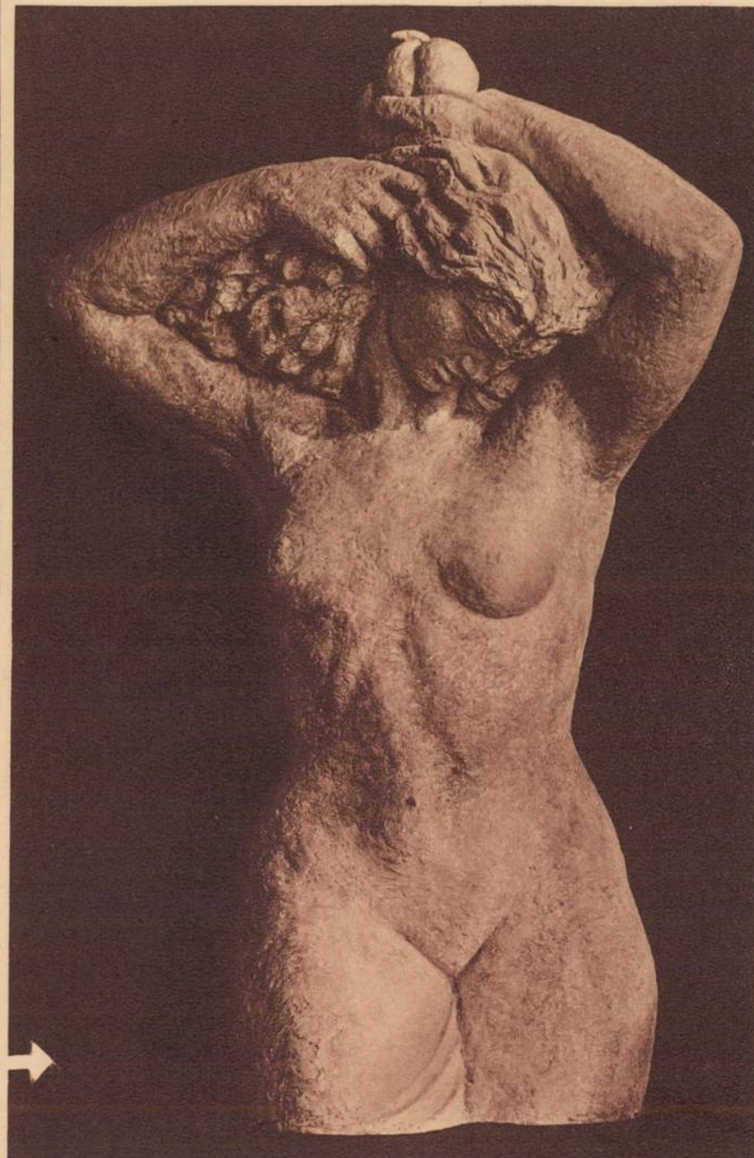
Şi pentrucă vorbim de sculptură, vom pomeni şi despre

N. N. Tonitza

Al. Ciucurenco

Mariana C. Medeleni

N. N. Tonitza

—

Mariana C. Medeleni

—

O. Angheluță

—

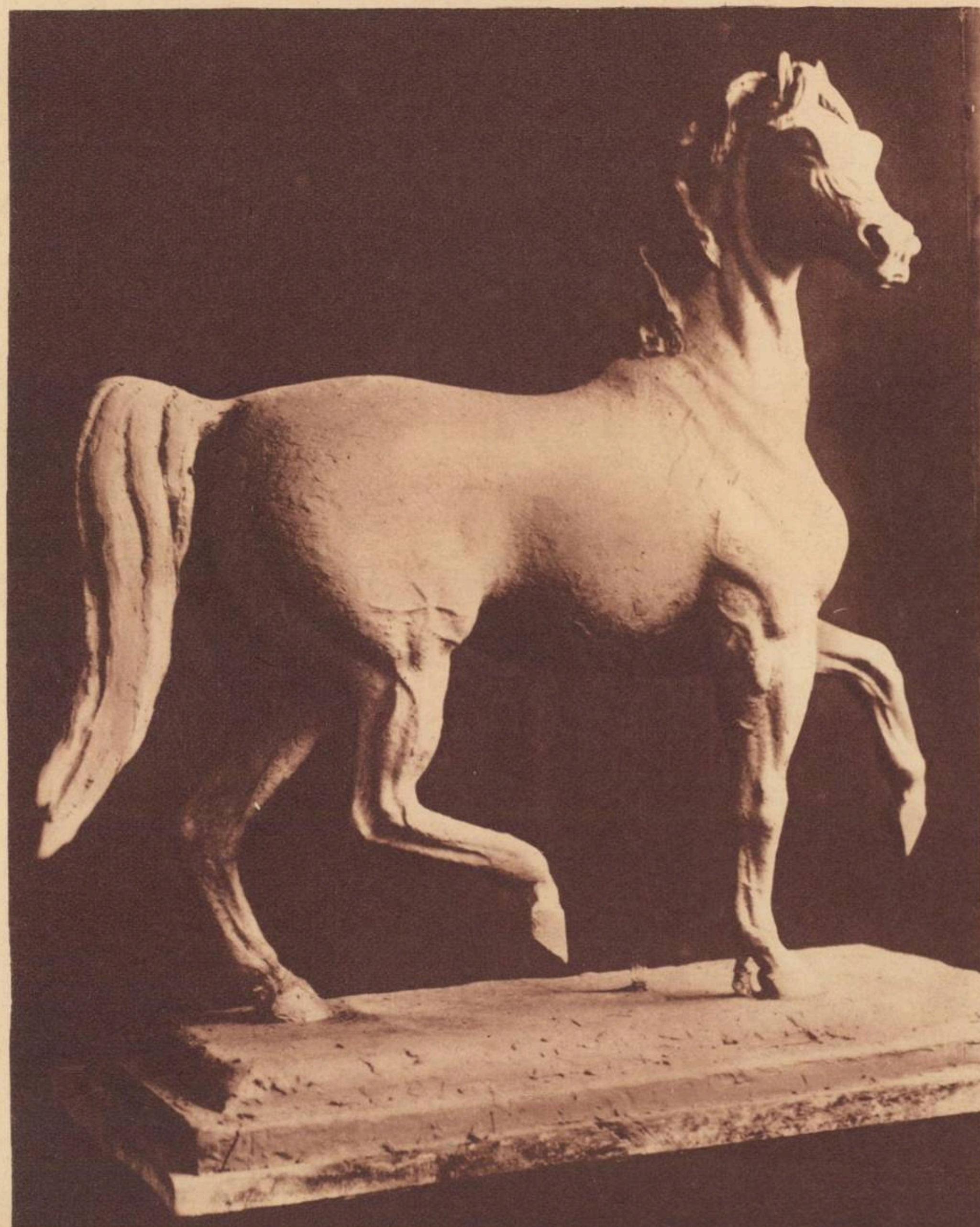
Savargin

expoziția d-lui Savargin, *deschisă la Ateneul Român. D-sa e un sculptor inegal — alături de lucrări cam difuze, se găsesc altele de frumoasă ținută prin precisa așezare a suprafețelor, prin modelaj și interpretare. Bucăți ca portretul d-lui Profesor Iorga, Cap de expresie și Dacia arată lămurit drumul pe care d-l Savargin ar trebui să stărue.*

D-l Alex. Ciucurencu *a ajuns la rafinament coloristic care nu știm dacă îi aparține în totul. Ne amintește parcă de Matisse și de Dufy. Altfel îi recunoaștem abilitate în desen, simț al muzicalității și al unui decorativ ce merge până la o delicată și subtilă evocare.*

D-l Panteli-Stanciu *a deschis în sala din strada Brezoianu o bogată expoziție de portrete, peisagii și desen. Este în ele o bună voință și o strădanie dusă până la capătul puterilor, ce-l ajută uneori să reușească mai ales atunci când inspirația sa e liberă și nu stânjenită de anumite cerințe de înfrumusețare și de strictă mulare pe realitate.*

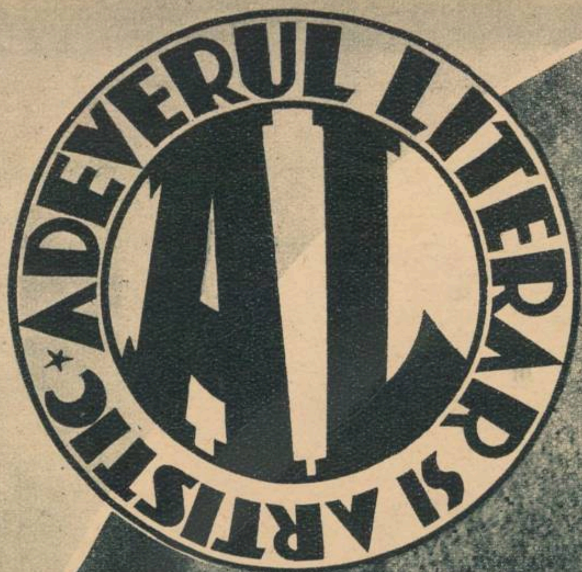
TACHE SOROCEANU

E. Angheluță

TIPARUL ATELIERELE „ADEVĚRUL" S. A. — BUCUREȘTI.

Un portret inedit al lui Eminescu

SPECIFICUL ROMÂNESC IN PICTURĂ

IN ciclul de conferinţe „Artă şi Cultură" organizat la Fundaţia Universitară Carol I, d-na Olga Greceanu a vorbit despre „Specificul românesc în pictură".

E un subiect mereu actual pe care distinsa artistă l-a desvoltat cu deosebită pricepere, dovedind frumoase însuşiri de vorbitoare D-sa a subliniat cu evocări documentate că trecutul ne-a transmis o artă proprie, diferită de a celorlalte popoare, o artă potrivită firii şi mentalităţii noastre.

In această artă recunoaşte d-na Greceanu elementul constitutiv al specificului românesc: *ortodoxismul*. Evanghelia a fost prima noastră învăţătură şi biserica primul aşezământ cultural. Se născuse în noi un sentiment propriu pentru Sfânta Scriptură, iar biserica ne stăpânea în cele mai mărunte acţiuni ale vieţii. Credinţa religioasă ne-a dat marea forţă creatoare în desvoltarea noastră istorică, fiind un factor principal în alcătuirea socială, un reazăm spiritual, un nesecat izvor de energie. Ortodoxismul intrase în adâncul sufletului românesc ca cea dintâi noţiune morală, formându-i un caracter, o mentalitate şi predispoziţii deosebite — un anume fel de a preţui viaţa pământească şi de a reacţiona în faţa împrejurărilor istorice. Românul s'a învăţat astfel să caute în orice întâmplare a vieţii un înţeles spiritual, abstract, ca şi învăţăturile Evangheliei.

Călugării greci care au trecut Dunărea venind dela Muntele Athos ne-au adus cu ei mici bucăţi de lemn pictate: *icoanele*. Noi nu le-am primit ca artă, ci ca simple obiecte de cult, necesare — ca şi frescele — prin valoarea lor spirituală. Religia ortodoxă interzicea frumosul trupesc. O icoană era cu atât mai aproape de adevărul ortodox cu cât se depărta mai mult de omenesc. In Fecioara adusă de Greci, ţeapănă, rece, disproporţionată, cu ochi mari, ficşi, cu obrazul lung, ortodocşii vedeau adevăratul chip al Fecioarei. O Fecioară ireală, imaterială, concepută formal şi schematic. Arta aceasta de transfigurare, de idee şi linie este şi aceia a începuturilor noastre.

Sute de ani am practicat stilul acesta formal, schematic şi abstract, de obârşie bizantină, în scenele religioase şi în portretele ctitorilor — voevozi sau boeri care ridicau locaşuri de închinare. Misticismul purtat în suflet de zugravii noştri de altădată, făcea ca portretul ctitorului să nu fie o copie întocmai ci o reproducere din memorie, o viziune mintală, rezumativă. Ctitorul, ţinând biserica în palmă, ca un exemplu de faptă creştinească, era astfel un ornament pilduitor al vieţii ortodoxe.

Pentru recunoaşterea unui stil românesc născut din ortodoxie, d-na Olga Greceanuu evocă pictura murală din biserica dela Urşani, înălţată în zilele lui Constantin Moruzi. Ctitorii acestei biserici, ţărani, ţărance în cămăşi albe, cu marame şi fote, oglindesc în costumul milenar o genială realizare abstractă. Sunt chipuri albe, imateriale, smerite, chipuri cu frica lui Dumnezeu, cu mânile încrucişate pe piept, cu buzele strânse, chipuri de un dramatic misticism. Costumul naţional, atât de greu de transpus în pictură tocmai pentrucă e frumos, pentruca e pitoresc şi exprimă prea mult prin el însuşi, a fost zugrăvit aici de meşter cu nespusă grijă de a ocoli amănuntul, cu ingeniozitate în stilizare. E o pictură românească executată de un zugrav român şi care rezultă din cea mai adâncă simţire românească, din cea mai adevărată: credinţa.

Părăsind biserica dela Urşani, întâlneşti pe drumurile satului ţărani şi ţărance venind cu vitele dela păscut, stând la sfat sau jucând hora. Conferenţiara face o cutezătoare dar judicioasă comparaţie între ţăranca dela Urşani şi ţăranca lui Grigorescu. Cea dela Urşani e *veşnică*: e cea de ieri, cea de azi, cea de mâine, ca şi-n pictura din biserică, unde zugravul a ascultat de îndemnul inspiraţiei sincere. Ţăranca lui Grigorescu e *întâmplătoare*, e cea de o clipă fiindcă pictorul a învăţat la şcoala franceză cum să fixeze în câteva trăsături o expresie de moment. Zugravul dela Urşani s'a străduit să însemne, prin cele mai simple mijloace, ceiace e statornic în caracterul românesc. Grigorescu, cu o paletă bogată şi cu stăpânirea unui strălucit meşteşug, s'a străduit să contureze ceiace e trecător, fugitiv, ceiace vine din afară. Grigorescu a fost un mare artist, dar greşit a fost socotit pictorul nostru naţional, interpretul sufletului poporului românesc. Specific naţional înseamnă ceiace e caracteristic unui popor din punct de vedere psihologic, iar nicidecum un car cu boi, o horă, o idilă ţărănească, un obiceiu, care sunt doar motive. Motive ce nu pot deveni pictură românească decât tratate formal şi schematic, în stil izvorât din construcţia sufletească a poporului. A spune că ţăranca sau carul cu boi reprezintă specificul naţional, înseamnă a lua subiectul drept caracter. Carul cu boi dispare — sufletul românesc nu poate fi legat de această dispariţie. Raffet a pictat şi el ţărani şi care cu boi. A făcut pictură românească?

Specificul românesc apare revelator în opera zugravului Petrache, un meşter anonim, care în vremea Domnitorului Nicolae Mavrogheni, pela 1782, a ilustrat manuscrisul versiunii româneşti a poemului cretan „Erotocrit". Cele 150 de compoziţii ale lui Petrache Zugravul dovedesc ştiinţă a compunerii, varietate in inspiraţie şi originalitate. In mintea zugravului şi-au făcut loc reminescenţe ortodoxe — simplicitatea chipurilor şi bogăţia costumelor, decoraţia iconografică, imaginea schematică şi evocatoare. E o artă de sugestie, abstractă, de credincios şi cu adânci rădăcini în tradiţie.

D-na Olga Greceanu şi-a încheiat documentata-i prelegere, citând îndemnul pe care-l rostea meşterul zugrav de acum 150 de ani ori de câte ori vreun ucenic îi intra în atelier:

„Dacă voeşti a te deprinde cu meşteşugul zugrăviei, o, zugravule, întâi te povăţueşte către tine şi mai înainte să te iscuseşti, câtăva vreme închipuiţi dacă eşti ori nu chemat pentru treaba aceasta, pentrucă dela Dumnezeu e dată şi dumnezeesc lucru este. Căci tuturor este arătat aceasta, prin cea nefăcută de mână icoană, pe care însuşi El Dumnezeul-omul Isus Hristos, pe preasfântul obrazul lui zugrăvitu-l-a în sfânta maramă a Veronicăi, lăsând acolo dumnezeiasca lui închipuire; şi să nu faci pre lucrul tău prost şi cum s'a întâmpla, ci cu frica lui Dumnezeu şi cu bună cucernicie ca pre un dumnezeesc lucru... Ia aminte, dară!..."

TACHE SOROCEANU

